

הישיבה השלוש-מאות-ושלושים-וארבע של הכנסת האחת-עשרה

יום רביעי, כ"ז בסיוון התשמ"ז (24 ביוני 1987)

ירושלים, הכנסת, שעה 11:03

א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היום על שולחן הכנסת, לקריאה ראשונה, מטעם הממשלה:
הצעת חוק שירותי תירות (תיקון), התשמ"ז-1987.

היו"ר א' שוסטק:
תודה.

היו"ר א' שוסטק:
אני פותח את הישיבה.

הודעה לסגנית מזכיר הכנסת.

סגנית מזכיר הכנסת ש' כרם:
ברשות היושב-ראש, הנני מתכבדת להודיע, כי הונחה

ב. שאלות בעלי-פה

3. ראה תשובתי על שאלה מס' 1, דהיינו: הממשלה תכבד
התחייבותיה.

4. הנושא נמצא בימים אלה בדיון בצוות משותף של
משרד האוצר ובנק ישראל. אני מקווה שנגיע בקרוב למסקנות
ונודיע אותן בציבור.

היו"ר א' שוסטק:

תודה רבה. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת דן תיכון.

דן תיכון (הליכוד):

אדוני השר, אני רוצה לחזור לשאלה מס' 4, העוסקת
בזכויות ההצבעה, שהרי זו בעצם עילת השאלתא שלי. אני
מניח שכשתבואו לסכם את הנושא של זכויות ההצבעה לא
תהיה בעיה בנוגע לבנק לאומי, שכן "אוצר החיישנות
היהודים" יסכים לוותר על זכויות ההצבעה. כנגד זה, קיימת
בעיה עם בעלי בנק הפועלים, שכן חברת העובדים מסרה –
לפחות לעיתונות – שהיא לא תהיה מוכנה לוותר על זכויות
ההצבעה. לכן אני שואל אם אתה תהיה מוכן לזיום פנייה
למזכ"ל ההסתדרות בנושא ויתור על זכויות ההצבעה בבנק
הפועלים.

היו"ר א' שוסטק:

תודה. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת שבח וייס.

שבח וייס (המערך):

אדוני שר האוצר, אנחנו מדברים כאן כמוכח על הבעיה
הכללית והעקרונית של יכולתנו להחזיר לנפגעים
הפוטנציאליים את השקעתם, לפחות באופן חלקי, ונוהגים
לדבר כל העת על אחריות המדינה. בהסדר שעשינו יש גם
אחריות כבדה מאוד על הבנקים. שאלתי היא: האם יש בידיך
היום מידע בדבר יכולתם של הבנקים לשאת בעיקר האחריות,
כי, אחרי הכול, הם היו גורם עיקרי במשבר הגדול ההוא?

היו"ר א' שוסטק:

תודה. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת יאיר צבן.

יאיר צבן (מפ"ם):

אדוני שר האוצר, אני מבין את הודעתך בדבר המחויבות
של הממשלה לכבד את ההסדר. אבל הייתי רוצה לשאול אותך:
מבט לאחור, איך אתה רואה את ההסדר הזה, והאם אתה היית

היו"ר א' שוסטק:

אנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: שאלות בעלי-פה.
אבקש משר האוצר להשיב על שאלתא מס' 292, מאת חבר
הכנסת דן תיכון, בנושא הסדר מניות הבנקים. בבקשה, חבר
הכנסת דן תיכון.

292. הסדר מניות הבנקים

דן תיכון (הליכוד):

אדוני שר האוצר, בימים הקרובים תדון הממשלה פעם
נוספת בהסדר מניות הבנקים מחודש אוקטובר 1983. עלי-פי
ההסדר המקורי תצטרך הממשלה לפרוע כבר כ-26 באוקטובר
1987, בעוד כארבעה חודשים, מנה שנייה בסכום של 1.2
מיליארד דולרים.

להלן שאלותי:

1. האם תכבד הממשלה את ההתחייבות שנתנה לציבור
בעקבות המשבר, התחייבות שאושרו על-ידי ועדת הכספים?
2. האם תסכים הממשלה לפרסם את ההסכם הסודי
שאושר בממשלה ביום 17 באוקטובר 1983, שלפיו נכללו
בהסדר מניות השייכות לבעלי עניין – בעלי השליטה
בבנקים?

3. לאור האמור בדוח ועדת-בייסקי בעניין האחריות של
בעלי השליטה בבנקים, האם תבחן הממשלה מחדש את
החלטתה באשר למתן פיצוי כספי למי שנמצאו אשמים
במשבר?

4. האם בכוונת הממשלה להעניק זכות הצבעה לבעלי
מניות ההסדר, וזאת כדי לצמצם את הנזק ואת הנטל בהיקף של
כ-6.9 מיליארדי דולרים שיוטל על הציבור?

היו"ר א' שוסטק:

תודה. אבקש משר האוצר להשיב על השאלתא.

שר האוצר מ' נסים:

1. הממשלה תכבד את כל ההתחייבותיה לגבי הסדר מניות
הבנקים. לא יעלה על הדעת שהממשלה תנהג שלא לפי
ההתחייבותיה בעניין זה.

2. ההסכם הועבר לחברים בוועדת הכספים.

אני רוצה לייצג לחברי הכנסת להתבונן תמיד גם כאמרה הזאת של "חוכמה לאחר מעשה" וגם של "אל תדון את חברך עד שתגיע למקומו". לא הייתי בא להביע דעה בשעה זו. אני חושב שלבקר אחר המעשה אולי צריך, אבל זה קל, ואילו בשעת מעשה, לא הכול יכולים לומר שהיו נוהגים אחרת.

יאיר צבן (מפ"ם):
יש גם מצוות קלות.

שר האוצר מ' נסים:
לשאלה של חבר הכנסת יאיר צבן בדבר התפלגות מחזיקי מניות הבנקים — בשעה זו אין לי נתונים על כך.

יאיר צבן (מפ"ם):
אני שואל על שעת ההסדר.

שר האוצר מ' נסים:
אני מבין שאתה שואל על שעת ההסדר. אני אומר שבשעה זו אין לי כאן נתונים.

יאיר צבן (מפ"ם):
אתה יכול להעביר אותם?

שר האוצר מ' נסים:
אני אשתדל. אני אברוק את האפשרות.

היו"ר א' שושטק:
תודה לשר האוצר.

אנו עוברים לשאלתא בעל-פה מס' 297 — סגירת סניף בנק הפועלים במעלה-אפרים. בבקשה, חבר הכנסת גרשון שפט.

297. סגירת סניף בנק הפועלים במעלה-אפרים

גרשון שפט (התחיה):

אדוני שר האוצר, זה יותר משנה סגור סניף מעלה-אפרים של בנק ע"ז"ח, שהוא כיום חלק מבנק הפועלים.

הסניף נסגר לתושבים, ולכל בקעת-הירדן אין כיום שירותים בנקאיים כלשהם באזור הזה. למרות פניות חוזרות ונשנות מסרב בנק הפועלים לחזור ולפתוח את הסניף.

אודה לך אם תשיב לי על שאלתי: מה חושב שר האוצר לעשות בנושא זה?

היו"ר א' שושטק:
תודה רבה. רשות הדיבור לשר האוצר.

שר האוצר מ' נסים:
הנושא של מדיניות הבנקים וסגירת ופתיחת סניפים איננו בסמכות משרד האוצר, אבל מה שנמסר לי מבנק ישראל הלא הם הדברים הבאים:

פתיחת סניפי בנקים מותנית באישור בנק ישראל, אך, לעומת זאת, החלטה בדבר סגירת הסניפים נתונה לשיקול דעתו של הבנק הנוגע בדבר. בנק ישראל אינו יכול לחייב על-פי החוק בנק כלשהו לקיים סניף במקום זה או במקום אחר.

במסגרת תוכנית התליעלות של הבנקים. ביוזמת בנק ישראל — ואני מאמין שיוזמה זו חשובה, וכולנו בוודאי חושבים שהיא גם נחוצה — סוגרים הבנקים בשנה-שנתיים האחרונות סניפים, כנראה סניפים לא מעטים. בנק ישראל אינו מתערב בשיקולי הבנקים הללו, בהחלטה אילו סניפים לסגור, אם כי, בנק ישראל היה מעדיף דאי שסניפים הנמצאים

חותם על הסדר כזה אילו היית או שר האוצר והיו מציעים לך אותו?

שאלה שנייה: האם אתה מוכן לדרוש לכנסת מה היתה בעת ההסדר ההתפלגות של מחזיקי מניות הבנקים בחשבונות מבחנת הפיזור של הצבירה של המניות בין מחזיקים בחשבונות שונים?

היו"ר א' שושטק:
תודה רבה. כבוד שר האוצר, בבקשה.

שר האוצר מ' נסים:
לשאלה של חבר הכנסת דן תיכון, אם אהיה מוכן לפנות למזכ"ל ההסתדרות בקשר לבנק הפועלים, אני מבקש לומר שאנחנו לא נפלה בין בנק לבנק, אם וכאשר תחקבל החלטה בשאלה שהציג חבר הכנסת דן תיכון, ותחקבל החלטה, יחולו ההסדר או ההוראות על כל הבנקים במידה שורה. לכן אין מקום לפנות לבנק אחד, ואני מקווה שכל אשר נחליט, כך יהיה.

לשאלתו של חבר הכנסת וייס, אם יש מידע לגבי יכולתם של הבנקים לשאת באחריות, אני מניח שהשאלה מתייחסת לנשיאה באחריות לעלות הכספית.

שבח וייס (המערך):
כן, בוודאי.

שר האוצר מ' נסים:
כי אם מדובר באחריות ציבורית, הדברים ידועים. אם מדובר באחריות פלילית, הדברים ידועים. אני מבין שהכוונה היא ליכולת הכספית. בשעה זו לא נראה שיש לבנקים היכולת הכספית לשאת בהוצאה הכרוכה במימוש מניות הבנקים.

אמנון לין (המערך):

שר האוצר מ' נסים:
סליחה, האם היה ספק בדבר? האם השאלה נשאלה מפני שהתשובה לא הייתה ידועה?

שבח וייס (המערך):
אבל הייתה יכולה להיות תשובה יותר טובה.

שר האוצר מ' נסים:
תודה. אשר לשאלה הראשונה של חבר הכנסת יאיר צבן, אדוני היושב-ראש, זוהי שאלה היפותטית. אני מקווה שגם אתה וגם חבר הכנסת צבן ישתדלו אותי ממחן תשובות על שאלות בעל-פה בנושאים היפותטיים. אילו הייתה זו שאלה בכתב, היה היושב-ראש פוסל אותה ואומר: נא לראות את תקנון הכנסת.

יאיר צבן (מפ"ם):

שבח וייס (המערך):

שר האוצר מ' נסים:
בסדר, אבל מה אני הייתי עושה לפני שלוש שנים — זו חוכמה שלאחר מעשה.

דן תיכון (הליכוד):
לפני ארבע שנים.

שר האוצר מ' נסים:
סליחה, ארבע שנים, אני מתנצל על הטעות.

היו"ר א' שוסטק:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת יאיר צבן.

יאיר צבן (מפ"ס):

אדוני השר, אף שאני המום מהשאלות של חבר הכנסת ממפלגת העבודה בנושא הזה, אני מנסה בכל זאת להתעשת ולשאל:

אנחנו עוסקים היום בשאלה של שוויון מעמד התושבים הערבים בארצנו. אני קיבלתי פניות מכמה וכמה כפרים שנוגרים בהם, לצערך, סניפי בנקים, והתושבים נאלצים לנסוע למרחקים כדי לקבל אפילו את קצבאות הביטוח הלאומי. כאשר בדקתי את העניין, התברר שבנק ישראל כן מעורב בעניין, מפני שהוא לחץ על הבנקים להתייעל ולצמצם את מספר הסניפים.

אני רוצה לשאול את השר, האם הוא מוכן להפעיל את השפעתו כדי שתהיה הקפדה על כך שאמות המידה והקריטריונים יהיו שווים לכול, ולא יימצאו קבוצות אוכלוסייה שיהיו מופלות מבחינת השירותים המקומיים במדינת ישראל הקלסית, בגבולות ההיסטוריים של שנת 1965?

היו"ר א' שוסטק:

תודה. שר האוצר, בבקשה.

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

— — —

שבח וייס (המערך):

ישראל הקלסית זה שתי גדות לירדן.

שר האוצר מ' נסים:

אדוני היושב ראש, אני מבקש לומר שתשובתי הקודמת התייחסה למעלה-אפרים, כי זו היתה השאלה, ואיני חושב שהייתי צריך להרחיב את היריעה שלא ביוזמת השואל; אבל עכשיו הורחבה היריעה ומטבע הדברים אשיב גם על השאלה הרחבה.

סוגיה זו של סגירת סניפים נובעת, קודם כל, מהצורך — אני מרגיש, הצורך — שגם הבנקים, בתוך כל המשק הישראלי, יתיעלו. יעילות משמעה הקטנת פעילות שלא לצורך, סגירת סניפים בבנקים, לפעמים זה כרוך בהורדת שכר, רכוש, זה כרוך בהרכבה צעדים נוספים שאין השעה כשרה לפרט אותם, הגדלת הכנסות מחו גיטא והשקעות כעלים מאידך גיטא, גם כן כמקורות לנשיאה באחריות לניהול משק כלשהו. זו חייבת להיות מדיניות לאומית בישראל.

קיימות, כמובן, בעיות שיש להן השלכות חברתיות ומדיניות, נושא התייעלות הבנקים פוגע מטבע הדברים — על כל פנים לכאורה — לא רק במעלה-אפרים אלא כאותם מקומות שבהם הבנקים, הנותנים את השירות, סוכרים שההכנסה מהם דלה וההוצאה גדולה שלא כפרופורציה. איני מוכן בשום פנים ואופן לומר, כשר האוצר, לבנק פלוני: לך ופתח סניף במקום פלוני. אני חושב שאסור לתת הוראות לבנקים, ולא רק לבנקים, אבל אני מודע כהחלט לקיומה של הבעיה, וכבעיה אנחנו דנים בה.

יש אלי פנייה מנגיד בנק ישראל בסוגיה זו על כל רכדיה ואזוריה, הן בגבולות ההחלטה — נדמה לי מ' 29 בנובמבר 1947 — של עצרת האו"ם, הן בגבולות מדינת ישראל שנקבעו שלא לפי החלטת האו"ם, והן בגבולות מדינת ישראל שנקבעו ב' 1967.

במקומות מרוחקים ואין להם שירותים אלטרנטיביים לא ייסגרו, כדי להבטיח לאוכלוסייה, בעיקר אם היא אוכלוסייה המרוחקת ממרכזי היישובים הגדולים, מתן שירות נאות.

אם יבקש בנק כלשהו לפתוח סניף במעלה-אפרים, ידון הפיקוח על הבנקים בבקשה זו בוודאי באהדה רבה.

היו"ר א' שוסטק:

תודה רבה. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת גרשון שפט.

גרשון שפט (התחיה):

אדוני השר, עד כמה שידוע לי, סיווג בנק ישראל את הסניף במעלה-אפרים כשיעור מאוד נמוך, 0.16%, לעומת סיווג גבוה של סניף הממוקם ברחוב דיונון. זה הקל מאוד על בנק הפועלים לסגור את הסניף במעלה-אפרים ולא לפתוח אותו מחדש.

אני שואל את שר האוצר: האם שיקול היעילות הוא השיקול היחיד? האם שר האוצר איננו חושב שצריך לעזור לבקעת-הירדן במצוקתה הכלכלית הגדולה גם בלאו הכי? האם הוא איננו חושב שהצורך לנסוע לחל-אביב, לירושלים או לכית-שאן או למקום אחר מכביד מאוד על חיי היומיום באזור? האם אין לממשלת ישראל אחריות בנושא זה? האם היא איננה יכולה ללחוץ על בנק הפועלים בנדון? הרי מבחינת בנק ישראל נאמר שהם יראו בעין יפה פתיחת סניף שם במקום.

דן חיבון (הליכוד):

שיפתחו סניף של בנק הדואר, זה בסמכות הממשלה.

היו"ר א' שוסטק:

תודה לחבר הכנסת שפט. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת אמנון לין, בבקשה.

אמנון לין (המערך):

אדוני היושב ראש, אדוני השר, רק כדי שאוכל להשביע את רצונה של כמה מחברי חברי הכנסת ליכאי, רמון ווייס, הייתי רוצה לדייק מאוד בשאלה:

כאשר החליטו ממשלות ישראל על התנחלות ברמת-הגולן, בבקעת-הירדן או בקריית-ארבע, הן יצאו בוודאי מתוך נקודת מוצא, שההתנחלות הזאת איננה יעילה מבחינה כלכלית. לא זה היה השיקול? האם יעלה על דעת ממשלת ישראל הנוכחית שהבנקים ייקחו לעצמם את חופש ההחלטה, על רקע כלכלי טהור, אם כדאי להקים סניפי בנקים ברמת-הגולן, בבקעת-הירדן, כגוש-עציון, בקריית-ארבע — הכול בתחום תוכנית אלון, ואולי גם בתחומים אחרים?

האם השיקול יכול להיות עסקי גרידא, בלי התערבותה של הממשלה, לאחר שממשלות ישראל הן שהחליטו על ההתיישבות זו? האם ייתכן שלממשלת ישראל ולשר האוצר לא תהיה דעה בקביעת מיקומם של סניפי הבנקים, היכן יפתחו והיכן ייסגרו? לפתוח צריך לנסות שלא להקשות על התושבים שהלכו לשם בהתאם למדיניות של ממשלות ישראל הקודמות.

אני שואל את שר האוצר, האם לא הגיע הזמן לעשות רכייה בעניין זה, כדי שתהיה זכות התערבות של שר האוצר בנושא, ושהוא לא יהיה נתון לשיקולים עסקיים בלבד?

שבח וייס (המערך):

אפשר לקרוא לבנק הזה — — —

חיים רמון (המערך):

אולי בנק ישראל או ממשלת ישראל יפתחו סניף — — —

בצפון הארץ חסרים רופאים, ונציגי בתי-החולים "פורייה" ו"דור" בצפת אף הציעו תמריצים לרופאים כדי לשכנעם להגיע אליהם.

אודה לשרת הבריאות אם תשיב לי:

1. האם הנתונים הנ"ל נכונים?

2. אם כן — מדוע מקבלים רופאים דמי אבטלה בו בזמן שיש מקומות עבודה המזכים להם?

3. האם בדעת השרה להציע אי-אלו תמריצים או ליצור מעין חיוב לכך שרופא שסיים את לימודיו פה כארץ או רופא עולה ילכו לעיירת פיתוח או למקום מרוחק?

היו"ר א' שוסטק:

תודה רבה. בבקשה, שרת הבריאות.

שרת הבריאות ש' ארבל-אלמולוני:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מתכבדת להשיב על השאלות של חברת הכנסת גלוריה-תעסה.

1. מספר הרופאים המקבלים מדי שנה רישוי כארץ הוא כ-700, מהם כ-300 בוגרי אוניברסיטאות בארץ.

2. בבתי-החולים בצפון הארץ — בית-החולים "פורייה" ובית-החולים בצפת — יש אכן מקומות עבודה פנויים לרופאים. ההחלטה על תשלום דמי אבטלה, כידוע לך, אינה בידי משרד הבריאות, היא בידי שירות התעסוקה של האקדמאים. בנושא זה יזמתי דיון בהשתתפות נציגי שירות התעסוקה ומשרד הקליטה, דגו כסוגיה הזאת וטיכסנו עצה, כיצד לפעול בשיתוף פעולה כדי שלא ייווצר מצב שיש משרות פנויות ובו בזמן יש רופאים המקבלים דמי אבטלה.

אנחנו עושים את מירב המאמצים להפנות רופאים הן לגליל והן למקומות אחרים בארץ, אבל לצערי הרב הם אינם מוכנים ללכת לכל מקצוע בתחום הרפואה, ובמיוחד באזורים המרוחקים.

היו"ר א' שוסטק:

רשות לשאלה נוספת לחברת הכנסת מרים גלוריה-תעסה.

מרים גלוריה-תעסה (הליכוד):

באותה ישיבה נמסר, כי בחודש אפריל היו רשומים 20 רופאים דורשי עבודה, וכן 66 רופאים עולים חדשים במרכזי קליטה. האם ואיך נפתרה הבעיה של העולים החדשים?

דבר נוסף, גברתי השרה: מן הניסיון עולה, כי רופאים העושים התמחות במסדות של קופת-חולים או בבתי-חולים של קופת-חולים נקלטים בדרך כלל באותם מסדות ומצאים בהם את מקומם; ואילו אלה העושים את התמחותם במסדות במסגרת של משרד הבריאות עלולים להישאר בלא עבודה. מדוע? מה ההסבר לכך?

ושאלתי האחרונה: באותה ישיבה נמסר, שבארץ קיים אחד השיעורים הגבוהים ביותר של רופאים ביחס לאוכלוסייה — רופא לכל 350 נפש. ובאירופה, למשל — רופא אחד לכל 650 נפש. לפי דברייך נוספים בכל שנה כ-700 רופאים, והביקוש הוא בסך הכול ל-350—400. לכן אנחנו חייבים לצפות לכך שאחוז האבטלה בקרב הרופאים ילך ויגדל עד כדי יצירת בעיה חברתית גדולה. אני מבקשת לדעת, האם לאור הנתונים הנ"ל לא ישב או ישב משרד הבריאות לקבוע תוכנית חומש או תוכנית לעשור, שבה ייבדקו הפריסה של ההתמחות, של בתי-החולים ושאלת מספר בתי-הספר לרפואה, כדי שלא נעמוד בעוד חמש או עשר שנים בפני תמורה מאוד?

יאיר צבן (מפ"ם):

לפני קמפ-דייוויד או אחרי קמפ-דייוויד?

שר האוצר מ' נסים:
לפני ואחרי.

יאיר צבן (מפ"ם):

— — —

שר האוצר מ' נסים:

החל מהחלטת עצרת האו"ם בליקססקס, בנובמבר 1947, ועד עצם היום הזה — עוד מעט 40 שנה, רכוחי.

יאיר צבן (מפ"ם):

זה חל על סניפים בימית?

שר האוצר מ' נסים:

בכל המקומות. זה אומר שקיימת בעיה של סניפים באזורים שאין בהם כדאיות כלכלית. אשר על כן, אנחנו נדון בסוגיה הזאת. יכול להיות שנצטרך לקבל החלטות שיש להן עלות תקציבית, אבל נדון בנושא הזה לא לגבי סניף אחד של בנק אחד ובמקום אחד, אלא על — — —

גרשון שפט (התחיה):

— — —

שר האוצר מ' נסים:

קודם כול למה אתה תמיד פסימי? שנית, גם אם זה ייקח זמן, אין מנוס מכך. אם זה כרוך בעלות תקציבית, הדברים אינם קלים. עוד מעט נדון בכמה סוגיות שיש להן השלכות תקציביות, ולכור יש תחתית.

עובדיה עלי (הליכוד):

אפשר לשאול שאלה?

היו"ר א' שוסטק:

למה לא נרשמת קודם?

שר האוצר מ' נסים:

אבל הסוגיה לא נעלמה מעינינו, ובוודאי לא מעיני בנק ישראל.

היו"ר א' שוסטק:

תודה רבה.

עובדיה עלי (הליכוד):

משרד האוצר נדרש לדאוג לכך שבשכונות מצוקה וביישובים מבודדים יינתן שירות בנקאי. האם תקפידו על כך שסניף בנק בשכונת מצוקה או ביישוב כודר לא ייסגר?

שר האוצר מ' נסים:

זו אחת הבעיות שנעסוק בהן, ללא ספק.

היו"ר א' שוסטק:

שרת הבריאות תשיב על שאלתא בעל-פה של חברת הכנסת מרים גלוריה-תעסה, מס' 300. בנושא: רופאים מובטלים המסרכים לעבוד בצפון. בבקשה, חברת הכנסת גלוריה-תעסה.

300. רופאים מובטלים המסרכים לעבוד בצפון

מרים גלוריה-תעסה (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, גברתי שרת הבריאות, באחת מישיבותיה של ועדת העבודה והרווחה נמסר, ש-266 רופאים רשומים כדורשי עבודה ו-126 מקבלים דמי אבטלה. מדי שנה נוספים על כוחות הרפואה בארץ 650 רופאים בוגרי בתי-הספר לרפואה ורופאים עולים מחוץ-לארץ.

המאמצים, ואני מרגישה זאת, הרופאים אינם רוצים ללכת לשם. זו עובדה.

עובדה שנייה היא, שגם לבתי-החולים במרכז הארץ ובדרומה אין רופאים במקצועות הדרושים להם. אביא לך כמה דוגמאות. רופאים פנימיים לא כל כך מוכנים ללכת לעבוד כרופאים פנימיים. ידוע לי שגם ב"ת-החולים "בילינסון" מחפש רופאים פנימיים, ואינו מוצא. רופאי רנטגן מבוקשים, ולא הולכים לזה. לפתולוגיה לא הולכים, להרדמה לא הולכים. לגריאטריה אין הולכים. מניתי שורה נכבדה של מקצועות. אם הרופאים המובטלים, ובהם גם בוגרי בתי-הספר לרפואה בארץ, היו מוכנים ללכת למקצועות האלה, חלק גדול מהם היה בוודאי מסתדר בעבודה ולא היה מתהלך חסר עבודה, כביכול.

מרים גלורית-תעסה (הליכוד):

— — — אולי יש להתנות את לימודיהם באוניברסיטאות בעבודתם במקומות מרוחקים. במקומות שבהם דרושים רופאים? הרי המדינה מסבסדת בצורה רצינית ביותר את הלימודים האלה — — —

שרת הבריאות ש' ארבל-אלמוזליני:

הנושא הזה נדון בכנסת לא פעם אחת. לא פעם אחת שקלנו כיצד ניתן לחייב רופאים, או סטודנטים לרפואה, אחרי שסיימו את לימודיהם, לעבוד במקומות הדרושים. אני מסכימה אתך, חברת הכנסת גלורית-תעסה, שהמדינה משקיעה בלימודים האלה הרבה מאוד כסף, והשאלה היא איך לגרום לכך שהם ילכו, לפחות בשנים הראשונות, למקומות שבהם יש צורך ברופאים, כמו אוזרי פיתוח ואזורי-ספר. אבל הכנסת דחתה, כפי שהיא עושה תמיד, את העניין הזה, ואף צדקה כאשר טענה שאם אין מחייבים מורים ואנשי מקצועות אחרים ללכת על-פי חוק למקום שבו יש צורך בהם, אין לחייב רק את הרופאים בכך.

אנחנו בוחרים ללכת בדרך של הסכרה ושכנוע. אין בידינו כלים אחרים כדי לכפות על רופאים ללכת למקום שבו הם דרושים ובו יש להם סיכוי להיקלט.

חבר הכנסת בני שליטא, בקשר לדמי אבטלה — אתה יודע שיש שר העבודה והרווחה, והוא הממונה על חוק ביטוח אבטלה. הדבר הזה מתבצע במסגרת החוק ועל-פי הכללים שבו. את החוק הזה מבצע שירות ה"תעסוקה". כידי שרת הבריאות אין הסמכות להציע הצעות חוק בתחום זה, ובמיוחד לרופאים. אני גם לא יודעת אם צריך להיות יחס מיוחד לרופאים. מדובר באופן כללי על מקצועות שונים, ובכללם הרופאים. באזורי פיתוח חסרים לא רק רופאים, אלא גם בעלי מקצועות חופשיים אחרים, גם בתחום הרפואה, ואנשים לא כל כך נוטים ללכת לשם.

אביא לך דוגמה בעניין האחיות. אנחנו זועקים לכוון סיעודי בדרום, ואל הצפון אנחנו מובילים אחיות ממקומות מרוחקים, כי אין לנו ברירה. אבל גם כאשר אנחנו מסכימים להסיע אחיות ממקומות שונים לבתי-החולים "טורוקה" בבאר-שבע ולמרכז הרפואי לבריאות הנפש בבאר-שבע, אין אנו משיגים את האחיות האלה. בעניין זה היה לנו משא-ומתן מיעט עם האוצר. דיברנו אתו על התמריצים שצריך לתת להן. אני מסכימה לדברים שנאמרו כאן היום בדבר מתן תמריצים. ייתכן מאוד שזו יכולה להיות דרך מתאימה. אולי כאמת צדיק לתת תמריצים לציבור הזה, כדי שיהיה מוכן ללכת למקומות שבהם הוא דרוש. מקומות שבהם יש אפשרות לקלוט אותם.

לחבר הכנסת ארצי, אני רוצה להגיד, שאני לא מקבלת את הדברים שאמרת, כאילו מתייחסים אל העולה כאל נתון

היו"ר א' שושטק:
תודה. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת בני שליטא.

בני שליטא (הליכוד):
גברתי שרת הבריאות, על הנושא הזה ניתן לומר: נשיאים ורוח וגשם אין.

היו"ר א' שושטק:
חבר הכנסת פסח גרופר, אתה היית אומנם שר, אבל מעירים לי ששר לשעבר אינו יכול לשבת ליד שר בשולחן הממשלה.

פסח גרופר (הליכוד):

— — —

בני שליטא (הליכוד):

ובכן, על הנושא הזה ניתן לומר, גברתי שרת הבריאות: נשיאים ורוח וגשם אין. הרבה מדובר בנושא, מעט מאוד נעשה, והבעיה לא תיפתר כנראה באמצעות ועדות, ישיבות ואמירות כאלה או אחרות. יש מה לומר על כל נושא הביטוח מפני אבטלה, שכפי שהוא קיים כיום הוא בבחינת תמרץ לאנטי-עבודה. ולגבי רופאים — על אחת כמה וכמה. המצב חמור. בתי-החולים, וגם הפריפריים, מעמידים דירות משלהם לרשות הרופאים. לכן אין שום בעיה לשום רופא לכבד מכל מקום אתר בארץ. אפילו להשכיר את דירתו בעיר ולהרוויח עליה ולקבל דירת שירות בבתי-החולים ולשרת שם.

אני שואל, גברתי שרת הבריאות, אם את מתכוונת לחוקק חוק או להתקין תקנות מחייבות, שיהפכו את כל הארץ, את כל מדינת ישראל, לאזור אחד, ואז לא ישולמו דמי אבטלה לרופא כל זמן שיש בתי-חולים שדרושים בו רופאים, ולא משנה באיזה מקום בארץ הוא נמצא.

היו"ר א' שושטק:
רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת יצחק ארצי.

יצחק ארצי (המערך):

אדוני היושב-ראש, גברתי שרת הבריאות, אני מכיר את הרופאים. רבים מהם מובטלים, ואני יודע שהם אינם רוצים בדמי אבטלה. רופא רוצה להמשיך לעבוד במקצוע שלו. הוא יודע כי ניתוח לזמן ממושך מהמקצוע יגרום לו לאבד את הקשר ואת הסיכוי להסתדר בעבודה במקצועו.

אני מתייחס בראש ובראשונה לעולים חדשים, ואני שואל, האם יש יותר מאשר טיפול סטטיסטי כדי לפתור את הבעיה שלהם? האם יש מגע רציני עם רופאים עולים חדשים? האם משהו נפגש עם הרופאים שאין להם עבודה, שאין להם מקומות התמחות והם מוכנים לעבוד בכל מקום שיוצע להם, ובוודאי בבתי-חולים "יוקרתי" כמו בתי-החולים "פורייה", כדי להסביר להם את היתרונות שבהצעה הזאת וכדי לשכנע אותם, ולא כדי לפעול לפי השיטה הסטטיסטית? לפי מיטב ניסיוני, ימצאו רבים מהרופאים האלה שיקבלו כרצון הצעה מעשית לעבוד בכל מקום בארץ. במקום שתדבק בהם הסטיגמה הקשורה בתשלום דמי אבטלה.

היו"ר א' שושטק:
תודה. שרת הבריאות, בבקשה.

שרת הבריאות ש' ארבל-אלמוזליני:

אדוני היושב-ראש, ברצוני להשיב תחילה לחברת הכנסת גלורית-תעסה. על אף העובדה שאין חקנים פנויים בבתי-החולים בצפון הארץ, אני יכולה להגיד לך, חברת הכנסת גלורית-תעסה, שאנחנו יכולים לקלוט שם כ-50 רופאים. אולם, על אף

כמיטב יכולתנו כדי לתת תשובה גם לאזורי הפיתוח שבהם חסרים הרופאים הדרושים, וגם עוזרים לעולים רופאים להיקלט בארץ במקצועם.

אשר להחממות, אני רוצה להגיד לחברת הכנסת גלוריה טסה, שיש היום כ-3,000 רופאים מתמחים. מה יהיה כאשר הם יסיימו את ההתמחות שלהם, כאשר גם אחרים עומדים ומחכים בתור? זו בעיה רצינית, גם בעיה תקציבית ממדרגה ראשונה. אותם דברים אמורים גם לגבי סטודנטים. אני רוצה להודיע לך, שהתקציב שעמד לרשותנו לנושא זה, בהסכמת משרד האוצר, אול. סידרנו את אלה שהמתינו מחודש ספטמבר עד אפריל, וכל מי שיפנה עכשיו יאלץ לחכות עד לתחילת שנת התקציב החדשה. אני מסכימה שזו בעיה קשה. את טיפלת במקרה אחד כזה. יחד עם משרד הקליטה אנחנו עושים מאמצים כדי לעזור לישראלים התחורים, שמספרם הולך וגדל. זו בעיה רצינית, כי אין לנו תקציב לענות על השאלות האלה.

סטטיסטי. בכל רופא עולה יש טיפול מיוחד, של משרד הקליטה יחד עם משרד הבריאות. יושבים עם הרופאים האלה, מדברים אתם, מציעים להם הצעות, על-פי האפשרויות הקיימות ובהתאם למקצועותיהם. ואכן הרבה בעיות כאות על פתורן ועוליס חדשים רבים נקלטו במערכת. לא צריך לבחור מקרה חריג ולהפוך אותו לכללי. יש טיפול מסור ונאמן בעולים רופאים, עושים כמיטב היכולת כדי לקלוט אותם במערכת, ואכן רבים רבים מהם נקלטים בה.

אני רוצה לספר לכם, כי יושב-ראש המועצה של ההסתדרות הרפואית והמועצה המדעית של ההסתדרות הרפואית יחד עם ראש שירותי האשפוז של משרד הבריאות נסעו לא מזמן לדרום-אפריקה. הם נפגשו שם עם רופאים ומסור להם מה הם המקצועות הרפואיים הנדרשים בארץ. נקשרו קשרים, וחלק מהרופאים אכן באים משם. הם באים ונקלטים פה.

הנושא מורכב מאוד, אבל אנחנו לא מרפים ועושים

ג. הצעת חוק מס רכוש וקרן פיצויים (תיקון — נזקי אסון טבע), התשמ"ו — 1986*

(הצעת חבר הכנסת פ' גרופר)

שנפגע באסון טבע, ומטפלים בו ספציפית באותה תקופה ובאותה שנה. לכן אני חושב שהגיע הזמן שאנחנו נחוקק גם את החוק הזה אצלנו.

בסוף דברי אני רוצה לומר לשר האוצר: לא תהיה הכבדה על קופת המדינה, מפני שמצטברים כספים ויצטברו כספים, ונקווה שלא יהיו אסונות טבע בשנים הבאות. בשנים האחרונות, מאז מה שקרה בערבה, לא היה לנו אסון טבע כזה שהיה מצריך להכריז על אסון טבע לאומי.

היו"ר א' שושטק:

תודה רבה. אבקש משר האוצר להתייחס להצעה.

שר האוצר מ' נסים:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, חוששני שאין צורך בהצעת חוק זו. הצעת החוק איננה מבהירה מה הוא אסון טבע, מה הן דרכי השיקום, מה הם הקריטריונים למתן סיוע או מתן פיצוי. יש לה להצעת החוק בכל זאת, אדוני היושב-ראש, השלכות תקציביות, אבל השלכות תקציביות שאין בשעה זו אפשרות לאמוד אותן. משום שהצעת החוק יש לה אופי דקלרטיבי והיא איננה תוחמת את סוגי הנזקים ואת טיב הפיצויים.

הצעת החוק מקנה לחקלאים זכויות, ואין היא מטילה עליהם חובה מסוימת של השתתפות במימון הביטוח הנוסף שניתן להם. קביעת הזכות לפיצויים על-פי חוק תגביל את יכולתה של הממשלה לפעול לפי שיקוליה בדבר הצורך, ולעתים הדיחיות, במתן עזרה לחקלאים ובמסגרת המשאבים הלאומיים של אותה עת.

כאשר קורה חלילה מקרה מסוג זה, מקרה מסוג הבעיות שהצעת החוק באה לפתור אותן, בעבר אומנם נמצאו פתרונות נאווים, הן על-ידי מתן הלוואות מקרנו סיוע של משרד החקלאות, הן על-ידי מתן פיצויים מאת הקרן לביטוח נזקי טבע בחקלאות והן בדרכים אחרות. אם כן, אם וכאשר יקרה חלילה מקרה של אסון טבע, אין הכרח בחוק, משום שהניסיון

היו"ר א' שושטק:

אנו עוברים לסעיף ג' בסדר-היום: הצעות לסדר-היום והצעות חוק של חברי הכנסת. רשות הדיבור לחבר הכנסת פסח גרופר להכאת הצעת חוק רצה: הצעת חוק מס רכוש וקרן פיצויים (תיקון — נזקי אסון טבע), התשמ"ו — 1986.

פסח גרופר (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בשנת 1986 החלה לפעול במדינת ישראל הקרן לביטוח נזקי טבע בחקלאות בע"מ, שהקימו המדינה, הארגונים החקלאים ומועצות היצור הענפים החקלאים. הממשלה משתתפת בניהול הקרן ובמימונה. קרן זו עוזרת לחקלאים כאשר פוגע אסון טבע כענף מגנפי החקלאות, אך יש צרכים שהיא אינה יכולה למלא. לדוגמה, בחורף 1979/80 נסחפו, מחמת השיטפונות ביישובי הערבה, שטחי קרקע גדולים, והיה בכך כדי להמיט אסון על המתגוררים. הקרן לביטוח נזקי טבע לא נועדה לכסח כנגד סיכון זה או סיכון דומה לו. מוצע אפוא שבמקרים חריגים של תהפוכות טבע תבוא המדינה, במסגרת חוק מס רכוש וקרן פיצויים, ותוקט צעדים מיידיים לעזרת הנפגעים, ובלבד שהם מצדם יקימו את דיני התכנון החקלאי ויבטחו את נכסיהם בקרן לביטוח נזקי טבע.

אני רוצה גם להוסיף, כי ממילא, כמו בכל חברות הביטוח, כשאין אסונות טבע, כשלא קורה כלום, מצטבר בקרן סכום גדול, זאת תהיה הרבה למקרים של אסון טבע גדול שיקר, חס וחלילה, מפעם לפעם, ונוכל לפצות את החקלאים בגינם. אני בטוח שסידור זה יביא לכן שלא תהיה מעמסה מיוחדת על אוצר המדינה. נושא זה צריך להיות מסודר. כאשר קורה אסון כזה אחת לעשר שנים — ואני מקווה שזה לא יקרה, אלא אולי אחת ל-20 שנה — אסור שאו תתחיל שתדלנות, יתחילו לרוץ אל האוצר ואל שר האוצר ולבקש ולהוכיח. זה לא קיים היום כשום מדינה בעולם. בכל המדינות המערביות החוק הזה קיים — ואצלן קורים אסונות הרבה יותר גדולים, רעידות אדמה וסערות. שם הממשלה היא המוסמכת להכריז על אזור כאזור

* נספחות.

— הצעת חוק מס רכוש וקרן פיצויים (תיקון — נזקי אסון טבע):
הצעת חוק חיילים משוחררים (מענק הסתגלות) —

מלמד שהיה טיפול נאות בדבר מצד הממשלה. ואם כן, אדוני
היושב-ראש, בשל מה החוק הזה?

אף-על-פי-כן איני מתנגד להעברת הצעת החוק לכיור
בוועדת הכספים, שם ננסה לשכנע את הוועדה שהיא מיותרת,
שאין צורך בה, שהנושאים שחבר הכנסת גרופר רואה להם
בצדק — ואני מכבד את דאגתו זו — יש להם פתרון אחר, ואז,
על כל פנים, יהא שכרו של חבר הכנסת גרופר בעצם העלאת
העניין ובמיסוד פתרונות, אני מקווה, שלא בדרך חוק.

היו"ר א' שוסטק:

חודה רבה. אני מבין שחבר הכנסת גרופר מסכים להעביר
את הצעתו לוועדה לדיון טרומי.

פסח גרופר (הליכוד):

כן.

היו"ר א' שוסטק:

אני מבין שההצעה היא להעביר את הצעת החוק לוועדת
הכספים.

שר האוצר מ' נסים:

כן.

היו"ר א' שוסטק:

מי בעד העברת הצעת החוק של חבר הכנסת פסח גרופר
לוועדה? מי נגד?

ה צ ב ע

ההצעה להעביר את הצעת חוק מס רכוש
וקרן פיצויים (תיקון — נזקי אסון טבע).

התשמ"ו—1986, לדיון מוקדם בוועדת

הכספים נחקלה.

ד. הצעת חוק חיילים משוחררים (מענק הסתגלות), התשמ"ז — 1987*

(הצעת חבר הכנסת י"ז אמיר)

ההצעה היא לתת, בשלושה שיעורים, מענק ששווי היום
כ-900 שקל, 500 דולר בערך, בשלושה מועדים, ב"ו
בספטמבר שנה אחרי שנה. המענק לא יפגע, כמובן, בהענקת
אחרת המשתלמת לחיילים משוחררים לפי דין או לפי פקודת
הצבא. מובן ששר האוצר, הממונה על ביצוע חוק זה, רשאי
להחקין תקנות בכל עניין הנוגע לביצועו.

אדוני היושב-ראש, מי שהיה עד לוויכוח הגדול בעניין
קביעת שכר לימוד במוסדות להשכלה גבוהה, בעיקר
באוניברסיטאות, יכול להגיע למסקנה, שאסור להפלות בין
אזרח לאזרח. אולם מוטל על המדינה לתת הטבות מיוחדות
אלה שמשרתים אותה במשך שלוש שנים או שנתיים, והיא
רשאית לעשות זאת בלי שמישהו יטען שהיא מפלה בין אזרח
לאזרח.

היות שתוק חיילים משוחררים, כפי שנחקל בזמנו, נדחה
כיצועו, אני רוצה להזכיר לתכרי הכנסת כמה סעיפים שהיו
מונעים מאתנו, אולי, הגשת חוק זה. בתוק המקורי, שכר לימוד
במוסד על-תיכוני, סעיף 7, נאמר: "חייל משוחרר החייב בשכר
לימוד לשנת התשל"ד או התשל"ה — מה שלא בוצע —
כמוסד להשכלה גבוהה המוכר לפי חוק להשכלה גבוהה,
התשי"ח — 1958, או כמוסד שהוא בעל היתר על-פי החוק
האמור, או בשיבה או במוסד על-תיכוני אחר בישראל שהכיר
בו משרד החינוך והתרבות לעניין חוק זה, ישלם אוצר המדינה
את שכר לימודו בתנאים שהחיל המשוחרר חייב בו לפיהם,
בעד שנת הלימודים התשל"ד והתשל"ה, הכול לפי בחירתו של
החייל המשוחרר". לצערי כולנו הצבענו בעד החוק הזה, אבל
בכנסת הזאת העברנו חוק לדחות את ביצועו.

שר האוצר מ' נסים:

עד מתי?

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

אתה בתשובתך תאמר לי ודאי עד מתי. נדמה לי —
תחילה 1988 או 1989. אם אני טועה, תקן אותי ואשמח מאוד.

גם בסעיף 8 כתוב: בשכר לימוד במוסד להשכלה גבוהה,
בארץ ובחוץ-לארץ אכן האוצר יישא בהוצאות. לכן אני מציע

היו"ר א' שוסטק:

אנו עוברים להצעת חוק תקב"א, הצעת חוק חיילים
משוחררים (מענק הסתגלות), התשמ"ז — 1987, מאת חבר
הכנסת יעקב ז'אק אמיר. בבקשה.

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

אדוני היושב-ראש, עמיתי חברי הכנסת, הכנסת מתבקשת
היום לדון בקריאה טרומית על הצעת חוק שהגשתי
ליושב-ראש הכנסת והמליאה בדבר חוק חיילים משוחררים
(מענק הסתגלות), התשמ"ז — 1987. הצעת החוק הזאת באה
לעשות צדק עם חיילי צבא-הגנה לישראל והמשרתים בכוחות
הביטחון, שלוש שנים גברים ושנתיים נשים. כל אדם המשרת
את מדינתו במשך שלוש שנים או שנתיים יוצא לשוק החופשי,
מתלבט בשאלות הסתגלות מחדש, כריצה אחרי מקום
העסוקה ומחיה. רבים מהחיילים המשתחררים יוצאים ללא
פרוטה בכיסם, למעט סכום פערט שהם מקבלים עקב
השתחררותם. לכן אני בא להציע לעשות צדק עם החיילים
בצבא הסדיר, המשרתים כאמור תקופות ארוכות במדינת
ישראל.

ההצעה שלי היא להעניק לחיילים אלה מענק הסתגלות
בשלושה שיעורים.

אמנון לין (המערך):

איהו מענק?

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

מענק הסתגלות, כדי להסתגל לחיים החדשים שהם
אמורים להתחיל.

אמנון לין (המערך):

המינוח נראה לא טוב.

היו"ר א' שוסטק:

מכניח עם סגולה.

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

אני מקבל את התיקון של היושב-ראש. אני חושב שאלה
שמשלמים בכוחות הביטחון, הם באמת שייכים לעם סגולה.

חוברת ל'. ישיבה של"ד

— הצעת חוק חיילים משוחררים (מענק הסתגלות) —

שר האוצר מ' נסים:

שעוד לא נקבע: ולדעתי אסור שייקבע על-ידי הממשלה, כי אין לה סמכות בעניין זה.

הנושא הזה הוא בניסוח אחר, אבל ככוונה אחת. מרוע זה חולק לשלוש שנים ולא לשנה אחת, ולא לשש? ומרוע 1 בספטמבר, למשל, ולא חנוכה או פסח, או 1 בינואר? הכול יודעים מרוע כלה נכנסת לחופה.

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

כי רצינו להשוות את ההצעה. הכוונה ברורה — — —

שר האוצר מ' נסים:

עוד לא שמעת את דעתי, לא צריך להתרגש. אבל מה? כשל רצון לנסח את ההצעה בצורה שחבר הכנסת צבן יהיה שלם עמה, הופך תקציב המדינה להיות בור ללא תחתית. וזו הצעתך. אדוני, כשל מה? אילו הגשתי הצעה מקבילה להצעת חבר הכנסת שילנסקי, היינו יודעים שמדובר בהוצאה אחת — ועוד לא חיזיתי את דעתי. לאותה מטרה, שניכם, אתה וחבר הכנסת שילנסקי, מדברים על אותו עניין ומתכוונים לאותו עניין, כשל הרצון לאפשר הקלה, מתן הנחה ליוצאי צבא או בוגרי צבא בלימודיהם במוסד להשכלה גבוהה; ואני אומר, בצדק. הם משקיעים שלוש שנים לפחות, וגם ימי מילואים רבים, ומפסידים הכנסה שאלה שאינם יוצאי צבא יכולים ליהנות ממנה. אין כזה שום אפליה.

יאיר צבן (מפ"ם):

אם היה שוויון בכל השאר.

שר האוצר מ' נסים:

על בסיס של שוויון, חבר הכנסת צבן. ודאי על בסיס של שוויון.

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

או למה הסכמת לוותר על צינור של חורשיים?

שר האוצר מ' נסים:

הלא אמרתי, נפלאות דרכי החקיקה. עוד לא סיימתי את דברי. והנה, כשל הרצון לנסח נוסח שונה, אולי בשל חששות שמא לא תהיה ההצעה מקובלת על החברים בסיעתך, הפכת את תקציב המדינה לכלי מרוקן מתוכן. צירוף הצעתך והצעת חבר הכנסת שילנסקי פירושו לתת פעמיים לאותה מטרה, וסכומים של הרבה הרבה — ואיני רוצה להגיד את הסכום המדויק מטעמים שיובונו — עשרות מיליוני שקלים; הרבה מאוד עשרות מיליוני שקלים. למה? משום שאתם לא יכולים להתאחד על נוסח אחד. פעמיים לתת לאותה מטרה? האם תקציב המדינה כל כך פרוץ? יש לנו יכולת בלתי מוגבלת? אין לנו בעיות אחרות? אנחנו לא מתמודדים עם עשרות נושאים גדולים, כבדים מנשוא, הכרוכים בתקציב? האם הרזרבה עדיין לפנינו? הלא היא כמעט נגמרה. בפני ועדת הכספים עומדות כמה בקשות שלנו, שהיענות להן פירושה מאות מיליוני שקלים. כל הרזרבה כולה היא 922 מיליון שקל. שאלו את חברי ועדת הכספים. האם אנחנו יכולים לפעול בצורה כזאת?

אני לא זקוק — אם כי אני מקבל זאת באהבה — לקריאות מקרן המטבע הבין-לאומית — ואנחנו לא יכולים לזלזל במסקנותיה ובהמלצותיה — שעלינו לצמצם בתקציב המדינה ולהיות מרוסנים בשכר כדי שלא לאבד את ההישגים הגדולים שהשגנו כמשך בשנתיים האחרונות.

או ככה, כל הצעת חוק שיש עמה הוצאה כספית עוברת כאן בנקל. רבותי, האחריות היא אחריות משותפת של כולנו.

ששכר לימוד באוניברסיטאות יהיה שכר אחד ויחיד לכולם, כלי הברד בין אלה ששירות כצה"ל לאלה שלא שירתו בו, ולכל חייל המשתחרר מצבא-הגנה לישראל יוענק מענק הסתגלות כאמור.

אדוני היושב-ראש, אני מבקש להעביר את ההצעה הזאת לוועדה משותפת של ועדת הכספים ועדת החינוך. לדעתי, חיוני ביותר שתקום ועדה משותפת שתדון בנושא זה.

מרים גלזר-תעסה (הליכוד):

מותר לי הערה קטנה?

היור"א' שוסטק:
לא.

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

אני מסכים, אם היושב-ראש יסכים.

מרים גלזר-תעסה (הליכוד):

אתה דיברת על שנתיים ושלוש שנים. ומה עם אותו קצין שמבקשים ממנו שנה נוספת, שנה רביעית?

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

אני מדבר רק על שירות חובה, ללא שכר.

מרים גלזר-תעסה (הליכוד):

אני מבקשת — — —

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

לקראת הקריאה הראשונה, אני מקבל בחפץ לב את ההצעה שלך, וניתן יהיה בהחלט להוסיף אותה. אבל ביתניים אני מדבר רק על אלה שמשרתים ללא תמורה, ולא בצבא הקבע. צבא הקבע הוא סוגיה בפני עצמה, ואני מציע שלא להיכנס אליה.

אני מבקש מחברי הכנסת לאשר את הצעת החוק ולהעביר אותה להכנה לקריאה ראשונה. תודה רבה, אדוני היושב-ראש.

היור"א' שוסטק:

אני מזמין את שר האוצר להתייחס להצעה.

שר האוצר מ' נסים:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, נפלאות דרכי החקיקה. בשכר שעבר העבירה הכנסת הצעת חוק פרטית של חבר הכנסת שילנסקי, שבאה לקבוע הנחה של 25% לחייל משוחרר שיש כדעתו ללמוד במוסד להשכלה גבוהה. היום, חבר הכנסת ז'אק אמיר מגיש הצעה שבאה לקבוע שכל חייל משוחרר יהיה זכאי למענקים בשיעורים הכלולים בהצעת החוק.

יאיר צבן (מפ"ם):

זו הצעה הגיונית ולא מפלה.

שר האוצר מ' נסים:

אתה בעד?

יאיר צבן (מפ"ם):

כן.

שר האוצר מ' נסים:

טוב לדעת, טוב לשמוע שחבר הכנסת צבן מצדד במחן מענקים כאלה. על כל פנים, הכול יודעים מרוע כלה נכנסת לחופה. הצעת חבר הכנסת ז'אק אמיר לא באה לפתע פתאום. היא באה על רקע דיונים מסוימים שהיו כאשר לקביעת שכר הלימוד במוסדות להשכלה גבוהה.

יצחק פרץ (המערך):

שעוד לא נקבע.

מסרים של סטודנטים שמקבלים הנחות וסטנדרט מ"גירוסלם קולג". שמרכזו בווינגטון. אתה יודע זאת. כאשר אתה היית שר המשפטים, הגשתי לך חזכיר מדויק. ניסית לבדוק את העניין. איך אתה יכול בכלל לקבל, שסוג מסרים של סטודנטים יקבלו סטנדרט ממקורות שונים, וחיללים שלנו, שהם זכאים יותר מכולם ללמוד — הם לא יקבלו, הם יעמדו בקשיים נוראים.

לכן, חבר הכנסת שילנסקי צודק בהצעה שלו. אתה מוכרח ליצור שוויון.

שר האוצר מ' נסים:

עכשיו אני אתחיל להביע דעה.

אהרן הראל (המערך):

אני מקבל כל מלה שאתה אומר — עשרות מיליונים, אפילו בשנה השלישית מאה מיליון. השאלה שלי נוגעת לחוק שקיבלנו פה בכנסת, חוק חיילים משוחררים, לגבי משוחררי צה"ל שנמצאים במכירות קדם-אקדמיות. האם בדעת הממשלה לבצע את החוק הזה ככתבו וכלשונו?

שר האוצר מ' נסים:

אשיב מייד. אולי אשיב קודם על שאלה זו, כי זוהי שאלת לוואי, והשאלה של חבר הכנסת לין היא שאלה לגופה של הצעת החוק. כל הוראת חוק — חובה על הממשלה לממשה ולבצע. הממשלה צריכה לכבד חוק וחייבת להיות מופת של כיבוד חוק. חוק, הבנות, התחייבויות — הממשלה חייבת להיות אמינה במעשיה, שאם לא כן היא אינה יכולה להיות ממשלה, ואם תשאלו אותי, היא אינה ראויה להיות ממשלה. דאיי שצריך לבצע כל שמורה החוק. איך לה לממשלה שלא תבצע. היא יכולה לנתחם לשבות, אבל היא אינה יכולה ביודעין להימנע מבצוע חוק, בשום פנים ואופן. זוהי תפיסתי, זוהי אמונתי משכבר הימים.

יאיר צבן (מפ"ם):

למה לא מבצעים את חוק שכר מינימום במשרדי הממשלה?

שר האוצר מ' נסים:

תסלח לי, הטעות היא שלך. אני רק מקווה שזו אינה טעות ביודעין.

יאיר צבן (מפ"ם):

— — — הכנסת.

שר האוצר מ' נסים:

הו, אתה טועה טעות קשה, טעות קשה מאוד. העומדת בסתירה מפורשת להוראת החוק.

הי"ר א' שוסטק:

אדוני השר, אתה הרי רגיל בצמצום.

שר האוצר מ' נסים:

נכון, אבל שואלים, אפילו מאשימים. איי אפשר להשאיר את הזירה פתוחה להאשמות.

הי"ר א' שוסטק:

זה לא נוגע לעניין.

שר האוצר מ' נסים:

עכשיו לשאלתו של חבר הכנסת אמנון לין: אני אישית אינני שולל בשום פנים ואופן מתן הקלות לחיילים משוחררים. המדינה חייבת לעשות זאת. לא ייתכן שאדם אשר כבר השתכר שלוש שנות עבודה, או שניתן לו סיכוי להשתכר מאוחר יותר,

האינטרסים הם משותפים. יש אינטרס אחד — לשמור על יציבות המשק, הכרעות קלות בענייני תקציב הן האויב הגדול של יציבות המשק. הרברים הוכחו והם ידועים. רק כאשר אנחנו מקיימים תקציב מאוזן יש ביכולתנו להתמודד עם בעיות המשק ולשמור על היציבות.

אייאפשר לנהוג כך בתקציבי המדינה. ראו זה פלא, הלווא הנושא הוא מעניין, הוא חשוב, אייאפשר להתעלם ממנו. עד עכשיו לא ביטלה הממשלה את החלטתה הראשונה, או יותר נכון, עד עכשיו לא קבעה החלטה אחרת. היא הכירה בכעיה של חיילים משוחררים, וגם אני מכיר בכעיה של חיילים משוחררים. זו כעיה שאייאפשר להתעלם ממנה. אבל, רבותי, רק בשל קשיי ניסוח או יצירת הסכמות שמיידיעה כרוך בהן, אנחנו צריכים להוציא הוצאת תקציב כה אדירה: זה פלוס זה.

מרים גלזר-תעסה (הליכוד):

לא.

שר האוצר מ' נסים:

גברתי, מה זה לא? קראת את הצעת החוק?

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

קראתי אותה בפניה, והיא הבינה כמה העניין.

שר האוצר מ' נסים:

סליחה, חבר הכנסת שילנסקי מדבר על הנחה למי שנכנס ללמוד במוסד להשכלה גבוהה. זה כסף? — זה כסף. חבר הכנסת ז'אק אמיר אומר, בלי קשר למוסדות להשכלה גבוהה: כל חייל משוחרר יקבל כך וכך שקלים. זאת אומרת, זה גם זה. הכנסת מייד חסכים? אני כעת לא אומר איזו הצעה טובה יותר, ואני לא נכנס לשאלה אם אפשר לקבל את ההצעה או לא. אני עדיין במסגרת תרגום דרכי: "נפלאות דרכי החקיקה".

אמנון לין (המערך):

אפשר לשאול אותך שאלה?

שר האוצר מ' נסים:

רק רגע, אני אשיב על כל שאלה. כשאני בא להשיב, בתפקיד שאני ממלא היום, איני יכול, בעוונותי, להתייחס לכוונות נסתרות. אני צריך לבדוק כמה כסף זה עולה, וזה לא כפול. הצעת חבר הכנסת ז'אק אמיר עולה הרבה יותר כסף, והיא מצטברת. אני לא רוצה להבהיל את הכנסת, אבל בשנה הראשונה היא מגיעה לכך וכך עשרות מיליוני שקלים, בשנה שנייה פי שניים, ובשנה שלישית פי שלושה. אז, תעשו אתם את החשבון.

אינני יודע, נשיאות הכנסת מקפידה תמיד שתהיה תגובת הממשלה. אני יודע מניסיון, שהיו הקפדות לא מעטות בעניין זה. אני ביקשתי לשאול האם היה יותר — כפי שחבר הכנסת צבן שאל אותי — האם היה ויתור של הממשלה על 30 יום או על 60 יום. אני עדיין לא יודע מה קובע בכנסת בשעה זו. ביקשתי לשאול. אני לא בעל הסמכות לוותר, אבל ביקשתי לשאול. אני אומר כזהירות, שלא נאמר לי שהיה ויתור של הממשלה. אם כן, איך הנושא הזה מובא היום?

עד עכשיו דיברתי לא על עמדותי אלא על נפלאות דרכי החקיקה.

אמנון לין (המערך):

אני בכל זאת רוצה לשאול אותך, אני מסכים, ההיגיון בדברייך מוכן לי. למרות זאת אני רוצה לשאול בעניין ההצעה של חבר הכנסת שילנסקי על הנחות לסטודנטים. יש אצלנו סוג

בואו נשב יחד קודם לדון, ולא נגיש הצעות חוק בלי לדעת את ערכן הכספי, את המשמעות הכספית, מהו המקור התקציבי. יש החלטת ממשלה, זה לא יועיל לאיש, ולפיה: מקום שיש תוספת תקציב, תחליט הממשלה מאיזה מקור אחר לקצץ. אני מתנגד לתוספת תקציבים. אם הצעת החוק הזאת תעבור, הממשלה תצטרך להגיד איפה יהיה קיצוץ. זה יכול להיות מחינוך, מכריאות — תסלחי לי, גברתי שרת הבריאות — וזה יכול להיות מרווחה, ויסלח לי שר העבודה והרווחה.

שרת הבריאות ש' ארבל-אלמוזליו:
לכל נושא אומרים לקחת מחינוך או מכריאות.

שר האוצר מ' נסים:
לא, לא לכל נושא, רק ל"לביא" ולשכר לימוד של סטודנטים.

היו"ר א' שוסטק:
אני מבין שאתה מציע שההצעה תועבר לוועדת הכנסת שתחליט?

שר האוצר מ' נסים:
אדוני היושב-ראש, הסכמתי להעביר את ההצעה לוועדת הכנסת, איננה אומר שאני מסכים לשיטה הזאת, לא של החקיקה ולא של הצירופים, ועדיין אני בטוח שזוהי הדרך להתמודד עם הבעיה. למה? משום שיש הצעת חוק חיילים משוחררים, והיא עצמה סוללת דרך לטפל בסוגיה הזאת. אז בואו נחשוב יחד, מתוך הבנה, מתוך אמונה שהנושא מצריך טיפול וצורך להגיע לגביו למסקנות חיוביות — אנחנו לא נעשה מעשה פזיז של חקיקות, אלא ניצור מראש הבנות, אפילו לפני שאנחנו הולכים לדון בעניין בוועדה של הכנסת, כדי שכנושא לאומי לא ניב על דברים שסופנו להצטער עליהם.

אדוני היושב-ראש, ברוח זו ובתנאים אלה אני מסכים שההצעה תעבור לוועדה.

היו"ר א' שוסטק:
חבר הכנסת ז'אק אמיר, אתה צריך להסכים. למה לך להתווכח? השר מסכים. למה לך להתווכח.

שר האוצר מ' נסים:
אני מסכים.

יעקב ז'אק אמיר (המערך):
היושב-ראש פנה, אני מקבל.

היו"ר א' שוסטק:
חברי הכנסת, מי בעד העברת הצעת חוק חיילים משוחררים (מענק הסתגלות), מאת חבר הכנסת ז'אק אמיר, לוועדת הכנסת אשר תחליט לאיזו ועדה תועבר ההצעה?

הצבעה

ההצעה להעביר את הצעת חוק חיילים משוחררים (מענק הסתגלות), התשמ"ז — 1987, לוועדה שתקבע ועדת הכנסת נתקבלה.

היו"ר א' שוסטק:
פה-אחד החליטה הכנסת להעביר את הצעת החוק של חבר הכנסת ז'אק אמיר לוועדה שעליה תחליט ועדת הכנסת.

יהיה במצב אחד, ואדם שמקיים שירות לאומי, על-פי חוק, יהיה במצב רע יותר מלכתחילה. זה לא ייתכן. אנחנו חייבים להתמודד עם הבעיה הזאת. ואומנם, היום קיימת מערכת סיוע לחיילים משוחררים. אולי המערכת הזאת איננה מספיקה.

אבל, ודאי תמור יותר המצב, לפי התיאור שלך — אלה שאינם משרתים כצבא יש להם מקורות, ואלה שמשרתים כצבא, לא די שאנחנו לא נותנים להם את המגיע להם אלא אין להם גם מקורות. לא שהמדינה לא נותנת, אלא אין להם גם מקורות. זה דבר בלתי נסבל. רבותי, אני מבקש לומר לכל חברי הכנסת, כולנו צריכים להיות מאוחדים בדעה זאת. זה לא מקום לחילוקי דעות וגם אין בושה לומר את הדברים. אין בזה לא גזענות, כפי שאפילו חבר ממשלה אחד ניסה לומר, ולא הוראה שעומדת בסתירה למגילת היסוד שלנו. אלה הם דברים ברורים — שוויון זכויות, שוויון חובות.

היו"ר א' שוסטק:
אדוני השר, אני מחשיב מאוד את הסוגיה, אבל יש נוהג. צריך להשיב לעניין. ההצעה של חבר הכנסת שילנסקי לא עומדת עכשיו לדיון.

שר האוצר מ' נסים:
היא לא עומדת לדיון, אבל היא בכל זאת עומדת לדיון. אדוני היושב-ראש, כי היא נוספת ולא במקום, זה לא יחד.

היו"ר א' שוסטק:
יש לנו סדריום גדוש מאוד, ואני מבקש שתסיים.

שר האוצר מ' נסים:
אני כבר מסיים, אדוני היושב-ראש.

הבעיה היא בעיה, וצריך להתמודד איתה. השאלה היא איך להתמודד איתה. נוכל להתמודד איתה יחד, חבר הכנסת ז'אק אמיר, יחד. קודם כול, עלינו לצמצם אותה למערכת אחת ולא למזד איתה ככמה מערכות, שמצטרפות זו לזו. עליידי כך אנחנו משיגים תוצאות אחרות לגמרי, יהיו תוצאות שליליות, שכן תקציב המדינה ייפרץ בצורה חמורה.

אני חייב לומר, שלא יכולתי ולא ניתנה לי ההזדמנות להשיב על הצעתו של חבר הכנסת שילנסקי בשבוע שעבר. אפילו לא נודע לי שההצעה תועלה מעל כימת הכנסת, והיא כבר עברה לוועדה. נדמה לי שלוועדת החינוך, אם אינני טועה, לפי ידיעה בעיתון.

דן תיכון (הליכוד):
ועדת הכנסת צריכה להחליט.

שר האוצר מ' נסים:
אה, לוועדה שתקבע ועדת הכנסת.

בנסיבות האלה אינני מתנגד שגם הצעתו של חבר הכנסת ז'אק אמיר תעבור לוועדה שתקבע ועדת הכנסת. אני סבור שיש להעבירה לוועדת הכספים.

יאיר צבן (מפ"ס):

שר האוצר מ' נסים:
סליחה, אני לא יכול. אחרי שהכנסת העבירה הצעת חוק אחת, למנוע את הצעת החוק הזאת. לו שאלו אותי הייתי אומר:

ה. הצעת חוק הזדמנות שווה בתעסוקה (תיקון), התשמ"ז — 1987*

(הצעת קבוצת חברי הכנסת)

עובדים שלא באמצעות שירות התעסוקה, איסור באפליה לקבלת עובד מחמת דת, לאום, גזע, מוצא, גיל, השקפה או מפלגה.

אני מבקש לברך את חברי הכנסת המציעים, ובראשם חבר הכנסת יאיר צבן, המייצגים קשת רחבה של סיעות הבית, על יוזמתם החשובה, שבאה להוסיף נדבך חשוב לדמוקרטיה הישראלית. הזכות לעבודה והזכות שלא להיות מופלה לרעה בקבלה לעבודה חייבת להיות אבן יסוד במשטר דמוקרטי. במדינת ישראל נקבע השוויון עוד כמגילת העצמאות, והוא מנחה את כל ממשלות ישראל מאז ועד היום, ובמישור העקרוני, חבר הכנסת צבן, מעולם לא היה ויכוח על כך. בחיי המעשה לא חמיר נשמר העיקרון. לצערנו, היו דוגמאות לכך שפרנסת אנשים נפגעה עקב גורמים שונים, שלא היו רלבנטיים לתחום עיסוקם.

לאמיתו של דבר, עד היום לא היתה פסיקה חדר-משמעות, כי הסעיף האוסר אפליה הקיים בחוק שירות התעסוקה מתייחס רק למקרים שבהם נשלח העובד לעבודה על-ידי שירות התעסוקה הממלכתי. בין המשפטים היו חילוקי דעות על כך, והצעת החוק המובאת כרגע מסירה את הספק.

אני חייב לציין, שגם לאחר קבלת החוק לא יהיה שוויון מכני ומוחלט. יש תפקידים שבהם לא יוכל לעבוד אדם לא דתי, ולא יעלה על הדעת שחבר פעיל במפלגה יעסוק כשכיר במרכז מפלגה יריבה. החוק צריך להבטיח שמקרים כאלה לא ייחשבו אפליה.

אני מציע, אדוני היושב-ראש, להעביר את הצעת החוק לוועדת העבודה והרווחה להכנה, לקריאה ראשונה.

הי"ר א' שוסטק:

תודה לשר העבודה והרווחה, חבר הכנסת צבן, האם אתה מסכים להצעה להעביר את הצעת החוק לוועדה?

יאיר צבן (מפ"ם):
כן.

הי"ר א' שוסטק:

חברי הכנסת, אני מעמיד להצבעה את ההצעה להעביר הצעת חוק הזדמנות שווה בתעסוקה (תיקון). התשמ"ז — 1987, לוועדת העבודה והרווחה להכנתה לקריאה ראשונה.

ה צ כ ה

ההצעה להעביר הצעת חוק הזדמנות שווה בתעסוקה (תיקון), התשמ"ז — 1987, לדיון מוקדם לוועדת העבודה והרווחה נתקבלה.

הי"ר א' שוסטק:

הצעת החוק הועברה לוועדת העבודה והרווחה.

הי"ר א' שוסטק:

אנו עוברים להצעת חוק הבאה, מס' תנ"ג: הצעת חוק הזדמנות שווה בתעסוקה (תיקון), התשמ"ז — 1987, מאת קבוצת חברי כנסת. ינמק אותה חבר הכנסת יאיר צבן, בבקשה.

יאיר צבן (מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, אדוני שר העבודה והרווחה, לפני עשרה חודשים נתקלתי במודעה בעלת אופי גזעני כהניסטי מובהק, שהתנתה קבלת העובדים לעבודה בכך שיהיו יהודים. לאחר שהיועץ המשפטי השיב לי שאין כיום בחוק הישראלי שום סעיף שבאמצעותו אפשר לתבוע לדין מי שמפרסם מודעה כזאת, לאיסור אפליה על רקע גזעי, יזמתי, בשיחוף עם האגודה לזכויות האזרח ו-14 חברי כנסת מסיעות שונות, את הצעת החוק האמורה.

אני מודה לאלה שעזרו ליוזמה הזאת ולא לה שסייעו ביד. הגעתי להבנה עם שר העבודה והרווחה, ולפיה העברת החוק הזה לוועדה, אני מבין שלוועדת העבודה והרווחה, תהיה מותנית בהסכמת המציעים, שהתיקונים הכלולים בהצעה הזאת ייכללו בחוק שירות התעסוקה ולא בחוק הזדמנות שווה בתעסוקה. אני מקווה שתהיה השלמה מהירה של החקיקה הזאת ולא תהיה עוד הלקונה המעציבה הזאת בספר החוקים שלנו. תודה רבה.

הי"ר א' שוסטק:

אתה מבקש להעביר את הצעת החוק הזו — — —

יאיר צבן (מפ"ם):

אני מבקש מהשר להסכים להעברת הצעה זו, בחיקון שהוספתי, לוועדת העבודה והרווחה.

הי"ר א' שוסטק:

אני מבקש משר העבודה והרווחה להתייחס להצעה זאת.

שר העבודה והרווחה מ' קצב:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הוראה האוסרת אפליה בשליחה לעבודה על-ידי שירות התעסוקה ומחייבת מעביד הזקוק לעובד שלא לסרב לקבל לעבודה עובד מחמת "גילו, מינו, גזע, דת, לאומיות, ארץ מוצא, השקפה או מפלגתו" — כל אלה מעוגנים כיום בסעיף 42 לחוק שירות התעסוקה, התשי"ט — 1959.

הוראה זו משקפת את הנורמה המקובלת במדינת ישראל, שלפיה אפליה לרעה הפוגעת בזכותו הטבעית של אדם לעבודה היא פסולה ובלתי חוקית. אולם, הרעה המקובלת של המשפטים היא, כי תחולת איסור האפליה הקבועה בסעיף 42 לחוק שירות התעסוקה חלה רק על מעבידים הנוקטים ללשכות של שירות התעסוקה הממלכתי.

הצעת החוק שחבר הכנסת יאיר צבן הציג נועדה להרחיב את האיסור לאפליה בקבלה לעבודה גם על מעסיקים המקבלים

ו. הצעה לסדרהיום שיטות קליטה של עולים

והנשירה? ואם מסבירים לו שזה נושא הקשור לתקציב ולבעיית היחסים בין הסוכנות היהודית לבין נותני הכסף, הרי הוא שואל, וכדור: מי קובע במדינת ישראל, האם בעלי המאה הם בעלי הדעה, או שממשלת ישראל היא הקובעת? זה מצב שאנחנו צריכים לשים לו קץ.

אני רוצה להודיע כאן, שמתוך שיחה עם השר לקליטת העלייה, בעקבות הגשת הצעתי זו אתמול, נמסר לי ששר הקליטה מנהל משאומתן ומשחרל למצוא את האמצעים כדי לחסל את האפליה. אני מוכרח להגיד, שהנימוק הזה לא כל כך משכנע אותי. משום שמשטר ממשלתי לא צריך היה, בגלל העדר אמצעים, להיכנס לשיטה של אפליה. הוא צריך היה לרחות את הנהגת השיטה החדשה, החיובית, או למצוא מתוך הכספים העומדים לרשותו את האמצעים כדי למנוע שיטה של "שירות שלום" לסוג אחד של עולים ושיטה אחרת לסוג אחר של עולים.

ואולם, עם זאת, אני אהיה הראשון לברך את השר לקליטת העלייה אם הוא ימסור כאן שהמצב ישחנה, משום שמדובר בשיפור בשיטת הקליטה; ואם השיטה תחול על כולם, השיפורים שבה יש בהם ללא כל ספק כדי לעודד את העלייה ולהביא לרחבי העולם את הבשורה, שבתחום קליטת העלייה נחלשת השיטה הכיורוקרטית ומונהגת שיטה טובה יותר לעלייה. אבל כיוון שהשינוי הזה לא חל עדיין, אני מבקש לדון בנושא במליאה, במגמה לשים קץ למצב שתאיתי ולהגיע למצב של משטר קליטה אחיד ושווה לכל העולים.

היו"ר א' שוסטק:

אני מבין ששרת הבריאות תתייחס להצעה הזאת.

שרת הבריאות ש' ארבליא אלמוזליו:

כן, כממלאת מקום.

היו"ר א' שוסטק:

בבקשה.

שרת הבריאות ש' ארבליא אלמוזליו:

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, נתבקשתי על-ידי שר הקליטה, מר יעקב צור, להודיע שנכבד ממנו להיות היום בכנסת כדי להשיב לחבר הכנסת הנכבד יצחק ארצי על הצעתו לסדרהיום.

יאייר צכן (מפ"ם):

שרת הבריאות ש' ארבליא אלמוזליו:

בגלל סיבות שאינן תלויות בו נבצר ממנו להיות כאן היום.

הוא ביקש ממני להודיע רק דבר אחד, חשוב מאוד, גם לחבר הכנסת ארצי: אתמול, בישיבה עם אנשי הסוכנות היהודית ונציגי חבר הנאמנים של הסוכנות בארצות הברית, הגיעו לסיכום, שלפיו תנאי הדיוור בשכירות לעולי בריית המועצות יחולו על כל העולים. זו נקודה שגם אתה התייחסת אליה בדברריך, חבר הכנסת ארצי.

תשובה מפורטת יותר, אדוני היושב ראש, על הדברים החשובים שאמר חבר הכנסת ארצי, תנתן על-ידי השר יעקב צור בשבוע הבא, ואז תיערך גם ההצבעה על הצעתו של חבר הכנסת ארצי.

היו"ר א' שוסטק:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצעה לסדרהיום מס' 5864, מאת חבר הכנסת יצחק ארצי: שיטות קליטה של עולים. בבקשה, חבר הכנסת יצחק ארצי.

יצחק ארצי (המערך):

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, ברצוני להודיע בפני הבית על מצב חמור ובלתי נסבל בתחום קליטת העלייה. הדיון בנושא בכנסת יש בו, לעניות דעתי, כדי לגרום לשינוי המצב. המכניס בשיטות הקליטה אלמנט של אפליה. כבר העליתי את הנושא בדיון על פעולות משרד הקליטה כ-9 ביוני 1987. השר לקליטת העלייה, מר יעקב צור, הכטיח לי אז לטפל בנושא. ואולם ממכתבים, מתגובות, משיחות טלפון וממחאות אני למד שעד לשעה זו נמשכת השיטה המפלה. אסביר כמה מדובר.

נוכח הסיכויים לעלייה של 10,000 עולים בשנה מברית המועצות והכונן חוכניות מיוחדות לקליטת עלייה זו. המשרד לקליטת העלייה ניסה ללמוד מניסיון העבר. המסקנה: פחות פטרונו', פחות חסות, פחות טיפול בעולה כמספר — לשלוח אותו, להעביר אותו, לשכן אותו. מכאן — תכנון חדש, המתכוון לחת לעולה יותר עצמאות, יותר אפשרות להחליט בעצמו בדבר גורלו.

אחד מסממני הגישה החדשה היה הכנת מאגר דירות במקומות שאליהם, כפי שמלמד הניסיון, נמשכים עולי בריית המועצות. כגון: ירושלים, תל-אביב, חיפה, נתניה. רחובות ופתח-תקוה. בניגוד לשיטה המקובלת, שלפיה העולה נשלח משרד-התעופה למרכז קליטה או לסידור זמני אחר, ניתנת לעולה מברית המועצות האופציה לבחור לעצמו כבר כשרד-התעופה דירה במקום המתאים. כל שאר סידורי הקליטה, כגון לימוד השפה וחיפוש עבודה, מתבצעים כאשר העולה נמצא בדירתו, ואין כל ספק בכך שהימצאותו של העולה בדירה יוצרת מצב משופר בהשוואה למצב הנוכחי. זאת שיטה שצריך להעריך אותה. העולה בוחר לעצמו את מקום מגוריו. הוא נכנס ישירות לדירה, זה מבטיח לו פרטיות, פחות חלות במגננות וכמערכת של הקליטה, ואפשרות להגיע בסופו של דבר כמהירות גדולה יותר למחוז חפצו.

ואולם אני טוען, אדוני היושב ראש, חברי הכנסת, שאם השיטה טובה, מן הדין שתחול על כל העולים, ולא רק על סוג מיוחד של עולים. לשמחתנו מגיעים לארץ לא רק עולים מברית המועצות, אלא גם עולים מרומניה, ממדינה מסוימת כמורד-החיכוך שאינני יכול להזכיר אותה וממדינה אחרת כמורד-אירופה, וכשרד-התעופה מתרחש חזיון בלתי נסבל. לעולה מברית המועצות מציעים את סידור הקליטה כפי שתאיתי. ואילו לעולים מן המקומות האחרים מציעים מרכז קליטה, ושם מתחיל תהליך הקליטה. הוא צריך ללמוד במשך חמישה חודשים את השפה. ורק אחר-כך מתחילים להציע לו סידור של דירה בשכירות או דירת מגורים קבועה.

אפליה זו בין שני סוגי עולים היא בלתי מוסרית. היא פוגעת ביחסו של העולה החדש למדינה. ביום הראשון, בשעה הראשונה לעלייתו, נתקל העולה באפליה אשר את פשרה אין הוא מסוגל להבין. אם ינסו להסביר לו, שזה אמצעי להקטנת הידיה והנשירה, הוא ישיב: אם יש חמריך לדבר כזה, למה גם בקרב העולים מארץ זו? ורק אתגבר התופעה של הידירה

יצחק ארצי (המערך):
לפי התקנון, אני מוכן להסכים לדחיית ההצעה.

היו"ר א' שוסטק:
אתה מוכן, אבל — — —

יצחק ארצי (המערך):
נדמה לי שהדבר הזה אפשרי.

היו"ר א' שוסטק:
שומרי התקנון אומרים לי שזה בלתי אפשרי.

אם כן, אתה הצעת דיון, השרה מתייחסת בחיוב להצעה הזאת, והנושא יעבור לוועדת העלייה והקליטה, אחרי הצבעה כמובן. השר ימצא את ההזדמנות להשיב.

ה צ ב ע ה

בעד ההצעה להעביר את הנושא
לדיון בוועדה — רוב
נגד — אין
ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדת
העלייה והקליטה נתקבלה.

ז. הצעה לסדר

הסיבה היא סכסוך כספי. הסכסוך הוא על עלותו של יום האשפוז. אני מבין שיש הסכמה לגבי מינוי בודר שיכריע בין הצדדים, והבעיה היא של הסדר ביניים. אני פונה אלייך, גברתי שרת הבריאות: אל תיתני יד לכך שבגלל חילוקי דעות כלשהם בדבר מקדמה יטולטלו החולים. אם יש מקום בבתי-החולים הממשלתיים ל-2,000 חולים, תקלטו אותם לאט לאט, ואין כל ספק שכתוצאה מכך תשפרו את השיירות הניתן להם; אבל אל תעשו זאת במסגרת של הפגנה.

אני פונה אלייך כרגע האחרון ומבקש ממך שתמצאי סידור כלשהו. הסידור יכול להיות הלוואה, מקדמה, הסדר כספי — בסופו של דבר הכסף הוא בידי הממשלה, והממשלה יכולה תמיד לנכות אותו, אם הוא לא יגיע להם, ולהפעיל מהר ככל האפשר את הבורר, כדי למנוע את הסכנה הגדולה הנשקפת ל-2,000 זקנים. אין שום היגיון בכך שאנחנו נתרגש מתוכנית טלוויזיה ולא נטפל בנושא דחוף העומד עכשיו על סדר-היום.

היו"ר א' שוסטק:
תודה.

ח. הצעות לסדר-היום

מצוקת הזקנים*

(תשובה והצבעה)

שרת הבריאות ש' ארבל-אלמזלינו:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ראשית רצוני להודות לחברי הכנסת על כי מצאו לנכון להעלות את ההצעות לסדר-היום בדבר מצוקת הקשישים, וכפי שאני מכירה את חברי הכנסת, המניע לא היה הכתבה ששודרה בטלוויזיה, אלא המצב לאמיתו.

היו"ר א' שוסטק:
אבל הוא מסכים להעביר את זה לוועדה, מה הוא מציע? אי-אפשר לדחות.

שרת הבריאות ש' ארבל-אלמזלינו:
התשובה.

היו"ר א' שוסטק:
זאת התשובה.

שרת הבריאות ש' ארבל-אלמזלינו:
התשובה וההצבעה.

היו"ר א' שוסטק:
אני מבין שהוא מסכים שהעניין יועבר לדיון בוועדה.

שרת הבריאות ש' ארבל-אלמזלינו:
הוא מסכים, אבל אם יתאפשר לו לתת תשובה מלאה יותר בשבוע הבא — — —

היו"ר א' שוסטק:
הוא לא יכול. הוא מציע את ההצעה ויש תשובה של מי שממלא את מקומו של השר. התשובה היחידה היא שזה עובר עכשיו לוועדה. לוועדת הקליטה.

שרת הבריאות ש' ארבל-אלמזלינו:
כבר היו תקדימים.

היו"ר א' שוסטק:
הצעה לסדר לחבר הכנסת יצחק ארצי.

יצחק ארצי (המערך):

אדוני היושב-ראש, גברתי שרת הבריאות, כנסת נכבדה, ברשותי של יושב-ראש הכנסת אני רוצה להעלות בדחיפות נושא אשר צריך להעסיק אותנו. איננו יכולים להתרכז אך ורק בנושא הקשור במצב הזקנים, כפי שהשתקף בתוכנית בטלוויזיה, עלינו לעסוק בסכנה המאיימת על 2,000 חולים גריאטריים.

לפי ידיעות בעיתונות עומדים המוסדות הגריאטריים הפריטיים לשחרר בסוף שבוע זה ולהעביר למוסדות ממשלתיים 2,000 זקנים חולים. לפי ידיעה המתפרסמת היום בעיתונות מוכנה הממשלה לקלוט את 2,000 הזקנים, חולים סיעודיים. מדובר אפוא בטלטול של 2,000 איש. אם יתבצע האיום, נהיה עדים לחידיון שכמותו ראינו לפני שנתיים, כאשר זקנים חסרי מגן, אנשים סובלים, יועברו עליידי הגורמים השונים לבתי-החולים. ואפילו אם יקלטו אותם בתי-החולים והם לא יישארו ברחובות או יוחזרו לקרובים, כפי שהיה לפני שנתיים, אין בכך כדי להקטין את חומרת המצב.

היו"ר א' שוסטק:

אני מזמין את שרת הבריאות להשיב על הצעות לסדר-היום מס' 5766, 5776, 5782 ו-5800, מאת חברי הכנסת יאיר צבן, צירלי ביטון, אליעזר ולדמן ורוד דנינו, בנושא: מצוקת הזקנים.

הגריאטרי בבית-חולים "שמואל הרופא" מרכז כפרדס-כץ ומוסדות אחרים. המנסים לספק פתרונות לקשיש החולה עד לשיקומו ולחזרתו לקהילה.

האשפוז הסיעודי של הקשיש נמצא באחריות התקציבית של משרד הבריאות. כאמצעות לשכות הבריאות מופנים הקשישים החולים לאשפוז במוסדות סיעודיים ממשלתיים. במוסדות ציבוריים ובמוסדות פרטיים.

מערך מיטות האשפוז בגריאטריה מתפרס כיום על פני שלושה מגורים: המגזר הממשלתי, ובו כ-15% מסך כל מיטות האשפוז; המגזר הציבורי, ובו 41% מהמיטות; והמגזר הפרטי, ובו 44% מהן.

משרד הבריאות מתפעל כיום ארבעה מרכזים גריאטריים, שני בתי-חולים כרוניים לשיקום ומרכז רפואי גריאטרי, בסך הכול שבעה מוסדות גריאטריים עם 2,500 מיטות. קופת-חולים הכללית מפעילה שני מוסדות וכן מיטות גריאטריות ליד "בית-לוינסטיין". סך כל המיטות הציבוריות הוא כ-2,200.

גם בשנת 1986 עשה משרד הבריאות מאמצים ככירים, על אף המצוקה התקציבית ועל אף הקיצוץ בתקציב, ואף שר הבריאות דאג מטה גור עשה כמיטב יכולתו, כדי שאפשר יהיה להוסיף בשנת 1986 כ-400 מיטות, גם על חשבון פעולות אחרות שנעשו במסגרת המשרד. אף-על-פי-כן, תור ההמתנה לאשפוז הגיע ל-1,000 זקנים סיעודיים ויותר, אם תימשכנה המגמות הקיימות, נעמוד בעתיד במצב גרוע יותר.

העדר פתרונות מספיקים לצורכי החולה הסיעודי בקהילה ולסידור מוסרי יצרו סתימות גם בבת-החולים הכלליים ובבת-החולים השיקומיים בכלל, ופגעו בצרכים הרפואיים של הקשיש כפרט. כיום חולים סיעודיים עדיין נמצאים בבת-החולים הכלליים, דבר שגם פוגע בטיפול הניתן להם וגם מכביד על בתי-החולים הכלליים.

כל הגורמים האלה יצרו במרוצת השנים צורך במיטות נוספות, ואלה אומנם נפתחו על-ידי הסקטור הפרטי, הכולל היום כ-2,800 מיטות. המצב השורר במוסדות הפרטיים הללו ידוע לכולנו. ידועה לנו רמת השירות הניתן בהם, וידוע לנו שהסטנדרטים שקבע משרד הבריאות אינם מתמלאים. מספר המיטות בסקטור הפרטי מהווה 44% בלבד מסך כל מיטות האשפוז. הרגש הוא כ"בלבד", שכן בשנת 1984 היה מספר המיטות בסקטור הפרטי 50% מסך כל המיטות הגריאטריות, וב-1985 ירד משקלו ועמד על 47% בלבד. ב-1986 ירד המספר ירידה נוספת, לכדי 44% בלבד, והמדיניות של משרד הבריאות היא להמשיך בידיה הזאת ולהגדיל את מספר המיטות בסקטור הציבורי ובסקטור הממלכתי.

בעיית המוסדות הפרטיים היא בעיה שנמשכת כבר למעלה משלוש שנים, מאז 17 בדצמבר 1985, עת הגישו בתי-החולים האלה תביעה לבית-המשפט. במקביל לדיון המשפטי יישוב, במאי 1986, עוד לפני שנה וכמה חודשים, נציגי המוסדות עם אגף התקצוב במשרדנו, והוסכם על מחיר יום אשפוז מעורב. המחיר התקבל על דעת המוסדות, הם חתמו על ההסדר ומאז המחיר מעודכן בהתאם לעלויות.

אני רוצה לציין כאן, שהסכם משרד הבריאות הוא הסכם נפרד עם כל מוסד, ואין למשרד הבריאות הסכם עם הארגון המתיימר לייצג, כביכול, את המוסדות הללו.

יאיר זבן (מפ"ם):

מתי היה ההסכם הזה?

מצוקת הקשישים ומציאת פתרונות לאשפוז סיעודי הן בעיות העומדות על סדר-יומנו כל השנים, כל החודשים וכל ימות השנה. הנושא אינו יורד מסדר-יומנה של הכנסת. אך, לצערי הרב, טרם נמצא הפתרון ההולם, שייתן לאוכלוסייה המזוקנת את הכבוד המגיע לה. אנשים שחרמו ופעלו למען הקמת המדינה, פיתוחה, שגשוגה ורווחתה נמצאים בין אלה הזקוקים בערוב ימיהם לסעד ולמזור, ובמיוחד אלה שהגיעו למצב שאינם יכולים לשרת את עצמם וזקוקים לשירות הוולט בקהילה או לאשפוז סיעודי. בעיה זו הטרידה את מנוחתו בשנות פעילותו בוועדת העבודה והרווחה של הכנסת; היא הטרידה את מנוחתו בהיותו סגנית שר הבריאות, וכעת כתפקידו הנוכחי כשרת הבריאות.

הבעיה הזאת הולכת ומחריפה עם הגידול בכמות האוכלוסייה המזוקנת. שיעור האוכלוסייה הזקנה במדינה השתנה בקצב מהיר ביותר, מ-3.7% לכ-10% מקום המדינה עד היום. עם עליית תוחלת החיים יש עלייה מהירה במספר הזקנים בקבוצת הגיל 75 ומעלה. קבוצה זו תגדל ב-60% ותגיע ליותר מ-170,000 נפש בשנים הבאות. בעשור האחרון גדלה אוכלוסיית המדינה בכ-22%. לעומתה גדלה אוכלוסיית הקשישים בני 65 ב-36%, ואוכלוסיית הקשישים בני 75 ומעלה הוכפלה מאז תחילת שנות ה-70.

אני יכולה לציין כאן בצורה חד-משמעית, שמדינת ישראל לא נערכה, והיא אינה ערוכה עדיין, לטיפול בבעיות הקשישים.

מאיר כהן אבידב (הליכוד):

עד מתי? לפני 12 שנים העלינו את הנושא הזה.

שרת הבריאות ש' ארבייל-אלמוליוני:

אמרת זאת. מה אתה רוצה, שתוך שישה חודשים אפתור את כל בעיית הקשישים במדינת ישראל?

מאיר כהן אבידב (הליכוד):

לפני 12 שנים בדיוק עלה הנושא הזה באולם הזה, בכנסת השמינית.

יאיר זבן (מפ"ם):

הוא עלה גם לפני כן.

שרת הבריאות ש' ארבייל-אלמוליוני:

אמרת זאת. אני הייתי חברה בוועדת העבודה מאז שנת 1966. אז אל תגלגל עכשיו את הכדור — — —

מאיר כהן אבידב (הליכוד):

שרת הבריאות ש' ארבייל-אלמוליוני:

חבר הכנסת כהן אבידב, לאחר 12 שנים שאהיה שרת הבריאות, אני מבטיחה לך לפתור את בעיית הקשישים.

בעיית הזיקנה במדינת ישראל, כמו ביתר הארצות המפותחות בעולם, גורמת למכלול בעיות בתחומי הרווחה והרפואה, ואלה מחייבות היערכות רחבת-ממדים של גורמי השירות הגריאטרי. אני רוצה לציין כאן, שההוצאות על בריאות אצל האוכלוסייה המבוגרת הן פי שניים וחצי מהממוצע הארצי. הגורם הראשון שטיפל בנושא באורח מוסדי היה מלבין — מוסד לטיפול בעולים נחשלים — שכנה את המרכזים הגריאטריים המטפלים בקשיש העצמאי, בקשיש החשוש הנוזק לעזרה בתפקודו היומיומי, בקשיש חשוש-הנפש ובקשיש הסיעודי. ואולם הצורך בשיקום והעדר מקומות מתאימים הביאו לפתיחתם של מוסדות ממשלתיים מקבילים, כמו בתי-החולים "פלימן" בחיפה, המרכז הרפואי

לא לבקשות שלנו וגם לא להערות שהעיר בית-המשפט, ואיני רוצה לצטט אף לא משפט אחד מהן. הוא נתן להם "מנה" טובה מאוד בעניין הזה. אבל הם רוצים, באמצעות עורך-דין, לפעול כקרטל, העוזר בייצוג משפטי בוטה. סגנון המכתבים ששולח לנו עורך-הדין שלהם הוא מגנון בוטה, ואנחנו דוחים אותו על הסף, וכל זה באיום על שלום החולים הקשישים הנמצאים תחת חסותם. זהו מעשה בלתי אחראי, אנטי-חברתי, הפוגע באוכלוסייה חלשה מאוד ומצביע על קהות-חוש.

לפני כשלושה חודשים פנה הארגון ליושבת-ראש ועדת העבודה והרווחה של הכנסת והעלה בפניה את בעיותיו. יושבת-ראש הוועדה, חברת הכנסת אורה נמיר, קיימה דיונים מספר בוועדה, ובמסגרתם ניסו בתי-החולים להביא לשינוי במחיר יום האשפוז. סיכום הדיון מיום 11 במאי 1987 היה, שתוקם ועדה פריטטית המורכבת מנציגי משרד האוצר, משרד הבריאות ונציגי המוסדות הפרטיים. הוועדה לא הגיעה לכלל דיון, וכיום אנחנו עומדים בפני הצעה שימונה כוור לכדיקת הטענות שלהם, אולם הוא לא התחיל בעבודתו בשל התנאה של המוסדות הפרטיים לקבלת המקדמה.

כפי שהקדמתי, אדוני היושב-ראש, בדברי, היערכות המערכת איננה מספקת, ואני אומרת זאת בצורה הברורה ביותר, חבר הכנסת מאיר כהן אבידב. אנו זקוקים לחוספת מיטות, אנו זקוקים לתוספת תקציב בנושא הזה, ואני סבורה שתוספת זו צריכה להיות במוסדות הממשלתיים והציבוריים כלבר, שבהם הטיפול הניתן הוא ברמה גאוה והם לא מעמידים את משרד הבריאות כל פעם בפעם מצבים כאלה של איומים בפניו ובהעברת החולים ממוסד אחד לשני. לדעתי, מדיניות הממשלה חייבת להיות מכוונת לכך שהכספים המיועדים בחוק ביטוח סיעוד יופנו להרחבת המוסדות הממשלתיים והציבוריים ולא למוסדות הפרטיים המאיימים עלינו השכם והערב בפניו החולים. משרד הבריאות אינו אחראי לביצוע החוק, אלא משרד העבודה והרווחה, ובכוונתי לשבת עם שר העבודה והרווחה בקשר לביצועו של החוק, ולדרון עמו על התנאים, ועל קצב הטיפול, המתנהל בעצלתיים.

אני רוצה לומר: משרד הבריאות הכין תוכנית חומש עוד לפני שנה, שנה וחצי, שהגשו תוכנית זו לוועדה הארצית של חוק ביטוח סיעוד, אשר יכולה לתת פתרונות לכ-2,800 חולים — מהם 1,381 מיטות נוספות לתשומים, 1,096 מיטות לסייעודיים ו-331 מיטות לתשומים נפש. כמו כן היא יכולה לתת פתרון ל-403 חולים הנזקקים לטיפול יום. לצערי הרב, עד היום לא התקיים דיון יסודי ולא התקבלו החלטות. דבר אחד נאמר לנו — שדוחים את הצעת משרד הבריאות על הסף, משום שהיא אינה משלבת בתוכה, סיעוד למוסדות פרטיים. דבר זה מנוגד לחוק, מכיוון שחוק ביטוח סיעוד מדבר אך ורק על המוסדות הציבוריים והממלכתיים. לכן, חבר הכנסת מאיר כהן אבידב, תלנו תקוות רבות בחוק ביטוח סיעוד.

הצטברו גם כספים, אבל מי שסבור שחוק זה יכול לתת תשובה על הבעיה אינו אלא טועה, כי הוא לא מבטיח תקציב למיטות הסיעודיות לאשפוז הסיעודי. הוא לא מבטיח את הסיעוד בתוך הקהילה, כי לזה צריך להכשיר כ-3,000 מטפלות שכמעט אינן בנמצא. בודאי יהיה קשה למצוא כאלה בתשלום הניתן להן, ארבעה שקלים לשעה. כל מי שמכבד את עצמו לא יהיה מוכן להסתובב מכית לכית ולעבוד בכל מקום תמורת ארבעה שקלים לשעה. לצערי זה לא יפתור את הבעיה.

בינתיים מוקמים מנגנונים, והספך המיועד לקשישים מוצא בחלקו הגדול על צורכי המנגנון. לא זו היתה כוונת החוק כשעתו, ואולי צריך לחשוב מחדש איך לתקן את החוק

שרת הבריאות ש' ארבל-אלמוזלני:

ההסכם היה ב-1985, והוא מתעדכן מאז על-פי העלויות המחברות מכך.

לפני חודשים מספר הגישו בתי-החולים הפרטיים תביעה נוספת, ולפיה הם מערערים על הסיכום שהושג. חיק זה טרם נדון. במקביל הם הגישו למשרד הבריאות תביעות להעלאה של 25% במחיר יום האשפוז, תוך איום בפניו החולים אם תביעותיהם אלה לא תיעננה. משרד הבריאות מצדו המשיך לקיים מגעים רצופים עם נציגי הארגון ועם כל אחד מהמוסדות, במגמה להגיע להסדר. מגעים אלה התקיימו במישורים המקצועיים, התקציביים והמשפטיים. במסגרת זו הגיע משרד הבריאות הקמת ועדה פריטטית — נציגות שלהם ונציגות של משרד הבריאות — שתבדוק באופן יסודי את טענותיהם ואת מחיר יום האשפוז, תוך בחינת מרכיביו. לצערנו הרב, גם הצעה זו נדחתה על הסף תוך גילוי חוסר הבנה להצעות של המשרד בניסיונותיו לפתור את הבעיה.

אדוני היושב-ראש, ואת לדעת: אנו נעשה ככל יכולתנו כדי שלא יישנו המחזות המבישים והבלתי אנושיים שנתגלו לעינינו לפני שנה וחצי. משום כך פנה משרד הבריאות לכל אחד מהמוסדות שאינו מסוגל לעמוד בתנאים הכספיים הקיימים וביקשו להודיע זאת לרופא המתחזי, על מנת שיהיה סיפק בידינו לפנות את החולים בצורה מסודרת. יצא מכתב של המנהל הכללי ב-16 ביוני לכל מוסד בנפרד: כל מוסד שאין בדעתו להחזיק חולים ולהמשיך להתקיים, שיוודע לנו. אנחנו נשכ אתו ונתאם את מהלך הפניו של החולים. עד היום, חבר הכנסת יאיר צבן, לא קיבלנו הודעה משום מוסד על נכונותו להיסגר ולפנות את החולים. הקמנו מטה חירום, הכנו תוכנית חירום לקלוט את החולים, אם ירצו המוסדות הללו לפנות אותם. עד היום טרם קיבלנו תשובה משום מוסד.

יאיר צבן (מפ"ם):

אפשר לשאול שאלה?

שרת הבריאות ש' ארבל-אלמוזלני:

כן, בבקשה.

יאיר צבן (מפ"ם):

גבתי שרת הבריאות, אני רוצה לשאול אחרי כל מה שאמרת: אני יודע שגם במערכת שלך וגם במערכת של האוצר יש נכונות עקרונית ללכת לקראת בתי-החולים הפרטיים, מכיוון שיש הסכמה — אומנם בצורך ויכוח קשה לומר זאת — שיש צדק כלשהו בתביעות בעניין התעריף. מדוע ההתייחסות הזאת של האוצר וההחלטה בדבר אי-העברת מקדמה כלשהי, שהיה בה כדי לרכך היום את המצב שנוצר?

שרת הבריאות ש' ארבל-אלמוזלני:

חבר הכנסת צבן, אנחנו התחלנו להתדיין עם המוסדות הפרטיים עוד בחודש מרס, אם לא לפני כן. אילו הם הסכימו להצעה שלנו בדבר הקמת ועדה פריטטית, אילו הסכימו לשבת ולבדוק בתוכם-לב את כל הנושא, את המחיר, על-פי הקריטריונים, על-פי הרכיבים — וכבר עברו כמה חודשים — כבר היינו מגיעים להסדר ולסיכום סופי. יש עקשנות מצדם. הם מיוצגים באמצעות עורך-דין, וזה אינו רוצה שנדבר עם המוסדות הפרטיים, אלא רק אתו. אנחנו איננו רוצים לדבר עם עורך-הדין. לנו יש הסכמים עם כל מוסד בנפרד. יואילו נא בטובם לשבת לשולחן הדיונים ותהיה ועדה פריטטית שתשקול בכובד ראש כל הצעה המועלת על-ידם.

אני גם לא מבינה את ההתעקשות הזאת מצדם, אין לה שום בסיס. גם בית-המשפט אמר להם זאת, אבל הם לא שועים

כלי לפגוע בשרת הבריאות, אני חושב שלא היא היתה צריכה להשיב על הצעות לסדר-היום בנושא הזה, אלא שר העבודה והרווחה. זה כהחלט נושא הקשור לרווחה ולא לבריאות. אני מדגיש שוב, אינני רוצה לפגוע בשרת הבריאות, בכבודה, בתפקידה, בעבודתה החשובה, אבל זה עניין של רווחה פרופר, יכול אדם להיות מבוגר, להיות זקן, אבל לא חולה. והוא בכל זאת זקוק לטיפול, גם אם אינו זקוק לאשפוז. לכן, שוב, חבל ששר העבודה והרווחה לא השיב על ההצעות בנושא זה.

בעיה נוספת: ישראל הופכת להיות המדינה הזקנה ביותר בעולם. היא היתה המדינה הצעירה ביותר בעולם, ועכשיו היא הופכת להיות הזקנה ביותר בעולם. בעבר היתה עלייה של צעירים, באו לארץ חלוצים, עולים חדשים צעירים. הגיל הממוצע בארץ היה מן הנמוכים ביותר בעולם. היום אותם חלוצים הזדקנו, עלייה צעירה אינה באה, ואלה שבאים הם בגיל מבוגר או, לכל היותר, בגיל בינוני. לכן אנו הופכים להיות המדינה הזקנה ביותר בעולם, וזה מעורר בעיה קשה מאוד.

שרת הבריאות ש' ארבליא-אלמולינו:

— — —

מאיר כהן אבידב (הליכוד):

אינני בא אליך בטענה, חס וחלילה, אני מבין אותך. את מכהנת בתפקידך שישנה חודשים, ואני מאחל לך 12 שנים נוספות. אבל אני שואל: מה יהיה? מה הפתרון? הרי כולנו נזדקן, בעוד 20 שנה כולנו היושבים כאן נהיה זקנים. מה יהיה אתנו?

גברתי שרת הבריאות, ביקרת בוודאי במוסדות האלה וראית לאיזו חרפה מגיעים הקשישים, אפילו במוסדות הנחשבים לטובים ביותר ולפים ביותר, לא רק באלה המדורגים בדורות הנמוכים.

אני שואל שוב: מה הפתרון? אולי מפעל הפיס? אולי כדאי להוציא סדרה מיוחדת למטרה זו, אם עם ישראל מהמר? אם מרכרים על קוֹינו, כואו נעשה קוֹינו מיוחד כזה.

מרדכי גור (המערך):

חבר הכנסת כהן אבידב, במקרה יושבת כאן באולם שלישייה של שרי בריאות לשעבר ובהווה. כאשר יושב-ראש הישיבה דהיום, חבר הכנסת שוסטק, היה שר הבריאות, הוא הציע חוק ביטוח בריאות, שהיה צריך לתת תשובה כוללת על כל הבעיות האלה. כאשר אני הייתי שר הבריאות, הבטחתי שאביא את החוק הזה, ואומנם סיימתי לנסח אותו. הבעיה היא איך להקיף את המסגרת במלואה, מרגע הלידה ועד זיקנה בכבוד, מוכרח להיות מישור שיעקוב אחרי העניינים ויציע פתרונות לסוגיה סבוכה זו, ויש להביא חוק זה לכנסת ולקבלו מהר ככל האפשר, אולי יספק פתרון.

מאיר כהן אבידב (הליכוד):

לכך היתה מכוונת שאלתי, לא כדי להאשים מישור ולא כדי לקנטר מישור, אלא כדי לחדר את הבעיה החמורה הזאת. לפני 12 שנה אמרו: לא נורא, יש עוד זמן. אבל היום זה אחד הנושאים הבורעיים ביותר. לכן העליתי הצעת חוק, שלפיה יוכל אדם בגיל 60 לצוות: אני לא רוצה לחיות בבוסה בגיל זה, גם אם אני בריא.

אני מציע להסיר את הצעתו של חבר הכנסת צירלי ביטון מסדר-היום, לא מפני שאני נגד ההצעה — גם אם הוא הציע אותה — אלא מפני שראיתי לנכון לנצל את ההזדמנות לומר

ולהבטיח שכל הכסף הזה אכן ילך לקשישים האלה, הזקוקים לסיוע ולאשפוז ולכל הסעד שאנו רוצים כל כך להעניק להם.

והערה אחרונה: משרד הבריאות עורך ומוכן לפינוי החולים. מובן שאיננו ששים לזה, אבל מחובתנו להבטיח מקום אלטרנטיבי לקשישים המאושפזים בבתי-החולים הפרטיים. אם אומנם יישאר האיום בעיני.

אני רוצה לפנות אל המוסדות הפרטיים ולקרוא להם לחזור לשולחן הדיונים, באמצעות כורר או עליידי ועדה פריטטית, ללכן את הדברים במשותף, ולא לנהל אתנו משאומתן ומגעים בהתכתבות באמצעות עורך-דין שאנחנו לא מכירים בו ולא אתנו אנחנו רוצים לשבת לשולחן הדיונים.

אנחנו מוכנים וערוכים לכל מצב. לפני כשבועיים פנינו לכל מוסד בנפרד והודענו: אם יש בדעתכם לשבת אתנו ולהגיע להבנה, מה טוב. אם אתם רוצים לפנות את החולים המאושפזים אצלכם, אנחנו מוכנים לשבת אתכם ולדון בפנינו.

עד כה לא קיבלנו שום הודעה. אם האיום של המוסדות הפרטיים אכן יתמשך כיום ראשון, בלי שהם ייתנו לנו הודעה מתאימה על-פי ההליכים המקובלים, ולא מעל דפי העיתונות, אנחנו ננקוט צעדים משפטיים מתאימים. לא ניתן להם לשחק בחולים ולהשתמש בהם כבני ערובה, לא נרשה שיוזקו אותם מבית-חולים אחד לבית-חולים שני.

שר הבריאות הקודם, מרדכי גור, הזהיר אותם כבר בפעם הקודמת, כאשר התעללו בזקנים והעבירו אותם באישון לילה ממוסד אחד לשני. אנחנו הודענו להם בצורה חד-משמעית: לא תהיה חזרה על אותו מחזה מבויש. אם הם יעשו זאת הפעם, אנחנו לא נפנה עוד קשישים למוסדות פרטיים ונדאג לכך שכל החולים האלה יאושפזו במוסדות ציבוריים וממלכתיים ויקבלו את הטיפול הראוי.

מאחר שהנושא הזה נדון בוועדת העבודה והרווחה, אני מציעה, אדוני היושב-ראש, להעביר את כל ההצעות האלה להמשך הדיון בהן בוועדה זו.

יצחק ארצי (המערך):
אפשר לשאול שאלה?

היו"ר א' שוסטק:

לא, אתה הצעת הצעה. רשות הדיבור לחבר הכנסת מאיר כהן אבידב, להצעה אחרת.

מאיר כהן אבידב (הליכוד):

אני רוצה להציע להסיר את הצעתו של חבר הכנסת צירלי ביטון מסדר-היום.

היו"ר א' שוסטק:
בבקשה.

מאיר כהן אבידב (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הנושא הזה חשוב ביותר, ואני מנצל את ההזדמנות שניתנה לי ואת זכותי לומר כמה מלים.

בשנת 1974, בתחילת כהונתי כחבר הכנסת השמינית, עסק נאומי הראשון בנושא גיל הזיקנה בישראל. זה היה לפני קרוב ל-13 שנה. בעת נאומי נחתו אז כאלה שר הסעד המנוח, מיכאל חזני, ואנוכי, כלומר, אני דיברתי אליו והוא השיב לי. זה היה דרישתי, ואף חבר כנסת נוסף אחד לא היה נוכח באולם. היום המצב יותר טוב, אני רואה שנוכחים כשישה חברי הכנסת.

ה צ ב ע

ההצעה להעביר את הנושא שהועלה על-ידי
חברי הכנסת י' צבן, א' ולדמן וד' דנינו
לוועדת העבודה והרווחה נתקבלה.

היו"ר א' שוסטק:

אני ממידע עתה להצבעה את הצעתו של חבר הכנסת
צ'רלי ביטון. מי בעד ההצעה להעביר אותה לדיון בוועדה? מי
בעד ההצעה להסיר אותה מסדר-היום?

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את הנושא
לדיון בוועדה — רוב

בעד ההצעה שלא לכלול את
הנושא בסדר-היום של הכנסת — 1

ההצעה להעביר את הנושא שהועלה על-ידי
חבר הכנסת צ' ביטון לוועדת העבודה
והרווחה נתקבלה.

מאיר כהן אבידב (הליכוד):

אני מצטער, הייתי חייב להצביע נגד.

כמה מלים בנושא הזה, עם כל ההערכה לדבריה של שרת
הבריאות.

היו"ר א' שוסטק:

כלומר, אתה מציע להסיר את ההצעה מסדר-היום?

מאיר כהן אבידב (הליכוד):

אין לי ברירה, אני צריך לעשות זאת לפי התקנון.

היו"ר א' שוסטק:

אם כך, אני צריך להצביע על כל הצעה בנפרד, אם אתה
עומד על דעתך.

שרת הבריאות ש' ארבל-אלמוזלינו:

אפשר להצביע על שלוש הצעות יחד ורק על הצעה אחת
בנפרד.

היו"ר א' שוסטק:

אני רוצה להודיע לכם, שקיבלתי מחברי הכנסת שהעלו
את ההצעות לסדר-היום בנושא זה הסכמה להעברתו לדיון
בוועדה.

אני ממידע להצבעה את שלוש ההצעות של חברי הכנסת
צבן, ולדמן ודנינו. מי בעד ההצעה להעביר את הנושא שהם
העלו לוועדת העבודה והרווחה, של הכנסת? מי נגד?

ט. שאלות בעל-פה

עם זאת, הנושא חשוב וכאוב בכל עת, ורצוני להשיב:

1. הופעת פרחי הרע של הטרור היהודי כניצנים בודדים
ומוצטים, בצד גל הטרור הכרברי של ארגוני המחבלים
ושלוחיהם — היא בבחינת גילוי חולשת הדעת במצב סבוך,
המחייב השלטת המוסר, החוק וההיגיון על פני היצר והרגש.

לא זו בלבד שלבני נוער קשה יותר מאשר למבוגרים לגבש
תפיסה מוסרית ורציונלית של החוק כמשקל נגד לתגובות
רגשיות ויצרניות, אלא שלמרכבה הצרה הם שומעים אי-אלו
אנשי ציבור ומדינה, ובהם אפילו חברים בבית-המחוקקים,
הנוטים לטשטש, להקל או ללמד קורטוב של זכות על יהודים
שהורשעו בפעולות טרור. מכאן אך צעד להרגשה
שאי-חוקיותו של הטרור היהודי היא פורמלית בלבד ולא
מהותית.

2. משרד החינוך והתרבות החל לבדוק את השינויים
הנחוצים בהוראת האזרחות ומדעי החברה, במגמה להעביר את
הדגש מלימוד התהליכים והמוסדות הדמוקרטיים אל לימוד
מהויות הדמוקרטיה, ובחוכן שלטון החוק. כמו כן, החל מאמץ
מקביל של היחידה לחינוך לדמוקרטיה, שהקימונו במשרד
השנה, ושל הטלוויזיה הלימודית, להדגים למורים ולתלמידים
התייחסות פעילה לאקטואליה בחיי בית-הספר כל אימת
שאיירע בולט מתייחס לעקרונות הבסיסיים של הדמוקרטיה,
לרבות שלטון החוק והשוויון בפני החוק.

התרומה העיקרית של הממשלה, ואולי לא רק של
הממשלה, בנושא זה תוכל להיות ככך, שמנהיגי כל הסעות
והקבוצות החברתיות, המיוצגות בה ובמוסדות נבחרים, לא
יציגו ביחס לטרור היהודי מסר אמביוולנטי, אלא יאמרו בקול
ברור וצלול: כל טרור פוגע בשלטון החוק ובאשויות המדינה.
טרור יהודי גם פוגע במפעל הצינוני ובעולמה הרוחני של
היהדות, ואין לקבלו בשום פנים ואופן.

היו"ר ד' בן-מאיר:

תודה. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת דוד ליבאי.

היו"ר ד' בן-מאיר:

אני מזמין את חבר הכנסת דוד ליבאי לשאול שאלת
בעל-פה את שר החינוך והתרבות בעניין: תמיכת בני-נוער
בארגוני טרור יהודיים.

295. תמיכת בני-נוער בארגוני טרור יהודיים

דוד ליבאי (המערך):

אדוני סגן ראש הממשלה ושר החינוך והתרבות, מחקר
שערכה ד"ר מינה צמח מגלה שכ-40% — אני חוזר, כ-40%
— מבני הנוער תומכים בארגוני טרור יהודיים, וכ-10% אמרו
שהיו מוכנים להצטרף לארגונים כאלה.

כבוד שר החינוך והתרבות מתבקש להשיב:

1. איך מסביר כבוד השר את התופעה שאחוז כה נכבד של
בני הנוער אינם פוסלים ארגון טרור יהודי אף שפעילותו היא
בלתי חוקית?

2. מה עושה הממשלה ומה לדעת השר יש לעשות כדי
להחזיר בנוער את ההכנה שכל ארגון טרור הוא בלתי חוקי
וצעם קיומו עומד בסתירה לשלטון החוק?

היו"ר ד' בן-מאיר:

תודה. בבקשה, אדוני השר.

שר החינוך והתרבות י' נבון:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, להנהלת משרד החינוך
נודע מן העיתונות על קיומו של סקר עמדות, שעליו מסתמך
חבר הכנסת ליבאי. כירור שקיימנו העלה כי מדובר בסקר
שערכה ד"ר מינה צמח בשנת 1984 והוא הוצג באחד העיתונים
כאילו מדובר בסקר חדש ומעודכן. לפיכך יצאה תקלה מתחת
ידם של כל המזדרזים להגיב ולהתריע, ואינני מתכוון אליך.
יהיה עלינו להמתין לעיבוד הממצאים של סקר חדש שעורכת
ד"ר צמח, ללומדם בעיון ולייחס להם את המשקל הראוי
לממצאיו של סקר עמדות.

דוד ליבאי (המערך):

בהמשך לתשובתך, אדוני השר, וכמי שכיחן בעבר לתפארת כנשיא מדינת ישראל, האם לדעתך התייחסות מלחנית מדי של נשיא המדינה לגבי מי שהורשע בפעילות בארגון טרור — אני מתכוון אגב טיפול בכקשת חנינה — יכולה להיות לה משמעות חינוכית שלילית לגבי שלילת ארגוני הטרור?

היו"ר ד' בן-מאיר:

תודה. רשות לשאלה לחברת הכנסת עדנה סולודר, בבקשה.

עדנה סולודר (המערך):

כבוד השר, בהמשך לשאלותיו של חבר הכנסת ליבאי רצוני לשאול: אנתוני מקיימים גם בבית הזה מפגשים בנושא הדמוקרטיה עם נוצר ועם חיילים, גם היום קיימתי מפגש כזה, תודהמתי מהשאלות שהופנו אלי. מאחר שהנושא איננו רק חינוכי, ואנחנו ערים לכרסום שחל במעמד החוק ולסכנה בכרסום בדמוקרטיה שלנו, האם לא נראה לך שחשוב היה לקיים דיון רציני גם בממשלה כולה, ולהביא יחד גורמים שונים שיקבעו תוכנית פעולה שתגן עלינו מפני כרסום בדמוקרטיה?

היו"ר ד' בן-מאיר:

תודה. בבקשה, אדוני שר החינוך.

שר החינוך והתרבות י' גבון:

לשאלת הנוספת של חבר הכנסת ליבאי — מאזנסתימה כהונתי כנשיא, שמתי לי לכלל שלא לומר לעולם מלה הקשורה בפעולתו של הנשיא. אני חושב שכך צריך לנהוג וכך אנהג, ואין להסיק מחשבה זו שום דבר חרץ מאשר העובדה עצמה.

לשאלת חברת הכנסת סולודר — כמובן, אין התנגדות שהממשלה תקיים דיון, אבל הממשלה היא גוף מבצע, וכל דיון חייב להסתיים בהחלטה הניתנת לביצוע, שיש לה תרגום כשטח. אני מעריך, שאם יתקיים דיון כזה, יבקשו משר החינוך והתרבות להכין תוכנית לנושא זה של שמירת החוק הדמוקרטיה, דבר שאנחנו משתדלים לעשות בכל מקרה, להתגבר אותו ולחזק אותו. משום כך איני יודע מה הטעם בדיון בממשלה, כשאין הצעות אופרטיביות מחייבות.

אם תחשבי שיש לך תוכנית שיכולה להתבטא באופן מעשי במסגרת של סיום דיוני ממשלה, זה דבר אחר. אני מעריך שזה מה שיקרה: יתקיים דיון, יבראו אלי, ואני הרי עושה זאת בין כך ובין כך.

היו"ר ד' בן-מאיר:

תודה. אני מוזמן את חברת הכנסת עדנה סולודר להציג את השאלתא שלה בעליפה בנושא: תוספת של 5,400 שעות לבתי-הספר הדתיים.

299. תוספת שעות לבתי-הספר הדתיים

עדנה סולודר (המערך):

אדוני השר, בעיתון "דבר" מ-22 ביוני 1987 התבשרנו על הסכם סודי בין שר האוצר, שר החינוך והתרבות והשר לענייני דתות, שעיקרו תוספת 5,400 שעות לימוד לבתי-הספר הדתיים של החינוך הדתי — מפד"ל — והחינוך העצמאי — אגודת ישראל — שעה שבכל מגזר החינוך האחרים חל קיצוץ בשעות לימודים שבועית החל מכיתה ג'.

אודה לכבוד השר אם ישיבני:

1. האם הידיעה נכונה?

2. האם יש בהסדר המיוחד תשובה לקיפוח מיוחד של המגזרים הנזל, ומה הוא?

היו"ר ד' בן-מאיר:

תודה. בבקשה, אדוני שר החינוך והתרבות.

שר החינוך והתרבות י' גבון:

אין אמת בידיעה שהתפרסמה בעיתון "דבר" מ-22 ביוני 1987. מצער מאוד שעתידן זה נכשל לעתים קרובות מדי באי-דיוקים בתחום שאני מופקר עליו.

היו"ר ד' בן-מאיר:

תודה. רשות לשאלה נוספת לחברת הכנסת עדנה סולודר.

עדנה סולודר (המערך):

כבוד השר, אני שמחה שאין אמת בידיעה, ועם זאת הייתי רוצה לשאול: היינו עדים השנה לדיונים קשים וכבדים מאוד על קיצוץ בתקציב החינוך, שהמשתמע ממנו הוא קיצוץ בשעות לימוד וקיצוץ בכיתות לימוד. מאחר שאנו עומדים בסיומה של שנת הלימודים, האם תוכל לומר מה הוא הקיצוץ המתחייב מהקיצוץ בתקציב, שנראה לך שיחול על שעות הלימודים ועל כיתות הלימודים בשנת הלימודים הקרובה במגזרים השונים?

היו"ר ד' בן-מאיר:

תודה. חבר הכנסת נחמיאס, בבקשה.

אהרן נחמיאס (המערך):

אדוני היושב-ראש, כבוד שר החינוך והתרבות, האם יכול אדוני לכשר לילדי ישראל שבשנת הלימודים הבאה עלינו לטובה לא יהיו קיצוצים בשעות הלימודים לתלמידים ולא יהיו קיצוצים בשעות ההוראה של המורים? שתי דרישות, לא יותר.

האם אדוני יכול לומר לנו שאגרת החינוך תבוטל כליל וילדי ישראל ומשפחותיהם יכולים להיות שקטים בנושא זה?

תודה.

היו"ר ד' בן-מאיר:

תודה. חבר הכנסת וירשובסקי, בבקשה.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

אדוני שר החינוך והתרבות, מכיוון שהגיעה אלי אינפורמציה ברוח זו, שלא באמצעות העיתון "דבר", אבקש שתפרט אלי את ההכחשה הטוטלית שלך. האם ההכחשה מתייחסת לכך שלא היה הסכם סודי, או שהיא גם מתייחסת לעובדה שלא ניתנה תוספת של 5,400 שעות או כל שעה נוספת למסגרות החינוך הדתי והחינוך העצמאי? גם אלי הגיעו שמורות על תוספת, כאמור, שלא באמצעות העיתון "דבר", אלא ממקורות אחרים.

היו"ר ד' בן-מאיר:

תודה רבה. בבקשה, אדוני שר החינוך והתרבות.

קריאה:

שר החינוך והתרבות י' גבון:

העיתון הזה, לעתים קרובות מדי, לצער, נכשל באי-דיוקים בתחומי החינוך והתרבות, תחומים שאני יכול לשפוט לגביהם. לא היה מזיק אילו בדקו ידיעות לפני כן ונתנו להם ביטוי.

לשאלות הנוספות. חברת הכנסת עדנה סולודר, בדיון בכנסת בשבוע שעבר מסרתי פרטים על ממדי הקיצוץ. כיום, כעקבות השינויים לטובה שחלו בנושא זה, אני שמח לומר, כתוצאה מהתחשבות שר האוצר ובכוחות ויתוריהם של ארגוני המורים — באמת, שיבחי אתכם, ואני חוזר ומשבח אתכם, על

לחבר הכנסת וירשובסקי, כידוע לך קיים הסכם קואליציוני עם אגודת ישראל לגבי הזרם העצמאי, לא מהיום אלא מאז כינונה של הממשלה החדשה. היה הסכם עם ש"ס לגבי תגבור שעות או פעולות תרבות שונות. אינני זוכר כרגע בעל-פה את המספרים. לא היה דבר דומה לגבי החינוך הממלכתי-דתי. כאשר הוקמה הממשלה הזאת והיו הסכמים קואליציוניים, לא נעשה הסכם לגבי החינוך הממלכתי-דתי. מדי פעם בפעם יש דרישות, יש בקשות, אבל הדבר איננו בתחום שלי. זאת אומרת, לא מתקייב. לי לא ידוע על כך שניתנה להם תוספת שעות או איזו מסגרת של שעות.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
האם אתה מוכן לברוק זאת?

שר החינוך והתרבות י" נבון:
עד הבוקר לא היה. עד לפני שעתים — לא היה.

היו"ר ד' בן-מאיר:
חבר הכנסת וירשובסקי, שאלת את השאלה שלך בצורה די בוטה, קיבלת חשובה. לא צריכים לחקוק פעם שנייה.

שר החינוך והתרבות י" נבון:
סליחה, האם להבין מהנחישות ומההתעניינות המרובה שלך בנושא שאתה ממליץ על כך ששר האוצר ואנוכי נשתל?

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

שר החינוך והתרבות י" נבון:
טוב, לא זאת.

היו"ר ד' בן-מאיר:
תודה רבה.

י. שאלות ותשובות

בכל פעם שהתוכנית מציגה צליל חדש — הכיצוד הוא בקולות ילדים במבטא ספרדי, המדגיש את החי"ת, הכ"ף, האל"ף והע"ן.

השחקנים הקבועים המופיעים בסדרה הם שחקנים מוכרים ומקובלים מאוד בציבור הישראלי ובאים מעדות שונות, וכל אחד מהם מדבר במבטא הטבעי שלו.

לקראת הפקת המשך הסדרה, שיעסוק בהבנת הנקרא, יעשה צוות ההפקה מאמצים לשילוב שחקנים הדוברים במבטא ספרדי בולט.

3181. הפגנת סטודנטים ערבים באוניברסיטה העברית

חבר הכנסת ד' שילנסקי שאל את שר החינוך והתרבות ביום י"ג בניסן התשמ"ז (12 באפריל 1987):

ביום 9 במרס 1987 הפגינה קבוצת סטודנטים ערבים באוניברסיטה העברית על הרי-הצופים. בהפגנה הונפו כרזות הקוראות להפסקת "הדיכוי בשטחים הכבושים" ו"הלאה הפאשיזם", וזאת על רקע שירת המנון אש"ף.

שאלותי לכבוד השר:

1. האם ייתכן שהמנון אש"ף יושר באוניברסיטה העברית?

2. אילו צעדים ננקטו כנגד הסטודנטים ששרו את המנון אש"ף?

יתור על תוספות המגיעות להם לשנה זו — בזכות שני אלה נשאר שיעור הקיצוץ רק — המלה "רק" היא מאוד יחסית, זה קיצוץ כואב, קשה — גבולות של 20 מיליון שקלים.

הקיצוץ הזה מתבצע: א. על-ידי הפחתה בשעות, כלומר מכיתות ג' ואילך תופחת שעת לימוד שבועית אחת בכל המערכת, לצער — ואין זו מלה חזקה דיה כדי להביע את מה שאני מרגיש בקשר לכך, אבל זו המשמעות האחת; ב. יהיו צעדים של ייעול וחיסכון, בעיקר על-ידי סגירת בתי-ספר קטנים והעלאת החזק לפתיחת כיתה מ-10 תלמידים ל-20 תלמידים, כלומר, כיתה שיש בה פחות מ-20 תלמידים אינה מקבלת חזק שלם.

שלושת המרכיבים האלה, כלומר, הפחתה שעות, מיזוג כיתות ומיזוג בתי-ספר, והאלמנט השלישי — כולם יחד אמורים להוות את הקיצוץ בגבולות של 20 מיליון שקל. אני חושש מאוד שהפעולות האלה לא יספיקו. ייתכן שנצטרך לקצץ גם בתחומים אחרים בחזק כלל המערכת.

אין לי כרגע מספר השעות המדויק, דומני 30,000 שעות, אינני רוצה לסמוך על זיכרוני.

לשאלתו של חבר הכנסת נחמיאס: לא, אינני יכול לבשר שבשנת הלימודים לא יהיו קיצוצים בשעות. יהיו, תהיה הפחתה של שעה אחת בכל כיתה מכיתה ג' והלאה. אילו נעשתה ההפחתה מכיתות א"ב — היו הולכים הכיתה בשעה 11:00. אמרת, לא מתכוונים להיות השמרטפים של הילדים הנחמדים האלה, לא לשם כך שולחים אותם לכיתה-הספר משעה 8:00 עד השעה 11:00. המינימום הוא השעה 12:00, אבל יש הפחתה בשעות.

אשר לאגרת החינוך, הדבר נמצא בוועדת הכספים של הכנסת ונתון לדיונים בין יושבי-ראש הוועדה וחברי הוועדה לבין שר האוצר. הדבר אינו בדידני כרגע. מה שמחליטה ועדת הכספים של הכנסת — זה מה שיהיה.

היו"ר ד' בן-מאיר:

אדוני השר, אני מומין אותך לעלות עכשיו לדוכן ולהשיב על שאלותי בכתב. בבקשה.

3155. שיבוש ההגייה בסדרת-טלוויזיה להוראת הקריאה

חבר הכנסת א"ח שאקי שאל את שר החינוך והתרבות ביום י"ג בניסן התשמ"ז (6 באפריל 1987):

נודע לי כי בסדרה ללימוד הקריאה "בלי סודות" בטלוויזיה הלימודית מלמדים את הצופים-המאזינים להגות את האות ע"ן כ"אין" ואת האות ח"ת כ"כית".

אבקש לדעת:

1. כלום חופשיים ראשי הטלוויזיה הלימודית לעשות כבתוך שלהם בכל הנוגע להגייה הנכונה של אותיות האל"ף-בי"ת שלנו?

2. מה בדעתך ובדעת משרדך לעשות כדי לבלום התפשטות מבטא עברי אחר בטלוויזיה הלימודית, ובטלוויזיה בכלל?

תשובת שר החינוך והתרבות י" נבון:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. — 2. הסדרה ללימוד הקריאה "בלי סודות" חושפת את הצופים הצעירים למגוון דרכי הגייה של השפה.

5. חינוך לדמוקרטיה במשמעות של כיבוד החוק מתיישב היטב עם הפעולה בנדון.

6. לאור האמור לעיל, אין מקום להנחיה כנ"ל.

חבר הכנסת וירשובסקי, ראיתי את המכתב של מנהל בית-הספר אשר נשלח אליך, כי היו העתקים גם אלי; קיבלתי מכתב. אני רוצה לומר בקצרה: אם מורים רוצים לטייל בשבת באוטובוס, זה עניינם. אבל אם אומרים למורים: כדי להכין טיול אתם חייבים לבוא בשבת, לנסוע באוטובוס, כחלק מתוכנית העבודה של בית-הספר — זה לא.

הי"ד ד' בן-מאיר:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת וירשובסקי, בבקשה.

מדריך וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

— — — שהחקיקים שנים רבות, כל שנה באותו מועד, עם אותם אנשים. פתאום השנה ניתנו הוראות שלא לקיים אותה. מה קרה?

שר החינוך והתרכות י' נבון:

ייתכן שמה שקרה הוא שמישהו התעורר לדבר ומתח על כך. היו, כנראה, שתי מורות שמחו על כך. אילו לא היו מוחים והדבר לא היה מתעורר — אני מגיח שלא היתה ניתנת הוראה. כאשר אומרים למורים: אתם חייבים לבוא בשבת לטיול הזה, כי זה חלק מתוכנית העבודה — זה פסול. אם הם מטיילים — שיטיילו.

3213. כלילת ראינות עם אישים המזוהים עם אש"ף בתוכניות טלוויזיה

חבר הכנסת א' ורדיגר שאל את שר החינוך והתרכות ביום כ"א באייר התשמ"ז (20 במאי 1987):

נמסר לי שכליל שבת חול-המועד פסח, 17 באפריל 1987, במסגרת "יומן השבוע", שידרה הטלוויזיה משרד ששמו היה "שטחי אש" ונושאו — הפגיעה הרצחני באלפיי-מנשה.

לאחר מכן, ניתן סיקור ופרשנות המקרה האומלל והרגי מפי חנא סניורה וזאד אבו זיאר — אישים פלשתינים המזוהים עם אש"ף.

אודה לכבודו אם ישיבי:

1. האם ידוע לכבודו על השידור ועל הדברים שנאמרו על-ידי שני האישים?

2. האם יש שינוי במדיניותו והאם השתנו ההוראות לרשות השידור בדבר ההגבלות על ראינות עם אישים המזוהים או חשודים בהשתייכות או בקרבה לאש"ף?

3. אם השידור נערך ללא אישור והסכמתך, האם יימנעו שידורים כאלה בעתיד?

תשובת שר החינוך והתרכות י' נבון:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

להלן התשובה שנמסרה לי על-ידי רשות השידור:

1. תיאור המשדר, כפי שנמסר לשואל, מקוטע ומעוות. להלן פירוט תוכנו של המשדר ב"יומן" בטלוויזיה בליל שבת, 17 באפריל 1987:

הקטע שעסק ברצח בדרך לאלפיי-מנשה נמשך קצת פחות מ-20 דקות. אחרי דברי פתיחה קצרים של מגיש המשדר, היתה שם כתבה מצולמת מן השטח, ועיקרה — תיאורים וראיונות רבים על הנעשה באלפיי-מנשה ובקלקיליה. המראיינים היו

3. מה כוונת משרדך לעשות כדי שאירועים כאלה לא יישנו?

תשובת שר החינוך והתרכות י' נבון:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. כפי שנמסר לי על-ידי האוניברסיטה העברית, כהפגנת הסטודנטים ביום 9 במרס 1987 לא שרו את המנון אש"ף, אלא שירים פלשתיניים.

2-3. תוך הבטחה שישמור החוק והסדר, מקצה האוניברסיטה לכל הפגנה מספר אנשים מצומצם העומד לרשותה לצורכי ביטחון. אם, חלילה, מתפתח מצב שבו נשקפת סכנה לשלום הציבור באוניברסיטה, או מופר חוק המדינה, מחמנת המשטרה.

הפגנות באוניברסיטאות טעונות אישור דקן הסטודנטים, המאשר את הזמן והמקום.

3212. הוראת המשרד לבטל סיור מורים בשבת

חבר הכנסת מ' וירשובסקי שאל את שר החינוך והתרכות ביום כ"א באייר התשמ"ז (20 במאי 1987):

ביום שבת, 25 באפריל 1987, היו אמורים מורי בית-הספר הממלכתי על-שם שפרינצק ברחובות לצאת לסיור הכנה באזורי הטיול השנתי המתוכנן לתלמידיהם. המורים עורכים סיור זה מדי שנה מרצונם החופשי, למרות התנגדות הרב המקומי של רחובות. ביום 24 באפריל 1987, בשעה 17:00, קיבל מנהל בית-הספר, מר איתן מילר, הוראה ממנכ"ל מתח המרכז של משרד החינוך והתרכות לבטל את הסיור הנ"ל.

אבקש לשאול:

1. האם היתה פנייה מן הרב המקומי למשרד החינוך והתרכות לבטל את הטיול?

2. מדוע הורה משרד החינוך והתרכות, בניגוד לנוהג משנים קודמות, לבטל את הטיול?

3. האם עורבו שיקולים דתיים בהחלטת משרד החינוך והתרכות?

4. מדוע גברו שיקולים אלה על שיקוליו של מנהל בית-הספר בעד הסיור?

5. האם הנושא השנתי של "חינוך לדמוקרטיה" מתיישב עם הנחיה עקרונית זו?

6. האם כוונתך להנחות שרובנים מקומיים לא יתערבו בשיקולים פדגוגיים?

שר החינוך והתרכות י' נבון:

1. התשובה שלילית. הרב שאל אם לפי דעתנו מותר למנהל בית-הספר להכריח מורה להשתתף בטיול בשבת.

2. הוראת המשרד על ביטול הטיול באה בעקבות הסברו של מנהל בית-הספר, כי הטיול הוא חלק מעבודת המורים על-פי תוכנית הלימודים. החזמן אוטובוס על-ידי המוסד לעבודת מורים בשבת — דבר הנוגד את חוק שעות עבודה ומנוחה, התשי"א — 1951.

3. התשובה שלילית. משרד החינוך והתרכות אינו מאשר עבודה כשבת בבית-הספר, או כחלק מעבודת המורים — כפי שהוגדר בחוק.

4. ראה תשובתי על שאלה 3.

כדי שכל ארץ-ישראל תזכה להכשרת שבילי מטיילים? אם כן — כיצד?

תשובת שר החינוך והתרבות י' נבון:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. אגף הנוער במשרדנו מופקר על כתיספר שדה לבני נוער של החברה להגנת הטבע.

2. התשובה שלילית, שכן אין הדבר בתחום טיפולו של משרדנו.

3. סימון השביל נסתיים אך ורק על המפות, ועדיין לא סומן בשטח. המסלול הוא חוואי אחד, המייצג נופים ואתרים מסוגים שונים ומביא בחשבון תנאי אקלים, שטח, ביטחון ועוד.

בקטע ממטולה ועד קיסריה, שתכנונו נסתיים זה עתה, אין סימון שביל בשומרון, כפי שאין סימון שביל בגליל המערבי ובאזורים אחרים. השביל המתוכנן מירושלים דרומה יעבור, כנראה, גם ביהודה.

סימון שבילים רגיל לטיולים קיים גם ביהודה ובשומרון, כפי שקיים בכל הארץ.

3216. תוכנית הרדיו "סעו לשלום"

חבר הכנסת ד' בן-מאיר שאל את שר החינוך והתרבות ביום כ"א באייר התשמ"ז (20 במאי 1987):

בחודשים האחרונים צומצמה התוכנית "סעו לשלום", ששודרה ב"קול ישראל" מדי יום ביומו במשך שנה ויותר. עתה משודרת התוכנית כ-10 דקות ברוטו ליום, ואלה כוללות גם פרסומת. צמצום זה נעשה למרות העלייה התלולה במספר התאונות ולמרות הביקוש הגובר והולך להסברה ולהדרכה בתחום זה, בעיקר לאנשי הנהגים החדשים המיתוספים מדי שנה בשנה.

לאור הנ"ל ברצוני לשאול:

1. האם אין זה מן הראוי להגדיל את משך הזמן המוקדש לנושא הבטיחות בדרכים ברדיו?

2. אם כן — מה בדעתך לעשות כדי שהתוכנית אכן תורחב מתדוש?

3. מה בדעתך לעשות כדי שגם הטלוויזיה תקצה יותר זמן מערכת להסברה ולהדרכה בתחום הבטיחות בדרכים?

שר החינוך והתרבות י' נבון:
להלן התשובה שנמסרה לי על-ידי רשות השידור:

1. צמצום התוכנית המסוימת הזאת אין פירושו צמצום הפעילות של "קול ישראל" במלחמה בתאונות דרכים. כידוע, יש ברדיו, נוסף על התוכנית "סעו לשלום", גם תוכנית ושמה "אור ירוק" וכן טיפול יומי בנושא ביומני החדשות ובמגזינים אחרים, תוכנית חודשית של שעתיים, ומבצעים מיוחדים מפעם לפעם. הרדיו עושה ויעשה הרבה בעניין זה, ומספר הדקות הניתן לתוכנית זו או אחרת, לא הוא הקובע את אופיה.

2. כפי שאמרתי בהתחלה, כל הסמכויות בעניין זה הן בידי רשות השידור.

3. בטלוויזיה מכינים כעת משדר דוגמה של מגזין בענייני רכב ודרכים. כרגע נמצא הדבר בשלב של תכנון. גם כאן, כפי שאמרתי, הסמכויות הן בידי רשות השידור.

כמעט כולם משני המקומות האלו, ראשי הרשויות ואזרחים סתם. רק ארבעה מרואיינים לא היו מבני המקום: מורה יהודי לערבית מרעננה, שבא לקלקיליה למרות הרצח, מר עתניאל שנלר, ושני האישים הערבים שהוכיז השואל. כל אחד מן הראיונות האלה נמשך כדקה, קצת יותר במקרהו של שנלר. סיכום המצב נעשה בסוף הקטע, בריאיון של חמש דקות בערך, עם אלוף פיקוד המרכז דאז, אהוד ברק.

דברי שני המרואיינים שהוזכר השואל הובאו בהקשר להשערות לגבי רקע פנים-ערכי למעשי הפגיעה האחרונים ולדעתו של מר שנלר, כי סיבת המעשים — בדיכורים על ערידה בין לאומית. שני המרואיינים האלו התפלמסו עם שתי ההנחות האלו. הסיכום המפורט היה, כאמור, בדברי האלוף ברק.

2. מדיניות רשות השידור בעניין ריאיון אנשי יהודה, שומרון וחבל-עזה קבוצה ועומדת כפי שנתנסחה — לאחר פסיקה שפסק בג"ץ בעניין זה ביום "ביוס" התשמ"ג, 24 במרס 1983 — בהחלטת הוועד המנהל של רשות השידור, לאמור: "— להחיר לשידור רק ראינות אשר לדעתו אינם פוגעים בעקרונות אלה, שהם — כמוגדר כאותה החלטה — "להבטיח כי רשות השידור לא תשמש במה לתעמולה של גורמים העוינים במוצהר את מדינת ישראל ולוחמים נגדה, אש"ף הוא גורם כזה". מוסדות רשות השידור — הוועד המנהל והמליאה — הם הגופים היחידים שחוק רשות השידור מסמך אותם לקבוע מדיניות שידורים.

3. אין חוק רשות השידור נותן לשר סמכויות כאלה.

3214. השתתפות תלמידי רשת "עמל" בהפגנת הסטודנטים כרמת-אביב

חבר הכנסת מ' רייסר שאל את שר החינוך והתרבות ביום כ"א באייר התשמ"ז (20 במאי 1987):

נודע לי כי ביום ט' באדר התשמ"ז, 10 במרס 1987, הוצאו תלמידי כיתה י' ברשת "עמל" מכיתותיהם ונשלחו להפגנת הסטודנטים האלימה כרמת-אביב.

אודה לכבודו אם ישיבני על השאלות האלה:

1. האם המקרה ידוע לכבודו?

2. מי הסמיך את רשת "עמל" לשלוח תלמידים להפגן יחד עם הסטודנטים?

3. מה בכוונתך לעשות בנדון?

תשובת שר החינוך והתרבות י' נבון:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

(ראה תשובה על שאלתא מס' 3267, בעמוד 3192)

3215. מפת השבילים לטיולים של החברה להגנת הטבע

חבר הכנסת ר' איתן שאל את שר החינוך והתרבות ביום כ"א באייר התשמ"ז (20 במאי 1987):

רצ"ב מפת סימני שבילים לטיולים שפורסמה על-ידי החברה להגנת הטבע.

אודה לך אם תשיב לי:

1. האם למשרדך קשר כלשהו עם החברה להגנת הטבע?

2. אם כן — האם התוראי, העוקף את יהודה ושומרון, נקבע על דעת משרדך?

3. אם אין התוראי על דעת משרדך, האם בדעתך לפעול

3248. פיטורי עולה מברית-המועצות

חברת הכנסת מ' גלזר-תעסה שאלה את שר החינוך והתרבות ביום ג' בסיוון התשמ"ז (31 במאי 1987):

ד"ר חיים לייבוש עבד במשך כשנה באוניברסיטת תל-אביב, במכון לחקר התפוצות, בהיותו עולה חדש מברית-המועצות, שולמה משכורתו על-ידי המשרד לקליטת העלייה. לטענתו, עקב סכסוך כלשהו בינו לבין מעסיקו, פרופסור שלמה סימנסון, הוא פוטר ממשרתו. לדבריו, בקשותיו לפגישה עם הרקטור לא נענו. כשפנה לבסוף לערכאות התברר, כי היות שהחזחה הוא בין האוניברסיטה למשרד לקליטת העלייה, הוא עצמו אינו צד בעניין. המקרה הגיע עד לבית-הדין הארצי לעבודה, שם הוצעה פשרה, אולם האוניברסיטה סירבה לקבלה.

אודה לכבוד השר אם ישיב:

1. מה היו הסיבות לפיטוריו של ד"ר לייבוש ממשרתו?
2. מדוע סירבה האוניברסיטה להצעת הפשרה?

שר החינוך והתרבות י' נבון:

1. הנהלת אוניברסיטת תל-אביב הסכימה להעסיק את ד"ר לייבוש לתקופה מוגבלת, ובתומה החליטה שלא להאריך את מועד העסקתו, ושיקוליה עמה.

אינני מתערב בשיקולי המוסדות להשכלה גבוהה, הפועלים במסגרת הסמכויות המוענקות להם בחוק, לכלכל ענייניהם האקדמיים והמנהליים כטוב בעיניהם, ובכלל זה למנות מורים וחוקרים ולבצע כל פעולה מדעית, חינוכית או משקית אחרת.

במאמר מוסגר אומר לחברת הכנסת גלזר-תעסה, כי אני מניח שכאשר היתה היא סגנית שר החינוך והתרבות, השיבה בוודאי תשובות בנושאים כאלה ברוח תשובתי זו לגבי ההשכלה הגבוהה.

מרים גלזר-תעסה (הליכוד):

חשבותי שהתקדם משהו.

שר החינוך והתרבות י' נבון:

2. ד"ר לייבוש הגיש תביעה לבית-הדין האזורי לעבודה, ולאחרונה אף לבית-הדין הארצי לעבודה. שתי התביעות נדחו. לא ידוע לנו על הצעת פשרה.

היו"ר ד' בן-מאיר:

רשות לשאלה נוספת לחברת הכנסת מרים גלזר-תעסה.

מרים גלזר-תעסה (הליכוד):

ידוע לי שבית-הדין הארצי לעבודה הציע הצעת פשרה והאוניברסיטה דחתה זאת.

שר החינוך והתרבות י' נבון:

לאור בדיקתנו, לא ידוע לי על הצעת פשרה. הוגשו שתי תביעות, ושחיהן נדחו על-ידי שני בתי-הדין. זכות האוניברסיטה לסרב היא דחתה — דחתה. נניח במקרה הזה שהוצעה הצעת פשרה והאוניברסיטה דחתה אותה.

מרים גלזר-תעסה (הליכוד):

— — —

שר החינוך והתרבות י' נבון:

גברתי, זאת שאלה העומדת כבר שנים רבות על הפרק, נכון? כמה שנים?

מרים גלזר-תעסה (הליכוד):
לפתות חמש שנים.

שר החינוך והתרבות י' נבון:
הרי את מכירה את המקרה — חמש שנים. למה לא הסדרת זאת בהיותך סגנית שר החינוך והתרבות?

מרים גלזר-תעסה (הליכוד):

— — —

שר החינוך והתרבות י' נבון:
טוב.

3249. ידיעה על כוונה לסגור את בית-הספר הממ"ד בגבעתי-עדה

חבר הכנסת א' ורדיגר שאל את שר החינוך והתרבות ביום ג' בסיוון התשמ"ז (31 במאי 1987):

בעיתון "ערב שבת" מיום ט"ז באייר דנא נמסר כי בית-הספר הדתי היחיד במושבה גבעתי-עדה, אשר קיים במקום כ-20 שנה, עומד להיסגר בפקודת משרד החינוך והתרבות, בטענה שאין בבית-הספר 100 ילדים.

אודה לכבודו אם ישיבני:

1. האם ידוע לכבודו על ההוראה לסגור את בית-הספר הממ"ד היחיד במושבה?

2. האם ידועה לכבודו הסברה, כי ריחוקו של בית-הספר ממרכז המושבה הוא אשר גרם לירידת מספר התלמידים, וכי על כך התנהל מאבק של שנים עם הרשויות?

3. האם ידועה לכבודו ההצעה לבסס את הפנימייה להכשרת ילדי ישראל בגבעתי-עדה, כדי לאפשר המשך קיומו של בית-הספר הממ"ד במקום?

4. האם בדעת כבודו לפעול ולהורות שלא לסגור את בית-הספר הנ"ל בגבעתי-עדה?

תשובת שר החינוך והתרבות י' נבון:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. התשובה חיובית.

2. מספר התלמידים כמגמה הממלכתית-דתית בגבעתי-עדה נמוך, והדבר ניכר גם בגני הילדים, שלגביהם לא קיימת בעיית ריחוק ממרכז המושבה.

3. התשובה חיובית, אולם על-פי הנתונים שהובאו בפני המחוז תישאר רמת האכלוס בכיתות בית-הספר נמוכה ביותר.

4. על-מנת לעמוד בקיצוץ שנכפה על משרד החינוך והתרבות, קבעו קריטריונים, ולפיהם יסגרו המוסדות הקטנים מ-100 תלמידים בכל מגמה ויועלה הסף של מספר התלמידים מ-10 ל-20 לכיתה — וזאת על-מנת שלא לפגוע במספר שעות ההוראה הניתנות לתלמידים. לא ניתן לקבוע מערכות שונות של אמות מידה, אלא לנקוט שיטה אחידה כלפי כל המערכות.

3267. השתתפות תלמידים בהפגנת הסטודנטים ברמת-אביב
חבר הכנסת ר' איתן שאל את שר החינוך והתרבות ביום ז' בסיוון התשמ"ז (4 ביוני 1987):

רצ"ב מכתבו של הורה לתלמיד כיתה י' של בית-הספר בראשון-לציון, אשר טוען כי בנו נשלח ביום 10 במרס 1987, יחד עם יתר התלמידים, להשתתף בהפגנת הסטודנטים ברמת-אביב. לטענת הכותב, התלמידים לא ידעו כלל לאן הם

העבודה" מכשיל, כי הוא מזוהה עם מפלגה פוליטית, וזה מוגדר לחוק.

3284. הכנת תלמידים לגיוסם לצה"ל

חבר הכנסת ח' קופמן שאל את שר החינוך והתרבות ביום ו' בסיוון התשמ"ז (4 ביוני 1987):

מכתבה שפורסמה בעיתון "הארץ" ב"18 במאי 1987 עולה, כי מחנכות ומורים מקרינים על תלמידיהם את חרדותיהם שלהם מפני גיוסם הקרוב של הנערים לצה"ל.

מפקד הגדנ"ע, אל"מ אורי מנוס, תולה תופעה זו בחוסר המודעות של מנהלי בתי הספר, שאינם מאפשרים לתלמידיהם לקבל מידע על השירות הצבאי.

אבקש מכבוד השר להשיבני:

1. האם מודע כבוד השר לממצאים אלה על התנהגות מורים?

2. האם נשקל להזמין מפקדי צה"ל שירצו בפני התלמידים על האתגר שבשירות הצבאי?

תשובת שר החינוך והתרבות י' נבון:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)
2.1. משרד החינוך והתרבות, באמצעות אגף הנוער, הכין תוכנית חינוכית ושמה "לקראת גיוס", המיועדת לתלמידי הכיתות י"א-י"ב. התוכנית הוכנה בשנים 1981-1983 בשיתוף עם קצין חינוך ראשי.

למעלה מ-300 מנהלי בתי הספר על-ידיסורים השתתפו בימי עיון שנערכו על-ידי משרד החינוך באמצעות אגף הנוער, בשיתוף עם קצין חינוך ראשי. מנהלים רבים מאוד השתתפו בסדורים במחנות צה"ל, שאורגנו על-ידי משרד החינוך וקצין חינוך ראשי, ונפגשו עם מפקדים בכירים.

למעלה מ-400 רכזי חינוך חברתי התנסו בתוכנית "לקראת גיוס" במסגרת קורסי ההכשרה לתפקידים אלה, המתקיימים מדי שנה כפגרת הקיץ על-ידי משרד החינוך והתרבות — אגף הנוער.

כ-1,000 מחנכי כיתות י"א-י"ב השתלמו במסגרות מתחזות והוכנו להעלאת התוכנית "לקראת גיוס" בבתי הספר העל-יסודיים. ימי עיון נערכו גם בבתי הספר של האוכלוסייה הדרוזית.

בשנת התשמ"ז השתתפו למעלה מ-25,000 תלמידי כיתות י"ב מכל רחבי הארץ ב"ימי חילות" — בהם הוצגו חיילים השונים, על הייחוד שבהם, על-ידי הוצאות, סרטים ומפגש עם קצינים וחיילים.

מתוך מעקב של מפקחי אגף הנוער נמצא כי לפחות כ-300 בתי ספר על-יסודיים מתוך בתי הספר שאוכלוסייתם מתגייסת לצה"ל מופעלת התוכנית "לקראת גיוס" על-ידי מחנכים, מורים מקצועיים ויועצים, בשיתוף עם הורי התלמידים המשרתים במסגרות שונות בצה"ל ובסיוע כוגר בתי הספר המשרתים בצבא.

משיחות עם חיילים מסתבר שהתוכנית אכן תרמה להתמודדותם עם הבעיות והאתגרים בעת שירותם הצבאי.

3285. עתיד היחידה לחינוך לדמוקרטיה

חבר הכנסת ד' ליכא שאל את שר החינוך והתרבות ביום ו' בסיוון התשמ"ז (4 ביוני 1987):

בעיתון "דבר" מיום 15 במאי 1987 נמסר, כי מנכ"ל משרד החינוך והתרבות שוקל את פירוקה של היחידה לחינוך

נשלחים והם נדרשו להפגין בעניין שאינו נוגע להם. הנסיעה היתה ללא ליווי וללא הצגת אישורים מתאימים מההורים.

אודה לך אם תשיב לי:

1. האם ידוע לך המקרה המוזכר במכתב הרצ"ב?

2. אם כן — האם זה היה על דעתך?

3. אם לא — האם בדעתך לפעול כדי שלא יישנו מקרים כאלה, ולהעניש את האחראים?

שר החינוך והתרבות י' נבון:

ראה נא תשובתי מהיום על שאלתך, וזה, מס' 3214, של חבר הכנסת מיכה רייסר.

היו"ר ד' בן-מאיר:

אדוני השר, כיוון שהתשובה הזאת הועברה לפרוטוקול, אני מציע שתקרא אותה בכל זאת.

שר החינוך והתרבות י' נבון:

1. המקרה הגיע לידיעתי כעקבות השאלתך.

2. כהפגנה השתתפו חברי מועצת התלמידים ותלמידים מכיתות י"ג-י"ד. התלמידים לא נשלחו על-ידי רשת "עמל". ברשת "עמל" פועלת מועצת תלמידים ארצית, וכן ועד ארצי של הסטודנטים וציגי המכללות ברשת, ויש להם אוטונומיה מלאה. ההחלטה להשתתף בהפגנה לאות הודעה עם מאבקם של הסטודנטים היתה בזיומם.

על סמך פנייתם, אישרה רשת "עמל" השתתפות תלמידים בהפגנה מתוך הכנת הנושא ומתוך הגישה המצודדת בהנהגת מועצת תלמידים אוטונומית, על כל המשתמע מכך.

הנהלת הרשת לא צפתה, כמובן, שזו תהיה הפגנה אלימה, אלא ראתה בה צעד הודעה של תלמידים — סטודנטים לעתיד.

3. ביקשתי מרשת "עמל" להעלות את הנושא לדיון משותף במועצת התלמידים, לבדוק את האירוע הזה ולהפיק ממנו מסקנות לגבי העתיד.

3283. הוועידה הארצית לקידום החינוך לערכי תנועת העבודה
חבר הכנסת מ' רייסר שאל את שר החינוך והתרבות ביום ו' בסיוון התשמ"ז (4 ביוני 1987):

בימים אלו פורסם על כינוס הוועידה הארצית הראשונה לקידום החינוך לערכי תנועת העבודה.

אודה לכבודו אם ישיבני על השאלות האלה:

1. מה היא מידת ההשתתפות הכספית של משרד החינוך והתרבות באירוע זה?

2. האם אירוע זה תואם את חוק חינוך ממלכתי, האוסר מעורבות מוסד חינוכי בחינוך הממלכתי?

תשובת שר החינוך והתרבות י' נבון:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. לא היתה השתתפות כספית מטעם משרדנו.

2. אירוע זה אינו סותר את חוק חינוך ממלכתי. כל גוף חוץ-משרדי, המעוניין לקיים ועידה או כנס בנושא חינוך, רשאי לעשות זאת.

אוסף ואומר כי אינני נותן יד לחינוך לערכי תנועת העבודה, אלא לחינוך לערכי העבודה. המונח "תנועת

תשובת שר החינוך והתרבות י' נבון:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

ראי נא תשובתי מהיום על שאילתא זוהי, מס' 3212, של
חבר הכנסת מרדכי ירושובסקי.

3329. מאמר המדבר בגנות הקמת המדינה כחומר קריאה
חובה לסטודנטים

חבר הכנסת ר' איתן שאל את שר החינוך והתרבות ביום כ"ו
בסיוון התשמ"ז (23 ביוני 1987):

בעיתון "ידיעות אחרונות" מיום שלישי, 26 במאי 1987,
פורסם כי במאמר חובה באנגלית לסטו' באוניברסיטה כתוב
"הקמת מדינת ישראל היתה נבלה נגד הערכים כעם".

המאמר נכתב על-ידי מקסים ורדינסון ומשמש חומר
קריאה חובה לתלמידי המחלקה באנגלית המבקשים לקבל
פטור.

אודה לך אם תשיב לי:

1. האם אכן הכתוב במאמר נכון?

2. האם תפעל שדבר זה לא יישנה?

תשובת שר החינוך והתרבות י' נבון:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. המאמר שאליו מתייחס חבר הכנסת רפאל איתן הוא
אחד מסדרת מאמרים, המשקפים דעות שונות ומשמשים
ללימוד השפה האנגלית באוניברסיטת תל-אביב.

כפי שנמסר לי באוניברסיטת תל-אביב, מטרתם של
מאמרים אלו היא ללמד להבחין בדעות קדומות, בהטיה
ובסילוף; ללמד להבדיל בין דעה לכין עוכרה; להבין שיטות
רטוריות שמטרתן שכנוע, סתירה והפרכה; להבחין
בקונוטציות שונות של מלים ומושגים; להבין טקסט, בין
שהוא תואם דעתם האישית של מורים ותלמידים ובין שהוא
מנוגד לה.

2. בהתאם לחוק המועצה להשכלה גבוהה, מוסד מוכר
הוא כן-הורין לכלכל ענייני האקדמיים. במסגרת
האוניברסיטאות יש מורים ותלמידים בעלי קשת רחבה של
השקפות ודעות, ואם האוניברסיטאות לא יקפידו על עקרון
התופש האקדמי וחופש הכעת דעה, לא יוכלו לקיים הוראה
ומחקר.

לאור הנ"ל איני רואה מקום להתערב.

היו"ר ד' בן-מאיר:

אני מודה לך, אדוני שר החינוך.

יא. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

הכנסה (תיקון מס' 2), שהתזירה ועדת העבודה והרווחה; וכן
הצעת חוק שירות ביטחון (תיקון מס' 2), שהתזירה ועדת החוץ
והביטחון.

כן הונחו על שולחן הכנסת החלטות ועדת הכספים
המאשרות הוראות בצו חערף המכס והפטורים ומס קנייה על
טובין (תיקונים מס' 10, 11, 13 ו-15), תודה.

לדמוקרטיה, שהוקמה לאחרונה במשרד החינוך והתרבות.
מנכ"ל המשרד מצוטט כמי שהתבטא בדיון על עתיד היחידה
כי "ארבע משרות לדמוקרטיה זה יותר מדי".

אבקש מכבוד השר להשיבני:

1. האם קיימת במשרד החינוך והתרבות כוונה לבטל את
היחידה האמורה?

2. אם אכן יש כוונה כזאת, כיצד קרה שיחידה חדשה
שהוקמה במשרד מפורקת תוך זמן קצר?

שר החינוך והתרבות י' נבון:

1. בהמשך להערכתי הקודמת על עיתון "דבר" מ-15
במאי 1987, אין שום כוונה במשרד החינוך לבטל את היחידה
לדמוקרטיה. אנו הקימו אותה רק השנה — לפני למעלה
משנה — חיזקנו אותה, תגברנו אותה והגדלנו את תקציביה גם
לקראת השנה הבאה. אני מקווה שנגיש כתוצאות הפעילות
של היחידה הזאת.

דרך אגב, נושא החינוך לדמוקרטיה ולדו-קיום אינו נושא
לשנה. יש נושאים שהם נושאים לשנה. השנה היתה שנה
בן-גוריון. בשנה הבאה תהיה שנה ה-40, ובתור נושא מרכזי
יילמדו מגילת העצמאות וסמלי המדינה. זה יימשך שנה.
הנושא הזה אינו מוגבל בשנה, אלא הוא חלק קבוע ממערכת
החינוך. כפי שבעבר הוקם מרכז למורשת יהדות המזרח והוא
פועל למעלה מ-10 שנים בצורה מתמדת וקבועה. כך גם הנושא
הזה. אני חושב שזה נושא חשוב ונכבד כל כך, שהוא אינו יכול
להתייחד לתקופת זמן מוגבלת.

3328. ביטול טיול של בית-הספר ברחובות

חברת הכנסת ש' אלוני שאלה את שר החינוך והתרבות ביום כ"ו
בסיוון התשמ"ז (23 ביוני 1987):
מתלונה של מנהל בית-הספר הממלכתי על-שם שפרניצק
ברחובות, שהועברה גם אליך, עולה כי טיול בעקבות לוחמי
התש"ח לכלל ילדי המוסד החינוכי, שאמור היה להתקיים,
בוטל בשל התערבות הרב אצל המפקח המחוזי בטענה כי סויר
ההכנה של צוות המורים נערך בשבת.

שאלותי הן:

1. מה עשה השר בפנייה שהועברה אליי על-ידי מנהל
בית-הספר?

2. מדוע ועל סמך מה מתחשבים בהתערבות רב מקומי
בנעשה בבית-הספר ממלכתי?

3. מה היא האופציה להורים הרוצים לתת לילדיהם חינוך
הומניסטי ללא כפייה דתית?

4. מה הם הטעמים הענייניים שבשלהם בוטל הטיול?

היו"ר ד' בן-מאיר:

הודעה לסגנית מזכיר הכנסת.

סגנית מזכיר הכנסת ש' כרם:

ברשות היושב-ראש, הנני מתכבדת להודיע, כי התנחו
היום על שולחן הכנסת:

לקריאה שנייה ולקריאה שלישית — הצעת חוק הכטחת

יב. הצעה לסדר-היום

סיקור טלוויזיוני של מעמד לזכר הרוגי מלכות

של דב גורנר, שבה נטל אבי זצ"ל חלק מרכזי, אומנם לא צלחה, אך מערכה זו גייסה רבים וטובים בעולם כולו לתמיכה במאבקו של העם היהודי.

"אבי, אשר כיהן בשנות המאבק כרכה הראשי של ארץ-ישראל, פעל תמיד ללא ליאות למען הצלתם של עולי הגרדום. אני זוכר את ידידו בנפש, 'אבי האסירים', הרב אריה לרין זצ"ל, שהיה בא אל בית אבא אחרי פגישותיו ככלא עם לוחמי המחתרת והיה משתפו בכאב ובאהבה הגדולה שרחש להם.

"לאחרונה אף הוכבא לידעתי עדות המצויה במכון ד'בוטניסקי על מעורבותו של אבי בחוכנית נועזת להכרחתו של שלמה בן-יוסף מן הכלא, תוכנית שביצועה הוטל על השומר המהולל אברהם שפירא מפתח-תקווה. התוכנית לא יצאה אל הפועל דווקא בגלל סירובו של בן-יוסף, אשר טען שיהא בזה משום חילול שם ישראל שיגידו שמתוך פחדנות בורחים מהגרדום. אכן, שלמה בן-יוסף הוא אשר נתן את המופת לעולים אחריו אל הגרדום. בלכתו אל חבל התלייה בראש מורס וכמעט בנפש חפצה הוא אמר: 'אני מתגאה בזה. אני ממלא את התפקיד שמוטל על העברי הלוחם. אני שמח והולך למות בכיטחון גמור, שמדינת היהודים חקום למרות כל המכשולים'. ועוד הוא אמר: 'כלום אין לי וכלום אינני רוצה בשבילי. הכול לעם. הכול לעם ישראל'."

האם יש מישהו בקרב הנוער שלנו היום שיאמר מלים אלה: הכול לעם, לעם ישראל.

היו"ר ד' בן-מאיר:

סליחה, רק רגע בבקשה. חבר הכנסת חיים רמון, לך יש הצעה אחרת. כדי שתדע מה להציע אחרת, אתה חייב לפחות להקשיב להצעה, ולא לדבר באותו זמן.

חיים רמון (המעריך):

— — —

היו"ר ד' בן-מאיר:

לא, לא. אל תענה לי. אני מבקש ממך פשוט להפסיק לדבר. חקשיב כדי שתשמע את הרברים, וכדי שבסוף לא תציע אותה הצעה.

מאיר כהן אבידב (הליכוד):

"כל אשר חי בתקופה הסוערת הזאת, בשנות המאבק לחירות והמדינה בדרך, לא ישכח את הזעזוע, את הכאב והזעם ביישוב היהודי על הוצאתם להורג של הרוגי המלכות. אך בצד הגון היתה גם גאווה עצורה בלב על ההדר והכבוד שהפגינו בלכתם אל הגרדום.

"במעמד הזה עולות לגנר עינינו דמוריותה המופלאות, הצעירות לעולם, של כל גיבורי תקומתנו שנפלו בידי התליין. בעצרת זו לזכרם של עולי הגרדום לא ייפקד גם חלקם של גיבורי ניל"י נעמן בלקנד ויוסף לישנסקי, אף הם לוחמים אמיצים שלוחי אמונה וחזון, אשר נתלו ביד שלטון זר ואכזרי. הם היו הראשונים אלי גרדום, ואחריהם נגולה מגילת הגבורה של לוחמי המחתרת בשלטון הכרטי."

"אל הלוחמים עולי הגרדום שהוזכרו נוסף את אליהו בית-צורי ואליהו חכים, לוחמי חירות ישראל, שעמידת הגבורה שלהם לפני בית-המשפט בקהיר עוררה אהדה רבה גם בציבור

היו"ר ד' בן-מאיר:

אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום. אני מבקש מחבר הכנסת מאיר כהן אבידב להעלות את ההצעה שלו לסדר-היום מס' 5794, בנושא: סיקור טלוויזיוני של מעמד לזכר הרוגי מלכות.

מאיר כהן אבידב (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, ביום חמישי, י"ד בסיוון התשמ"ז, 11 ביוני 1987, נסעתי מחננה הרכבת בתל-אביב לרמת-גן, ביקשתי מנהג האוטובוס, צבר יליד הארץ בשנות ה-40 לחיי, לעצור ליד האנדרטה שהוקמה ברמת-גן לזכרו של דב גורנר הי"ד. הופתעתי לשמוע מפי מנהג, שעל אף היותו של כנהג אוטובוס בקו שבין תל-אביב לרמת-גן, הוא אינו מכיר את האנדרטה, ואינו יודע מי היה דב גורנר.

באותו יום החקימה ליד האנדרטה של הרוג המלכות דב גורנר עצרת וזכרון במלאת 40 שנה לעלייתם על הגרדום, כששירת התקווה על שפתותיהם, של אחרוני הרוגי המלכות — מאיר נקר, יעקב וייס ואבשלום חביב. שימו לב לשילוב השמות.

בעצרת רבת רושם זו השתתפו נשיא מדינת ישראל, ראש ממשלתה, שרים, חברי כנסת, המשפחות השכולות וקהל של אלפים. אנשי הטלוויזיה והרדיו נכחו במקום, הקליטו וצילמו. חזרתי לביתי והספקתי לצפות בשידור "מבט". ניתנה בו סקירה של שתי שניות בלבד של העצרת, בלי להביא, ולו בקיצור, מרבדי נשיא המדינה או מרבדי נואם אחר. מייד לאחר מכן ניתנה בהרחבה סקירה של קרוב לשלוש דקות על תערוכת ציורים של צייר יהודי מגרמניה.

הוכיחי בתדהמה: הייתכן? שתי שניות בלבד לסיקור אירוע חינוכי ממדרגה ראשונה, ואילו שלוש דקות לסיקור ציורי ציורים של צייר יהודי גרמני?

אדוני היושב-ראש, אחד מתפקידיה החשובים של הטלוויזיה הוא חינוך הערכים והתקניית ידע בהיסטוריה של הקמת מדינת ישראל לנוער הישראלי, אשר ידיעותיו בתחום זה מגיעות כמעט לאפס. סקירת עצרת זו בהרחבה, לרבות ציטוט חלק מנאומו של נשיא המדינה, יכולה היתה לשמש לבני הנוער בישראל שיעור מאלף על דור לוחמים גיבורים, אשר חירפו נפשם למות כדי להקים מולדת לעם ישראל, לוחמים שנשארו דגל ישראל ברמה וספר התנ"ך בלבם, ולא דור רומם דגל ישראל ושורף ספרי תנ"ך בתור אקט חינוכי.

אדוני היושב-ראש, ברצוני לפרוע חוב של כבוד לחברי במחתרת עולי הגרדום, וכמיוחד לרב גורנר הי"ד, שהיתה לי הזכות להכירו בחדר המאסר בבית-החולים הממשלתי ב"מגרש הרוסים". כן שאביא חלק מרביו של נשיא מדינת ישראל בעצרת זו, לאחר שקיבלתי הסכמתו ורשותו לעשות זאת. אני עושה זאת בכנסת ישראל, שעליה חלמו הרוגי המלכות, אולם לא זכו לראותה. אני מצטט:

"היום אנו ניצבים פה ליד האנדרטה שעליה נחקקו מלותיו של זאב ז'בוטנינסקי מתוך שיר בית"ר 'בלחב המרד' — שאש של הצה"ל, האנדרטה לזכרו של דב גורנר, איש הארגון הצבאי הלאומי, ולזכר חבריו שנפלו בהתקפה על משטרת רמת-גן. דב גורנר, עולה הגרדום המפורסם ביותר, עורר הערצה בעולם בעמידתו הגאה והעיקשת נוכח שופטיו. המערכה למען הצלתו

שבח וייס (המערך):

— — —

מאיר כהן אבידב (הליכוד):

אני לא אומר באופן מיוחד. אבל דווקא נושא זה, שהגיע בשעה 19:00 לטלוויזיה — אותו לא היה אפשר לשדר. מדוע? אפשר היה לחנך דור שידע מי היו הרוגי המלכות.

הי"ר ד' כ"מאיר:

תודה. רשות הדיבור לשר החינוך והתכרות.

שבח וייס (המערך):

וראי לא עשו זאת ככוונה.

מאיר כהן אבידב (הליכוד):

היה זמן לציוני עידום במשך שלוש דקות.

שר החינוך והתכרות י' נבון:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני לא ראתי את התוכנית ואיני יודע במשך כמה זמן היא שודרה. אני מוסר את התשובה שנמסרה לי על-ידי הנהלת רשות השידור, וממנה משתמעים הדברים האלה: ראשית, הטלוויזיה לא התעלמה מהנושא. עובדה שהיא שלחה צוות לסקר את האירוע ברמת-גן.

זה חורשים לא מעטים שאין חטיבת החדשות של הטלוויזיה יכולה להוציא ניידת שידור לכל מקום שהיא רוצה או לכל מקום שצריך. הסיבה לדבר היא שעדיין לא נמצא פתרון מלא לבעיות יחסי העבודה של רשות השידור עם הטכנאים. אני עצמי ישבתי לפני יומיים במשך שלוש שעות ומעלה עם שר האוצר, עם מזכיר ההסתדרות ועם אנשי רשות השידור כדי לפתור את הבעיות הללו. לא נפתרו הבעיות שיש להן קשר עם ניידות שידור. רשות השידור אינה יכולה לפתור את הבעיות הללו לבדה. כל מה שקשור להסכמי שכר, כידוע לך, חייב להיעשות בהסכמת שר האוצר.

כשאין ניידת שידור, מה עושים? מצלמים צילום אופטי בפילם, אבל אי-אפשר לשדר ישירות מרמת-גן אל התחנה, אלא צריך להעביר את הפילם פיסית במכונית אל התחנה בירושלים. לפתח אותו — וזה אורך שעה — ואחר כך לערוך קטע לשידור. זה מה שהיה.

הטקס התחיל בשעה 18:00. צוות הטלוויזיה יכול היה לשהות במקום זמן קצר בלבד. הוא חזר לירושלים עם סרט בשעה 19:30, עד 20:30 פיתחו את הסרט, ומיד, לקראת מהדורת "מבט" ערכו ממנו קטע לשידור. השידור לא ארך שתי שניות אלא דקה, יותר מדקה.

מאיר כהן אבידב (הליכוד):

— — — אני עמיתי עם שעון.

שר החינוך והתכרות י' נבון:

אל תחוככו אתי. אני מוסר לך תשובות, ואתה רואה שאין כאן עניין עקרוני. לו היו רוצים להתעלם, לא היו הולכים לשם בכלל.

מאיר כהן אבידב (הליכוד):

זה מה שמרגיז.

שר החינוך והתכרות י' נבון:

אבל חשמע את התשובה. חבר הכנסת כהן אבידב, חשמע את התשובה. הבעיה כולה היא בעיה טכנית. בשעה 19:30 בערב מגיע הסרט. צריך לפתח אותו, לזה נדרשת שעה, ואחר כך יש לערוך אותו. אז לוקחים קטע ומשדרים. אנב, מערכת

המצרי הרחב; את מודכי אלקחי. גיבור התקפת האצ"ל על המשטרה הבריטית בקלקיליה — קלקיליה הידועה לשמצה, וזרקת בקבוקי התבערה — אשר יחד עם יחיאל דרזנו ואליעזר קשאני, מגולי אפריקה, נעצרו בליל ההלקאות ונידונו למיתה; את משה ברזני איש הלח"י, ומאיר פיינשטיין איש האצ"ל, אשר ביקשו מן הרב יעקב גולדמן, מזכירו הנאמן של אבי, שלא יהיה נוכח בשעת הוצאתם להורג, והוא לא הבין את פשר הבקשה, וסירב. השניים הניחו רימון יד בין לבותיהם ומתו יחדיו מות גיבורים בטרם חונק על צווארם לולאת התליין.

"עליהם כתב נתן אלתרמן, המשורר מן המחנה שמנגר, את הטור השביעי הזה: 'אל נסב את עינינו. לשווא נחפש להודיה של אותה שעת ליל. שווא נידום כי דוברת לשון האש בה שרפו את עצמם השניים. אל נסב את עינינו. בתא הדמים שעת קורבן בעירה לא דועכת ויכלה היא לשוות לשעות שעמים עוד חיים עליהן כעל כד ועל לחם'.

"אכן צדק המשורר. על גבורה שכזאת, גבורתם של עולי הגרדום, ראוי לחנך דורות לערכים של הקרבה ומסירות, ערכים של אהבה עם ואהבת מולדת. אלו הם 'הכד' ו'הלחם', כד המים החיים ולחם הקיום לבניינה של אומה, השראה ללוחמיה ומגיניה, מקור עוז וגאווה לנפש העם.

"האנדרטה לזכרם של עולי הגרדום, ועמם כל יתר הנופלים במערכות ישראל, במלחמה הרצופה האחת על תקומתה ועל קיומה, צריכה להיות בלבותיהם של כל בני העם הזה. מעל ומעבר לכל חילוקי הדעות, היריבות וריב האחים שידענו. הקורבן הוא אחד. רק בזכותן של הקרבה וגבורה של לוחמי ישראל ללא הבדל נחל העם עצמאות וחירות לאומית. מי ייתן ותהי זאת שעת רצון ואחדות, שעת סליחה וחסד שבה נחעלה ונהיה ראויים למעלת קורבנם הגדול."

אדוני היושב-ראש, אלה הם דברי נשיא מדינת ישראל בעצרת זו. הטלוויזיה לא מצאה לנכון לשדר אותם. בירדתי מדוע היה זה כך. אמרו לי: לא היה זמן. לא היה אפשר להספיק. לא היה אפשר להספיק? אילו היה אירוע בדהיישה על הכיבוש הישראלי, ודאי וודאי שהיה זמן לשדר זאת. על 20 שנות הכיבוש יש זמן לשדר, ואפשר לתת על זה תוכנית ארוכה. אני מאחל לאנשי הטלוויזיה שהכיבוש יהיה עד מאה ועשרים, ושהם יזכו במשך מאה ועשרים שנה לדבר על הכיבוש, וכאותו זמן אנחנו לא נחזיר אפילו גרגר אחד מאדמתה של ארץ-ישראל.

אדוני היושב-ראש, אני כבר מסים. אני רוצה לומר שזו הייתה פגיעה, ממש פגיעה במשפחות השכולות ובחבריהם של הנופלים, של חברי המחתרת, כאשר נוכחו לדעת שאת האירוע הזה שידרו במשך שתי שניות בלבד, ושלוש דקות הקרישו לאותה תערוכת ציורים. מוטב היה שלא לשדר דבר, ולומר שלא היה זמן ולא היה אפשר לעשות זאת, ואחר כך לעשות זאת בתוכנית מיוחדת, או לפחות להתנצל. אבל להציג את האירוע הזה בשתי שניות בלבד ומייד לאחר מכן לסקר במשך שלוש דקות תערוכה של ציורי עירום, אין אפשר לקבל זאת? בשביל תערוכה של ציורי עירום זמן, ובשביל אירוע רציני כזה די היה בשתי שניות? אני לא יכול לקבל את הטענה הזאת, ואתה, אדוני השר, ודאי תעלה לכאן ותגיד שלא היה אפשר להספיק.

אתמול, ב-19:30 גמר השר ויצמן לדבר, והיה מספיק זמן לשדר את דבריו. הכתבה הזאת הגיעה בשעה 19:00 לטלוויזיה. אתמול היה זמן לשדר — ואני בעד זה, כי זה נושא חשוב מאוד וחשוב מאוד היה לשדר אותו, ודווקא — — —

חיים רמון (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אינני רוצה להידרש לגוף ההצעה של חבר הכנסת כהן אבידב, ואני יכול בהחלט להסכים עם קובלנותו; שנושא חשוב מן הסוג הזה היה לו מקום בסיקור טלוויזיוני כ"מבט". הכעיה היא, שאנחנו בכית הזה נדרשים מעת לעת להפוך להיות עורכים או מבקרים של תוכניות טלוויזיה. זה איננו תפקידנו. הוקמה רשות שידור, על-פי חוק. החוק הזה קובע ועד מנהל, מליאה, אנשי ציבור שמופקדים גם מטעם המפלגות הפוליטיות על העריכה. כל הוויכוחים שאנחנו גוררים למליאת הכנסת ולוועדות צריכים להידרש שם.

מאיר כהן אבידב (הליכוד):

מוחר לי לחלוק עליהם.

היו"ר ד' בן-מאיר:

חבר הכנסת כהן אבידב, יש לך הצעה, אבל אי-אפשר להתווכח כל הזמן.

מאיר כהן אבידב (הליכוד):

קראתי קריאת בנינים, זה מותר.

חיים רמון (המערך):

חבר הכנסת כהן אבידב, אני אינני מציע שאסור יהיה לחלוק על עורכי הטלוויזיה. לא על העורכים אני מדבר, אלא על אנשי הציבור מטעמן. לגביהם אני חושב שזה לא נכון ולא נכון. כמעט ערב ערב אני רואה קטע משידורי הטלוויזיה, ובכל ערב אני יכול לחשוב שאני הייתי יכול לערוך זאת אחרת, טוב יותר — ודאי שטוב יותר, מי מאתנו אינו עורך טלוויזיה יותר טוב? יכולתי לקבוע שעניין שסוקר לא היה צריך להיות מסוקר. אבל מי שקובע זאת ומי שמטפל בזה — ואני לא מדבר על הדרג המקצועי — הם אנשי הוועד המנהל ואנשי המליאה.

עכשיו מרכיבים את מליאת רשות השידור ואת הוועד המנהל. אם אתה חושב שמתחוללים דברים לא סבירים לחלוטין ואתה יכול להעלות תרומה משמעותית, תפעל לכך. ראיתי פה את השר קורפו מסתובב, אני יודע שהוא עוסק בכך יחד עם השר נכון. חתש אל השר קורפו, תבקש להיות חבר הוועד המנהל ותנהל שם את המאבקים לשינוי פני הטלוויזיה, לשינוי התוכניות.

כמעט מדי שבוע בשבוע לא מוצא חן בעיני משהו מחברי הכנסת, ברוב המקרים בצדק, סיקור טלוויזיוני כלשהו, ואנחנו הופכים להיות פה הוועד המנהל.

מאיר כהן אבידב (הליכוד):

אינני מדבר על סיקור ולא על עריכה.

חיים רמון (המערך):

על הבעיות של הטלוויזיה — אין משדרים, מה משדרים, איזה סכסוכי עבודה יש בטלוויזיה, איך מנהלים את הטלוויזיה. אנחנו משחיתים פה במליאה זמן על נושא הטלוויזיה יותר מכל עניין אחר. לדעתי, זוהי טעות. המקום לעשות זאת על-פי החוק הוא בוועד המנהל, במליאת רשות השידור.

לכן אני באופן עקרוני, בלי שום קשר להצעה לגופה, ואני יכול להסכים אתך על הביקורת, אני מציע, שהכנסת לא תדון בדברים מהסוג הזה. לכן אני מציע להסיר את ההצעה מסדר-היום.

היו"ר ד' בן-מאיר:

חבר הכנסת מאיר כהן אבידב, אתה מסכים להעביר את הצעתך לוועדה?

התדרשות בטלוויזיה קיבלה הבעת תודה מכרית חיילי האצ"ל. אם יש לך קשר אתם, אולי תגנה אותם על שעשו זאת.

בקטע המשודר לא נכלל נאום, שום נאום, כי הצוות עובד לפני הנאומים. מתוך ניסיון בעבר אני יכול לומר לך, שיותר מפעם אחת אין משדרים דבר ממה שנשיא המדינה אומר או מדבר, אפילו במעמדים הנראים די חשובים לא רק לדעת הנשיא, אלא גם לדעת הציבור.

מרסם גלור-העסה (הליכוד):

זה לא בסדר.

מאיר כהן אבידב (הליכוד):

מוטב לא לעשות זאת מאשר — — חבל על ההוצאה.

שר החינוך והתרבות י' נבון:

אם אתה ממליץ להבא שלא לשלוח צוות, אני אעביר את הצעתך לאנשי הטלוויזיה, ואז תהיה הצעה לסדר-היום על כך שלא באו לסקור את האירוע. אינני מקבל את דעתך. אתה רוצה להגיד או הכול או לא כלום. זה לא נכון, לא בפוליטיקה ולא בתחום זה. זה לא נכון בשום מקרה.

מאיר כהן אבידב (הליכוד):

— — — בדחישה יש.

שר החינוך והתרבות י' נבון:

מה אתה מערכב דבר בדבר?

היו"ר ד' בן-מאיר:

חבר הכנסת כהן אבידב, אני חושב שאת כל הנימוקים שאתה חוזר ויורה עכשיו אמרת מעל הדוכן.

מאיר כהן אבידב (הליכוד):

לא הספקתי.

היו"ר ד' בן-מאיר:

אם אתה לא משתכנע, גם קריאות הביניים לא ישכנעו.

שר החינוך והתרבות י' נבון:

הוא לא צריך להשתכנע. רק לשמוע.

סיבת אי-שידור הנאומים היתה יציאת הצוות לפני הנאומים. הם צילמו את החלק הראשון של הטקס ורצו לירושלים לפתח את הסרט, ושידורו למעלה מרקה. להבא נא לראות שהטקס יהיה בשעה 17:00. אני חושב שזה יפתור את הבעיה.

אין שום קשר בין הדבר הזה ובין העובדה שדיווחו על תערוכה של צייר יהודי מגרמניה אשר תיעד את גרמניה לפני השואה, ועשו עליו כתבה של קצת יותר משתי דקות. כתבה זו הוכנה שלושה ימים לפני השידור. הבעיה איננה בעיית זמן השידור, אלא הכעיה הטכנית של ההגעה לבניין הטלוויזיה בזמן.

לאחר כל מה שאמרתי, הגורם העיקרי, כפי שיוצא מתוך ההסברים האלה, הוא הקשיים ביחסי העבודה. אני לא מתנגד לכך שוועדת החינוך של הכנסת תדון בהצעה זו לסדר-היום מתוך ידיעה שהדבר קרה בגלל הבעיה טכנית הנובעת מסכסוכי העבודה שבין הנהלת הרשות לבין הטכנאים.

אני מציע להעביר את הנושא לוועדה.

היו"ר ד' בן-מאיר:

רשות להצעה אחרת לחבר הכנסת חיים רמון.

מאיר כהן אבידב (הליכוד):
מסכים.

היו"ר ד' בן-מאיר:

יש לנו שתי הצעות: האחת — להעביר לוועדה, השנייה — להסיר מסדר-היום.

ה צ כ ה

בעד ההצעה להעביר את
הנושא לדיון בוועדה

— רוב

בעד ההצעה שלא לכלול את

הנושא בסדר-היום של הכנסת — מיעוט

ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדת
החינוך והתרבות נתקבלה.

היו"ר ד' בן-מאיר:

אני קובע שההצעה עוברת לוועדת החינוך והתרבות.
בהתאם להצעת השר.

יג. הצעה לסדר-היום

הצורך לבלום את ההסתה נגד בני ישיבות ונגד המתיישבים ביהודה, בשומרון ובעזה.

כאשר שאלתי את עצמי מה ניתן לעשות, הגעתי למסקנה, שאין לפטור מכך אף לא חוג אחד, אף לא מפלגה אחת, אף לא סיעה אחת, אף לא ציבור אחד, כלומר, והו משגה שכולנו אחראים בצורה זו או אחרת להתהוותו ולהעמקתו.

כל הצעתי היא, שמשדר החינוך והתרבות, כמי שממונה על בתי-הספר התיכוניים — גם כאלה שאינם בפיקוחו הישיר והם פרטיים, אבל יש איזו דרגה של פיקוח עליהם — יעשה למניעת תופעות כאלה, מפני שהתוצאה היחידה של פרסומים כאלה היא השנאת הדת, אנשי דת ובני ישיבות מצד אחד, והשנאת המתנחלים וההתנחלות וכל הרעיון של מפעל ההתנחלויות מצד שני.

כפי שפחתתי, אין ספק בלבי שיש מחלוקת בעם. אין ספק שציבור חילוני מסוים סבור, כי חוקים מסוימים לא היו צריכים להתקבל, כי אורחות חיים מסוימים אינם עלי-פי טעמו וכי, כשם שקיימת, כמובן, בצד השני הרגשה רומה. הוא הדיון כרגשות כלפי ההתנחלות ביהודה, בשומרון ובעזה.

רק לפני ימים מעטים ביקרתי בגוש-קטיף, וגם שם שמעתי, כי יש הסתה מתמדת שכל תכליתה, או לפחות סופה, אם אין כוונת מכוון, להביא להשנאת המתנחלים ולהשנאת ההתנחלויות כאשר הם.

מכיוון שהדבר פגום, לדעתי, והוא חוצה את העם ומעמיק את האי-הבנות, ומכיוון שאנחנו מדברים לעתים כה תכופות על סובלנות, על הכנה, על הידברות, על קירוב ועל מאמצי החקרבות, באתי להציע כי הכנסת תגנה את הביטויים הללו, וכי העניין יידון בהרחבה בוועדת החינוך והתרבות, כדי שבאמת יודמן לכל חברי הסיעות להביע את דעתם לאחר שיקראו את הדברים מקרוב ובשלמות. כתוצאה מכל זה הייתי מציע שתצא קריאה מן הכנסת לכל הנוגעים בדבר, בעיקר לתקשורת, שלא ללכות את האי-הבנות הללו ולגרום לשנאה ולהסתה.

יש להזכיר דבר נורא, שאביו של הנער שבו שוסה הכלב הוא ניצול השואה. המאורע קרה יום לאחר יום השואה, ובצירוף מקרים אומלל, הנערים שבנוכחותם קרה המחזה הנורא היו נערים גרמנים, שהיו אורחי אותם תלמידי תיכון. הצירוף הזה כשלעצמו די בו כדי לשכנע אותנו, שצריך לעשות מאמץ גדול כדי שמקרים כאלו לא יישנו.

מה שחשוב יותר הוא הצורך להביא לכידור, לליבון ולדיון את הנערים הללו, שאינם אלמונים וניתן לזהותם. לא יעלה על הדעת שמכעז מעשה נחשב שכזה לא יכוא על עונשו. הגרמנים שיסו כנו הרבה כלבים כמנחת ובטאות ובכל רחבי אירופה. לכן, עצם המחשבה הוודנית והשטנית, שיהודי יכול לעשות

היו"ר ד' בן-מאיר:

אני מומין את חבר הכנסת אבנר חי שאקי להגיש הצעה לסדר-היום מס' 5583, בנושא: הצורך לבלום את ההסתה נגד בני ישיבות ונגד המתיישבים ביהודה, בשומרון ובעזה.

אבנר חי שאקי (הסיעה הדתית-לאומית):

אדוני היושב-ראש, אדוני סגן ראש הממשלה ושר החינוך והתרבות, חברי הכנסת, אין חולק על כך שבארץ הזאת מרובות המחלוקות הלגיטימיות, וזכותן להישמע כרכים, אבל אפשר לחלוק על הסגנון והדרך שבה מתנהלות כמה מן המחלוקות הללו.

לצער, לאחרונה אירעו כסמיכות זמן שני אירועים, המחייבים תגובה, ואולי גם הסקת מסקנות. אני מתכוון לאירועים האלה: יום לאחר יום השואה, תלמידי תיכון ברחובות, בנוכחותם של בני נוער גרמנים שהתארחו ברחובות, שיסו כלב בכך ישיבה שבמקרה הגיע כאותו יום לרחובות להתארח אצל אחותו. לא זו בלבד ששיסו את הכלב כנער, אלא שהכלב אף פגע בו ונשכו. הנער המבוהל והמרשפל הגיע למשטרה וסיפר את סיפורו. היומנאי לא היה ער דיו לבעיה ולא טיפל בעניין במידה ראויה. התלמידים שפגעו בכך הישיבה אף המשיכו ללעוג לו ולויו אותו עד תחת המשטרה. רובה נסתים לכאורה העניין.

ימים מעטים לאחר מכן, ושוב, במסגרת מוסד חינוכי, בית-ספר תיכון "אנקורי" בתל-אביב, נתפרסמה חוברת ובה שאלות הכנה לבחינות הכניסה לאוניברסיטה, מה שקרוי הבחינה הפסיכומטרית. בין השאלות הופיעה שאלה מבזה ומשפילה, שבעיקרו של דבר קראה למתנחלים מופרעים, וזאת עלי-ידי מתן שם כדורי ליישוב בשם מעלה-מופרעים בהר-עייבל. נוסף על כך, השתמש אותו מורה חסר טעם בשמות האבות והאמהות, אברהם, יצחק ויעקב, שרה ורבקה, ושילב אותם בעניין הזה כולו. כאשר עיינתי בטקסט כפי שפורסם — והוא מיועד לבוגרי תיכון, שעתידיים ללמוד באוניברסיטה ולהיות אזרחים שיעצבו את דעת קהל בישראל — הודעתי מן העובדה שמנהלת בית-הספר באותו מקום לא מצאה לנכון למנוע את פרסום השאלה הזאת, שבמהותה היא בגדר מלחמת חורמה במתנחלים ובמפעל ההתיישבות ביהודה ובשומרון. דברים אלה גבלו בשטנה, בשנאה ובהסתה.

על כן באתי לומר היום בהצעה הזאת, שכולנו מצויים לעשות מאמץ עליון כדי לבלום את ההסתה הנוראה הזאת, שבמקום לקרב מרחיקה ובמקום לצמצם פועלים מעמיקה אותם.

אני יודע שמשד החינוך והתרבות עושה גדולות בחחום הזה בתוכנית הקרויה דוריקום ודמוקרטיה. אתה יודע, אדוני שר החינוך והתרבות, שאני מבקר על כל העניין, אבל נראה לי שבנושאים הספציפיים הללו, של יחסים בין דתיים ללא-דתיים, של התנחלות ומתנחלים, לא נעשה אותו מאמץ כפי שנעשה באופן כללי.

הצעתי היא, שבמסגרת הלימוד, ההוראה והפרסומים שעניינם ותכליתם להבטיח דוריקום בעם הזה, ייעשה מאמץ גם בתחום הזה. אני עד לכך, ואני בוש ונכלם לומר מעל במה זו, שהבעיה איננה רק בין דתיים לחילוניים. לצערי, ליגוני ולבושתי, גם בקרב יהודים דתיים נשמעים דברי הסתה שטוב היה להם שלא ייבראו משנבראו, ועכשיו שנבראו, כולנו חייבים לפשפש במעשינו. לכן, אל נראה בעניין הזה עניין פוליטי, מפלגתי או סיעתי. כלל ועיקר לא.

כולי אמונה, תקווה ורצון, שבמסגרת משרד החינוך והתרבות, בעזרת הכנסת, הציבור והתקשורת תימצא הדרך שבה ניתן יהיה להשפיע, גם אם יהיו המחלוקות אדירות וגם אם יהיו ההבדלים בין הדעות תהומיים, וגם כשהמחלוקת היא כנה ולגיטימית ככל שתהיה, הסגנון חייב להיות תרבותי כפי שראוי לבני העם הזה. שמאז ומעולם קידש ערכים כניכוד הזולת, כיבוד דעת הזולת — "יהיו דברי חברך חביבים עליך כשלך". אם במשהו נקדם את העניין, הרי נימצא נשכרים. תודה רבה.

יד. הצעה לסדר-היום

שיסוי כלב בבחור ישיבה על-ידי תלמידי תיכון מרחובות לעיני אורחיהם מגרמניה

החילוניות, וכל פרט ופרט תואם את מעשי הזוועה של הנאצים האדורים. בזמן המצומצם שיש לי אני בכל זאת רוצה להעלות כאן, בתמצית, את התיאורים והעובדות כפי שנחפרסמו, מכיוון שאני רוצה שיישארו ב"דברי הכנסת". אולי, אולי, מי שיקרא אותם ב"דברי הכנסת" ייתן את לבו לראות לאן אנחנו מידרדרים.

זה קרה ברחובות. הצעיר אריה ארגמן, המתגורר בקריית-ים ולומד בישיבה בירושלים, כא ברוב חג הפסח לבקר את אחותו המתגוררת בשיכון ויז'ניץ ברחובות. בבערו ברחוב הרצל הוא שמע מאחוריו נכיתות רמות של כלב זאב ענק המתקרב לעברו בצעדים מהירים. הוא לא ייחס לנכיתות משמעות מיוחדת, סוף סוף הוא הולך ברחובות, ברחובות של עיר יהודית, והוא המשיך בדרך. הכלב לא הרפה ממנו. הוא צעד לידו כשזנבו מכשכש בזעם ואינו מפסיק לנבוח ולרטון. לאורך כ-100 מטרים. עד הגיעו אל מול קפה "קפולסקי" שברחוב הרצל, צעד הכלב ליד הצעיר. אריה ארגמן הבחין שכלב הזאב מביט לאחוריו מדי כמה שניות. בהחזירו את מבטו אחורנית ראה קבוצה גדולה של נערים הצועדים בעקבותיו ומשסים בו את הכלב. בראש הקבוצה עמדה נערה בת 17, ובמקל שבידה רמזה לכלב מה עליו לעשות. הנערה נתנה רמיזותיה לכלב. לאמור: "די לנבוח, גש למלאכה". לא עברו שניות מועטות והכלב הענק התנפל על הצעיר אריה ארגמן, קרע את מכנסיו, נשכו באזניות, בשוקיו ובכמה מקומות רגישים בגופו.

רבותי, אניני מצטט מעיתונים מימי שלטונו של היטלר. זה קרה בארץ-ישראל, בארצנו, במדינת ישראל, במרכז העיר ורחובות, ברחוב הנושא את שמו של הרצל. אניני מצטט מעשים

זאת ליהודי במדינת היהודים! היא דבר מחריד כשלעצמו. אין ספק שאם יש מערכת המסוגלת להתמודד, או לנסות להתמודד בהצלחה עם הבעיה — זו מערכת החינוך.

אדוני שר החינוך, בידי ממצא של מחקר שנעשה באוניברסיטת "בר-אילן", הקובע, לצערי — ואני רוצה לקוות, שגם אתה, גם אני וגם חברי הכנסת לא יקבלו אותו — שאין סיכוי שמערכת החינוך תוכל למתן את הקיטוב בין דתיים לחילוניים. מדובר באוכלוסיות שאינן מעוניינות להתערב זו בזו, שהקיטוב ביניהן נובע ממחלוקת אידיאולוגית-קיומית. ולא מנמקים אותה בהעדר מידע. מכיוון שהשאלות השנויות במחלוקת הן אידיאולוגיות, רק הפוליטיקאים יכולים לפטור אותן, ואילו מאמצי המחנכים דינם שיעלו בתוהו. אני רוצה לקוות, שזה אינו נכון.

רק אחמול עסקנו בירידה וראינו שהמחנכים עושים כדי למנוע ירידה. רק שלוש עסקנו בהוראת תנ"ך ולשון, וראינו שאפשר לחקן את הטען חקון. את הוויכוח על העמקת השנאה בקרב העם הזה, בין דתיים לחילוניים מצד אחד ובין מתנחלים לאנטי-התנחלות ואנטי-מתנחלים מצד שני, ניתן לנהל בצורה נאותה, בצורה המקובלת בחברה תרבותית, על-ידי שכנוע הדדי, אבל, שיסוי כלבים, הבעת ביטויי זוועה, שאינני רוצה אפילו לחזור עליהם, עד כדי כך הם מסמרי שיער, שרק אנטישמים מובהקים בגרמניה הנאצית וחבריהם בעולם מסוגלים לחזור עליהם — כל התופעות האלה מחייבות אותנו להתמודד עם הבעיה.

היו"ר ד' בן-מאיר:

אני מזמין את חבר הכנסת מנחם פרוש להעלות הצעה דומה בנושא הזה, בבקשה.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, כשיושבים שרידי השואה האיומה באירופה ומגוללים מועקת לבם ממה שעבר עליהם בשלטונו של האשמהאי המפלגתי היטלר, מזעזע לשמוע כאשר הם מתארים שאגות הכלבים המאומנים שהיו מקבלים את פניהם של הטרנספורטים מערי מורח-אירופה בכואם אל שערי מחנות המוות. וזכורים הסיפורים על שיסויים של כלבי הזאב האיתמניים על-ידי האוקראינים, איך הכלבים המאומנים ששוסו ביהודים ביצעו את המשימה בהתנפלים על גופם וכשום של יהודים אומללים שהושלכו לכבשנים.

אחת התמונות הזועזעות המוצגות בציבור היא התמונה של שני רשעים אדורים מהגסטפו שמושכים פיאזת של ילד יהודי וגוזזים אותו, והילד עומד אומלל. זוהי תמונה המוצגת בהרבה מקומות.

כל אימת שניצולי השואה מגוללים בפנינו סיפורים אלה אנו נחרדים, עינינו דומעות ולבנו נשבר בקרבנו.

יגיד לי מי מכס בבית הזה, בכנסת, יגיד לי יהודי מאסכולה חילונית שמאלנית ביותר, האם היה מאמין אם היו אומרים לו שבדיק מה שהנאצים האדורים עשו אז, בימים החשוכים בימי שלטונו של צוור היהודים היטלר, יימח שמו. זאת בדיוק יעשו בשנת התשמ"ז, והיכן? ואיפה? לא באיו ארץ כנולה, אלא בארץ-ישראל, בארצנו, כאן בשלטון מדינת ישראל.

מה שקרה פורסם בעיתונות, גם בעיתונות הכללית

היו"ר ד' בן-מאיר:

חבר הכנסת פרוש, עליך לסיים.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

לא היתה לו ברירה והוא הסתלק. השוטר אמר לו: תשלח את מי שיש לו תביעה, אבל אתה. אין לך כל עניין לבוא. זו היתה ההתייחסות של השוטר.

מעניין לעניין באותו עניין. בנתיבות לקחו צעירים חניכי בית-ספר ממלכת-ידי — אני מצטער לקבוע זאת — ילד צעיר לחורשה, שלפו זוג מספריים וגזזו את פיאותיו של הילד. אשר השתפל עד כתפיו. הילד חזר מוועד לביתו וסיפר לאביו הנדהם על המעשה הנפשע. האב פנה כעזרת יידיים בחלונה למשטרה המקומית, ובציטונית נכתב: "לסופרנו נודע — הילד הצליח לזהות את אחד הנערים אשר תקפו אותו".

עד עכשיו, אף שהוכטש שיעשו משהו, לא נעשה דבר לגבי המעשה הזוועתי, מעשה הגסטפו הגרמני, ברחובות, ולא נעשה דבר נגד הצעירים שהרחיבו עוז בנפשם לגזוז פיאות. ואני הייתי רוצה לשאול אותך, אדוני שר החינוך והתרבות, מה עוד צריך לעשות כדי לעצור את ההידרדרות הזאת? האומנם לית דין ולית דיין במדינה?

אני פונה אליך, שר החינוך והתרבות: קח את שתי הדוגמאות שהבאתי, של המעשה המוועד והמשוע ברחובות ושל המעשה שהיה בנתיבות, תן דעתך עליהן. אל תיתן שנגיע להידרדרות כזאת, כי מי יודע לאן נוביל את הרפתנו. אנא, אדוני השר, בהכירי אותך אני פונה אליך, קח את הדברים במלוא הרצינות.

היו"ר ד' בן-מאיר:

חברי הכנסת, יש לנו סדר-יום ארוך מאוד. כל אחד עובר על מכסת זמנו ואחר-כך פונה לביתו, הוא אינו נשאר כאן עד הסוף. לכן אני מבקש מכל אחד להקפיד על מכסת הזמן. בעיקר כאשר שני חברי כנסת מעלים אותו נושא. אפשר להצטמצם.

בבקשה, אדוני שר החינוך והתרבות, השב על שתי ההצעות.

שר החינוך והתרבות י' נבון:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, לפנינו שני נושאים שהועלו על-ידי חבר הכנסת שאק"ו ועל-ידי חבר הכנסת פרוש. נושא אחד משותף לשני המציעים, והוא התקרית שהיתה ברחובות.

התקרית של שיסוי כלב בכחור הישיבה, ככל שהיא חמורה וראויה לגינוי חריף, היא תקרית חריגה ואינה מבטאת אווירה כללית בבית-הספר על-שם דה-שליט ולא בבית-ספר אחרים. הנושא נמצא בבירור ובטיפול משטרתי מאחר שלדברי חלק מהנוגעים בדבר לא היה שיסוי כלל וכלל. אבל אני אינני שופט כאן, המשטרה מטפלת בנושא.

אשר לבית-הספר עצמו, הטיפול שבית-הספר טיפל בעניין — כלומר כירור העניין והשלכותיו, ופעולות, שאפרט מייד, שעשה בית-הספר — התמקד בהתבטאות הבלתי נסבלת, הגסה, הראויה לתגובה ולפעולה נמרצת ותקיפה של-התלמידה, שאותה על-ידי בית-הספר, ולדעת הפיקוח, ההגלה וצוות המורים היא תלמידה חריגה שאינה מעידה על הכלל.

לא היה ולא יהיה כל ניסיון לטשטש את הדברים או לא להגיב עליהם. אנשי חינוך חייבים להיות רגישים לנושא החיים בצוותא של אוכלוסיות שונות מחד גיסא ולצורך במלחמה בדעות קדומות מאידך גיסא. כבר שנים אני חושב, שהנושא

של הגסטפו הגרמני הארור או בגרמניה. זה היה כאמור ברחובות, זה נעשה על-ידי קבוצת נערים עבריים, מאיפה? אנתוני יודעים בדיוק מהי כתובתם של עושי מעשה הרשע הזה — אלה נערים מבית-הספר התיכון על-שם עמוס דה-שליט. הכלב שנשך ביהודי הצעיר אריה ארגמן, אפשר לראותו מתהלך במגרש המשחקים של בית-הספר דה-שליט, כלב שאולף במיוחד למטרות כאלה.

אל הקבוצה הזאת, שחיקתה את מעשה הנאצים — שיסוי כלב מאולף ביהודי — למען "קידוש השם", התלוותה קבוצת בני נוער גרמנים מהעיר היידלברג שבמערב-גרמניה. שעמה חתמה רחובות ברית ערי-יחאומות לפני כשנה וחצי. הצעירה מרחובות ששיסתה את הכלב בצעיר אריה ארגמן עונה צלב, שלפי דבריה "זכתה" לקבל מהאזרחים הנאורים מגרמניה הידועה.

תארו לכם את תחושת הגרמנים על המחזה שראו ברחובות היהודית, על מעשה שכמוהו עשו הגרמנים הנאצים האזרחיים ביהודים. מה היתה תחושתה של אותה קבוצת בני נוער גרמנים?

הצעיר אריה ארגמן לא איבד את עשתונותיו, צעד כמה מטרים נוספים ונכנס לתחנת המשטרה שכרחוב הרצל, כשהקבוצה עדיין בעקבותיו. הם לא נרתעו, הם לא ברחו. הצעיר סיפר את סיפורו בתחנת המשטרה לשוטר אורי מלכה. תוך כדי סיפור המעשה לשוטר הוא ביקש ממנו לצאת החוצה ולתפוס את הקבוצה "על חם".

כפי שאמרתי, הקבוצה לא נבהלה. כשראתה את השוטר היא התקרבה אליו. אריה ארגמן הצביע על הנערה בת ה-17 ששיסתה בו את הכלב. על שאלת השוטר, האם היא מודה בכיצוע המעשה — הקשיבו, קשה להקשיב, אבל מוכרחים להקשיב — מה היא אמרה? — "אלה הדתיים. כולם מסריחים, מה מגיע להם אם לא נשיכות כלב".

אני שואל אותך, אדוני שר החינוך והתרבות — ואני יודע כמה זמן אתה מקדיש לתפקידך הרם — מה עליך לעשות כאשר מצביעים בפניך על המקום שבו הנערה לומדת, כאשר מספרים לך מה עשתה, על אמרה על כולם? כל הדתיים מסריחים ואין דרך אחרת אלא לשסות את הכלב בהם, לנשוך אותם.

השוטר התקצף למשמע הדברים והתכוון לעצור את הנערה, אך היא רמזה לו לסור עמה הצדה לרגע קט. היא ניגשה לשוטר, הם הסתודדו והיא לחשה לו, הצעירה הזאת, שקבוצת הנערים והנערות המהלכת לידה הם אזרחים מגרמניה, מהעיר היידלברג, ואם תעצור אותי, יאה בכך — תקשיבו — הכפשת שמה הטוב של מדינת ישראל בעיני הגרמנים הללו. כך אמרה הנערה לשוטר, והוא, לאחר טענה כל כך מובנת וכל כך משכנעת, שחרר אותה.

הצעיר פנה למנהלת בית-הספר התיכון על-שם דה-שליט, אולם זו סירבה לתת לו להיכנס למתחם בית-הספר, ושלחה את המזכירה, שלא נתנה לו כשום אופן להיכנס לבית-הספר כאשר רצה להתלונן.

כאשר הדבר נודע לאביו של אריה ארגמן, והוא בצעמו ניצול השואה, שראה מעשים של שיסוי כלבים בגרמניה הנאצית, הוא היה מוועד למשמע הסיפור הזה ופנה למשטרה. כאשר נכנס למשטרה, פגש את השוטר התורן, מר ב' אוהיון, שאמר לאב הזועם להסתלק.

במסגרת החינוך הבלתי פורמלי, כלומר באגף הנוער, שאתה מכיר אותו היטב, נעשו השנה בתחום הזה פעולות חשובות ומעניינות מאוד. ואם תגלה עניין לראות כיצד נעשים הדברים בשטח, אשמח מאוד להזמין כדי שתבוא ותצפה בכך.

אדוני היושב-ראש, אני מציע להעביר את ההצעות של שני המציעים לוועדת החינוך והתרבות של הכנסת לשם יתר ליבון, ואם יש צורך בכך — לדין במסקנות המשתמעות מהבעיות האלה.

הי"ר ד' בן-מאיר:

תודה. לחבר הכנסת אמנון לין יש הצעה אחרת לגבי הצעתו של חבר הכנסת שאקי.

אמנון לין (המעריך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מנצל את הפרוצדורה המקובלת כדי להעיר לחבר הכנסת שאקי כמה הערות בנושא ההסתה כנגד המתיישבים. זה מה שמעניין אותי בעיקר. בנושא ההתנחלות בשטחים אני אינני נמנה, כידוע לך, עם "המתנגדים". אני ידוע כמי שמחייב את ההתנחלות בשטחים. יש לי סדר עדיפויות למען השגת שלום בדרך זו או אחרת, אבל אינני שייך למתנגדים להתנחלות. אומר יותר מזה, ואני אומר זאת בעיקר באוזניו של יושב-ראש הישיבה, כי הוא שייך למחנה שאני משתייך אליו: לעתים קרובות אני מתקנא בחוגים הדתיים, באנשי הישיבות, שנכנסו בעצם לנעלי החלוציות של הנוער של תנועת העבודה הישראלית, תנועה שבימים עברו הנהיגה את החלוציות שהצליחה להוביל את היישוב עד להקמת מדינת ישראל. אני פשוט מתקנא בהם. ולעתים אני שואל את עצמי איך קרה ש-40% מצעירי הקיבוצים של "השומר הצעיר" ירדו מהארץ, לפי הפרסום.

שר החינוך והתרבות י' נבון:
כמה?

אמנון לין (המעריך):

היה פרסום ש-40% מהצעירים של קיבוצי "השומר הצעיר" ירדו מהארץ.

הי"ר ד' בן-מאיר:
לא, מה אתך? זה לא נכון.

אמנון לין (המעריך):

אולי אפשר לתקן אותי. זה חשוב מאוד.

שר החינוך והתרבות י' נבון:

מאין אתה שואב את זה? סך כל היורדים מהתנועה הקיבוצית היה 1,100, במשך כל הזמן. מה זה ה-40% האלה?

הי"ר ד' בן-מאיר:

40% מזה הם מהקיבוץ הארצי.

אמנון לין (המעריך):

מ-1,100 היורדים, 40% הם מהקיבוץ הארצי. 40% מסך כל היורדים מהקיבוצים.

שר החינוך והתרבות י' נבון:
זה משהו אחר.

אמנון לין (המעריך):

זה בשבילי מספר גדול מאוד, אדוני השר.

שר החינוך והתרבות י' נבון:
אם זה נכון.

המרכזי בתוכנו הוא נושא היחסים בין דתיים ללא-דתיים, ואומר על זה משהו במשך דברי. אין לעבור בשום פנים ואופן על תופעות כאלה לסדר-היום.

מה עשה בית-הספר? התלמידה הושעתה מבית-הספר עד לביורר העניין. הוריה הוזמנו והועמדו על חומרת המעשה ועל גסות הרוח של התלמידה. כמוכן הוטל עליה לכתוב עבודה בנושא הסובלנות. בשנת הלימודים הבאה היא תחויב במטלה נוספת, ומנהלת בית-הספר תשתדל למצוא תחום שיהיה קשור לנושא הסובלנות ודרך-ארוך כלפי הוולת.

המנהלת ורכזי השכבות כינסו ישיבות מחנכים, ואלה קיימו שעות חינוך בכיתות בנושאים האלה: א. סובלנות הדדית בין חוגים דתיים ללא-דתיים; ב. תרבות הדיבור והתנהגות בצניעות, גם מחוץ לשעות הלימודים; ג. התנהגות הפרט בקבוצה והתנהגותה הפסיבית של הקבוצה. האחריות של התלמיד למעשיו כהיותו חלק מציבור וממוסד — כלומר, לא רק מה עשתה הנוער, אלא איך התנהגה הקבוצה כאשר התלמידה התבטאה בגסות רוח כפי שהתבטאה.

נוסף על כך התקיים מפגש של מנהלי בית-הספר העלייסודיים עם רבני העיר, בלשכת ראש העיר, כדי למצוא מסגרות לטיפול הסובלנות והכבוד ההדדי.

בבית-הספר עלי-שם דה-שלטי יש מורים דתיים ותלמידים ממשפחות דתיות. עד כה, כפי שמעיד המפקח על המוסד, לא היה כל מקרה של פגיעה על רקע דתי.

אשר לנושא השני, שאותו העלה חבר הכנסת שאקי, לגבי השאלה שפורסמה בחוברת ההכנה למבחן הפסיכומטרי — ובכן, קודם כול, אבהיר דברים אחדים. חברת "אנקורי" היא חברה העוסקת בנושאים רבים: הכנת מבוגרים לבחינות בגרות, הכנת מבוגרים לבחינות כניסה לאוניברסיטה, הוראת מחשבים למבוגרים, הוצאת ספרים וכדומה. לבית-הספר התיכון "אנקורי", הנמצא כפיקוח משרד החינוך והתרבות, אין שום קשר עם החוברת הזאת. החוברת הוצאה על-ידי חברת "אנקורי", ולא על-ידי בית-הספר בוקר "אנקורי". החוברת שבה מדובר, והקורסים המתנהלים בנושא, מיועדים למבוגרים אחרי השירות הצבאי לפני קבלתם למסדות להשכלה גבוהה. מטרתה להכין לקראת הבחינות הפסיכומטריות המתקיימות על-ידי המרכז הארצי לבחינות.

דעתי האישית היא, כי הקטע שאליו התייחסת, חבר הכנסת שאקי, כולל לא רק שאלה פוגעת, אלא שאלה שאינה מעירה על שכל רב או על טעם טוב. אתה יודע מה? — ארשה לעצמי להגיד: שאלה מטומטמת, פשוט מאוד. מה אחפש מלים להגדירה, זוהי שאלה מטומטמת, מטופשת ומרושעת.

מחבר החוברת, אדם בשם לוי, שווה עתה בחוץ-לארץ. עם שובו תדרוש ממנו חברת "אנקורי" להחליף את השאלה הזאת, למחוק אותה.

אומר עוד משפט קצר: אני מקבל את דבריך, חבר הכנסת שאקי, לגבי הצורך בפעולות אשר יקרבו יהודים אלה לאלה. אני יודע את כל הבעיות ואת כל המכשולים. גם בקרב הדתיים אין שלום ושלווה, גם לא בקרב החילונים. אבל אין לדבר בהכללה, לאמור: הדתיים הם כאלה והחילונים הם כאלה, ולהדביק תוויות ולטפח שטנה וכוז. אלא להיפך, יש לעשות, במידת האפשר, פעולות לקירוב. אני הייתי שמח לראות תלמידים דתיים ולא-דתיים לומדים יחד. יש שיעורים שיכולים ללמוד אותם יחד. יש בעיות.

אמנון לין (המערך):
אם זה נכון.

היו"ר ד' בן-מאיר:

חבר הכנסת לין, אני מציע שלא להיכנס לאתחלים, כיוון שאם ירדו שני אנשים ואחד מהם מהקיבוץ הארצי, זה כבר 50% למה להיכנס לזה?

שר החינוך והתרבות י' נבון:
אבל מה זה שייך לנושא?

אמנון לין (המערך):
אגיד מייד מה זה שייך.

אני רוצה להגיד לחבר הכנסת שאק' שכשאתה רואה כיצד הצעירים של הישיבות מגשימים בלהט את עניין ההתנחלות, אני פשוט מקנא. כי אני זוכר את עצמי, אני זוכר איך אהננו היינו. אבל דווקא מפני שאני משתייך ל"מתנגדים", אני רואה לעצמי זכות להגיד לך: יש לנו בארץ ויכות על הדרכים לקידום מהלך השלום, ולא מפני שתנועת העבודה שוללת את ההתיישבות, אלא משום שיש תחושה שאנחנו צריכים לעשות משהו להזזת תהליך השלום קדימה. אילו הייתי אני צריך להיות יועץ שלכם, הייתי אומר: תעשו כבר, תעשו מה שאתם יכולים כדי לפעול בתחום הקונסנסוס, כדי שלא להחריף את הקרע בתוכנו, על-מנת לזכות באהדה של החילונים למעשה וללהט ההתיישבותי שלכם בתחום הקונסנסוס. אז, לדעתי, היינו כולנו מקדמים יותר את המטרה.

נרשמתי להצעה להוריד את הנושא הזה מסדר-היום, קודם כולל כדי להגיד לך, שאני מצפה מכם שלא תתגררו במחנה שלם, שנמצא למעשה יחד אתכם בנוגע לרעיון של ההתיישבות, אבל חלוק אתכם על סולם העדיפויות של המדינה כיום.

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את

הנושא לדיון בוועדה — רוב

בעד ההצעה שלא לכלול את

הנושא בסדר-היום של הכנסת — מיעוט

ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדת

החינוך והתרבות נתקבלה.

היו"ר ד' בן-מאיר:

חבר הכנסת פרוש, האם אתה מסכים להצעה להעביר את הצעתך לוועדה?

מנחם פרוש (אגודת ישראל):
כן.

היו"ר ד' בן-מאיר:

תודה. אם כן, אני מעמיד להצבעה את ההצעה להעביר את הנושא שהעלה חבר הכנסת פרוש לדיון בוועדה.

ה צ ב ע

ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדת

החינוך והתרבות נתקבלה.

טו. הצעה לסדר-היום

הפעלת עונשי גירוש מארץ-ישראל המערבית על מסיתים ופעילים בארגוני טרור

היו"ר ד' בן-מאיר:

אדוני שר החינוך והתרבות, בשם מזכירות הכנסת ובשמי אני מתנצל בפניך ואבקש להתנצל גם בפני שר הביטחון. אבל הוא היה פה, הוא בוודאי ייכנס מחר. נקרא לו, חבר הכנסת מיכאל איתן, תתחיל בבקשה. בינתיים ייכנס שר הביטחון. הנה הוא כבר נכנס, נגמר הוויכוח. אדוני שר הביטחון, אני מתנצל גם בפניך. היתה פה אי-הבנה, עכשיו הכול בסדר.

מיכאל איתן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, כבואנו לדון באמצעים שמפעילה ממשלת ישראל במסגרת המלחמה בארגוני הטרור הפלשתיניים בארץ-ישראל המערבית עלינו להיזקק לאמרתו המפורסמת של קרל פון קלאוזוויץ, שאמר: "המלחמה איננה אלא המשך המדיניות באמצעים אחרים", וכן "המלחמה היא מכשיר של המדיניות". אם אכן אנו מקבלים הגדרות אלה, הרי השאלות הקונקרטיות בנושא דיונון הן: מהי אותה מדיניות של ממשלת ישראל שהמלחמה בארגוני הטרור משמשת לה מכשיר? מה הם היעדים המדיניים שאותם אמורים להשיג באמצעות הפעולות הביטחוניות-הצבאיות? או, בנוסף קצת שונה: אמור לנו, אדוני שר הביטחון, מהי המדיניות של הממשלה, ונהיה מסוגלים לבדוק אם הפעילות המבצעית אכן משרתת את המדיניות הזאת.

במסגרת התייחסותו האחרונה של שר הביטחון במליאת הכנסת לכעיות הביטחון ביהודה ובשומרון ניסה מר רבין,

היו"ר ד' בן-מאיר:

אנחנו עוברים להצעה הבאה לסדר-היום, הצעה מס' 5693, מאת חבר הכנסת מיכאל איתן: הפעלת עונשי גירוש מארץ-ישראל המערבית על מסיתים ופעילים בארגוני טרור, ישיב עליה שר הביטחון.

שר החינוך והתרבות י' נבון:

מה עם ההצעה לסדר-היום של חבר הכנסת הראל בנושא השידורים ברשת השנייה בטלוויזיה?

היו"ר ד' בן-מאיר:

היא ירדה, אדוני שר החינוך.

שר החינוך והתרבות י' נבון:

זה לא נאמר לי — — —

היו"ר ד' בן-מאיר:

סליחה.

שר החינוך והתרבות י' נבון:

— ואני אמרת לשר רבין שעלי להשיב על הצעה נוספת. שר לא הודיע לי שההצעה הזאת לא תועלה היום.

היו"ר ד' בן-מאיר:

אני מבקש, אם כן, לקרוא מייד לשר הביטחון.

שר החינוך והתרבות י' נבון:

הוא נסע בגליל, אני אשמ בזה. היתה פה אי-הבנה.

שמשאיר וקום. מי שמשאיר סטטוס-קוו, כביכול, ונותן לדברים אחרים להתפתח, מי שנוקט אמצעים חקיפים, ביד קשה כפי שאתה נהגת, אבל רק נגד נקודות מסוימות, רק מדיניות של ביטחון עכשיו — אינו יכול להתפלא על שהווקם הזה במדיניות התמלא עלייך אחרים. אנחנו נוקטים בעצם מדיניות של בתי-ענה. זאת לא מדיניות — — —

שר הביטחון י' רבין:

יש חילוקי דעות בעניין המדיניות — בוא נלך לבחירות.

היו"ר ד' בן-מאיר:

אני מבקש, אדוני שר הביטחון: קריאות הביניים שלך מומינות עוד קריאות ביניים. יש לו עוד שתי דקות, ואני מבקש שלא לקחת מזמנו.

שר הביטחון י' רבין:

זה לגיטימי בפרלמנט.

גאולה כהן (התחיה):

היו"ר ד' בן-מאיר:

אני מבקש שלא תיקחי את זמנו של חבר הכנסת איתן. אני לא רוצה שתעירי, עכשיו הוא מדבר.

גאולה כהן (התחיה):

היו"ר ד' בן-מאיר:

אני לא מאפשר לך.

גאולה כהן (התחיה):

למה אתה לא מאפשר קריאת ביניים?

היו"ר ד' בן-מאיר:

זכותי שלא לאפשר לך.

גאולה כהן (התחיה):

אין לך זכות כזאת.

היו"ר ד' בן-מאיר:

תפני בתלונה.

מיכאל איתן (הליכוד):

אדוני שר הביטחון, אני משתדל שלא לבטא בדברי שום ניגון מפלגתי זה או אחר. לא עשיתי שום הכחנה בין שר הביטחון לבין הממשלה. להיפך, הצבעתי על הליקויים הקיימים. היכן תקפתי את דברך? כאשר אתה ניסית, בצורה מסוימת, לומר שאפשר לחיות ולשמור על כעין סטטוס-קוו, לשמור על מצב הביטחון, ובינתיים כאילו שום דבר לא קורה, יש לנו שליטה, הכול מסתדר, אבל אתה נוקט מדיניות שמחלממת מהווקום. כאשר יש שני צדדים וצד אחד אומר: אני לא יודע מה צריך לעשות ביחס ליהודה ולשומרון, אני לא יודע מה העתיד, אין לי שום מדיניות, אין לי שום מטרות לעתיד, ולכן אני לא יודע אילו אמצעים להקדיש, אילו פעולות לנקוט, וממול עומד צד אחר שיועד את המטרה, שנחוש בעמדתו, שיש לו תוכנית מדינית ברורה של הקמת מדינה פלשתינית לא רק ביהודה ובשומרון אלא בכל ארץ-ישראל המערבית — זאת רק שאלה של זמן מי יגבר על מי, והבעיה הזאת איננה בעיה מפלגתית כלל. היא בעיה לאומית שלנו, אני לא מתחמק ממנה, והיא לא רק בעיה תיאורטית.

כאן אני נכנס לנושא שאליו רציתי להתייחס, נושא הגירוש. כרגע אין לי זכות מפלגתי על כך שבממשלה

במידה רבה של יושר אינטלקטואלי, להתמודד עם שאלת הקשר שבין המדיניות לבין האמצעים. מובן שעל רקע חילוקי הדעות הפנימיים — — —

שר הביטחון י' רבין:

אם אתה חושב שהמדיניות של הממשלה הזאת צריכה להיבחן לאור האמצעים, איך תסביר שממשלה הליכוד שקדמה לממשלה הזאת לא גירשה, ועכשיו כן מגרשים?

היו"ר ד' בן-מאיר:

אדוני שר הביטחון, עוד מעט תוכל להשיב. זמנו של חבר הכנסת איתן מוגבל. אני מבקש שתשאיר את השאלות האלה לתשובה שלך.

מיכאל איתן (הליכוד):

אדוני השר, אני מקווה שהדיון יתעלה לרמה קצת יותר גבוהה והשאלה המוצעת תהיה לא רק בקשר לנושא הגירושים בלבד. אני רוצה גם להוסיף ולומר: ברגע שאתה יוצא מהאולם, אתה נוהג בצורה גסה — — —

היו"ר ד' בן-מאיר:

הוא לא יוצא מהאולם, הוא עומד לעשן בחוץ. אני מבקש: תתייחס לנושא, אם יש לך מה לומר.

מיכאל איתן (הליכוד):

עוד לפני שהצלחתי לבסס ולאשש את טענותי התפרצת במקום שלא היה מקום להתפרץ בו. אני התייחסתי לדיון על בעיות ביטחון ביהודה ובשומרון, ואני מבין את הקושי הקיים בשל רקע חילוקי דעות פנימיים בתוך ממשלת האחדות. בלהט הרצון הכן שלך לקבוע איזו עמדה רציונלית, הקשורה באופן הביצוע של תפקידך, ניסית לעשות הכתנות כלשהן, ואמרת פחות או יותר כך: בקשר לפתרון המדיני יש חילוקי דעות. בקשר למדיניות ההתיישבות יש חילוקי דעות, אבל בכל מה שאתה כינית מדיניות הביטחון יש הסכמה לאומית. ואני שואל: האומנם?

אדוני השר, אולי לא תתנגד שאציב במקום המלה "הסכמה" את המלה "מדיניות", ואז הקביעות שלך צריכות להיקרא כך: לממשלת ישראל אין מדיניות בהקשר לעתיד יהודה, שומרון וחבל-עזה, לממשלת ישראל אין מדיניות ביחס להתיישבות באזורים האלה, ואז לסיפה של התיזה שלך אפשר להוסיף: האומנם בתנאים האלה יכולה להיות הסכמה לאומית כדבר הצעדים הצבאיים-הביטחוניים שיש לבצע באזורי ארץ אלה?

ובכלל, דומני, אדוני השר, שעשית שימוש מטעה במושג מדיניות ביטחון. בהמשך לאותו הוגה דעות קלאוזביץ, הרשה לי לומר: היית צריך להגדיר את המלה "מדיניות" ולהצמיד לה את המלה "אמצעים" ביטחוניים-צבאיים, שצריכים להמחיש או לבטא את אותה מדיניות ולהגשים אותה מדיניות. לכן, השאלה שאנחנו צריכים לשאול היא: כאשר אתה מדבר אתנו כאן על אמצעים ביטחוניים-צבאיים, איזו מדיניות אתה רוצה להגשים באמצעות אמצעים אלה? אי-אפשר לומר, שיש הסכמה על אמצעים ואין הסכמה על המדיניות. איך הדברים האלה יכולים להתיישב ביניהם? אני חושב שלשאלות התיאורטיות האלה יש משמעות מעשית חשובה מאוד, שאיננו יכולים להתחמק ממנה.

אדוני שר הביטחון, אתה ניסית לומר, שאפשר כביכול לשמור על המצב הקיים בשל העתיד המדיני המעורפל, לעשות הכול על-מנת לשמור על סדרי החיים ולקיים ביתחיים, בהעדר הסכמה. מעין סטטוס-קוו, אין כנמצא סטטוס-קוו כזה. מי

הסכמה על המדיניות אי אפשר לנהל מלחמה, בכלל זה מלחמה בטורו — לפחות כך שמעתי כדברך, זה הפירוש שלי אותם, אני לא רוצה לשים דברים בפיו של מישהו אחר — אני חושב, שאם הוא מאמץ שזוהי הכעיה המרכזית היום, אנא יקבל את הצעת חברי הממשלה, מפלגת העבודה, המערך: כזו נלך ונשאל את פי העם בבחירות.

גאולה כהן (התחיה):
ומה תהיה השאלה?

חיים רמון (המערך):
שלום או לא שלום.

עוזי לנדאו (הליכוד):

— — —

שר הביטחון י' רבין:
השאלה תהיה האם חותרים לשלום, ומה צורה תהיה לפתרון הקבע — לא מפה מדויקת, אלא כיוון פתרון הקבע מנקודת הראות של צורכי מדינת ישראל, השלום וכיוצא בכך.

גאולה כהן (התחיה):

— — —

חיים רמון (המערך):

— — —

שר הביטחון י' רבין:
אין זה סוד שקיימים חילוקי דעות, הם קיימים כמעט מאז תום מלחמת ששת הימים, זה כ-20 שנה.

גאולה כהן (התחיה):

— — —

חיים רמון (המערך):

— — —

היו"ר ד' כ"מאיר:

אני מבקש, חברי הכנסת חיים רמון וגאולה כהן.

שר הביטחון י' רבין:

אודה על האמת: אני תמכתי בהקמת ממשלת האחדות הלאומית, לא משום שחשבתי שאתם תשכנעו אותנו או אנחנו נשכנע אתכם. האמנתי שבנתונים ובנסיבות שהיו קיימים, על אף חילוקי הדעות העמוקים, אפשר להקים את הממשלה ואפשר להשיג הישגים באמצעותה. אבל אם אתה בא ואומר: אי אפשר בכלל לנהל מדיניות ביטחון בשטחים, אם אין הסכמה על המדיניות הבסיסית לגבי עתיד השטחים —

מיכאל איתן (הליכוד):

ומה דעתך על ההצעה הזאת? האם לדעתך כן ניתן?

שר הביטחון י' רבין:

היום אני יכול לומר, שדעתי כדעת חברי, שבנסיבות ובתנאים הקיימים היום, מאחר שיש סיכוי להתליך שלום — צריך ללכת לבחירות מוקדמות. עד כמה שידוע לי, אתה וחברך מתנגדים לכך.

גאולה כהן (התחיה):

אם כן, איך תחמם? האם לא ידעתם אז — — —

חיים רמון (המערך):

בגלל הנסיבות שהיו אז חתמנו, כי חשבנו שיש סיכוי לשלום — — —

שר הביטחון י' רבין:

את רוצה להיות פורמליסטית? חתמנו — — —

ישראל אין הכלי הזה של גירושם משרת שום מדיניות ארוכת טווח. לו ידעה ממשלת ישראל מה הם יעדיה והיתה לה תוכנית מדינית מקיפה, היא היתה יודעת שאם היא רוצה לעקור את הטרור מן השורש ולנהל נגדו מלחמת חורמה, מתבקש מכך — עלי פי עמדתם של גורמים מקצועיים העוסקים בנושא, עלי פי עדויותיהם של שר הביטחון, של רמטכ"לים לשעבר — להגביר את השימוש באמצעי הגירוש. אמצעי הגירוש נועד בעצם להבטיח ביטחון לטווח ארוך, כי בעצם אתה מגרש את גורמי הטרור. משום כך צריך היקף הגירוש להיות רחב יותר, כי מסיחים ומדיחים יש ככמות רבה, והם ידועים לגורמי הביטחון.

כפי שנמסר לי, ואני עומד על כך, הוגשה לשר הביטחון רשימה של גורמים, שלדעת גורמי הביטחון במדינת ישראל, הגורמים המקצועיים, הדרגים המבצעיים, צריך לגרש אותם. אני מסכים לכאן גם אילוצים נוספים, ואני רוצה להתעלם מהם. אני יודע יפה מאוד מהי המעורבות של שגרירות ארצות הברית והקונסוליה במזרח-ישראל, אני יודע שאנחנו לא חיים בחלל ריק, הזדעזעתי על שלאחר הרצח של רמי חבה, יזכרנו לזכרה, מצא שגריר ארצות הברית את הזמן המתאים בדיוק להכעת מורתי רוח מהצעדים שאנחנו נוקטים במלחמה בטורו. אי אפשר להתעלם מהדברים האלה, ואני לא מליץ עליך כנגדם. אלא מה אני אומר? אף שיש אילוצים משפטיים, אילוצים מדיניים גלובליים, הרי כאשר באים הדרגים המבצעיים ומביאים רשימה של עשרות מסיתים, שגורמים בסופו של דבר להקזת דם של יהודים בארץ-ישראל — ויש קשר ישיר בין הדברים, וכולנו יודעים זאת — אנחנו, שוב אומר זאת, גם בגלל העדר מדיניות לטווח ארוך וגם בגלל האילוצים האלה או האחרים, מצמצמים את הרשימות האלה עד למינימום.

אני אומר פעם נוספת: הביקורת מכוונת כלפי כל הממשלות. ועל כן, אני קורא מכאן לשר הביטחון, המופקר ספציפית על נושא הביטחון, להישען יותר על הצורך הביטחוני המקצועי, לייצג אותם, ובנושא של הגירוש להרחיב את מספר המגורשים, במיוחד לאור העובדה שקיים קשר ישיר בין מספר המסיתים בתחומי ארץ-ישראל המערבית לבין מעשי הטרור המבצעים לא רק ביהודה ובשומרון אלא בכל מקום בארץ-ישראל המערבית.

דב כ"מאיר (המערך):

תודה, בבקשה, אדוני שר הביטחון.

שר הביטחון י' רבין:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני אתייחס לדברי הפתיחה של חבר הכנסת מיכאל איתן, כאשר ציטט את דברי בדיון קודם שהתנהל כאן. אכן, הוא ציטט אותי נכון. אני אמרתי, שממשלת האחדות הלאומית קמה בידעה שיש בינינו חילוקי דעות מהותיים באשר לפתרון הקבע שנוקט כאשר נגיע לשלום בגבולנו המזרחי, ומכך גם נגזר שיש שוני וחילוקי דעות באשר למדיניות ההתנהלות. אני האמנתי שיש הסכמה, שכל עוד אין אפשרות לנהל במסגרת ממשלת האחדות הלאומית מדיניות הנוגדת את תפיסת הטרור של שני המרכיבים המרכזיים, יש הסכמה על מדיניות הביטחון, ואני מרגיש: מדיניות הביטחון.

אם חבר הכנסת איתן חושב שאי אפשר לנהל מדיניות ביטחון בהעדר הסכמה בין שני המרכיבים המרכזיים בממשלה משום, כפי שהוא תיאר כאן מעל הדוכן חוץ כדי ציטוט פון-קלאוביץ, שהמלחמה היא המשך המדיניות, ואם אין

עוזי לנדאו (הליכוד):

מיכאל איתן (הליכוד):
אולי צריך לשנות את החוק.

גאולה כהן (התחיה):

שר הביטחון יי רבין:

לכן פעלנו, ולא אמנה. יש לפחות 18 מגורשים, וזה עבר דינונים, והמדיניות הזאת נקוטה היום לאחר שנים שבהן לא השתמשו בכלי הזה. אינני מתפאר בכך. הגעתי למסקנה זו משום שרציתי ללחום בטרור מלחמת חורמה, במסגרת החוק.

חיים רמון (המערך):

היו"ר ד' כ"מאיר:

חברת הכנסת גאולה כהן, חבר הכנסת חיים רמון.

בני שליטא (הליכוד):

אנחנו לא נגד בחירות, אנחנו רק בעד בחירות ב-1988. אנחנו כעד זה שתמשין להיות שר ביטחון עוד שנה וחצי. זה הכול.

היו"ר ד' כ"מאיר:

חבר הכנסת בני שליטא, אתה רוצה שאקרא אותך לסדר? עכשיו אני מדבר, חברת הכנסת גאולה כהן, חבר הכנסת איתן, אמרתי שעכשיו אני מדבר, חברת הכנסת גאולה כהן, ככל מקרה לא מינו אותך לאחראית על שמירת ההסכם הקואליציוני. אני מבקש גם את קריאות הביניים לכוון לעניין, ואני מבקש שלא להפריע עוד.

חיים רמון (המערך):

היו"ר ד' כ"מאיר:

חבר הכנסת רמון, אני אקרא אותך לסדר, מספיק.

שר הביטחון יי רבין:

נשמעה פה הערה מפי חבר הכנסת שליטא, ואני רוצה להגיב עליה. הרי אני הייתי זה שאמר, ואותי ציטט חבר הכנסת איתן, שעל אף חילוקי הדעות ניתן לקיים מדיניות ביטחון מוסכמת. הוא ערער על כך, לא אני. הוא ערער על מה שאמרתי. הוא ערער, לא שמעתי זאת מחברים אחרים, שמעתי זאת רק מפיו, מעל לדוכן, ולכן אני משיב לו. אני הייתי זה שאמר, שאפשר לנהל מדיניות ביטחון מוסכמת. אבל, אם מערערים על כך עקב חילוקי דעות, שלא היו בגדר סוד כאשר קמה ממשלת האחדות הלאומית; ואם קם חבר הכנסת איתן ואומר, שבגלל זה אי-אפשר לקיים מדיניות, מה יכולתי להשיב לו? אם אתה סבור שגם מדיניות ביטחון מוסכמת אי-אפשר לקיים — צריך להסיק מסקנות, צריך לשאול את פי העם.

לכן, אני חוזר ואומר: על אף חילוקי הדעות, אני מאמין שניתן לקיים מדיניות ביטחון מוסכמת בשטחים במלחמה כטרור, גם כאשר יש חילוקי דעות מדיניים וחילוקי דעות בתחום מדיניות ההתיישבות.

ועכשיו לנושא שאתה העלית, נושא הגירושים — הרשה לי לומר, שכאשר אני הגעתי לתפקידי כשר הביטחון, הדעה המקובלת על גורמי הביטחון למיניהם הייתה, שדרך הגירושים היא דרך חתחתים, ורצוי שלא ללכת בה, ולכן לא נקט אותה קודמי. על-פי הוראתי שינו את המדיניות הזאת. אני אמרתי: אני יודע את הקשיים הקיימים על-פי החוק, ואף-על-פי-כן נלך בדרך זו במסגרת החוק, כי ממשלה, וכנסת בוודאי, אינן יכולות להעלות על הדעת שלא לפעול במסגרת החוק. ואומנם, הוכחנו את נכונותה של הדרך שאני הוריתי לגורמי הביטחון לנקוט — להביא, במקרים חמורים, לגירושם של גורמים מסוכנים, וזאת רק כשכורר שוכל לעשות זאת במסגרת החוק, כי אינני מוכן להיכשל במשפט הישראלי.

מיכאל איתן (הליכוד):

או המשפטנים — — —

שר הביטחון יי רבין:

אדוני, אין עבודה נפרדת. יש אצלנו עבודה של צוות. בהצעה, כפי שנוסחה, היה כתוב: גירוש מארץ-ישראל.

מיכאל איתן (הליכוד):

המערכות.

שר הביטחון יי רבין:

המערכות. אני רוצה להפנות את תשומת לבך: אני מפריד לחלוטין בין השטחים הנחוצים לריבונות ישראלית לבין השטחים המנוהלים על-ידי מדינת ישראל. יהודה, שומרון ועזה הם שטחים תחת ממשל צבאי, מינהל אזרחי, ומעמדם המשפטי-המדיני לא נקבע על-ידי אף אחת מהממשלות שכינה בישראל מתום מלחמת ששת הימים ועד היום הזה. יש הפרדה. לכן עשתה ממשלת הליכוד ב-1979 הבחנה בחוק, ביטלה את קנות ההגנה הבריטיות לשעת-חירום לגבי השטח הריבוני ולא ביטלה אותן לגבי השטחים המוחזקים. לא אני עשיתי את ההפרדה הזאת. הממשלה עשתה בשנת 1979 את ההפרדה הזאת, והממשלה היא קבעה שלמעשה, על-פי חוק שהציעה ונתקבל בכנסת ב-1979, לא ניתן לגרש אנשים מישראל — לא מארץ-ישראל המערבית, ויש הפרדה מוחלטת בין מדינת ישראל לבין ארץ-ישראל המערבית — משטח מדינת ישראל. הגירוש מתחומי מדינת ישראל אפשרי רק כאשר מדובר במסתננים, או כשהוא נעשה לפי חוק הכניסה לישראל. ממשלת הליכוד עשתה, ובצדק, הפרדה בחקיקה בין החוק החל על השטח הריבוני הישראלי לבין החוק שהושאר כתקנות ההגנה לשעת-חירום לגבי השטחים המוחזקים. אני פועל על-פי החוק שחוקק ב-1979 ובמסגרתו.

שבח וייס (המערך):
זה עניין אחר.

מיכאל איתן (הליכוד):
בזה אתה נותן לגיטימציה כלשהי לטרור? אני רוצה להבין.

שבח וייס (המערך):
אני מבקש הפעם שלא להפריע לי.

מיכאל איתן (הליכוד):
אנחנו עשינו הפרדה, והוויכוח היה אך ורק — — —

שר הביטחון י' רבין:
— — —

שבח וייס (המערך):
סליחה, רגע אחר, אני רוצה להשלים משפט בלי להיגרר לתגובה גסה וכזוה, והעובדה שיש למישהו קול יותר נמוך, ולמישהו אחר קול אחר — אינה צריכה לשמש יתרון בבית הזה. זה חוזר ככל פעם על עצמו.

אני מודיע לכם בשם תנועת, שאנחנו חותרים לשלום המבוסס על פשרה טריטוריאלית, תתרגלו לזה. וזאת לא הסחה, לשום דבר לא.

מיכאל איתן (הליכוד):
אתם חותרים לכל מיני דברים. אתם חותרים וחותרים.

שבח וייס (המערך):
העקשנות שלכם להישאר שם, וההרגשה שלכם שכאתם שם אל הנחלה ולא למנוחה, בסירות שאתם מביאים לשם — אתם הסיבה המרכזית להקצנה, אתם הסיבה המרכזית לשפיכות הדמים, ואל תטיל את זה עלינו.

כל פעם כאשר אנו באים להשמיע פה דברי שלום, אתם אומרים שזו הסחה. השקפת העולם שלכם, שבמרכזה עומד שלטון על עם זר, היא הדבר החמור ביותר.

אני מציע להסיר את ההצעה מסדר-היום.

היז"ר ד' בן-מאיר:
חבר הכנסת מיכאל איתן, אתה מסכים להעביר את הנושא לוועדת החוץ והביטחון, כהצעת שר הביטחון?

מיכאל איתן (הליכוד):
מסכים.

היז"ר ד' בן-מאיר:
חברי הכנסת, לפנינו שתי הצעות.

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את הנושא

לדיון בוועדת החוץ והביטחון — רוב

בעד ההצעה שלא לכלול את

הנושא בסדר-היום — מיעוט

ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדת

החוץ והביטחון נתקבלה.

על כן תרשה לי לומר: בקטע הראשון אני לא מסכים אתך — אלא אם כן תסיק את המסקנות, אלא אם כן אתה וחבריך תסיקו את המסקנות. אני קבעתי שאפשר לנהל מדיניות ביטחון בשטחים גם כשיש חילוקי דעות עמוקים באשר לדמות פתרון הקבע ולמדיניות ההתנחלות. אתה חושב אחרת? בוא נלך לבחירות.

ואני חוזר ואומר: השימוש בעונש הגירוש החל להתבצע על-פי הוראתי — כעונש סלקטיבי, במסגרת החוק, לאחר תקופה שהוא לא הופעל — במסגרת החוק, המבחין הבחנה ברורה בין שטח ריבוני ישראלי לבין שטח שאיננו ריבוני ישראלי. כוונתי ליהודה, לשומרון ולחבל-עזה. החוק הזה וההפרדה הזאת לא היו קיימים עד 1979 מבחינת תקנות ההגנה לשעת-חירום. ב-1979 נעשתה הפרדה ברורה. לכן אני יכול לדבר על השימוש בתקנות הללו רק לגבי החלקים שאינם כריבוניות ישראל: יהודה, שומרון וחבל-עזה. ואני יכול להפעיל את סמכותי אך ורק בשטחים שאינם כריבוניות ישראל, שם קיימות תקנות ההגנה לשעת-חירום.

עם זאת, אין לי כל סיבה שלא להעביר את הנושא לוועדת החוץ והביטחון, כדי להבהיר אותו לפרטי פרטים.

היז"ר ד' בן-מאיר:
תודה. רשות להצעה אחרת לחבר הכנסת שבח וייס, במסגרת שלוש דקות. בבקשה.

שר הביטחון י' רבין:
כשעולים על מוקשים צריך להביא בחשבון שמתפוצצים.

שבח וייס (המערך):
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, על-פי תוכן תשובתו של שר הביטחון יכולתי לשער שהוא יבקש להוריד את ההצעה מסדר-היום, משום שהיו בה כל הנימוקים כדי שלא להשאיר את ההצעה על סדר-היום. מגמת ההצעה הזאת אינה לברר באופן יסודי ומפורט את מדיניות הביטחון, כי הרי על נושא זה כבר ניתנו תשובות אין ספור. זו הצעה לסדר-היום שכאה לשקף מגמה פוליטית מובהקת, שלגביה יש לנו חילוקי דעות כבדים למרות השותפות בממשלה, ושר הביטחון עצמו הצביע על אופיה הפוליטי — אם תרצה, אוסיף בשמי: המתגרה — של ההצעה הזאת. על-כן אני רואה את זה כהמשך לעמדתו של שר הביטחון שבהעברתה או באי-העברתה של הצעה דחופה לסדר-היום לוועדה יש משום אקט פוליטי. כל הנושא של הצעות דחופות לסדר-היום לא נועד לברר עניינים כוועדות. בעצם יש פה מערכה פוליטית בין השקפות עולם ובין מפלגות.

אני רוצה להביע כאן תמיהה מחודשת על חברי, במסגרת הוויכוח המתמשך בינינו: כיצד הם מעלים על הדעת שאפשר לשלוט באמצעות מינהל צבאי ומינהל אזרחי — ואפילו כאלה שיש להם, נאמר, הרצון הכן להיות נאורים ככל האפשר — כיצד אפשר למשול באוכלוסייה הולכת וגדלה של 1,400,000 ערבים שלעולם לא יהיו מעוניינים בשלטוננו, שאינם מעוניינים בשלטוננו עכשיו? הרי הדברים האלה ידועים. לכן היית אומר, שמי שבא אל הנחלה — — —

גאולה כהן (התחיה):

— — —

טז. הצעות לסדר-היום

מטוס ה"לביא"

היו"ר ד' בן-מאיר:

לפנינו הצעות לסדר-היום מס' 5724 ו-5752, ואני מזמין את חבר הכנסת יוסי שריד להעלות את הצעתו לסדר-היום בנושא: מטוס ה"לביא".

שר הביטחון י' רבין:

האם לא ידוע, שביום שלישי יתקיים דיון של שתי ועדות בנושא ה"לביא"? או שכל זה נעשה בשביל הטלוויזיה, הנמצאת ביציע?

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב-ראש, תיכף יהיה כרוז בשביל מה ההצעות האלה — כדי לבחון במיוחד את עמדתו של שר הביטחון. אני שמח, אגב, שאין טלוויזיה.

שר הביטחון י' רבין:

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

מה? לא שמעת.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, בנרות רבה מלווה את המיקוח בנושא ה"לביא". מדי ערב אני רואה אדם אחר בטלוויזיה, שמחווה את דעתו כעניין — כולם כמובן בעלי חזון. וזה בסדר, וכי מדוע לא יחווה אדם את דעתו? ואני שואל את עצמי: מה האנשים האלה למדו בנושא הזה? לדוגמה, אמש ראיתי אדם מכובד, חיים הכרפלי, הוא בעד המשך פיתוח ה"לביא". האם למדת, בדת, התעניינת, חקרת? האם אתה יודע את העובדות, אתה יודע כמה זה כרוך? ואחר כך מאשימים בפופוליסם אלה את אלה, ואלה את אלה.

יורשה לי לומר, שאני, באופן אישי — ומייד עוד אזכיר נשכחות — נתמול מזלי, ואולי לא היה זה רק עניין של מול, להתוודע בשנה האחרונה התוודעות קרובה לבעיות ה"לביא", ולמדנו את העניין הפרטי פרטיו, כפי שאיש לא למד את סוגיית ה"לביא" בארץ. על סמך הלימוד הזה של כמה וכמה דברים בוועדת החוץ והביטחון, אני אומר את הדברים הבאים.

אמרתי "להזכיר נשכחות" — אני רוצה להזכיר עניין אחד בלבד, כי אי-אפשר בלעדיו. לפני שבוע שנים, כאשר הובא העניין בפעם הראשונה להכרעה לוועדת החוץ והביטחון, שנחקקה להצביע — זה מקרה יוצא דופן לחלוטין — כעניין ה"לביא", היו שני אנשים בלבד בוועדה, אנשים חסרי חזון כמובן, קטני אמונה כמובן, שהיו נגד פיתוחו של מטוס ה"לביא" בארץ. אנשים אלה הם מי שהוא היום שר הביטחון, יצחק רבין, ואני, עבדכם הקטן. התנגדנו למטוס משום שחשבנו שמדובר בהרפתקה ממדרגה ראשונה.

ועכשיו מה כולם אומרים? יש מי שאומרים שבכל מקרה צריך לבטל. אבל גם מי שאולי גורסים את המשך פיתוחו של ה"לביא" אומרים: לו ידענו אז מה שאנחנו יודעים היום. ואני שואל: למה. לעזאזל, הם לא ידעו אז? הם לא יכלו לדעת, הם לא יכלו ללמוד? איך מקבלים אצלנו החלטות? למה הם לא ידעו? מדוע הם לא ידעו שכאשר מופיע גורם אינטרסנטי אחד —אפשר לקבל את הדברים שהוא אומר כאילו מדובר ב"אורים ותומים"? מדוע הם לא חקרו ולא למדו ולא ידעו, שמדובר בנתונים שמלכתחילה היו נתונים כוזבים, כבחינת זריית חול בעיניים?

עכשיו בא מבקר המדינה ואומר דברים איומים ונוראים. ואני שואל: איך מקבלים החלטות במדינת ישראל, ריכוזו של עולם? הנה יש דוגמה של אדם שכאופן אישי אני יכול אפילו אולי להעז ולומר שהוא ידיד שלי, אדם שכל השנים מפעיר בנו לרדת מגגות, ואני קורא כעיתונים שהוא שואל: איפה הייתם? אני לא יודע מי זה "הייתם". כנראה צה"ל, ויש לי גם מה להגיד על קציני צה"ל, על האופורטוניזם של המטכ"ל הקודם. כתבתי מאמר, ובו אני אומר, שכאשר ייחקר אי-פעם עניין ה"לביא", וברור שהוא עוד ייחקר, יסתבר שהמטכ"ל בקדנציה הקודמת לא פעל באופן מהימן יותר משפעל הדיקטטוריון של בנק לאומי, אולי אפילו באופן גרוע יותר. הסכומים שבהם מדובר הם, כנראה, סכומים יותר כבדים.

אני שואל את יגאל הורביץ, זה שכל הזמן רוצה שנרד מהגג: איפה הוא היה כל הזמן? למה הוא לא בא, למשל, ושאל — הנה יש שני יהודים מזורים כאלה שאומרים שיכול להיות שמדובר בדבר איום ונורא, אולי כדאי לשאול, ללמוד ולהתעניין? מה זה, האם למישהו יש אידיאה-פיקס נגד מטוס כחול-לבן שמשובב את לבנו ומרחיב אותו? יהיה לנו מטוס כזה, והוא יטוס בכל יום עצמאות, והוא ימשיך להרחיב את לבנו כפי שהרחיב אותו ביום העצמאות האחרון. יהיו שלושה או ארבעה מטוסים כאלה, אבות-טיפוס, והם בהחלט ישרתו אותנו כהלכה בימי העצמאות הבאים עלינו לטובה.

עכשיו אומרים לנו, שהממשלה עומדת להחליט ביום ראשון. ואני רוצה לומר לכם איזה דבר פרדוקסלי, אולי אפילו טיפשי. אני רוצה לומר לכם, שהממשלה לא עומדת להחליט שום דבר ביום ראשון. גם אם היא תחליט, היא לא תחליטה כלום. משום שהפור, כבר נפל. ובצעם לא מדובר כאן בפור שנפל, אלא המטוס כבר נפל, ואין כוח בעולם שיכול להרים אותו. במלים אחרות ופשטות אני רוצה לומר לכם, ואני רוצה שהדבר יהיה רשום, ובגלל זה ולא לצורך הטלוויזיה עליתי לכאן — הסיפור הזה עם הטלוויזיה תמיד חוזר. אני עליתי לכאן לצורך אחד בלבד, כי זה הדבר שאנחנו יכולים לעשות, כדי שהפרוטוקול ירשום לוועדה שתקום — ומייד אגיד גם איזו ועדה תקום, והיא תקום בעתיד הקרוב — שהפרוטוקול ירשום: לא יהיה שום מטוס גם אם הממשלה תחליט. כל מה שהממשלה יכולה להחליט הוא, שזה יימשך עוד שנה.

בני שליטא (הליכוד):

כבר אמרת הרבה דברים שלא התקיימו. זה עוד אחד.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

הכול נתקיים. הכול נתקיים.

זה יימשך עוד שנה. כי אין יכולת לייצר את המטוס הזה, ומי כמו שר הביטחון יודע, שאין יכולת לייצר אותו, בלא קשר למה שתחליט הממשלה ביום ראשון. ומייד אומר עוד משהו בקשר להחלטת הממשלה.

המטוס הזה, ואני אומר זאת במלים קצובות וקצרות, כי משהו למדנו במשך הזמן, יהיה המטוס הכי יקר בעולם מסוגו. אין שום ויכוח על זה. אני עשיתי חשבון, שאם ניקח רק את הוצאות הפיתוח, לא את הוצאות הייצור, אלא את הוצאות הפיתוח בלבד, ונחלק את הוצאות הפיתוח ב-75 מטוסים, וברור לחלוטין שאין מדברים על יותר מ-75 מטוסים, כבר אנחנו מקבלים את המטוס היקר ביותר בעולם מסוגו, עוד לפני

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
עברתי, אשתדל לסיים בתוך דקה. אומרים שהכסף הזה מיועד רק ל"לביא" — מיותר להשחית דברים, לא דוברים ולא יער. האמריקנים כבר מזמן, כבר שלוש שנים, אומרים שהם מוכנים להקציב זאת גם לדברים אחרים.

אומרים שתהיה אבטלה. אני אומר: אבסורד. תהיה אבטלה אם ייוצר ה"לביא". הרי כעוד שנתיים-שלוש-ארבע הפיתוח יסתיים, וכל המהנדסים שעוסקים עכשיו בפיתוח ימצאו את עצמם במצב של חוסר תעסוקה. מה נאמר אז? — החלופות שצה"ל מציע מבחינת התעסוקה הן בטוחות יותר לאין שיעור.

אני רוצה לומר עוד מלה אחת, וכזאת אסיים, לגבי עמדתו של שר הביטחון. שר הביטחון, שיספירתי מה היתה עמדתו מלכתחילה — וזו זכותו אולי לשנות את דעתו במקצת את שלא במקצת, ואין לי על כך שום קובלנה, אין לי שום קובלנה כלפי מי שתומך ב"לביא"; אני חושב שהוא טועה, אני חושב שהוא ממיט אסון על מדינת ישראל, אבל אין לי טענה אליו, הוא בעד ה"לביא". הוא בעד ה"לביא", מה אני יכול לעשות. אבל יש לי טענה כבדה מאוד כלפי שר הביטחון, אני חושב שעמדתו היא שתמטנית ביותר, וזאת אני אומר בלשון של התאפקות.

שר הביטחון אומר: בכלל אני לא יודע בעניין זה שום דבר, אני לא בעד, אני לא נגד, אין לי כסף לעניין הזה. אם תיתנו לי עוד 200 מיליון דולר השנה, אני מייצר, ואם לא תיתנו — אני אומר: איזה מין גישה היא זו? הרי מה הבעיה? הבעיה היא שצה"ל איננו יכול לייצר את חלופותיו.

עכשיו אני אומר לכם, אני מודיע עכשיו כאן באופן הכי רשמי: יום אחד תחייב אותי האחריות הציבורית שלי לפרסם מה אין מייצרים בגלל ה"לביא", וכיצד אנחנו נשלח את הצבא למלחמה הבאה בגלל העובדה שה"לביא" מקרקע את הצבא. אני חושב שאדם עם אחריות ציבורית מינימלית יצטרך לספר למיליון אמהות במדינת ישראל איך שולחים ילדים למלחמה. חתיה בעיה לא רק להסתכל בעיניים של 4,000 פועלי התעשייה האווירית, שצריך למצוא להם פתרון, אלא לכל ההורים במדינת ישראל.

גאולה כהן (התחיה):

תמסור סודות: ביטחוניים?

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אלה לא סודות ביטחוניים, גברתי. הסוד הביטחוני הכי נורא הוא, שעם המטוס הזה שמקרקע אותנו אנחנו יכולים גם להפסיד את המלחמה הבאה. זה הסוד הביטחוני הכי נורא, והנה גיליתי אותו עכשיו.

גאולה כהן (התחיה):

נשבעת בוועדה שלא לגלות.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

הנה עכשיו גיליתי אותו — זה הסוד הביטחוני הכי נורא.

עוד 200 מיליון דולר? — אתה צריך לשחרר משאבים. אם אתה אומר עוד 200 מיליון דולר — לא שחררת משאבים. הרי כל המשאבים נשארים להיות משועבדים ל"לביא" ואתה עוד רוצה שיפנו לך ממקומות אחרים 200 מיליון דולר.

היור"א נחמיאס:

בבקשה לסיים.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

זו עמדה של שר ביטחון כאשר מדובר בעניין כל כך כבד, רציני וגורלי?

שהשקענו בייצור. הייצור חנים, חבר'ה. קבלו מטוס חנים. אבל, קחו את עלות הפיתוח, ותחלקו זאת ב-75 חתיכות, ותקבלו את המטוס הכי יקר בעולם עוד לפני שייצרנו אותו. זה מטוס, רבותי, בלי מותר.

מישה ארגן יכול עד מחתרתיים בלבד את המות, שמדובר במטוס הכי משוכלל בעולם, ואני, שבקיאיתי באווירונאוטיקה היא פחותה בחולט. אומר כאדם שמסוגל ללמוד עניין, שאין מדובר כאן במטוס של דור חדש; אין מדובר כאן אפילו בקפיצת מדרגה, ומרוב הבחינות המטוס הזה, שלפי שעה הוא מטוס של נייר, נופל מ-F-16. הצבא ערך את בדיקותיו, עד כמה שאפשר לערוך בדיקות בין מטוס טס ובין מטוס של נייר, והצבא הגיע למסקנה, שמרוב הבחינות, לא מכל הבחינות, המטוס המיועד נופל מ-F-16, כך שבוודאי לא מדובר בדור חדש, ולא בקפיצת מדרגה. זהו מטוס שייולד זקן ומיושן. אנשים כלל לא יודעים זאת. הם ראו ביום העצמאות משהו טס, והם חושבים שזה המטוס. הם לא יודעים שבמקרה הטוב נקבל מטוס ראשון מייצור סדרתי אולי ב-1995, בנס, ב-1994, בנס.

רבותי, זה מטוס שאין בו חפץ. אגיד את הדבר הכי אבסורדי בעולם, הכי מרחיק לכת, אני אומר לכם, שגם אם המטוס הזה מיוצר חנים — ולא כל דבר אני יכול לומר כאן מעל הדוכן, כי יש מטוסים שנרכשו ואני יודע מה קורה להם עכשיו, ואיפה הם — גם אם הצבא יקבל את המטוס הזה חנים, הוא לא זקוק לו, משום שרוב האנשים היום בצבא אומרים, שאין צורך במטוס מן הסוג הזה, שמוגדר כמטוס סוגר מלמטה, בגלל שינויים מרחיקים לכת ביכולת של חיל-האוויר להשתלב בקרב היבשה. לכן תנו את המטוס מתנה לצבא — הם לא ירצו בה. מתנה — אתה יודע, ייקחו אותו, יאחסנו אותו, כפי שאחסנו דברים אחרים.

שר הביטחון יודע כמה כסף הושקע, מה קנו ומה אוסון כאבן שאין לה הופכין. אין צורך בכלל במטוס מן הסוג הזה ב-20 השנים הבאות.

היור"א נחמיאס:

בבקשה לסיים.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אני מתקרב לסיים, אני חותר לסיים. אומרים שהשקיעו יותר מדי. ריבוננו של עולם, אני איני מבין כלל את ההיגיון בדבר הזה. point of no return — נקודת "אל-חזור". אני איני מבין כלל את הנימוק הזה. עשיתי חשבון, אולי אני לא מבין בחשבון, אני באמת לא כל כך מבין בחשבון — מדובר עד עכשיו בהשקעה של כ-15% מסך כל ההשקעה, זאת אומרת, 85% עדיין לא הושקעו. את כל ה-85%, את כל הכסף הטוב הזה רוצים לזרוק אחרי כסף רע? איזה היגיון יש בזה?

היור"א נחמיאס:

ביקשתי לסיים.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

עוד שתי דקות אני יכול? אנחנו ממש על קוצים?

היור"א נחמיאס:

יש לנו סדר-יום עמוס מאוד. אם נסיים את הישיבה בשעה 20:00 זה יהיה טוב.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

סדר-היום עמוס, אבל זה נושא עמוס.

היור"א נחמיאס:

נוסף על כך כבר עברת את הזמן.

שר הביטחון י' רבין:

מעולם לא אמרתי זאת ולא התייחסתי לזה כך.

דוד מגן (הליכוד):

קראתי בעיתונות. אם שר הביטחון מכחיש, ההכחשה הזאת מקובלת עלי.

אבל, מול אלה המגדירים את ה"לביא" כמטוס פוליטי, אני רוצה להתייבץ ולהגדיר את המאבק המתנהל נגדו כמאבק פוליטי פסול. זהו חלק מאותו מאבק פוליטי המתנהל נגד הישגיו של מי שהיה ראש ממשלת ישראל, מר מנחם בגין. מר מנחם בגין הוא אשר הביא לשלום בין ישראל למצרים, הוא שהביא שלום לגליל, הוא שהגה והגשים את פרויקט שיקום השכונות והוא אביו ומולידו של פרויקט ה"לביא".

מי שחושב שיצליח לקרקע את ה"לביא", כפי שהצליח לגנוז תוכנית אחרת שהגה רזם ראש הממשלה לשעבר מר בגין, והכוונה היא ל"תעלה הימים" — אינו אלא טועה.

מי שהכריז מלחמה נגד פרויקט ה"לביא" — סופו שיוכס כה. מערכת התעמולה הכוזבת והגלוזה מתנהלת בתחכום ובאינטנסיביות נגד הפרויקט הלאומי החשוב הזה, והנוקים הכספיים הנגרמים בעטיה לתעשייה האווירית אינם משכנעים.

הממשלה חזרה ודנה בעניין ה"לביא" כמה וכמה פעמים, ותמיד חזרה וקיבלה החלטה חיובית וחכמה. אלא שכל דיון מחדש בנושא גרם להאטה בקצב הפיתוח ולנוקים עקפים אחרים. יש לי חשד כלפי כמה גורמים קטני אמונה, החושבים שאפשר למוטט את המפעל הלאומי הזה עליידי דיונים ממושכים ומגומגמים בממשלה. ואם הדיון בממשלה אומנם יתארך, הרי הדיון עצמו, בהתמשכותו היתירה, יגרום לגוויעת הפרויקט. אין צורך בקבלת החלטה שלילית מפורשת.

כבוד השר, אם הדיון החוזר שיוזמת בממשלה הוא באמת על אודות פרויקט ה"לביא", מדוע לא נגדיר הנושא כפשוטו? מדוע לא נאמר את האמת וכל האמת? אין איש במטה הכללי ובמערכת הביטחון, המערער על הקביעה כי מטוס ה"לביא" עונה היטב על צרכיו של חיל האוויר ועולה באיכותו —

חיים רמון (המערך):

חסלה לי, כולם מערערים על כך. אין במטכ"ל אדם שאינו מערער על כך.

דוד מגן (הליכוד):

רבותי, נמצא כאן שר הביטחון, והוא יגיב. כפי שחבר הכנסת שריר יודע וכפי שחבר הכנסת רמון לא יודע, כנראה, גם אני יושב בראש ועדה מסוימת, ובין יתר תפקידיה, מוטל עליה לעקוב אחרי הנושא הזה. מתוך הנתונים והמפגשים שיש לי, ומתוך אותן ישיבות, אני אומר את הדברים הללו. איש לא מערער על איכותו, כושרו ורמתו של ה"לביא" לעומת כל מטוס אלטרנטיבי. מדוע לא נעלה על נס את פאר הישגיה של התעשייה האווירית בעשור האחרון ונכריז בריש גלי, כי הפרויקט אומנם הצליח, מצליח ויצליח?

שר הביטחון ביקר לפני שבוע בסלון האווירי בלה-בורז'ה ליד פריס, והוא יודע שיש בסיס מוצק להשתכחותו בהישגיה המופלאים של התעשייה האווירית. הכנסת צריכה להבין שאין פקפוק בעליונות ה"לביא" לעומת מטוס ה-F16C. The name of the game אינו ה"לביא". שם המשחק הוא צמצום תקציב הביטחון. וכל מה שמכונה "חלופות ל"לביא" אינו אלא בקשה עקיפה לצמצם את היקף הקיצוץ בתקציב הביטחון, כפי

לכן העליתי נושא זה היום, כי אני חושב שלקראת הדיון בממשלה ביום ראשון אתה צריך לשנות את עמדתך.

היור"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת יוסי שריר. כאותו נושא, חבר הכנסת דוד מגן, בבקשה. אני מבקש מהחברים להקפיד על הזמן. מאוד לא נעים לי להעיר להם.

מרים גלזר-תעסה (הליכוד):

חבר הכנסת שריר דיבר 16 דקות.

היור"ר א' נחמיאס:

הוא לא דיבר 16 דקות, אבל לא חשוכ. הוא האריך. חבר הכנסת דוד מגן ידבר גם כן רק 10 דקות, אל תתחילו לעשות לי כאן לוח מחירים. בבקשה, אדוני.

דוד מגן (הליכוד):

אדוני הישכרדאש, נכון, לפני כשבוע שנים נדרשה ועדת החוץ והביטחון של הכנסת לעניין ה"לביא", ולאחר בדיקה מדוקדקת היא סמכה ידיה על התוכנית. נכון כי רק שני —

יוסי שריר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

דוד מגן (הליכוד):

כפי שאתה יודע, חבר הכנסת שריר, לא כיהנתי בכנסת התשיעית. למדתי את הדברים הללו מתוך קריאה בפרוטוקולים. למדתי כי רק שני חברי ועדה הרימו יד נגד הפרויקט. היו אלה החברים הנכבדים יצחק רבין ויוסי שריר, מי שמובילים היום את המאבק נגד הפרויקט. בממשלה עושה זאת מר רבין כשר הביטחון, ובכנסת עושה זאת בכשרון רב מר שריר.

אני דוחה כמובן על הסף את הטענה הנשמעת, כאילו התייחסות שלילית ל"לביא" היא כיום ערובה לקידום אישי בצה"ל. אני לא מאמין שיש קשר ממש בין התנגדותו של האלוף דן שומרון לפרויקט לקידומו ודרגת רב-אלוף ולתפקיד הרמטכ"ל. הטענה כי הרכב המטכ"ל נקבע לפי אוחה אמת מידה אינה אלא מגוחכת. אחמול הגיעו הדברים לשיא, כאשר בשר העיתון "ידיעות אחרונות", כי ראש אגף התכנון במטכ"ל, האלוף אביהו בן-נון, יירש בעוד חודשים ספורים את תפקיד מפקד חיל האוויר, בין השאר בזכות הצטיינותו במלחמה נגד ה"לביא".

חברי הכנסת, מוטב שנתייחס להנחות הללו בקלות ראש. אולם להגדרה שיצאה מפי שר הביטחון יש להתייחס ככובד ראש ולהתמודד אתה ככובד משקל.

אדוני שר הביטחון, אתה מגדיר את ה"לביא" כמטוס פוליטי.

שר הביטחון י' רבין:

אני? מעולם לא אמרתי זאת. תראה לי איפה אמרתי זאת.

דוד מגן (הליכוד):

אדוני שר הביטחון, אתה צוטטת פעמים מספר בעיתונות.

שר הביטחון י' רבין:

איש לא שמע זאת ממני. אחרים אמרו, לא אני.

דוד מגן (הליכוד):

אם כך, אני חוזר בי. שמעתי זאת בעקיפין, קראתי זאת בעקיפין. אם שר הביטחון מכחיש — — —

דוד מגן (הליכוד):
כאשר אני שומע את הקריאה של חבר הכנסת רמון נגד הפרויקט, מותר לי לחשוש בו, שהמניעים שלו בהתנגדות לפרויקט הם מניעים פוליטיים. החלטת ועידת תנועת החרות הכניסה אותו, כנראה, וכך יוצא "לביא" לכוד — — —

בני שליטא (הליכוד):
איך זה קרה שכולם במערך מתנגדים? תסביר לי, מה זה, מקרה?

חיים רמון (המערך):
יש אנשים — — —

היור"ר א' נחמיאס:
חברי הכנסת, חבר הכנסת רמון, אתה יודע שיש לך כבר שתי קריאות לסדר.
מרדכי יורשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
— — — בגין — — —

היור"ר א' נחמיאס:
חסיים בבקשה.

דוד מגן (הליכוד):
ה"לביא" לכוד ברשת סבוכה הפרוסה בין משרד האוצר לבין משרד הביטחון, והאחרון מחזיק ב"לביא" כבן ערובה במטרה להשיג מטרות אחרות, אשר הקשר בינו לבין המטוס מקרי לחלוטין. גם אם המטרות העקיפות הן לגיטימיות, ובעיני יש בהחלט הצדקה לביקורת על הקיצוץ המוגזם שנעשה בתקציב הביטחון, השאלה הניצבת בפני הממשלה אינה חדשה. עוד בתחילת העשור הוצגו ההחלטות בפני מקבלי ההחלטות, ואני מצטט כמה פסוקים מתוך אחד המזכירים שהונחו אז בפניהם: "הוכנית הייצור תשאב במשך העשור הבא חלק גדול מהמקורות המקומיים של המשק כולו ותהווה נטל כלכלי כבד — — —"

חיים רמון (המערך):
מבקר המדינה קבע — — —

דוד מגן (הליכוד):
תוכנית ה"לביא" נכנסה לדרך ארוכה וחד-סטריית. היעד אמור להיות מושג לאחר תקופה ארוכה. הסיכונים בה מרובים מאשר בכל שאר התוכניות. אי-הצלחה בפיתוח, שיכולה ללבוש פנים שונות, פירושה אובדן מסיבי של משאבים, אשר אם היו מפוזרים אותם על פני הרבה פרויקטים קטנים, היתה מוכטחת הצלחה לפחות לחלקם. היום אנו יכולים להוודא, כרוך השם, כי הסיכון היה כראי והתכנון הצליח. הממשלה קיבלה אז החלטה אמיצה ביותר. אז, היום, כאשר עומדים על סף הייצור לאחר תכנון מוצלח, באה ממשלת האחרות הלאומית לבדוק מחדש את הפרויקט — — —

היור"ר א' נחמיאס:
נא לסיים.

דוד מגן (הליכוד):
— — — בעוד הפרויקטים שבחלופות — — —

היור"ר א' נחמיאס:
אתה לא מתכוון לקרוא את כל הדף הזה. הרשיתי לך לקרוא את הדף ההוא עד תומו.

דוד מגן (הליכוד):
אדוני — — —

שנקבע בחוק התקציב 1987. אם יתוקן התקציב ויוקטן הצמצום בתקציב הביטחון ב-150 מיליון דולר, הרי כל מערכת הביטחון תתמוך בכל לכה בפרויקט ה"לביא".

שר הביטחון נוכח כאן, והוא יכול להעיד על כך, וגם להודיע, כי מניעי "תדיראן", תע"ש ורפא"ל במלחמתם נגד התעשייה האווירית יעלמו כלא היו. "תדיראן" צריכה לדעת כי היא לא תוכל להיבנות מהריסותיה של התעשייה האווירית. גם במשחק הזה קיים הכלל שכששוכרים את הכלים, לא משחקים.

התופעה החדשה והמסוכנת של שיסוי מפעל במפעל, סקטור בסקטור, או יישוב ביישוב, היא תופעה הרת אסון, ויש לגרשה ולסלקה מהנוף הציבורי והפוליטי.

חיים רמון (המערך):
למכור את ביטחון המדינה תמורת הקלות של התעשייה האווירית — את זה עושים כפעם הראשונה. כשוועידת חרות הולכת ומחליטה על ה"לביא" — זה מה שמסוכן, וזה מה שלא היה מעולם.

היור"ר א' נחמיאס:
חבר הכנסת רמון.

דוד מגן (הליכוד):
אדוני היושב-ראש, אני מצטער על שחבר הכנסת רמון גזל מעט מזמני, אבל אני שמח שהוא הצביע על האופי הפוליטי של המאבק כנגד ה"לביא", ואני מניח, לפי הכרתו של מר רמון — — —

חיים רמון (המערך):
רק ועידת חרות החליטה, רק אתם.

היור"ר א' נחמיאס:
חבר הכנסת רמון.

אמנון לין (המערך):
אתה מעלה על הדעת, שיש החלטה של המערך או של מפלגת העבודה לשלול את ה"לביא"?

חיים רמון (המערך):
שום מפלגה לא החליטה החלטות בעד ה"לביא". אתם ישיבתם והחלטתם בעד ה"לביא".

בני שליטא (הליכוד):
אין שום החלטה רשמית.

היור"ר א' נחמיאס:
חבר הכנסת רמון, אני קורא אותך לסדר בפעם הראשונה.

חיים רמון (המערך):
— — —

היור"ר א' נחמיאס:
אני קורא אותך לסדר בפעם השנייה.

דוד מגן (הליכוד):
אדוני היושב-ראש, חבר הכנסת רמון צודק — ועידת תנועת החרות, שבה אני חבר, קיבלה בחודש מרס השתא החלטה פה-אחד, איש לא התנגד לה, התומכת בהמשך פרויקט ה"לביא", לכן, כשאני שומע שחלק מהמניעים של חבר הכנסת רמון נגד הפרויקט — — —

חיים רמון (המערך):
אף אחד אצלנו לא החליט — — — הצבעה חופשית. הם יושבים ומחליטים.

היו"ר א' נחמיאס:

אדוני, אתה מסיים בבקשה. בבקשה אדוני לסיים. אני מבקש ממך.

דוד מגן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אשתדל לסיים בזמן קצר מאוד. על אף הפרעות שהיו לי. אם אפשר, אני מבקש ממך להתחשב בכך.

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת דוד מגן, אני מבקש ממך, כלי התחכמויות אתה. אני שומר על הזמן. תאמין לי שכבר דיברת מעבר לזמן. רציתי לתת לך לסיים את הדף שהיה מונח לפניך. אני רואה שיש לך עוד שני דפים. קודם לא ראיתי אותם. אני מבקש ממך לסיים.

דוד מגן (הליכוד):

אני מבקש, אדוני היושב-ראש — — —

היו"ר א' נחמיאס:

בבקשה לסיים. תאמר את הפסקים האחרונים שאתה רוצה לומר.

דוד מגן (הליכוד):

הפרויקטים אשר מוצגים בחלופות, לא עברו כל שלב של הוכחה. לעומת זאת, תכנונו של ה"לביא" עבר את שלב הסיכון. הוא הוגדר ופותח לפי הצרכים הייחודיים של חיל האוויר. הוא תוכנן בנייה המאפשרת התאמה עתידית לדרישות משתנות. הוא רכש יתרונות, וההשקעות לגבי ככר בוצעו. כל מה שנותר הוא להגיע לשלב הייצור.

אם, חלילה, תמשיך הממשלה להתדיין לשווא והפרויקט יגווע מאליו, הרי יחד עמו יגווע הסיכוי לייצר אי-פעם מטוסים בישראל, התשתית תתנוון, דור של מהנדסים מעולים יתפור לכל רוח, ויחד עמם ירד לטמיון ידע ייחודי מוכח, מהמעולים והמובילים בעולם.

יש להבהיר כי מחיר ייצור ה"לביא", כלי לחשב את עלויות הפיתוח, הוא 17.5 מיליון דולר, אם ייצר 300 מטוסים. 18.5 מיליון דולר, אם נסתפק ב-100.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

מי רוצה 300?

חיים רמון (המערך):

מי רוצה 300?

דוד מגן (הליכוד):

עלות הפיתוח וההכנות לייצור היא 2.6 מיליארדי דולרים.

אדוני שר הביטחון, הזמן מוגבל והיושב-ראש מאין בי לסיים. אני יודע שיוזמת דיון, ואליו הוזמנתי גם אני, ביום שיש הקרוב במשרדך, ולדיון הזה ההזמנו 50 חברי כנסת, כל חברי ועדת החוץ והביטחון וכל חברי ועדת הכספים. אני פונה אליך ומבקש ממך להיענות לבקשתי לערוך דיון במליאה. אין הבדל בין דיון בנוכחות 50 חברי כנסת לבין דיון בנוכחות 120 חברי כנסת; או, לחלופין, אם אתה מבקש לערוך דיון יסודי ואינטנסיבי, כדאי אולי שתמליץ להעביר זאת לאחת הוועדות המוסמכות, היודעות היטב את הנתונים ואינן נזונות רק ממה שנמסר בעיתונות ובביקורת.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת דוד מגן. אני מזמין לדברי תשובה את שר הביטחון. בבקשה, אדוני.

שר הביטחון י' רבין:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, ראשית, אשר לפניי חבר הכנסת דוד מגן לגבי מקום הדיון. ההיענות של מערכת הביטחון לדיון בפני מליאת שתי ועדות הכנסת, ועדת החוץ והביטחון ועדת הכספים, נעשתה לפי בקשת היושבים-ראש שלהן. סברתי, שמן הראוי, כשר בממשלה, להיענות לבקשה המוגשת עליי שני יושבים-ראש. כי, כמקובל בכל נושא ביטחוני מרכזי, כמו תקציב ביטחון שנתי, ההצגה והדיון הראשוני נעשים בפני מליאת שתי הוועדות. לכן ראיתי בכך נוהל תקין. אחר כך יחליטו שני היושבים-ראש של הוועדות האם הדיון המסכם ייעשה במסגרת המליאה או במסגרת ועדת המשנה המשותפת. אינני סבור שאני, כשר בממשלה, צריך לקבוע ליושבים-ראש של ועדות הכנסת כיצד לכלכל את ענייניהם. בדרך כלל, צריך לצפות משרי הממשלה שיענו לבקשות ועדות הכנסת.

אשר לעניין עצמו: אני מצטער מאוד מאוד על הטון שבו נאמרו הדברים שהושמעו עליי שני חברי הכנסת בנושא כעל חשיבות ממדרגה ראשונה לביטחון ישראל ולעתיד התעשייה והטכנולוגיה בישראל. אני מבקש בכל לשון של בקשה, כאשר דנים בנושא ה"לביא" — נא להתייחס לנושא ככל הרצינות. אבקש מאוד שלא להיתפס לגישה קיצונית האומרת, שכיוון אחד הוא הרסני או כיוון שני הוא. הרסני. העניין מאוד מאוד חשוב.

לא במקרה התמשכו ומתמשכים הדיונים בנושא. זה אחד הנושאים הכבדים ביותר שבהם נדרשה אי-פעם הממשלה להכריע, משום ההשלכות הביטחוניות, הכספיות, התעשייתיות והטכנולוגיות שהיו להכרעה זאת על גורל המדינה. אם בתחום זה ואם בתחום אחר, ודאי שלא יכול להיות משגה חמור יותר מאשר לנסות ולצבוע את הדיון, שהוא לגיטימי וכל דעה בו היא לגיטימית, בצבעים פוליטיים: זו תהיה טעות טרגית לקשור את הוויכוח הזה לקורים מפלגתיים כאלה או אחרים.

הרשו לי לומר מלים מספר לגבי הדברים שנאמרו פה, כי העניין רציני מדי, רציני מכדי להתייחס אליו בכמה הערות. לכן שמחתי על שוועדות הכנסת אכן רצות ללמוד ברצינות את הנתונים ושיתפתי פעולה עמך.

הממשלה שמעה הצגת נתונים וזוויות הראייה במשך עשר שעות רצופות. בלי להכיר ולהבין את הנתונים הללו, אינני ממליץ לאיש מחברי הכנסת להגיע למסקנה כלשהי. לכן הצעתי ליושבים-ראש של ועדות הכנסת, שנעשה בדיון את אותם דברים שנעשו בפני הממשלה. את הנתונים צריך ללמוד, ולא רק לשמוע.

אוסף ואומר, שכאשר מדובר בפרקי זמן של 10 — 17 שנים, לגבי נתונים טכנולוגיים, הרי יש הרבה אי-ודאויות שאינן ייחודיות לישראל, ואינן ייחודיות לפרויקט ה"לביא". לכן החלטות צריכות להתקבל גם מתוך ידיעה שבנתונים כפי שהם ניתנים יש אי-ודאויות. אני מטיל ספק, אם הגיש משהו אי-פעם נתונים מסולפים בידיעה מראש, כשם שלא אכחד, שנתונים שהוגשו הוכח אחר כך שלא עמדו במבחן המציאות, ולא אמדנו זאת בפרויקטים אחרים.

חיים רמון (המערך):

חמש פעמים.

שר הביטחון י' רבין:

נכון, כאחוזים. אני יכול להוכיח שכפרויקטים אחרים הטעויות היו גדולות יותר. הבעיה היא כאן סדרי הגודל.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
חלק מהתנאים נמסרו במזיד.

שר הביטחון י' רבין:

אני לא יודע על כך. אתה יודע. אני מדבר רק על מה שאני יודע.

עכשיו ארשה לעצמי להגיד כמה דברים. ראשית, מטוס ה"לביא" במתכונת שתצורתה נקבעה עוד בטרם נכנסתי לתפקידי כשר הביטחון אופיינה, נקבעה על-פי הדרישות המבצעיות של חיל-האוויר הישראלי. כדי שלא תהיינה שום אי-הבנות, אינני מדבר על המטוס שהוצג ב-1980. אני מדבר על המטוס שתצורתו גובשה בסוף 1982 או במשך 1983. חיל-האוויר הישראלי הוא שקבע את האופיון, הוא שקבע את מפרטי המטוס המבצעיים, מתוך ביוש הניסיון שהצטבר, במגבלות סדרי גודל תקציביים שנראו אז, ומתוך הערכה למה המטוס הזה נדרש במכלול סדר הכוחות של חיל-האוויר הישראלי. איש לא כפה את הדרישה המבצעית הזאת על חיל-האוויר הישראלי ואיש לא טוען זאת היום בחיל-האוויר הישראלי.

שנית, אני מאמין שמה שנקבע באופיון הושג, אם כי מדובר בהשוואת ה"לביא" היום עם F-16C — משווים מטוס מבצעי שלם עם מטוס מבצעי כפי שמתוכנן שיהיה. הניסיון בפיתוח מוכיח שבסך-הכול, מבחינה איכותית, ואינני מדבר על מחירים, אינני מדבר על לוח זמנים, מה שנקבע באופיון הושג.

שלישית, לא מדובר על טייסת מבצעים לפני 1993, לפי לוח הזמנים הקיים היום, בהנחה שיהיו הכספים המיועדים לכך.

רביעית, אינני סבור שיש מישוהו בחיל-האוויר שאינו חושב שהמטוס מתאים לחיל-האוויר, ואילו היה מיוצר, חיל-האוויר לא היה קולט אותו. אני לא מכיר עמדה כזאת בחיל-האוויר הישראלי; לא מכיר.

קריאה:

אולי לא אומרים לך את האמת.

שר הביטחון י' רבין:

אדוני, אומרים לי את האמת.

גם ב-1985 — וזו הערה לדבריו של חבר הכנסת שריר על המטה הכללי — הם הובאו על-ידי לדיון בקבינט, כדי שיציגו עמדה נגדית לזו של אלה שחמכו ב"לביא". הקבינט לא יכול לטעון שהוא לא שמע מגוון דעות בעד ונגד. בכל תחום עקרוני שהבאתי לממשלה או לקבינט הבאתי דעות המטה הכללי בעד ונגד, החל מהדיון על ההיערכות מחדש בלבנון, דרך נושא ה"לביא" ודרך נושאים רבים, שלא אפרט אותם. כקו השתדלתי להציג בפני הדרג המדיני המחליט דעות מדעות שונות, הקיימות במטה הכללי, ושירי הממשלה שמעו אותן בצורה מסודרת, לא כרכילות. אינני מאמין ברכילות. אם יש רכלנים, הם לא שווים שישמעו אותם. הם יכולים לומר את דברם, ושום דבר לא יאונה להם.

דבר נוסף. הבעיה אינה טיבו של המטוס, אלא מחירו מול אפשרויות אחרות בתקציב נתון. אוסיף ואומר: לא אוכל לומר, שאם לא היה "לביא", לא יוכל חיל-האוויר למלא את תפקידו. לא אוכל לומר זאת כמעט על שום מטוס. יש ל"לביא", בהתאם למה שחיל האוויר הישראלי תבע ממנו, יתרונות על כן-תחרות שלו בשני תחומים: באוויר-קרקע ובשרידות. יש לו חיסרון בקרב אוויר-אוויר, אבל הוא נבנה כך מראש, לפי דרישות של

חיל-האוויר הישראלי. עם זאת, אי-אפשר לומר שהוא לא "כן-כיתה", עם שוני מסוים. ל-F-16C הנוכחי, זו אותה כיתה, פחות או יותר.

הבעיה העומדת לנגד עיני היא: אם מתייחסים לכך שאחרי הכול צריך ליצור, במסגרת תקציב מסוימת, כוח צבאי שיחן את התשובה הטובה ביותר למגוון בעיות הביטחון של ישראל — הרי, אם רואים זאת בראייה הצרה של הצרכים הצבאיים, יש תחליף ל"לביא", ובמסגרת התקציב הנוכחית. כך השבתי וכך אמרתי בממשלה. אינני רואה אפשרות להמשיך בתוכנית ה"לביא", כי המשמעות היא פגיעות נוספות, מעבר לאלה שנעשו בחיל-האוויר, בהקטנתו ובצמצום אמצעי הלחימה שלו. בכוחות היבשה ובחיל-הים; לא הישארות במצב הנוכחי. ולא אפרט כאן את הסיבות לכך, כי הן מחייבות פירוט נרחב מעמיק, אם רוצים לראות את הבעיה מעבר לראייה הצבאית-הביטחונית הצרה, אלא להתייחס להשלכותיה על המשק, על הטכנולוגיה, על התעשייה.

הייתי עכשיו באירופה. מדינות אירופה לא חייבות לפתח את מטוס העתיד מעבר ל-F-16 וה-F-15 — לא בדיוק את ה-ATF האמריקני, אבל מדרגה מעל ה"טורנדרו", מדרגה מעל "מירד" 2000, מעל ה-F-16. ומדינות אירופה החליטו לפתח מטוס שלהן, אף-על-פי שלהן קל יותר לקבל מטוסים מארצות-הברית, אומנם הן מדינות גדולות, כלכלתן לא דומה לכלכלתנו, אבל הן התאגדו כדי לבצע זאת — גרמניה, אנגליה, איטליה וספרד יחדיו — סביב מטוס אחד, שאינו המטוס הצרפתי. נקודת המוצא שלהן היא, שפיתוח מטוס כזה שומר אותן בתחומי טכנולוגיות מתקדמות, שספק אם תחומים אחרים יכולים להבטיח זאת לתעשיות שלהן בעתיד.

צרפת נשארה בודדה עם ה"רפל" מול ה"איפא" הכלל-אירופי. בשביל לעשות זאת, צריכות מדינות אירופה להקציב לפיתוח בלבד בין 10 ל-15 מיליארד דולר, והן החליטו לעשות זאת. בפיתוח ה"רפל", לא אבטיפוס אלא מה שנקרא מטוס הצגה, demonstrator, עומדת צרפת להשקיע כ-5 מיליארדי דולרים, היא עושה זאת מאותה סיבה שצינתי קודם, ואני לא יודע אם היא תייצר או לא תייצר את המטוס הזה. לכן, מה שנראה חמקני, אינו חמקני בעיני.

מה אני אמרתי בממשלה? אם אני צריך לתת תשובה על בעיות ביטחון ישראל בתקציב הנוכחי, יש להביא בחשבון שיש בו הרבה סימני שאלה, כי ה"לביא" בנוי על זה שבמשך 17 שנים לפחות נקבל בכל שנה 1.8 מיליארד דולר מענק מארצות-הברית. יכול להיות שנקבל יותר, ואולי נקבל פחות — ומאין יילקח הכסף אז? בהנחה ש-300 מיליון דולר יימרו מדי שנה, יכול להיות שיגדל הסכום, יכול להיות שלא; אבל אם נעבור את שלוש-ארבע שנות הפיתוח נשקיע השקעות כאלה, שאם לא ניצא ולא נוכל לייצר אם הסכומים האלה לא יעמדו לרשותנו — אז בכלל יהיה מצב חמור. לכן אמרתי: בתקציב הנוכחי אין אפשרות ל"לביא", כי זה יהיה "לביא" על חשבון הדברים שהם חיוניים היום יותר ממנו, כשיש לו תחליף זול יותר כראיה הכוללת היום, ולא בחשבון היסטורי. אני לא עוסק בחשבונות היסטוריים. עסקתי עם הרבה גורמים בתחום הביטחון בחשבונות היסטוריים, אינני רואה טעם ותוחלת בכך. אני מעדיף לטפל בבעיות כפי שהן עומדות היום.

לעומת זאת, אמרתי: גברתי ורבותי חברי הממשלה, אם רוצים באמת להשתמש בפדיוקט גדול כמוכיל בטכנולוגיות — ואני חושב שזה, שהכסף שהושקע בפיתוח נתן וייתן דיבידנדים גדולים בהישגים הטכנולוגיים שכבר הושגו, ברמת

היו"ר א' נחמיאס:

רשות לשאלה לחבר הכנסת רמון.

חיים רמון (המערך):

אדוני השר, פורסם שאתה לוחץ להחלטה מהירה בממשלה.

שר הביטחון י' רבין:

אינני יודע מה פורסם. אני כעת קבלת החלטה בהקדם. אינני יודע אם זה יהיה ביום ראשון. אני מעריך שביום ראשון הקרוב לא חיפול החלטה.

חיים רמון (המערך):

בשבוע הבא, בעוד שבועיים.

יש להניח, שבממשלה לא יקצו 220 מיליון דולר נוספים לתקציב הביטחון. כלומר לא יבואו ויגדילו את תקציב המדינה ב-220 מיליון דולר. אם כן, אם בתקציב השנה הזאת, ובתקציב השנים הבאות, כל שנה לא ייתוספו 220 מיליון דולר, אתה בעד ה"לביא"?

שר הביטחון י' רבין:

אמרת: אינני רואה אפשרות להמשיך בתוכנית ה"לביא" בתקציב הקיים.

היו"ר א' נחמיאס:

רשות לשאלה לחבר הכנסת יוסי שריד.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

ההבדל בין פרויקט ה"לביא" ובין רכישה של אותו מספר מטוסים מסוג F-16C הוא 3 מיליארדי דולר בערך. אני שואל: א. מנין ניקח 3 מיליארדי דולר? ב. איך אפשר לייצר את החלופות שאתה יודע את חיינויותן הגורלית באותם 150 מיליון דולר שנקבל כל שנה?

שר הביטחון י' רבין:

אני אענה לחבר הכנסת יוסי שריד. ראשית, אני רוצה להביא לידיעתך נתון אחד: מאז תום מלחמת יום הכיפורים עד היום הזה, בממוצע שנתי בתקופה הזאת, רכש צה"ל בשביל חיל-האוויר למעלה מ-20 מטוסים בשנה. לכן, אני מטיל ספק בתוכנית שיש בה, ב-10 השנים הקרובות, רכישה של שבעה מטוסים וחצי בשנה. אינני רוצה לגלות את כל המספרים, הם יוצגו בפניכם במליאת הוועדה. אתם יודעים כמה מטוסים חדשים נרכשו לחיל-האוויר, עוד לפני 1967. אם לוקחים 30 שנה בממוצע שנתי, אני יודע, סד"כ — סדר-כוחות כללי — חיל-האוויר קטן, ולא אגלה בכמה. אני מביא את כל הנתונים האלה בחשבון. ואינני רוצה כרגע להיכנס לפרטים. ידוע כמה מטוסים מיותרים ייצרו — ואינני בא בשום ביקורת. מי יכול היה להעריך בסוף שנות ה-70, בתחילת שנות ה-80, שב-1984 נעמד במשבר כלכלי שיחייב קיצוץ של 600 מיליון דולר בתקציב הביטחון?

אני יכול להציג לך עוד פרויקטים שהוחלט עליהם לפני 1977, והיום היו שוקלים אותם פעמיים. בואו לא נחלק את נושא הביטחון על-פי חתר מפלגתי. אני מתכוון למה שנוגע בבניית צה"ל. מדיניות ביטחון — זה סיפור אחר.

לכן, אני ממליץ — קבלו את כל הנתונים לפני שתגיעו למסקנה כלשהי — האם זה אפשרי; מה זה אומר שמחליטים על 75 מטוסים ל-10 שנים; מה יהיה ב-10 השנים שאחריהן; מה יהיה אז קצב ההחלפה; אילו מטוסים יהיו אז, וכולי. כאשר מדובר בסכומים כאלה ובכניסה לייצור, מדובר על תוכנית ל-20 שנה. עם כל הקושי הכרוך בהתחייבות כזאת.

הידע שיש, לא בתחום הגוף, לא בתחום מה שהשקענו, כ-700—750 מיליון דולר בארצות-הברית, כי קצת פחות ממחצית הסכום שהושקע עד היום בפיתוח לא הושקע בארץ. הוא הושקע בארצות-הברית ב-80 חברות אמריקניות ששותפות אתנו בפיתוח, שותפות לסכומים המוקצים לישראל. זה נעשה לא רק פה — אם מדינת ישראל רוצה באמת גם זאת וגם זאת, צריך לחת מענה לבעיות הביטחון לפני ההחלטה על המשך פיתוח וייצור. אינני רואה בזה תשובה חקנית. אני רואה בזה תשובה למי שרוצה לראות את הבעיה כפרויקט לאומי על שני היבטים, הביטחוני הישיר המוגבל והבעיה הכלכלית-הטכנולוגית-התעשייתית לעתידה של מדינת ישראל. היום הביטחון בתקציבו המקוצץ אינו יכול לעשות זאת.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

150 מיליון דולר — — —

שר הביטחון י' רבין:

לא אמרתי 150, אני אמרתי: אם יינתנו 220 מיליון דולר, אני אהיה בעד המשך ה"לביא". בזאת עמדתי שונה מעמדת המטה הכללי, וזכותו של המטה הכללי להציג את עמדתו.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

— — —

היו"ר א' נחמיאס:

סליחה, אדוני, לא קיבלת רשות לשאול.

שר הביטחון י' רבין:

חבר הכנסת יוסי שריד, לא אכחד — המטה הכללי הגיש לי לפני חצי שנה תוכנית רבי-שנתי, ולפיה, כדי לקיים את היש ולשפר אותו, נדרשים 400 מיליון דולר מדי שנה. אמרתי: תורה רבה, לכו הביתה, זו לא תוכנית שאני מוכן לדון בה אפילו. אני מכיר את התופעה הזאת — ויושב פה רמטכ"ל לשעבר, הוא מכיר אותה. אומרים למטה הכללי: חברים יקרים, יש סייג, תציגו את הכי טוב שאתם יכולים במסגרת התקציב.

לכן, אם שואלים אותי, אני מאמין שאם במסגרת התקציב הנוכחי, לא, אם במסגרת מה שהצעתי, אפשר לענות על שתי הבעיות — אינני רוצה לקבוע אם זו העדיפות הלאומית הראשונה, מנין ייקחו 220 מיליון דולר נוספים, מה יכולות להיות ההשלכות על המשק, האם חינוך — — —

דוד מגן (הליכוד):

איך אתה מחלק 220 מיליון דולר נוספים?

שר הביטחון י' רבין:

150 מיליון דולר לצה"ל, 70 מיליון דולר שנדרשים להמשך פיתוח ה"לביא", לשלוש-ארבע השנים הקרובות נדרש סכום של למעלה מ-300 מיליון דולר בארץ, לא כולל מה שנדרש בארצות-הברית, וזאת כתקווה שלא תהיה העלאת שכר ותהיה ההיעילות של התעשייה האווירית, ועלות שעת עבודה לא תעלה על 30 דולר, דברים שספק אם יתממשו. אביא לך דוגמה — בשנת 1986 פיטרה התעשייה האווירית 800 איש. התשלום בפועל על שכר עלה ב-90 מיליון דולר למרות זאת.

נתתי כמה המחשות. ותרשו לי לומר: קשה לי לומר את כל הדברים האלה, כי יש לי הרגשה שגם הם תלושים, מקוטעים, אינם עונים בצורה מלאה ויסודית על הדברים. ולכן, מאחר שממילא, על-פי דרישת הכנסת וועדותיה, ביום שישי השבוע תתחיל סדרת דיונים שבהם יוצג כל מה שידוע לנו, מגוון הדעות מכל הכיוונים — אני מציע להעביר את הנושא לוועדות הנוגעות בדבר.

בני שליטא (הליכוד):

יש בכנסת הזאת חברי כנסת שיוצעים הכול, בטוחים ככול, ואינם יודעים שום דבר. הם רוצים להביא את הזאבים ולהכניס אותם למכלאות הכבשים. הם רוצים מדינה פלשתינית מחר, עכשיו, היום. ומבחינתם לא צריך מטוסים, לא צריך לחשוב לטווח ארוך — —

היו"ר א' נחמיאס:

בבקשה לסיים. חבר הכנסת שליטא.

בני שליטא (הליכוד):

— צריך לתת לאש"ף כל מה שהוא רוצה.

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת שליטא, האם אתה מקשיב לי? אני מבקש ממך לסיים.

בני שליטא (הליכוד):

אני רוצה לומר משפט אחרון. חבר הכנסת שריד איננו צריך מטוסים, הוא לא צריך ביטחון במטוסים, הוא מאמין שאת הביטחון של המדינה הזאת יביא לנו אש"ף, מדינת אש"ף על-ידי מדינת ישראל.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת שליטא. חבר הכנסת מתתיהו פלד, בבקשה.

מתתיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מציע להודיע מסדר-היום את הצעתו של חבר הכנסת מגן. אני מכין שרכים עיינו במשך השבועות והחודשים האחרונים בהרבה מאוד פרטים הנוגעים ל"לביא". אני אינני נמנה עמם. אבל אני רוצה להודיע לחברי הכנסת, שבשביל לדעת מהו ה"לביא", על כל תכונותיו הטכניות והטקטיות, אפשר ללמוד גם מחומר המתפרסם בעיתונות הטכנית, ולא עליידי ספקולנטים אלא עליידי הקצונה הבכירה ביותר של חיל-האוויר, אשר אינה מוצאת כל סיבה שלא להביע את דעתה ולא להעמיד את האינפורמציה לרשות העולם הטכנולוגי.

מתוך המידע הזה אין לי כל ספק שגם אלמלא עמדה השאלה הכלכלית, התקציבית, מטוס ה"לביא" איננו המטוס שצה"ל צריך לרכוש. אין לו התכונות התואמות את הצרכים האסטרטגיים התחזיים לשנות ה-90. הוא מטוס שאינו מסוגל להיכנס לקרב יירוט בטוחים ארוכים. הוא נועד למטרות הגנה נקודתית בטוחים קצרים. הוא יקר מאוד ומסובך מאוד בשביל סיוע קרקע-אוויר. הוא אינו מהווה שום פריצת דרך מבחינה טכנולוגית. הוא מאוד קונבנציונלי, וכשנות ה-90 הוא יהיה עוד יותר קונבנציונלי. המהירות שלו מוגבלת ל-1.6 מאך, וזה לחלוטין איננו דבר שפותח אפשרויות חדשות.

יתר על כן, ה-F-16C הוא לא רק מטוס שיכול למלא את כל המשימות האלה, אלא בתכנונו הובא בחשבון הניסיון הקרבי של חיל-האוויר הישראלי בשנות ה-60 וה-70. לכן אי-אפשר לטעון שהמטוס הזה אינו מסוגל להיות מופעל בתנאים המיוחדים שלנו.

נוסף על כך, אני חושב שמוכרחים להביא בחשבון גם את העובדה, שאומנם לאחר מעשה ניסו איך שהוא להטילא טלאים, אבל המטוס הזה, מטוס ה"לביא" בגרסתו הנוכחית, הוא מטוס שהוחלט עליו בתקופה שלא היה שר ביטחון. עזר יצמן כבר לא היה שר ביטחון, ולמעשה לא היה שר ביטחון. וההחלטה שהתקבלה, התקבלה משיקולים שאינם צבאיים

ולכן, הרשו לי, חברי הכנסת, להציע: המחינו, תקבלו את הנתונים, הם יוצגו לפניכם מכל זוויות הראייה, ולא מזווית של אינטרסנט אחד, או לא אינטרסנט, של אדם בעל דעה מסוימת. אני חוזר ומציע לחברי הכנסת, להעביר את הנושא לדיון בשתי הוועדות. ממילא הדיון כבר נקבע למחרתיים. תודה רבה.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לשר הביטחון. הצעה אחרת לחבר הכנסת בני שליטא.

בני שליטא (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, שר הביטחון, אני יכול להבין את עמדת הרמטכ"ל ורוב חברי המטה הכללי — —

היו"ר א' נחמיאס:

מה אתה מבקש להציע, חבר הכנסת שליטא?

בני שליטא (הליכוד):

אני מציע להסיר את הצעתו של חבר הכנסת שריד מסדר-היום.

— — אני יכול להבין את עמדת הרמטכ"ל ורוב חברי המטה הכללי, הרוצים לערוך בדיקת-כוח. הם רוצים לקדם את הצבא, ורוצים לא יגונה. השאלה היא, אדוני שר הביטחון, אם הרמטכ"ל ורוב אנשי המטה הכללי תושבים על שלוש או ארבע שנות כהונתם, או שהם חושבים גם על השנים שיבואו. ודאי שהמטכ"ל יהיה שלם את רוב המחיר. אבל בכל אופן צריך לחשוב על הנושא הזה לא רק לפי אמות מידה כספיות, משום שביטחון לא שוקלים רק בכסף. ייתכן שה"לביא" הנוכחי אינו מהפכה. אבל מי לידנו יתקע שלא יהיו "לביא 2", "לביא 3" ו"לביא 5"? מי שלא מתחיל, איננו ממשיך, ואם אין המשכיות — לא יהיה דבר.

אותה קואליציה של מתנגדים דיברה לפי אותן אמות מידה גם על טנק ה"מרכבה". וטנק ה"מרכבה" היום הוא כולו תוצרת כחול-לבן, הצלחה כספית-תקציבית, בעל ערך מוסף גבוה, הצלחה צבאית ממדרגה ראשונה. גם את ה"מרכבה" התחלנו כלי ידע ויכולת לייצר את הכול. היום ה"מרכבה" כולה היא תוצרת כחול-לבן. אותו דבר לגבי המטוס.

מרדכי גור (המערך):

תוציא את המלה "כולה".

בני שליטא (הליכוד):

הוא הדין ב"לביא". אני מאמין שבשנים שיבואו לא תהיה אולי תלות כלל, נייער בעצמנו הן את הכנפיים והן את המנועים. מי אמר שלא? ככל אופן, זה לא נימוק כדי שלא לייצר.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

אולי נייער שלום ואז לא נודק כל אלה?

בני שליטא (הליכוד):

רבותי, אי-תלות בארצות-הברית תשפר את היחסים. גם זה גורם רציני שצריך לחשוב עליו. ברגע שנוכל לייצר מטוסים, היחסים ישתפרו. איננו יכולים להיות בטוחים שתמיד ישבו בבית הלבן נשיאים כמו רייגן. מספיק שישב שם איזה גארי הארט, וכל המדיניות יכולה להשתנות. מי לידנו יתקע שלא יהיה אמברגו? צריך לחשוב על דברים לעתיד.

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת שליטא, אני מבקש ממך לסיים.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה. חבר הכנסת דוד מגן, האם אתה מסכים שהצעתך תועבר לוועדה?

דוד מגן (הליכוד):
כן.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה. חברי הכנסת, לפנינו שתי הצעות: האחת, להעביר את נושא מטוס ה"לביא" לוועדה; והשנייה — להסיר מסדר-היום.

ה צ כ ה

בעד ההצעה להעביר את

הנושא לדין בוועדה — רוב

בעד ההצעה שלא לכלול את

הנושא בסדר-היום של הכנסת — מיעוט

ההצעה להעביר את הנושא לדין בוועדה

החץ והביטחון נתקבלה.

אלא משיקולים אחרים. אחר כך הטליאו טלאים. לכן, כל המטוס הזה הוא מערכת אחת של טלאים על גבי טלאים, ויהיה זה בלתי אחראי להמשיך את פיתוחו עד לאותו שלב שבו יגיע לייצור. לי אין כל ספק, ולא חשוב מה אומרים מפקדי חיל-האוויר היום, שבשנות ה-90 לא יימצא מפקד חיל-אוויר שירצה לרכוש את המטוס הזה, מכיוון שהוא אינו מותאם לצרכים.

אני חושב שהנתונים האלה מספיקים כדי להחליט אחת ולתמיד להפסיק את הדין ולקבל החלטה. ואין שום צורך להעסיק בנושא הזה לא ועדות נוספות ולא את המליאה.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת מתתיהו פלד. חבר הכנסת יוסי שריד, האם אתה מסכים שהצעתך תועבר לוועדה?

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
כן.

י. הצעה לסדר-היום

פוליטיזציה וגילויים של סרכנות בצה"ל לשרת ביהודה, שומרון ועזה

גאולה כהן (התחיה):

הוא מפרע לי. השר צריך ללכת. אני לא יכולה לענות עכשיו על שום שאלה בגלל קוצר הזמן.

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת יוסי שריד, אל תפריע לחברת הכנסת גאולה כהן, היא לא הפריעה לך בזמן שנאמת.

גאולה כהן (התחיה):

הייתי עונה לך, אבל בגלל קוצר הזמן אני לא יכולה ויש לי מה להשיב לך. תאמין לי.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

בני שליטא (הליכוד):

את לא מוכרחה לענות לו.

היו"ר א' נחמיאס:

היא לא רוצה להשיב לך.

גאולה כהן (התחיה):

לא יכולה. אני רוצה, אבל אינני יכולה. חשוב מאוד שאשיב לך, ויש לי מה להשיב לך, אבל אני עכשיו צריכה להתחשב בזמן של שר הביטחון, והוא ממנה.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

נרמה לי שבמקרה הזה חוסר הזמן מספק לך סיבה.

גאולה כהן (התחיה):

אבל, אדוני שר הביטחון, אני לא פחות מודאגת מכך ששלטונות הביטחון פחות מדי מודאגים מכך, פחות מדי נערכים לעצור את התהליכים או להקטין את המזק, וכבר היו הרכה אזהרות, גם נדלקו מספיק נורות אדומות, ואנחנו רואים זאת לאורך כל השנים האחרונות. אני לא יודעת איפה להתחיל, אם להתחיל ב"חרבת חיזעה" של ס' יזהר, בממד הספרותי, או ב"מלכת האמבטיה", או במכתב השמיניות, פרסומים שהיו צריכים להדליק נורה אדומה — היו גם גילויים מבורכים, כמו

היו"ר א' נחמיאס:

אנחנו עובדים לסעיף הבא, הצעה לסדר-היום מס' 5819, מאת חברת הכנסת גאולה כהן, בנושא: פוליטיזציה וגילויים של סרכנות בצה"ל לשרת ביהודה, שומרון ועזה. בכקשה, חברת הכנסת גאולה כהן.

גאולה כהן (התחיה):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אמנה ארבעה נושאים החייבים לעורר דאגה גם בלבך, אדוני שר הביטחון: אני מודאגת מגילוי פוליטיזציה בצה"ל, ששורשם בראייה השקרית את צה"ל כצבא כיבוש ביש"ע.

אני מודאגת מגילוי סרכנות לשרת בצה"ל — אתמול בלבנון, היום ביש"ע, מחר במזרח-ירושלים, מחרתים ב"שטחים הכבושים" שכבשה ישראל במלחמת העצמאות ב-1948.

אני מודאגת ממדיניות הביטחון שאינה מרתיעה מספיק וגרמה היום להידרדרות בתנועה חלוצית ואידיאליסטית כ"גוש אמונים". תנועה בעלת מסורת מפוארת של כבוד לצה"ל מואשמת בהרמת יד על צה"ל, וזאת רק בגלל התפרעות מופרעת של יחידים, שאותם יש להעמיד לדין בכל החומרה.

ולאחרונה, אני מודאגת ממקרים שבהם גם כמשמר הגבול, שעושה עבודה קשה, מורכבת וראויה לכל הכבוד, היו יחידים שאצלם התקפות כלפי המתפרעים הערכים הידרדרה לפעמים להתעללות.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

מהפגיעה של הבריון לוינגר את לא מודאגת?

גאולה כהן (התחיה):

אבל אני לא פחות מודאגת מכך, ששלטונות הביטחון —

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

חוברת ל' ישיבה של"ד
— הצעה לסדר-היום —

הוא קביעת נורמות בפנים. הוקענו — ואני אדבר על זה, וכבר רמזתי על כך בדברי — את מי שהרים את ידו על צה"ל. מי שמרים את ידו על צה"ל צריך להיענש באופן חמור. אבל אני אומרת — — —

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
חברת הכנסת כהן, את מוכנה לבקש מכל אדם שירים את ידו לעזוב את התחיה?

היו"ר א' נחמיאס:

אני לא הרשיתי את השאלה, אני מזהיר.

גאולה כהן (התחיה):

אני מדברת היום על נורמות, וקודם דיברתי על גורמה של "גוש אמונים" ביחס לצה"ל.

לקצינים אסור לפגוש ח"כים — פה צריכה להיות הנורמה מפורשת — גם כשהם אורחים והם רק במילואים. מותר להם לכתוב מניפסטים פוליטיים, אבל אסור להם להשתמש בתארים שלהם, בדרגות שלהם כחיילים. האם זאת אינה יכולה להיות הנורמה? האין זה שימוש פסול להשתמש בתואר קצין, אלוף-משנה — — —

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

— — —

גאולה כהן (התחיה):

מדוע זה מותר?

אם הם אורחים, שחתמו כאורחים — ומי מכל האורחים לא היה בצה"ל? למי אין דרגה כזאת או אחרת? מדוע שהם יכתבו מניפסטים ככל העולה על דעתם, ולא יהיה אפשר למנוע זאת מהם? לכן אני אומרת: יש פה פרצות שצריך לסגור אותן. ודאי שאסור שיופץ חומר תעמולה פוליטי בתוך צה"ל, כמו למשל ספירו — — —

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

— — — מעשה נבלה — — —

גאולה כהן (התחיה):

אל תפריע לי. אני לא הפרעתי לך.

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת שריד, קראתי אותך לסדר פעמיים, ואני מזכיר לך שקראתי אותך לסדר פעמיים.

גאולה כהן (התחיה):

אתה לא תפריע. תן לי לגמור.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

— — —

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת שריד, אני מבקש ממך.

גאולה כהן (התחיה):

באוקטובר כתב ספירו מכתב לכל חברי הכנסת. מכתב זה מופץ בימים אלה בין חיילי צבא הכיבוש הישראלי בשטחים הכבושים. בתוך המכתב הוא כותב אל החייל: — — —

שר הביטחון י' רבין:

מי זה כותב?

גאולה כהן (התחיה):

"אתה לא מגן על ישראל אלא מזרז את המלחמה הבאה"

— — —

"שיח לוחמים" — שלא היה אפשר לעצור בעדם, אף שאיש לא מדבר על עצירה, אבל, משהו היה צריך לזוז אצלנו בעיניים. שלא לדבר על מכתב 300 הקצינים ב-1978, שלא לדבר על מכתב 100 הקצינים בסוף 1978, 100 קצינים שערכו יום כיפור שלחו את המכתב המפורסם לבגין — יש לי פה כל החומר רציטטים מכל המכתבים האלה, אבל אין לי זמן, הבטחתי לקצר — שלא לדבר על לבנון — — —

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

ועל כל ההתנחלויות הלא-חוקיות — — —

גאולה כהן (התחיה):

שלא לדבר על כך שמפ"ם התהלכה אז, כידוע, וחילקה חומר בלבנון בין חיילים. שלא לדבר על "אמהות נגד שתיקה" — מין פוליטיזציה של התערבות, כביכול מאוד רגשית, אבל יש בכך סימנים מאוד מדאיגים של השפעה ולחצים פוליטיים על המערכת.

חיים רמון (המערך):

את מייצגת מפלגה שכולה נולדה כתא — — —

גאולה כהן (התחיה):

מה יכולה המערכת הזאת לעשות?

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

בכיו של הקונק.

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת יוסי שריד, אני קורא אותך לסדר פעם ראשונה.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

בכיו של הקונק.

היו"ר א' נחמיאס:

אני קורא אותך לסדר פעם שנייה.

גאולה כהן (התחיה):

מה יכולה המערכת הביטחונית לעשות?

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

למשל, לקחת אנשים מקריית-ארכה — — —

גאולה כהן (התחיה):

אתחיל מהקל אל הכבד. קודם כול, אמנה דברים שהיא יכולה לעשות כתחום צה"ל. כתחום צה"ל צריכות להיות נורמות לגמרי ברורות, שלא נפגשים קצינים עם חברי כנסת או עם אישי ציבור אחרים על נושאים פוליטיים — אי-אפשר לעשות תמיד מעקבים — לא בגלוי וודאי שלא בהסתר. צריכה להיות נורמה כזאת, או, שאלופים לא יתבטאו התבטאויות שישתמע מהן מסר פוליטי.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

רק רבי-אלופים מוסמכים — — —

גאולה כהן (התחיה):

בקשר למצנע: אפילו הוא משתמש במלה "נבלה", שאסור היה לו להשתמש בה — אבל לומר אותה עוד לפני חקירת כל הצדדים? ולמה שיוכל נאמן יחשוב, שמי שכבר בכל זאת הביע דעות פוליטיות בהיותו משרת בצבא לא התכוון לכך? אלא, אם נניח שהוא לא התכוון למה שאמר — לומר את זה לפני חקירה ודרישה? האם, אין לזה היום, באוירה שלנו, השלכות פוליטיות?

לכן אני אומרת: כל מה שהצבא צריך קודם כול לעשות

להם: האם הם רואים בצה"ל היום צבא כיבוש? צה"ל הגיע לשם כצבא כיבוש, או כצבא הגנה מפני אלה ששלוש פעמים ניסו להשמיד אותנו ולא הצליחו? האם צה"ל נמצא שם היום כצבא כיבוש? כעובדה, יש שם אוכלוסייה; אגב, גם בגליל היא קיימת וגם שם הם לא רוצים בנו. העובדה שיש שם אוכלוסייה היא עובדה, אבל אנחנו הגענו לשם בכיבוש?

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
זאת לא אוכלוסייה, אלה ערבים.

גאולה כהן (התחיה):
האם אלה שמאשימים היום את צה"ל כצבא כיבוש מוכנים שהוא יעזוב את יהודה ושומרון? הרי הם לא מוכנים לכך.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אנחנו מוכנים.

גאולה כהן (התחיה):
הם לא מוכנים שהוא יעזוב. הם אולי המפחדים והפחדנים הראשונים.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אנחנו מוכנים שצה"ל יעזוב מחר בבוקר.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
עוד הערב, שיעזוב עוד הערב.

גאולה כהן (התחיה):
הם לא מוכנים שהוא יעזוב. ואם הם לא מוכנים שהוא יעזוב, למה הם מורידים כל הזמן את המורל?

חיים רמון (המערך):
הפורעים שבאים מקריית-ארבע לרהישה הם המורידים את המורל.

היור"ר א' נחמיאס:
סליחה, חברת הכנסת גאולה כהן צריכה לסיים ואחם מפריעים לה.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
כאשר המתנחלים יורקים על חיילי צה"ל — — —

חיים רמון (המערך):
החברים שלך הם אלה המורידים את המורל — — —

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אתם יורקים על החיילים, אתם בועטים בהם — — —

גאולה כהן (התחיה):
הם מוכנים רק להמשיך היום באותה מדיניות שיש לה בהחלט מגמות אחרות. אבל כינתיים הם מורידים לכל בחור את המורל. והצעירים שלנו, אנחנו יודעים, באים מכולבים לשרת בגדה.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
— — —

חיים רמון (המערך):
— — —

היור"ר א' נחמיאס:
חברי הכנסת שריד ורמון, עוד קריאת כיניים — ושנים כחור, עם כל הצער. והצער הוא רק מפני שאני רוצה שתישארו פה. יש לנו עוד סדר-יום ארוך מאוד.

שכח וייס (המערך):
זה לא בשירות מילואים.

גאולה כהן (התחיה):
"הזכור, קיים בצה"ל מושג של פקודה בלתי חוקית. חובתך לסרב למלא פקודה זו."

חיים רמון (המערך):
לוינגר אמר זאת ב-1975.

גאולה כהן (התחיה):
אני אומרת: אי-אפשר למנוע ממנו לעמוד בטרמפיאדות ולחלק את זה. הוא מחלק. טרמפיאדה זה מקום אורחי, אבל אני שואלת: — —

היור"ר א' נחמיאס:
חבר הכנסת רמון, גם לך קראתי פעמיים.

חיים רמון (המערך):
זה היה בהצעה הקודמת.

גאולה כהן (התחיה):
— — האם ייתכן מצב שבו הוא, גרדון ספיר, יגיע לתוך צה"ל עצמו, למחנות, ויחלק את זה?

חיים רמון (המערך):
אריק שרון אמר את זה ב-1975. המנהיג שלך אמר את זה.

גאולה כהן (התחיה):
מכל צד הפוליטיקה אסורה, מכל צד.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
את בעצמך אמרת שאלה פעולות לא-חוקיות.

חיים רמון (המערך):
אריק שרון — את מסתייגת ממנו?

היור"ר א' נחמיאס:
חבר הכנסת שריד, אני ארציא אותך החוצה, אני ארציא אותך. גם את חבר הכנסת רמון אני ארציא.

חיים רמון (המערך):
לפני שתוציא אותי אני הולך.

היור"ר א' נחמיאס:
אני רוצה להגיד לכם: אם אני קצת מתקשה להוציא אתכם זה רק מפני שאני רוצה שעוד מישהו ישב כאן.

גאולה כהן (התחיה):
אדוני, פוליטיזציה אסורה מכל צד. צדקת כשאמרת שאתה נתת הוראה לרמטכ"ל והוא כבר פועל לאסור עצומות. אתה לא יכול לאסור על אזרחים כתיבת עצומות. הלוואי הם כתבו זאת כאזרחים. אתה יכול לאסור על חייל, שהוא היום אזרח, להוציא עצומה? מותר לו ולכן הוא עושה את זה. אי-אפשר לעצור תהליך זה. ואני לא מבינה בדיק את ההוראה שנתת לרמטכ"ל בנושא הזה. אני בהחלט חושבת, שיש גבול שאם עוברים אותו, שם באמת צריך לשים את כל המחסומים בפני כל המחנות הפוליטיים. ואם היה מישהו כזה או אחר — רמטכ"לים לשעבר, קצינים לשעבר, אלופים לשעבר, משני המחנות, שהתבטאו התבטאויות פוליטיות, אני אומרת: על זה בהחלט לא צריך לעבור לסדרהיום.

אדוני שר הביטחון, הבעיה החמורה היא, ואני אומרת זאת גם לאלה החושבים שבשביל שלום צריך לעזוב את יהודה ושומרון; יש כאלה, כסדר, זה ויכוח לגיטימי. אני אומרת גם

אנחנו לא יכולים להרשות לעצמנו מה שקרה בווייטנאם —

היו"ר א' נחמיאס:

אל תתחילי את הנאום מחדש.

גאולה כהן (התחיה):

סליחה, אתם מבלבלים אותי.

אנחנו לא יכולים להרשות לעצמנו מה שארצות-הברית הרשתה לעצמה בווייטנאם, עם סרבניות כפי שהיו שם, ומה שצרפת הרשתה לעצמה בתקופת המלחמה באלג'יר. אצלנו סרבנות מסוג זה, סרבנות לשרת ביהודה ושומרון, יכולה, חס ושלום, להרחיק לכת.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

גאולה כהן (התחיה):

ולכן אתה צריך להיות הרבה יותר ערוך והרבה יותר מודאג.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אתם תתרמו לזה בהתנהגות שלכם. אתם תביאו לכך. תמשיכו לירדק על חיילי צה"ל ולזרוק עליהם — — —

היו"ר א' נחמיאס:

תודה רבה לחברת הכנסת גאולה כהן. אדוני שר הביטחון, בבקשה.

שר הביטחון י' רבין:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני חושב שחברת הכנסת גאולה כהן הציגה תמונה שאין לה אחיזה במציאות לגבי סרבנות בצה"ל. אינני רוצה לומר שלא היו מקרים בודדים, בשוליים, פה ושם, אבל אני משוכנע שהתופעה של סרבנות למלא פקודה שניתנה עלי-פי החלטת הממשלה כמעט שאינה קיימת בצה"ל. אני לא מכיר אותה כמעט בצה"ל.

לכן נראה לי שבכוונה, אם כי אני רוצה להאמין שלא בכוונה, נוצרה כתוצאה מדבריה של חברת הכנסת גאולה כהן תמונה מעוותת. כאילו יש תופעות של סרבנות, סרבנות לשרת במקום כזה או במקום אחר — ואני מדבר על השנים האחרונות.

גאולה כהן (התחיה):

אבל זה מה שיהיה מחר.

שר הביטחון י' רבין:

אבל את דיברת על היום.

גאולה כהן (התחיה):

דיברתי על גילויים של סרבנות.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

שר הביטחון י' רבין:

קודם כול, אני רוצה לקבוע: כתופעה לא קיים דבר כזה בצה"ל, לא בצבא הסדיר ולא במילואים. קודם כול אני רוצה לנקות את צה"ל, שמא הושמעה בדברייך האשמה בדבר שלא קיים.

גאולה כהן (התחיה):

לא אמרתי שזה קיים — — —

גאולה כהן (התחיה):

19 שנה היה ממשל צבאי בתוך מדינת ישראל על אזרחים ערכים, לא על תושבים. מי דיבר אז על משטר כיבוש? מי היה זה שכא והאשים? היו אז שקט ושלווה. לא שמענו אז את הקולות האלה מהמתנות הנאורים והליברליים, 19 שנה.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

היו"ר א' נחמיאס:

כן, גברתי, ועכשיו בבקשה לסיים.

גאולה כהן (התחיה):

אני פשוט לא יכולתי להעביר את המסר.

היו"ר א' נחמיאס:

אני מבקש ממך לסיים, באמת עברת בהרבה מאוד את הזמן. אני התחשבתי בכך שהיו קריאות ביניים.

גאולה כהן (התחיה):

אם יהיה קצת שקט, אני כבר אסיים. אני אומר: לא פלא שחבר הכנסת יוסי שריד מתרעם. בעיתון "פוליטיקה" של ר"צ מתפרסם מאמר של עדי אופיר, שבו הוא מודיע — — —

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

זו הודעה אישית.

גאולה כהן (התחיה):

הוא מודיע לך, אדוני שר הביטחון: אני גמרתי אומר לסרב לשרת ביו"ש. לא משתף פעולה. מנתק מגע עם הכיבוש. עכשיו לא אלה לשם בשום אופן, גם לא בפקודה, לא לסייר, לא אוטם בתים, מתחבר בלי בושא אל סרבים וחיקים ממני, ועל אפם וחמתם של זחוחי הדעת, הולך מעיר לעיר ומגייס אחים לומר לא לנשק הכיבוש.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

יובל נאמן — — —

היו"ר א' נחמיאס:

גברתי, פסוק אחרון.

גאולה כהן (התחיה):

לא יכולתי בגלל כל ההפרעות, ולא זו בלבד שהפריעו לי מבחינת הזמן, אלא גם הפריעו לי שיטחית, פשוט לא יכולתי לחשוב בצורה מסודרת.

אבל, אדוני שר הביטחון, אני רוצה לפנות אליך בכמה הצעות, נוסף על זו שהצעתי לך בנושא של הפוליטיזציה בצה"ל. אני קוראת לך לערוך מסע הסברה בתוך צה"ל, מסע הסברה בשאלה מה זה צבא כיבוש, מה היא האמנה הפלשתינית שחזרה ב-1964, עוד לפני הכיבוש, ומאשימה אותנו בכיבוש.

בנושא משמר הגבול, אני מציעה לך לעשות הסברה בין אנשיו. הם עושים עבודה נפלאה, הם עושים זאת יחד עם המשטרה ויחד עם אנשים מקרב המתנחלים והמתישבים בתברון ובמקומות אחרים. אבל אתה צריך לערוך שם מסע הסברה, אף-על-פי שמה שקורה, קורה רק במקרים בודדים. חייבים להסביר שתקיפות איננה מוכרחה תמיד להוביל להירדררות, ולפעמים עד להתעללות שלא לצורך.

אני חושבת שלו היתה לנו מדיניות הרתעה מתאימה, והיו לנו יותר עושים, היו צריכים להיות שם פחות חיילים והיו פחות מקרי הירדררות כאלה. זאת, אילו היתה מדיניות של הענשה אמיתית, מדיניות של הרתעה ביטחונית-מדינית.

מילואים כחילים בפלוגה ג' של גדוד זה וזה. לא, כי לאן זה יוביל?

בני שלייטא (הליכוד):

היה צריך להפסיק את זה עוד כאשר שמאל שם-טוב —

שר הביטחון י' רבין:

אדוני, אני יכול לדבר בשמי. אינני עוסק בהיסטוריה. ואני אפעל נגד זה, כי עצם אישור העניין ועצם הפיכתו לנוהל יגררו פוליטיזציה. משום שכל אחד יתחיל לארגן את חיילי המילואים בשירות לפי תפיסתו. זה לא בא בחשבון, כי בעיני זה גרעין של הרס אחוות היחידה, רעות הלוחמים שבשירות צבאי, שהיא תנאי לביצוע יעיל של המשימות. באותה מידה לא אמנע מאלוף פיקוד שנתקל בתופעה להגדיר אותה כפי שהוא מבין, בעת התרחשותה, ואני עומד מאחורי כל מלה שאמר אלוף פיקוד המרכז. שלא תהיה כאן שום אי-הבנה.

לכן, הבעיה שאנחנו נתקלים בה היום איננה בעיה של סרבנות — זאת לא פוליטיזציה — ואם יש תופעות העלולות להוביל לכך, כמו עצומות — צריך למנוע אותן.

אינני רוצה לסגור את צה"ל בפני חברי הכנסת, ואינני מוסמך לעשות זאת — אף שיש לנהל זאת באופן מסודר, בהצגה כרומנית של מגוון הדעות, כי אני רוצה שחיילי צה"ל יזינו גם אזרחי מדינה טובים.

גאולה כהן (התחיה):

אם זה ייעשה בצורה מסודרת, אבל יש גם תופעות המעידות על אי-סדר.

שר הביטחון י' רבין:

אתם יודעים שיש תוכניות של "גלי צה"ל", וראיונות והופעות של חברי כנסת בפני מפקדים וחילים בצה"ל, ואני מחייב את זה. כשהוא מאוזן, וכשחברי הכנסת יודעים שהם מדברים לפני חיילי צה"ל.

גאולה כהן (התחיה):
בגלוי.

שר הביטחון י' רבין:

מה עושה אדם פרטי כשהוא לבדו — אין זה ענייני. אני מדבר על תופעות שיש בהן ארגון של כמה אנשים, המופיעים כחלק מיחידה צבאית — זה לא.

משום חשיבות הנושא — לא של סרבנות הגיוס אלא של הדילמות שבאו לידי ביטוי בשנים האחרונות עקב אי-הסכמה לאומית בפעילות חיילי צה"ל — ומשום רצוני שנבחר לעצמנו את העניין — אני כעד העברת ההצעה לוועדה.

הי"ר א' נחמיאס:

תודה לאדוני שר הביטחון. הצעה אחרת לחבר הכנסת מוטה גור. בבקשה.

מרדכי גור (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני אציע להסיר ככלל את הנושא מסדר-היום: גם לא להעביר אותו לוועדה.

גאולה כהן (התחיה):

אולי לפני שתציע את הצעתך בנושא הזה תוריד את הצעתך בנושא מזרח-ירושלים?

שבה וייס (המערך):

לא שמעת?

שר הביטחון י' רבין:

הדברים הבסיסיים, שאני כשר הביטחון חייב לשמור עליהם, הם שהצבא הוא זרוע מבצעת של הדרג המדיני הנובחר באורח דמוקרטי בבחירות. קרי הממשלה. לא יעלה על הדעת שצבא לא יבצע הוראה שהממשלה, דרך הצינורות המתאימים, הטילה עליו. אינני מוכן לשמוע על אפשרות כזו, כי אני אראה בזה הרס הדמוקרטיה.

לא משנה אם מדובר בשירות בלבד או ביהודה ובשומרון או בפירוק ימית או בפירוק התנחלות כלתי חוקית. לא יכול להיות דבר כזה. חייל חייב לבצע הוראה המוטלת על הצבא עליידי הממשלה. אין דבר כזה שלא לבצע. לא יכול להיות ששיקול פוליטי יעמוד בענינו של מפקד או חייל מעל ומעבר לביצוע החלטה חוקית. דבר שני הוא כמובן הכפיפות המלאה של הצבא לדרג המדיני.

אלה הדברים הקיימים בצה"ל, ואם היו פה ושם בקטעים מסוימים מקרים של חריגים, זאת לא תופעה רווחת בצה"ל.

לכן אינני מציע להתחיל לבחון את בעיות היסוד. לא של החינוך, לא של אימון המפקדים, לא של פקודות. עד היום הזה עמד צה"ל במבחנים האלה, ולכן זוהי זעקת "זאב, זאב".

גאולה כהן (התחיה):
הלואי.

שר הביטחון י' רבין:

עם זאת, צה"ל נתקל בשנים האחרונות בנושאים שאין עליהם הסכמה לאומית, והוא צריך למלא תפקיד בעימותים עם אזרחי ישראלים משני הכיוונים. הייתי אומר שזו תופעה של 10 — 13 השנים האחרונות, כי עד לאותה תקופה אינני זוכר כמעט — שוב אני מדגיש: כמעט — בעיות של אי-הסכמה לאומית בנושאים שצה"ל היה צריך להיות מופעל בהם אקס-אופיציו, ואין לי ספק שכתוקף המציאות של 10 — 13 השנים האחרונות היו תופעות חמורות בעימותים שבין צה"ל לאזרחים ישראלים. הייתי אומר שהחלק הזה הוא המדאיג אותו, ולא הסרבנות.

יובל נאמן (התחיה):

— — —

שר הביטחון י' רבין:

אתה יודע, כל אחד יודע.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
יש להם שם.

שר הביטחון י' רבין:

לאחרונה היו גם במישורים אחרים — — —

יובל נאמן (התחיה):

אפרת. למשל.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

— — —

שר הביטחון י' רבין:

אינני רוצה. אין לי ספק, שהמציאות הזאת יצרה מצוקות אצל חיילי צה"ל ומפקדי צה"ל בעימות עם אזרחים ישראלים. אם יש מקום לפנות בעניין זה למישהו פה, מעל דוכן הכנסת, הרי זה קודם כול לאזרחים ישראלים: אל תעמידו יותר מדי את צה"ל במבחנים כאלה — לא נוכל לעבור על כך לסדר-היום. כשם שצריך לשמור על צה"ל מכל מעורבות פוליטית. לכן, הודעתי לרמטכ"ל, שאינני מוכן עוד שיהיו עצומות של חיילי

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
— — — כדורים-לבנון.

מרדכי גור (המערך):
השכנוע הייתי ברמת-הגולן. בזמן הדיון על חוק הגולן אמרתי: החוק יתן פתחון פה לאלה שאינם רוצים לפעול שם עוד. אז אמר לי יובל: זאת לא הסיבה. אבל מה העובדה? העובדה היא, שכמעט שאין עובדים ברמת-הגולן.

גאולה כהן (התחיה):
לא בגלל חוק הגולן.

מרדכי גור (המערך):
אני אומר לך, שבין השאר — כן. לשמחתנו, לגבי ירושלים עבר חוק ירושלים, אבל יש ראש עיר עם השקפת עולם שמצדדת בדוקים בכבוד ומקיים זאת, והדבר הזה עובר. אני אומר שהיו סממאות, לא מבית-מדרש, שהיו הרבה פחות חכמות, והעיקר — גרמו הרבה יותר נזק.

גאולה כהן (התחיה):
— — —

מרדכי גור (המערך):
במתכונת שבה דיברתי על עלייה במלכוּרן — זה היה ענייני, כי הנושא העיקרי היה עלייה. במתכונת הריאלי-פוליטית של מדינת ישראל, אני לא צריך לחזור על כל דעות, כי, לפי הערכתי, אם תחקים תפיסת העולם שלנו, של דוקים בכבוד עם העם השכן, עם העם הערבי, ואם נראה את ירושלים כבירת המדינה הכוללת, ואם נזכור שמדינת ישראל כמדינה יהודית צריכה להתקיים עם רוב יהודי — אני אומר לך: ירושלים תישאר שלמה בידנו.

אני שמת שחברי, חבר הכנסת קופמן, נכנס הנה. כשלא הייתי פה, ברשותכם, אספתי כסף לבתי-החולים בארץ. בכורך החקיקים פה דיון על נושא רפואי — ואני נסעתי לאסוף כסף לבתי-החולים. מעבר לרכילות השוטפת, אקרא קטע קטן מאוד.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
לא תכעס עלי אם אגיד לך שלא הבנתי אף מלה ממה שאמרתי?

מרדכי גור (המערך):
בחלק השני אחזור גם אליך.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אמרתי שהיה לך נאום באוסטרליה ונאום פה.

מרדכי גור (המערך):
לא היה לי נאום באוסטרליה. תסלח לי. כשנושא השיחה שם היה עלייה והצורך להרגיש — — —

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
— — —

מרדכי גור (המערך):
חבר הכנסת שריד, הרי אני אישית שהפרסום היה נכון, ולא התווכחתי בעניין זה. השאלה שעלתה פה כשלא הייתי, האם זוהי תוכנית פוליטית — על זה עניתי את התשובה. כשאחיה לא רוצה, אחיה לא שומע, ואני אגיד עוד מעט גם כדיוכוח הפוליטי האחר.

וכן, לגבי ירושלים כתבתי ואמרתי בצורה ברורה: "מבחינתי את מטרתי השגתי. הרהיבתי בידנו. הרהיבתי הוא

מרדכי גור (המערך):
אם ייתן לי היושב-ראש שתי דקות, אני מבטיח לעשות את זה ברצון רב.

היו"ר א' נחמיאס:
בבקשה, בבקשה, אדוני, רק תישארו אתי עד הסוף, אל תצאו באמצע.

מרדכי גור (המערך):
אני רוצה לומר ליושב-ראש, ואני רוצה לומר לחברת הכנסת גאולה כהן — אני מעריך שאת יודעת זאת היטב — שאם יהיה זה תלוי בי, תישאר ירושלים בדינו לנצח, כפי שאמרתי בזמן שחרור ירושלים. לא זו בלבד שאמרתי זאת אז, אלא גם חזרתי ואמרתי זאת ב"יום ירושלים" האחרון, ואחזור על זה במלה אחת. אבל, כיוון שהדברים פורטמו — מדרך הטבע לא תמיד בדיוק מוחלט, בעיקר מחוץ לקונטקסט מסוים — אני רוצה להסביר כמה מדובר.

הציגונות, אינני צריך לומר לכם, באה לפתור את בעיית העם היהודי בארץ-ישראל, ומי שעוקב אחרי ההיסטוריה של ירושלים יודע היטב, שירושלים היתה עיר בירה בפועל רק כאשר היה בישראל רוב יהודי. היא לא היתה עיר בירה לא של המוסלמים ולא של הנוצרים. היא היתה עיר בירה כשאנחנו היינו הרוב, ואנחנו נלחמנו על ירושלים כחלק מרכזי של העם היהודי.

כשאני בחוץ-לארץ, לא בשליחות של ה"כונס" או של "קרן היסוד" — ובפגישות אלה אני מדבר כפי שאנחנו מתבקשים לדבר — אלא בפגישות עם קהילות, הנושא העיקרי והיחיד שאני מדגיש הוא הצורך לעלות לארץ-ישראל, למדינת ישראל. אינני צריך לומר לכם, ששואלים כל מיני שאלות מיותרות, ורובן ספקולטיביות, שאלות שאין להן שום קשר לתוכנית פוליטית כזאת או אחרת, אבל — ירושלים צריכה להיות יהודית, וזה הנושא המרכזי שאני מדבר עליו. נשאלה: האם מן החוכמה לעשות את הספקולציה הזאת? כן, אני מודה, מבחינתי, הציגונות וישראל, ארץ-ישראל, מדינת ישראל, ובעיקר העם היהודי בישראל — זה דבר אחד, ואת הספקולציות האלה אפשר לעשות.

אני מוכרח לומר, שבחיים הפוליטיים שלנו נתקלתי בסממאות הרבה יותר הרסניות, ותסלחי לי אם אזכיר כמה מהן. אני חושב, למשל, שהסממה "אף שעל" היתה הרבה יותר חמורה, אפילו מנקודת הראות של ויתור על שטחים, וכך גם הסממה "מוטב שרם-א-שיח" בלי שלום מאשר שלום בלי שרם-א-שיח". בכאב לב היינו צריכים לוותר אחר כך, כמעט בלי קשר להשקפת עולם. הרי שנינו נסענו לימית לראות בהריסתה. אני מסביר, שהיו סממאות שאפשר לדון — — —

יובל נאמן (התחיה):
— — —

גאולה כהן (התחיה):
— — —

מרדכי גור (המערך):
אני מדבר על העובדה הפוליטית. לזה אני חותר, מפני שאני מקווה שלא נחזור לעובדות פוליטיות בגלל ראייה לא-נכונה א-פירורית. הרי גם בזמן האחרון היו לנו ויכוחים — כאשר מהכיוון שלכם נשמעה הטענה, שגם מקורות הליטני הם חלק מארץ-ישראל, וכגללם הלכנו הרבה יותר צפונה. גאולה, אני מצטט דברים שנשמעו.

— הצעה לסדר־היום: הצעת חוק הרשויות המקומיות (בחירת ראש הרשות וסגניו וכהונתם) (פעילות ראש רשות בזמן ביניים) —

יעשה זאת פה שר הביטחון, הרמטכ"ל, וכל המפקדים בכל הדרגות, יאמנו את הצבא, יציידו את הצבא, יכינו אותו למלחמה. לא הם צריכים להסביר מדיניות, כל מדיניות שהיא. אם אכן יישמר העיקרון בצבא, אני מקווה שירד הטון של חברי הכנסת הקשורים בעניין ויפסיקו לטפל בצבא כמכלול וכנציגיו ברמות השונות בכלל זה.

אם קשה לנהל מדיניות כזאת או אחרת בלבנון או ביהודה, כשומרון ובעזה — אני הייתי מפקד בעזה, וראי שזה קשה — זה לא נושא לדיון ציבורי. האם להישאר בעזה או לא — זה נושא לדיון ציבורי, וידונו בו.

לכן, במיוחד אחרי לבנון — לבנון ערערה את כל המושגים האלה, לכן הוכרתי את מלחמת יום הכיפורים — יש להוציא את הצבא מכלל מערכת דיונית ספקולטיבית פוליטית.

אני שמח ששר הביטחון כבר נטל לידי את המושכות בעניין עצומות של יחידות ושל קבוצות. את הדבר הזה צריך להפסיק באופן מוחלט. יש לנקות את המערכת הציבורית בעניין הצבא, ולהוריד את הצבא מהכותרות הציבוריות.

אני יודע, יגידו לי: היום התקשורת פתוחה יותר. זה נכון. אבל קיום הצבא כגוף כלל־לאומי חשוב יותר.

לכן, לפי הערכתי, צריך להוריד את הנושא הזה מסדר־היום.

הי"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת מרדכי גור. חברת הכנסת גאולה כהן, את מסכימה להעביר את הנושא לוועדה?

גאולה כהן (התחיה):

כן, כהצעת השר.

הי"ר א' נחמיאס:

תודה. חברי הכנסת, לפנינו שתי הצעות: האחת, להעביר את הצעתה לסדר־היום של חברת הכנסת גאולה כהן לוועדת החוץ והביטחון; ושנייה — להסיר את ההצעה מעל סדר־היום. מי להעביר הנושא לוועדת החוץ והביטחון — יצביע. מי בעד ההסרה — יצביע.

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את הנושא

לוועדת החוץ והביטחון — רוב

בעד ההצעה שלא לכלול את

הנושא בסדר־היום של הכנסת — מיעוט

ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדת

החוץ והביטחון נתקבלה.

יח. הצעת חוק הרשויות המקומיות (בחירת ראש הרשות וסגניו וכהונתם)

(פעילות ראש רשות בזמן ביניים), התשמ"ה — 1984*

(הצעת חבר הכנסת ב' שליטא)

בני שליטא (הליכוד):

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, אדוני סגן שר הפנים —

—

סגן שר במשרד ראש הממשלה ר' מילוא:

סגן השר,

גם הכותל. כאן אני מרגיש כמו בבית, גבול המאויים, הרהיבית, הרהמוריה, אברהם ויצחק, בית־המקדש, הקנאים, המכבים, ברכוכבא, רומאים ויוונים. הכול מתערב יחדיו במחשבה. אולם ההרגשה איתנה ועמוקה מן הכול — אנחנו בהרהיבית והרהיבית הוא שלנו.

ואם — חבר הכנסת יוסי שריד, עכשיו אני עובר לחלק השני — ננקוט מדיניות מאוזנת — שבחלקה אנחנו הולכים ביחד ובחלקה נפרדות הדרכים — של רוב יהודי במדינת ישראל ללא שלטון על מיעוט גדול —

גאולה כהן (התחיה):

—

מרדכי גור (המערך):

חברת הכנסת גאולה כהן, עכשיו אני מביע את דעתי הפוליטית.

— הדבר הזה יתאפשר עלידי גידול בעלייה ועלידי נקיטת מדיניות נכונה בארץ, או אנחנו נהיה צודקים במדיניות וירושלים תישאר שלנו. זה מה שאני אומר.

גאולה כהן (התחיה):

אני מקבלת זאת.

מרדכי גור (המערך):

עכשיו אני עובר — — —

הי"ר א' נחמיאס:

אבקשן לסיים.

מרדכי גור (המערך):

חבר הכנסת שריד, אני רוצה לעבור לנושא המרכזי, ובקיצור, למה אני מבקש להוריד את הנושא מסדר־היום? כל ריכוז וכל דיון בנוגע לצה"ל מכניס אותו למערבולת פוליטית מיותרת ומזיקה. לא חשוב איזה צד עושה את הדבר הזה. רק כעיתון של היום מזכרים קציני צה"ל בארבע כותרות. אינני יודע אם שר הביטחון עדיין נמצא פה, אבל בארבעה נושאים — מפקד חיל הים מדבר על עתיד חיל הים, קצין חינוך ראשי מדבר על חינוך, הרמטכ"ל מופיע במאמר הקשור ב"לביא", ואני לא צריך להזכיר את הדיון שהיה בשבוע שעבר לגבי אלוף פיקוד המרכז. ידידי היקרים, אנחנו כורתים את הגזע שעליו אנו יושבים. צריך להוציא את הצבא מהוויכוח הפוליטי שיכול להיות פה.

אני פונה לשר הביטחון ומציע לבקש דבר שעשינו בעבר, כי צודקים פה. בעת מלחמת ההתשה היה לנו עניין דומה, עם "מלכת האמבטיה", והתגברנו עליו. אז היו הפגנות והיו תנועות מחאה. אחרי מלחמת יום הכיפורים, כאשר התמנית לרמטכ"ל, הפסקנו את העניין. אין לאלופים הצדקה להופיע בתקשורת. אין סיבה שקצינים יסבירו מדיניות כזאת או אחרת.

הי"ר א' נחמיאס:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לסעיף הבא: הצעת חוק צ"ב

— הצעת חוק הרשויות המקומיות (בחירת ראש הרשות וסגניו וכהונתם) (פעילות ראש רשות בזמן ביניים), התשמ"ה — 1984. מאת חבר הכנסת בני שליטא. בבקשה.

בני שליטא (הליכוד):

הצעת החוק הזאת באה לעולם על סמך הניסיון המצטבר. התופעה קיבלה תאוצה גדולה דווקא בבחירות האחרונות. האמינו לי, זה לא כעד מישוה ולא נגד מישוה אחר. אחראים לכך באותה מידה ראשי הרשויות של המערך ושל הליכוד.

התופעה היא שראשי רשויות, לאחר שנודעו תוצאות הבחירות ולאחר שידעו שהם לא ממשיכים לכהן, ככלו את המועצה או את העירייה בעסקות חזויות כבדות וכובלות. הם גרמו להוצאת כספים רבתי, כמעט "אדמה חרוכה".

אינני יודע אם זה טוב לליכוד או טוב למערך, אבל אני יודע שטוב לתושבי העיר שהתופעה הזאת תהיה תחת פיקוח מסוים. לכן באה הצעה זו לומר, ששר הפנים — — —

חבר הכנסת וירשובסקי, אתה לא רוצה להקשיב, אתה יכול שלא להקשיב. אבל חשוב לי מאוד שסגן השר יקשיב, ואחא מפריע.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

איך אמנע מעצמי את החוויה, ולא אקשיב לך?

בני שליטא (הליכוד):

נכון, אתה צודק, זו באמת חוויה, וטוב שתקשיב.

אדוני סגן השר, הצעת החוק נותנת לשר הפנים את הסמכות לשנות במקרים קיצוניים וייחודיים החלטות שהתקבלו בתקופת ביניים זו, הנמשכת חודש או חודש וחצי.

אם יגיע שר הפנים למסקנה, שההחלטה שהתקבלה איננה לטובת העיר, איננה לטובת התושבים ואיננה טובה לקופה הציבורית, ושהיא נעשה מטעמים פוליטיים כאלה או אחרים, יהיה מקום לשיקול דעת נוסף שלו. אם ראש העיר הנבחר, הנכנס לתפקידו, אינו רוצה שיכבדו אותו ברגע האחרון, הוא יפנה אל שר הפנים בעניין זה. שר הפנים יוכל לקבל את דעתו, או לא לקבל אותה, הכול על-פי שיקול הדעת שלו.

יהיו שישאלו מדוע לא לקבוע את התקופה לשלושה חודשים לפני הבחירות, ואולי לתקופה מוקדמת יותר, ובכן, הדברים האלה נעשים ויכולים להיעשות לאחר שנודעו תוצאות הבחירות. אז יודע ראש העיר המכהן אם הוא נבחר, אם לא.

אני פונה אפוא לבית בבקשה להעביר את החוק הזה לדין טרומי. ההצעה טובה, היא באה לתקן פרצה שהיתה קיימת ולא הרגישו בה עד לבחירות האחרונות לרשויות המקומיות. אז נתקלנו בכך. מצויים בידי כל הרישומים על מקרים כאלה של ראשי ערים, גם מכאן וגם מכאן, שעשו כל מיני פעולות שכדאי לבדוק אותן. תודה רבה.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת בני שליטא. אדוני סגן השר רוני מילוא, בבקשה.

סגן שר במשרד ראש הממשלה ר' מילוא:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, מאז שנת 1975 מכהנים ברשויות מקומיות ראשי רשויות שנבחרים אישית. כל ראש רשות חדש מתחיל בכהונתו לאחר פרסום תוצאות הבחירות ברשומות — — —

היו"ר א' נחמיאס:

נובמבר 1978. אני בטוח בזה. הבחירות האישיות הראשונות בישראל לראשי ערים היו בנובמבר 1978. החוק התקבל אף הוא ב'1978. בעיריית כיהנו ראשי העיר מ' בינואר 1974 עד נובמבר 1978 על-פי שיטת בחירות קודמת.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

זה נכון.

סגן שר במשרד ראש הממשלה ר' מילוא:

אם שניכם מאשרים זאת, מי אני שאתווכח על כך. מכל מקום, לפי סעיף 27 לחוק, עד לחתימת כהונתו של ראש רשות חדש מכהן ראש הרשות הקודמת.

יש כמה מצבים אפשריים, שבהם ראש הרשות היוצא יודע שהוא לא יכהן בתקופת הכהונה החדשה: אם הוא לא העמיד את מועמדותו לבחירות כלל; אם הוא התמודד בבחירות ולא נבחר אלא מישוה אחר נבחר לתפקיד.

מטעמים טכניים, אף שמשרד הפנים משתדל לקצר את הזמן, חולפים לפעמים כמה שבועות בין יום הבחירות לבין יום פרסום התוצאות, ובכל התקופה הזאת מכהן כראש רשות אדם היודע שבעוד ימים מספר, או בעוד שבועות מספר, יחזל לכהן.

רוב ראשי הרשויות המכהנים כמצב זה מגלים אחריות, אך לצערנו היו מקרים אחדים שבהם ראשי רשויות לא נהגו כך, והיו טענות על התקשרויות לא נחוצות, הענקת דרגות לעובדים וכדומה.

חבר הכנסת בני שליטא מציע למנוע שימוש לרעה בסמכויות בתקופת המעבר. אני מסכים, כי הבעיה היא בעיה, אם כי כאמור הבעיה מצטמצמת לדעתי למקרים בודדים. משרד הפנים בדעה, כי ההצעה המוצעת על-ידי חבר הכנסת שליטא מרחיקה לכת מדי. לא נראה לנו, שראש רשות חדש יוכל לבטל החלטת קודמו במחייב, אפילו באישורו של שר הפנים.

בדמוקרטיה ותיקות מאתנו, דוגמת ארצות-הברית, הנשיא, שאף הוא נבחר אישית בחודש נובמבר, נכנס לתפקידו בראשית ינואר. אף-על-פי-כן אין הוא מבטל את החלטות קודמו עם כניסתו לתפקידו.

בעבר התנגדנו להצעה ואמרנו שמשרד הפנים מחפש דרכים אלטרנטיביות. ההצעה המתגבשת היא בעצם הצעה מונעת: להגביל את סמכויות ראשי הרשויות לזמן הביניים ולא להעניק סמכויות ביטול לאחר מעשה, כפי שמציע חבר הכנסת שליטא.

הנוסח המוצע על-ידינו הוא: "ראש רשות המכהן לפי סעיף זה אינו רשאי למנות עובדים לפי סעיף 167 או 170 לפקודת העיריות [נוסח חדש], לפטר עובדים לפי סעיף 171(1) או 171(2). לחתום על מסמכי תשלום לפי סעיף 191 בסכום העולה על החלק החמישים של התקציב הרגיל לכל שבוע של כהונה לפי סעיף זה, למעט סעיפי שכר ופידעון מלוות, לחתום על חוזים לפי סעיפים 195, על שטרות לפי סעיף 199, ללא קבלת אישור מיוחד משר הפנים או ממי שהשר הסמיכו לכך. התחייב ראש-עירייה המכהן לפי סעיף זה או חתם חוזה או התחייבות ללא אישור שר הפנים, תיחשב ההוצאה כהוצאה בניגוד לחוק לפי סעיף 221 לפקודה".

לכן אני רוצה להציע, שנעביר את הצעתו של חבר הכנסת שליטא לדין בוועדה, שם נשקול את החלופות השונות — הצעת משרד הפנים, שהיא הצעה מונעת, ולא מבטלת בדעיבר; הצעתו של חבר הכנסת שליטא, המבקש בעצם לאפשר ביטול בדעיבר של החלטות שהתקבלו. שתי ההצעות יבואו לדין. אני חושב, שהצעת משרד הפנים טובה יותר, אבל מוכן שיש מקום לדון בכך בוועדה.

אני מציע אפוא להעביר את הנושא לוועדת הפנים ואיכות הסביבה של הכנסת.

— הצעת חוק הרשויות המקומיות (בחירת ראש הרשות וסגניו וכהונתם) (פעילות ראש רשות בזמן ביניים);
— הצעת חוק להארכת תוקפן של תקנות שעת-חירום (תשלומי חובה) —

הי"ר א' נחמיאס:

תודה לאדוני סגן השר רוני מילוא. הצעה אחרת להכיר הכנסת מרדכי וירשובסקי.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הבעיה שרוצה חבר הכנסת שליטא לפתור, וגם משרד הפנים מכיר בחשיבותה, היא אומנם בעיה קיימת, ואין חולק על כך. אבל הפתרון שמציע חבר הכנסת שליטא הוא קיצוני מדי. אומנם הוא משאיר שיקול-דעת לשר הפנים, אבל שר הפנים הוא בסופו של דבר גם שר שאיננו בעל סמכות שיפוטית, וגם הוא בעל נטיות פוליטיות, וגם הוא יכול להיות בשלב מסוים שר שיוצא מתפקידו ומתחלף, ולא בסניכרונזציה, עם ראש הרשות היוצא. כך יכול לקרות מצב, שראש רשות שחלף לכהן פעל פעולה במסגרת התקציב המאושר של עירייה או של מועצה מקומית, והוא הוציא הרצאה כדיון, ובכל זאת הפעולה הזאת נכנסת למסגרת הדברים שאותם אפשר לבטל. אומנם אומרים לי, שזה טעון אישור שר הפנים והוא יכול לבטל או לשנות, אבל ככל זאת יש פה אפשרות שאנשים שיצרו קשר חוקי לחלוטין עם העירייה, כשהעירייה פעלה בעצם מכוח סמכותה, כי לא היתה פה חריגה מהתקציב או חריגה מהוראה אחרת, ובכל זאת הפעולה הזאת יכולה להתבטל רק משום שראש הרשות המקומית התחלף, בא מישהו אחר שהדבר הזה אולי אינו מוצא חן בעיניו. אני חושב שזה מרחיק לכת. זה מסוכן. זה סעיף לא טוב.

ההצעה שהעלה סגן השר רוני מילוא היא הצעה טובה יותר, אבל גם כה יש אלמנטים שצריך להזהר מאוד בהם. אני הייתי מציע, שהצעת חוק זו לא תועבר לוועדה, שוועדת הפנים באמת תעסוק בסוגיה, תלמד אותה, ואחרי שיהיה לה פתרון מתקבל על הדעת, תובא הצעת חוק. אני חושב שיש להעניק לחבר הכנסת בני שליטא, שהעלה את הרעיון הזה, את הזכות להעלות אותו בדיון. העברת הצעתו תיצור גרעין לנקודת מוצא לא-נכונה ולא-טובה, ואני רוצה להזהיר מפניה.

אתם יכולים גם לראות בסעיף קטן (כ) של ההצעה —

—

יט. הצעת חוק להארכת תוקפן של תקנות שעת-חירום (תשלומי חובה), התשמ"ז — 1987*

(קריאה ראשונה)

הי"ר א' נחמיאס:

אנחנו עוברים לדיון בהצעת חוק להארכת תוקפן של תקנות שעת-חירום (תשלומי חובה), התשמ"ז — 1987. רשות הדיבור לשר התעשייה והמסחר אריאל שרון.

שר התעשייה והמסחר א' שרון:
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, תוקפן של תקנות שעת-חירום (תשלומי חובה), התשי"ח — 1958, עומד לפוג בסוף תודש זה.

תוקף התקנות מוארך מדי פעם, ולאחרונה הוא הוארך ביוני 1986, בשנה נוספת. בינתיים אישרה הממשלה את הצעת חוק היטלים מיוחדים, התשמ"ז — 1987, והיא תונה בקרוב על שולחן הכנסת. בהצעת חוק זו כלולות, בין היתר, הוראות האמורות להחליף תקנות שעת-חירום אלה. מאחר שעדיין יש צורך בהפעלת התקנות, מוצע להאריך את תוקפן בשנה נוספת.

* רשומות (הצעות חוק, חוב' 1834).

הי"ר א' נחמיאס:

אדוני גמר.

בני שליטא (הליכוד):

יש הצעה אחרת לגבי הצעת החוק?

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

בפירוש. אני רוצה להסיר, חבר הכנסת שליטא,

בסעיף קטן (כ) כתוב: "פעולה שבוטלה כאמור, רואים אותה כבטלה מעיקרה". זאת אומרת, פעולה שאפילו לא היתה קיימת, תראו באיזה מצב משפטי נמצא האדם שעשה את זה בתום לב. אין לו אפילו סמכות ערעור בבית-משפט, אין לו אפשרות לפניה לשום ערכאה, והוא יוצא מפסיד משיקולים פוליטיים בלבד.

ההצעה הזאת כפי שהיא היא הצעת בוסר, למרות הרעיון הבסיסי הנכון, ואני מציע שלא לאשר אותה.

הי"ר א' נחמיאס:

תודה. אנחנו עוברים להצבעה על הצעת חוק הרשויות המקומיות (בחירת ראש הרשות וסגניו וכהונתם) (פעילות ראש רשות בזמן ביניים), התשמ"ה — 1984. לפנינו שתי אפשרויות: האחת להעביר את ההצעה לוועדה, והשנייה להסירה מעל סדר-היום.

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את הצעת

החוק לדיון מוקדם בוועדה — רוב

בעד ההצעה להסיר את

הצעת החוק מעל סדר-היום — מינוס

ההצעה להעביר את הצעת חוק הרשויות

המקומיות (בחירת ראש הרשות וסגניו

וכהונתם) (פעילות ראש רשות בזמן ביניים),

התשמ"ה — 1984, לדיון מוקדם בוועדה

הפנים ואיכות הסביבה נתקבלה.

התקנות משמשות, כידוע, מכשיר כלכלי חשוב. מכוחן מוטלים היטלים להשגת המטרות האלה: 1. הסדרת הביקוש או התצרוכות של טובין, בכלל זה לצורך מניעתם של עורפים או לצורך הוולת של טובין; 2. הגנה על תוצרת הארץ בפני תחרות של מוצרי יבוא; 3. קיום מחיר אחיד או יציב לטובין; 4. ספיגתו או מניעתו של רווח עודף, בין שנקבע לטובין מחיר מרבי או קבוע לפי כל דין ובין שלא, אם הרווח אינו נובע מעמלו או מיעילותו של מחזיק הטובין; 5. עידוד היצוא.

אבקש לאשר את הצעת החוק ולהעבירה לדיון בוועדה.

הי"ר א' נחמיאס:

תודה לשר התעשייה והמסחר. מאחר שאין נרשמים לדיון בקריאה ראשונה, אנחנו עוברים להצבעה.

ה צ ב ע ה

ההצעה להעביר את הצעת החוק להארכת חוקן של תקנות שעת-חירום (תשלומי חובה), התשמ"ז-1987, לוועדת הכספים נתקבלה.

כ. הצעה לסדר-היום

קביעת מדיניות שוויונית וביטול האפליה במדינה

השכיחה אינה נגד המדינה. הנה, עובדה היא שלא היה אירוע אחד, ולו קטן, של יידוי אבינים, או של איוז הפגנה או תסיסה. היום עבר בשקט כפי שתוכנן. אני חושב שזה אות כבוד למארגנים ולציבור הערבי, אשר מגלה בגרות מלאה ויודע גם למחות וגם לשבות שביחה בצורה שהיא יאה לאזרחים נאמנים, אזרחים שיודעים לעשות את העבודה שלהם בצורה הנכונה.

אבל, אנחנו שובתים היום, ב"יום השוויון", 40 שנה אחרי קום המדינה, אחרי שקט של 40 שנה. אנחנו באים ושובתים היום, כי הגיעו מים עד נפש. אי-אפשר לסבול עוד את האפליה הקיימת במדינה. אני אומר זאת כאזרח נאמן של מדינת ישראל. אני חושב שזו המדינה שלי, זאת המולדת שלי, כפי שאזרח יהודי חושב. אני מאמין שיש שני עמים שחיים כאן, לשניהם יש זכויות בתוך הארץ הזאת, בתוך המדינה. כאשר אני מדבר על נאמנות, אני לא עושה טובה למישהו, כי זו החובה הבסיסית של כל אזרח במדינה שהוא ח"י בה. זו המולדת המשותפת. אני חושב שצריכים לעשות כל מאמץ כדי שהיא תהיה מולדת טובה יותר לכל אזרחיה.

אנחנו, כחלק אינטגרלי של המדינה, לא קיבלנו במשך השנים את הזכויות המגיעות לנו כאזרחים, אף שאני חושב, אני מאמין ואני יודע, שהאזרח הערבי מילא את כל החובות אשר המדינה דרשה ממנו. כל מה שנתבע לעשות הוא עשה — נאמנות למדינה, שמירה על חוקיה, תשלום מסים; כל החובות האזרחיות אשר המדינה דרשה.

למי שמעלים את התביעות לגבי שירות צבאי, או שירות לאומי — אנחנו יודעים ששר הביטחון, מטעמים ביטחוניים מובהקים, מתנגד בגלוי לשירות הצבאי של האוכלוסייה הערבית, ואת בגלל סירוב ערבי. כעניין השירות הלאומי כאלטרנטיבה, כא שר העבודה והרווחה לפני ימים אחדים ואמר מעל במת הכנסת, שאנחנו לא ערוכים לזאת, שהמדינה לא ערוכה לזאת, לא רוצה בזאת, כי אין לנו הכלים, אין לנו האמצעים, אין לנו הכספים המיועדים לביצוע הדבר הזה.

רכותי חברי הכנסת, אני אומר שהאזרח הערבי ממלא שירות לאומי, שכן 97% מהצעירים הערבים בגיל שירות חובה עושים את העבודות הקשות, העבודות השחורות בבניין, כשירותים, בחקלאות. הם שותפים אמיתיים לבניין הארץ. מי שחושב שאנחנו לא ממלאים את השירות הלאומי, את החובה של שירות לאומי, הוא טועה ומטעה. אנחנו ממלאים את השירות הזה. הפועל הערבי, העובד הערבי, הוא שמקים את הבתים, הוא שעובד בשדות, הוא שעושה את עבודות השירותים. אני רוצה לראות את מצב המדינה ללא עשרות ומאות אלפי הפועלים הערבים הישראליים שעושים את העבודה. אני חושב שאנחנו ממלאים את השירות הזה, ואפילו יותר מהגורש.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
זה לא הונח על סדר-היום. לא היה סיפק בידנו ללמוד את העניין. זה יום של הצעות לסדר-היום.

היור' א' נחמיאס:
שמעתי, קלטתי, ואשיב לך. מוכיר הכנסת אומר, שביום שני הוא הכריז על הנחת הצעת החוק על שולחן הכנסת. פורסם בכתב שזה יידון היום. לכן אנחנו ניגשים להצבעה.

היור' א' נחמיאס:
אנחנו עוברים להצעה לסדר-היום מס' 5698, בנושא: קביעת מדיניות שוויונית וביטול האפליה במדינה — מאת חבר הכנסת עבדאלוהב דראושה.

עבדאלוהב דראושה (המערך):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, היום שובתת האוכלוסייה הערבית בישראל שכיחה כללית, ואני שמח לומר שהשכיחה היתה שכיחה שקטה. היא עוברת בשקט, והיא כללה את הרוב המסיבי של הציבור הערבי, אשר נענה ליוזמה של מארגני השכיחה וגם לבקשה לשמור על השקט ועל הסדר.

מר'ם גלזר-תעסה (הליכוד):
מי היו היוזמים?

עבדאלוהב דראושה (המערך):
כל ראשי הציבור הערבי, בכלל זה הנואם העומד לפניך.

מר'ם גלזר-תעסה (הליכוד):
אמרו שזה של רק"ח.

עבדאלוהב דראושה (המערך):
זה לא נכון. זה לא עניין מפלגתי. זה עניין ציבורי כללי, ממלכתי כולל, וכל נציגי הציבור הערבי, בכנסת, בהסתדרות, בהסתדרות המורים, בכל הגופים האחרים, ארגוני סטודנטים, ארגוני נוער, ראשי המועצות המקומיות, כולם הסכימו פה-אחד שהיום הזה ייקרא "יום השוויון". התביעות המועלות הן תביעות אזרחיות ממדרגה ראשונה, ואין להן שום קשר לנושא הפוליטי הכולל של הסכסוך במזרח התיכון. אומנם האפליה הנעשית, נראה שנעשית על רקע לאומי, בגלל השייכות הלאומית של המיעוט הערבי. לכן התביעות המוצדקות המועלות היום הן כולן תביעות אזרחיות, ולא נמצאת בתביעות הללו שום תביעה אשר קשורה לנושא הסכסוך הישראלי-ערבי. התביעות המועלות הן בנושאי חינוך, בריאות, הרשויות המקומיות, שכר הלימוד באוניברסיטאות, תוכניות בנייה, וידה של שום מפלגה לא היתה על העליונה בנושא זה.

אני יכול לומר, שאותה מפלגה שאת הזכרת, רק"ח, רצתה לקרוא ליום הזה "יום השלום והשוויון" ולכרוך את זה בנושא הפוליטי. הרוב המסיבי קיבל את ההצעה שהעליתי באותו כנס, שיש לקרוא לזה "יום השוויון". אנחנו רוצים לגייס את הכוחות הדמוקרטיים היהודיים לתמוך בתביעות הצודקות לגבי נושאים אזרחיים מובהקים. לא הועלה נושא פוליטי אחד בתביעות שלנו.

אני חושב שהיום מוצדק מאוד לבוא לממשלה ולכנסת ולדעת הקהל בישראל, במיוחד לדעת הקהל היהודית, ולבקש תמיכה באותן תביעות אזרחיות שאנחנו מעלים בשכיחה הזאת.

המקומיות הערביות לא מקבלות יותר מ-15% מהחקציב, גם הרשויות הדרוזיות, שגם בניין שירותו בצבא.

יש צורך לפתור היום עוד כמה בעיות. כמו אדמות הווקף המוסלמי. שמעתי שלשר שחל יש תוכנית בנושא הזה. אני מברך על התוכנית הזאת.

סגן שר במשרד ראש הממשלה ר' מילוא:
יש לו תוכנית לכל נושא.

עבד-אללה דראושה (המערך):

אם זו תהיה תוכנית מעשית. אני מברך גם על התוכנית של השר ארנס בנושא של אקריה וכירעם, וגם על התוכנית של השר פרס בנושא הזה. אני מקווה ששניהם יוכלו למצוא אפשרות לממש מעצית את החזרת המפונים לכפריהם. זה נושא שצריך לאחד, לדעתי, את כל הממשלה, את כל הכית — לעשות צדק אחרי 40 שנה עם אנשים שהתפנו לפי בקשת הצבא, ועל-פי החלטה של בג"ץ להחזיר אותם ולעשות צדק אתם. כי זה צדק שיכול, לדעתי, לשרת את המדינה ולשרת אותה אוכלוסייה נאמנה.

אבל קיימות גם בעיות של קרקע ושל תיעוש. בכל היישובים הערביים אין אזור פיתוח א'. עד היום לא הוכרו ביישובים הערביים אזור פיתוח א', אף-על-פי שיש בקשות על גבי הבטחות.

גם האבטלה בסקטור הערבי היא בעיה מדאגה. 20% מכוח העבודה מובטלים, בעוד הממוצע הארצי אינו עולה על 7%.

היידר א' נחמיאס:

אני מבקש שתסיים מייד. לא רציתי להפסיק אותך. כי פיתחת את הנושא.

עבד-אללה דראושה (המערך):

לא מיציתי את הזמן שלי. אינני אשם כאיתור שהיה.

היידר א' נחמיאס:

איזה איחור? אתה צריך לדבר 10 דקות, ואתה מדבר כבר 15 דקות.

עבד-אללה דראושה (המערך):

לא דיברתי 15 דקות. אני מבקש עוד שתי דקות. תסלח לי.

משרד השיכון נותן פחות מ-1% מתקציבו לאוכלוסייה הערבית. במשך כל השנים לא נבנו אלא כמה מאות דירות בנצרת. גם ההסתדרות לא בנתה ולו גם ירידה אחת בסקטור הערבי.

אני רוצה לסיים לפי בקשת היושב-ראש ולומר שהיום, לדעתי, יש להנהיג מדיניות כוונה, מדיניות של שוויון מלא לכל אזרחי המדינה, ולשלב את האוכלוסייה הערבית בחיי המדינה. מי שמחלם מהצדק בחביעות שלנו מתנכר לעקרונות האנושיים, למגילת העצמאות ולמגילת זכויות האזרח ומגביר את הקיטוב במדינה. זה הזמן לקבוע מדיניות שוויונית כוונה, שוויון מלא ולא פחות מזה. לדעתי זה יכול לחזק את החברה הישראלית כולה, על כל מרכיביה. הציבור הערבי בישראל, שהוא חלק אינטגרלי של המדינה, חושב שמי שיכול לעזור לו בנושא הזה יכול לשרת את האינטרס הכולל וגם את ביטחון המדינה. מי שרוצה שהאזרח הערבי יוכל להזדהות עם המדינה חייב להבטיח לו את מלוא הזכויות האזרחיות שהוא זכאי להן.

ומשפט אחרון. כבוד סגן השר מילוא, אתה הצהרת, שמעתי זאת ברדיו, שאינך יכול להמשיך בתפקידך מפני

כאשר מדברים על איהשירות בצבא כעל אמתלה לאי-ימתן וכויות — הנה האחים הדרוזים משרתים בצבא. למה הם לא קיבלו שוויון מלא? למה רק עכשיו הם זכו להכרה שדרושים צריכים לקבל שוויון זכויות אחרי 40 שנה? אך זאת עדיין תוכנית. אינני רואה את יישומה.

מי שמשתמש בשירות הצבאי או הלאומי כעילה לאפליה — אני חושב שהוא טועה. זאת חובה בסיסית של הממשלה, לתת לכל אזרחיה שוויון מלא.

אני חושב שאיננו זרים בארצנו, אנחנו חלק אינטגרלי של המדינה. אי-אפשר להשלים עם אפליה בקצבאות הילדים כטענה של שירות בצבא, כאשר הילד הערבי אוכל אותה ביצה, כאותו מחיר, שאוכל הילד היהודי; לוכש אותו זוג מכנסים שלובש הילד היהודי ובאותו מחיר. למה להעניש את הילדים הללו ולגדל אותם כילדים מופלים מגיל צעיר? אני חושב שיש להביא לשינוי בנושא של הקצבאות, ולהבטיח שוויון מלא לכל המשפחות, יהודיות וערביות.

בנושא החינוך, כאשר אנחנו מדברים על מחסור בכיתות לימוד, לפחות 1,500 כיתות — שר החינוך והתרבות הציע תוכנית שש-שנתית, כאשר כל שנה יבנו 200 כיתות, על-מנת לנסות לפתור את הבעיה, לפחות בחלקה הגדול. הממשלה לא אישרה זאת, והשנה עומדים להקים 50 כיתות. אפילו התוכנית המינימליסטית של משרד החינוך לא נתקבלה כממשלה. בניית 50 כיתות היום לא תביא לחיסול הפער הקיים ולא תענה על הצרכים, גם לא על צורכי הילודה הטבעית, הריכוזי הטבעי.

כיום לומדים כשליש מהתלמידים הערבים כתנאים תת-אנושיים, תנאים קשים ביותר. עוד ועוד יש לומר בנושא החינוך, ואינני רוצה להרחיב, כי זה נושא העומד בפני עצמו.

אני רוצה להתייחס לנושא של קליטת המשכילים הערבים כתפקידים ממשלתיים. היתה החלטה, היתה גם הצעה ככנסת — אני העליתי אותה בעבר. השר ארנס קיבל זאת, והיה דיון בעניין. גם הממשלה התייחסה לנושא הזה, אבל אני לא רואה שום התקדמות ממשית. קליטת משכילים ערבים — זה דבר שהובטח אפילו בהסכם הקואליציוני. אך לא נקלט עובד אחד במשך כשלוש שנים. עובד אחד לא נקלט. לדעתי, זה עוול משווע, כאשר כל שנה מצטרפים מאות אקדמאים ערבים — רופאים, מהנדסים ואקדמאים אחרים — לציבור המובטלים. אין זו רק בעיה של הציבור הערבי, זו בעיה שצריכה להדאיג את המדינה כמישור הממלכתי.

הרשויות המקומיות הערביות סובלות, כידוע, מגידוען בתקציביהן בסך כ-50 מיליון שקלים. הרשויות הללו סובלות מאפליה בתקציבי פיתוח. כל פעם מבטיחים להן הבטחות, אך לצערי הרב לא מקיימים את ההבטחות.

אני שומע על הבטחה חדשה של השר ארנס למתן 20 מיליון שקל. גם אותה אני רואה כהבטחה שאין לה סיכוי להתקבל, כיוון שהיא לא עברה כממשלה ולא עברה בוועדת הכספים. מוסיפים הבטחות על גבי הבטחות ולא מפעילים את האקט הבסיסי של יישום ההבטחות.

אני חושב שהיום יש צורך להבטיח שוויון מלא בין הרשויות המקומיות הערביות והיהודיות, כדי שיוכלו לתת שירות. אין יכול ראש מועצה של אוס-אלי-פחם או של אכסאל, או של טייבה, או של כל כפר אחר, לתת שירותים ב-15% מהתקציב ל-100% אוכלוסייה? אין הוא יכול לעשות זאת? העובדות ידועות לך, סגן השר, ידועות לכולם. אכן הרשויות

הערבית. לציבור הערבי יש סימני זהות ברורים ומפליאים, ולא רק בתעודות הזהות אלא גם בדרכונים — כותבים בדיו אחרת ומותחים שני קווים מתחת "לאזרח ערבי". אפילו ברשימות הנהיגה יש לאוכלוסייה הערבית סימנים, השונים מאלה של כלל האוכלוסייה. אני מצפה לכך שתמחה גם על כך ולא רק בעניין "ילדי ברזיל". תודה רבה.

כא. הצעה לסדרהיום

הבטחת שוויון בין אזרחים ומתן גמול למשרתים בצה"ל

עבדי-אלוהב דראושה (המערך):
אני מבין את זה.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):
זה כאמת דבר יוצא דופן. אני רוצה לומר, שבסיטואציה דומה בארצות-הברית, ממשלת ארצות-הברית לא גייסה אמריקנים ממוצא יפני למלחמה בחזית האוקיינוס השקט. היא רק אפשרה הקמת יחידת מתנדבים מיוחדת, שנלחמה באיטליה לצד בעלות הברית. אם כן, הבעיה הזאת היא בעיה מאוד מאוד קשה, והיא לא קיימת בהיקף כזה בשום מדינה בעולם.

אני לא מציע שלא לגייס את הציבור הערבי כולו לצבא; ייתכן שאפשר להרחיב את חובת הגיוס פה ושם, על קבוצות הרוצות בכך, ואני לא מציע להטיל שירות לאומי כחובה. אני מציע בהחלט לקבוע קריטריונים חדשים לעניין הזה.

היה לי ירכוח בממשלה עם אדם שאני מוקיר אותו גם בנושא היחס לערביי ישראל, עם השר ארנס. אמרתי לו: אל תיקח דוגמה מארצות אחרות, כמו ארצות-הברית, בעניין זכויות של חיילים משוחררים ותחיל אותה בישראל, משום שבישראל יש מצב ספציפי, ולפי המצב הנתון כאן, אוכלוסייה שלמה, על רקע מוצאה ועל רקע הודותה הלאומית והתרחבות, לא מגויסת לא לצבא ולא לשירות לאומי. אך אתה לא יכול לתת ליצואי צבא אין סוף של זכויות שאינן קשורות בשירותם הצבאי. מדוע? משום שאם אתה נותן זאת, אתה פותח פתח ליחס מפלה ולכל מיני דברים שלא קשורים לשירות הצבאי. במקום שבו 20% לא משרתים על רקע מוצאם, אתה יכול בהחלט לפתוח פתח לשימוש לרעה בזכויות חיילים משוחררים.

בשבילי הרוגמה לכך היא קצבת יוצאי צבא, שם העוול כפול ומכופל, משום שבניסוח המושג "יוצאי צבא" קבעו, שגם אדם שלא שירת בצה"ל כפועל זכאי לה. דבר שאני מתקומם נגדו מכול וכול. הוא הדין בשכר הלימוד באוניברסיטאות. אתה לא יכול לקבוע שכר לימוד מפלה באוניברסיטאות כאשר אתה, מדינת ישראל, אומר לאזרח מדינת ישראל: אני לא נותן לך לשירת בצה"ל; אני, המדינה, חזה לא משנה אם ההחלטה מוצדקת. אנב, יש מקרים של ערכים הרוצים להתגייס לצבא, היתה קבוצה כזו בכפר סמך לירושלים, אבל ההחלטה אינה בידיהם.

משום כך נדמה לי, שאנו צריכים לעשות הכנה חדה וברורה בין זכויות החיילים המשוחררים ובין הזכויות של כל תושבי ישראל, ללא אפליה. ראינו שתוסר הבחנה זה גרם למבוכה מסוימת בכנסת, כאשר הצעת החוק של חבר הכנסת שלנסקי, שבעצם הציעה להפיקטו מה שהציע השר פת כממשלה, זכתה בתמיכתם של גופים בכנסת ושל חברי כנסת, שכדרך כלל מתנגדים להבחנה כזאת. וכבר הצביע על כך דן מרגלית במאמרו ב"הארץ" ביום שישי האחרון, שיש כאן

שהמנכ"ל, מר דרעי, אינו מסכים לוותר על התוספת בתעודת הזהות של "ילדי ברזיל". אני מעריך כל אדם הפועל לפי מצפון ולפי עקרונות. אני מעריך גם פוליטיקאים הפועלים לפי מצפונם ומקבלים גם החלטות קשות. אדוני סגן השר, אני רוצה להזכיר לך, שקיימים היום סימנים מובהקים של אפליה וגזענות גם בתעודת הזהות שלי, שלנו, של האוכלוסייה

הי"ר א' נחמיאס:

אנו עובדים להצעה הבאה לסדרהיום, הצעה מס' 5839, בנושא: הבטחת שוויון בין אזרחים ומתן גמול למשרתים בצה"ל. חבר הכנסת אמנון רובינשטיין, בכקשה.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, השעה מאוחרת, היציעים ריקים. גם האולם ריק, אבל הנושא הזה הוא נושא מלא וגדוש.

הנושא של ערביי ישראל אינו נושא פשוט. חבר הכנסת דראושה העלה חלק מהבעיות. אני מאמין כמותו, שהפתרון הוא בשינוי מהותי ודרסטי ביחס לערביי ישראל. אני חושב שזה לא רק צודק, אלא זה גם נכון, יעיל ומועיל.

בתחום שעליו הופקדתי נהגתי כך ותרגמתי את השקפת עולמי הלכה למעשה, ואני רוצה לומר לחברי הכנסת, שלדעתי הדבר הזה לא כל כך קשה כפי שהוא לפעמים מתואר, ויחס ההערכה והתגובה הנאותה והנכונה של הציבור הערבי בישראל עומד ביחס ישר ליחס שאתה נותן לו.

כמי שהיה מופקד קרוב לשלוש שנים על העניין הזה אני רוצה לומר, שהדרך היחידה היא לקבוע קריטריונים אחידים לכל האוכלוסייה בשירותים ממשלתיים, ולשריין את הקריטריונים הללו, אם יש צורך, בחקיקה ובחקיקת משנה. ולנהוג לפיהם. אפילו דברים קטנים מהסוג שלא שמים אליו לב הם חשובים. אפילו הנפקת בול לכבוד החגים המוסלמיים, הדרושים והנוצריים מעידה על יחס של שוויון, והוא חשוב לערביי ישראל כאותה מידה כמו השירותים השונים והדברים האחרים שעליהם דיבר חבר הכנסת דראושה.

אני רוצה לדבר על עניין אחד מתוך המכלול הקשה והמורכב הזה של ערביי ישראל. עניין שהוא לדעתי נשמת הבעיה, ואם לא נשכיל לטפל בו בצורה אינטליגנטית, הגיונית וצודקת, נחמין את העניין הזה כולו, גם אם ניענה לבקשות של המעצות המקומיות הערביות וגם אם נבוא בדברים עם ראשי הציבור הערבי בעניינים החשובים להם כיום זה, יום השכיחה. כוונת לשירות הצבאי ולכל מה שמשתמע ממנו.

רבתי, ישראל נמצאת במצב מיוחד כמינו, שאני לא זוכר דוגמתו במדינות אחרות. קרוב ל-20% מתושבי המדינה לא ניתן לגייסם לצבא ולהעמיד אותם במבחן החשוב הזה של נאמנות למדינה ושל הקרבת הקורבן העליון.

חבר הכנסת דראושה, תרשה לי לחלוק עליך, העניין הוא לא רק בכך שהשלטונות לא רוצים לגייס את ערביי ישראל. לדעתי זו החלטה נכונה וצודקת, וכל עוד אין לנו שלום עם מדינות ערב, אי-אפשר לנו לסטות ממנה. הווי אומר, יש לנו בעיה מהותית, זו לא איזו קפריזה.

תושבי ישראל ללא אפליה, כאמור בהכרזת העצמאות. תודה רבה.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת רובינשטיין. אדוני סגן השר רוני מילוא, בבקשה להשיב על שתי ההצעות לסדר-היום.

סגן שר במשרד ראש הממשלה ר' מילוא:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני סבור ששתי ההצעות שהועלו כאן על-ידי חבר הכנסת דראושה ועל-ידי חבר הכנסת רובינשטיין, שתיהן הצעות רציניות. הבעיות שהועלו הן בעיות כבדות משקל, בעלות משמעות רצינית, ואינני סבור שעכשיו הזמן להיכנס לדיון עמוק בהן, כי יש מקום לדיון רציני מאוד על כל ההיבטים שחבר הכנסת רובינשטיין התייחס אליהם — אף יותר מאשר חבר הכנסת דראושה — לגבי בעיות היסוד של עידי המדינה, של החובות במדינה, של מטרות המדינה, האם הרברים האלה צריכים להיות מובאים בחשבון או שאינם צריכים להיות מובאים בחשבון כאשר מקבלים החלטות לגבי הדרך שבה פועלים ובה הולכים?

לכן אני רוצה להציע, בהסכמת המציעים, שנעביר את הנושא לדיון רציני באחת מוועדות הכנסת. אני מוכן שהנושא יועבר לוועדת החוקה, חוק ומשפט. נדמה לי שזה נושא שבמהותו הוא עמוק ונוגע לחוקה, וכדאי לקיים בו דיון יסודי בוועדה הזאת. שם נוכל למצות את הנושא, לדון בו לעומק, ואולי גם להגיע למסקנות כנות ואמיתיות.

מרס' גלזר-תעסה (הליכוד):

אני מציעה להעביר את הנושא לוועדת הפנים.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לסגן השר רוני מילוא. חבר הכנסת דראושה, האם אתה מסכים להעביר את הנושא לוועדה?

עבד-אלוהב דראושה (המערך):
כן.

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת רובינשטיין?

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):
מסכים.

היו"ר א' נחמיאס:

חברי הכנסת, לפנינו הצעה אחת — להעביר את שתי ההצעות, האחת של חבר הכנסת עבד-אלוהב דראושה והשנייה של חבר הכנסת אמנון רובינשטיין לוועדה שתקבע ועדת הכנסת; מאחר שהיה ערעור על קביעת הוועדה, אני מעמיד להצבעה הצעה זו.

ה צ ב ע

ההצעה להעביר את הנושאים שהעלו חברי

הכנסת ע' דראושה וא' רובינשטיין לוועדה שתקבע ועדת הכנסת נתקבלה.

היו"ר א' נחמיאס:

חברי הכנסת, הישיבה הבאה — ביום שני הבא עלינו לטובה, במועדה, ישיבה זו נעולה.

באמת דילמה, שיצרה מכונה גדולה מאוד גם בקרב מי שנקרא "השמאל" בכנסת.

איך לפתור את הדילמה הזאת? לפי דעתי יש רק הצעה אחת, והיא צודקת גם ביחס שבין יהודים לערבים וגם ביחס שבין יהודים ששירתו בצה"ל ובין יהודים שלא שירתו בצה"ל, לקבוע כלל חוקתי: אין אפליה בזכויות סוציאליות בין תושבי הארץ, יהודים וערבים, כאלה ששירתו בצה"ל וכאלה שלא שירתו בצה"ל. הם כולם זכאים לאותן זכויות סוציאליות, לאותו שכר לימוד באוניברסיטה, לאותם תנאי קבלה, לאותם סיכונים, לאותן קצבאות ילדים, הכול שווה.

ואיך בכל זאת נגמול לאלה המשרתים בצה"ל על אוכרן שנות לימודים ושנות עבודה יקרות? — אך ורק על-ידי תגמול אחר, כרור, חד וחלק, שאינו פותח פתח לניצול לרעה, והוא — תשלום בכסף בעד השירות. תשלום זה יכול להינתן בדרך של תשלום חודשי, של שכר, זה אינו מוכרח להיות שכר של משרתי צבא הקבע, אבל שכר גבוה, יותר מהתשלום הסמלי הניתן היום. חלק מהשכר הזה יכול להיות מופקד בקרן חיסכון — זו הצעה שכבר עלתה בכנסת בהקשר אחר — והוא יכול להינתן בצורה של מענק שחרור, שגודלו ייקבע על-פי תקופת השירות בצה"ל.

אגב, אני רוצה לומר לסגן השר רוני מילוא, שמבחינת המדינה תשלום כזה הוא זול יותר מאשר אין סוף זכויות שניתנות בצורה לא פורמלית, ומחירן אינו מדיד. יתר על כן, אני רוצה לומר לכם: אני גם מתנגד לכך שהתמיכה של חייל משוחרר, שהוא יזכה לה מהמדינה, תיקבע על-פי המסלול שבו הוא הולך לאחר השחרור. מה פירוש פטור-משכר לימוד באוניברסיטאות? פירושו של דבר, שמי שהולך באוניברסיטה מקבל מהמדינה מתנה גדולה יותר מאשר מי שמחליט ללכת לאוניברסיטה, אלא להשתלמות מקצועית או לעבודה או לבית-אולפנה. תן לו את הכסף, והוא יחליט מה לעשות בו. זה נכון גם לגבי שיכון — תן לו את הכסף והוא יחליט אם הוא רוצה דירה בשכירות או דירה בשיכון ונוגות צעירים או דירה יד-שנייה. תן לו את הכסף והוא יחליט היכן הוא רוצה ללמוד, באוניברסיטה או במקום אחר, או שהוא אינו רוצה ללמוד, או שהוא רוצה להשתמש בכסף הזה כדי לכסס את חייו.

ואולם, מה אנחנו עושים — ומבחינה זו אני מתנגד גם לחוק החיילים המשוחררים — אנחנו פותחים פתח שסופו מי ישרנו. אנחנו אומרים: מי ששירת בצה"ל היום זכאי לא, ב', ג', ומחר, בעזרת החלטה מינהלית, תיתנו לו זכויות. שבכלל ייצרו אפליה מוחלטת בינו לבין החושב הערבי, ולבין מי שלא שירת בצה"ל.

ומלה אחרונה — ההצעה שלי גם פותרת בעיה שעליה בדרך כלל אין מדברים, הרי יש ציבור יהודי שלם, שכניגוד לציבור הערבי חלה עליו חובת הגיוס, והוא משתמט ממנה, ולא סתם משתמט, אלא מטיף להשתמטות ממנה בחסות חברי הכנסת ושרים בממשלה ובמימון ציבורי נדיב. ההצעה שלי פותרת גם את הבעיה הזאת. יהודי שלא שירת בצה"ל לא יקבל את החמורה הזאת, המגיעה לחייל צה"ל. היא מגיעה לכל מי ששירת בצה"ל. אבל היא לא מגיעה למי שלא שירת.

ולבסוף, אני רוצה לומר: כשם שאני חותר לשלום וליחסים של שוויון בין יהודים לערבים במדינתם, אני משוכנע, סמוך ובטוח, שיום אחד תחול חובת השירות הצבאי על כל

נספחות

א. סדר-היום לישיבות של"ב — של"ד

- א. ברכת יושב-ראש הכנסת את חברי המשלחת הפרלמנטרית האירופית בנושא יהודי ברית-המועצות.
- ב. שאלות בעל-פה.
- ג. שאלות ותשובות.
- ד. סקירת שר החינוך והתרבות על פעולות משרדו.
- ה. הצעת חוק להארכת תוקף של תקנות שעת-חירום (אבטחת מוסדות חינוך), התשמ"ז—1987 (קריאה ראשונה).
- ו. הצעת חוק לתיקון פקודת הנמלים (מס' 2), התשמ"ז—1987 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
- ז. הצעת חוק לתיקון חוק הספנות (הגבלת אחריותם של בעלי כלי שיט) (תיקון), התשמ"ה—1985 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
- ח. סקירת שר התיירות על פעולות משרדו.
- ט. הצעות לסדר-היום.
- י. הצעת חוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מס' 75), התשמ"ז—1987 (קריאה ראשונה).
- יא. הצעת חוק הנכים (תגמולים ושיקום) (תיקון מס' 14), התשמ"ז—1987 (קריאה ראשונה).
- יב. הצעת חוק לתיקון פקודת האגודות השיתופיות (מס' 4), התשמ"ז—1987 (קריאה ראשונה).
- יג. הצעת חוק לתיקון פקודת בתי-הסוהר (מס' 9), התשמ"ז—1987 (קריאה ראשונה).
- יד. חוק לתיקון פקודת בתי-הסוהר (מס' 11), התשמ"ז—1987 (קריאה ראשונה).
- טו. חוק להארכת תוקפן של תקנות שעת-חירום (תשלומי חובה), התשמ"ז—1987 (קריאה ראשונה).
- טז. הצעת חוק-יסוד: הכנסת (תיקון מס' 18) (קריאה ראשונה).
- יז. הצעת חוק לשכת עורכי-הדין (תיקון מס' 16), התשמ"ז—1987.
- יח. הרפואה המשפחתית כמנוף לחיסול משבר הרפואה — הצעת חברי-הכנסת ד' בן-מאיר.
- יט. פיטורי מורים והשיכוש בעקבותם במערכת החינוך — הצעות חברי הכנסת מ' פלד, ד' דינינו, ד' מגן ור' איתן.
- כ. עיצומים והשבתות במערכת החינוך — הצעת חבר הכנסת ר' איתן.
- כא. המשבר המתמשך במערכת הבריאות.
- כב. המשבר המחרף בבתי-החולים — הצעות חברי הכנסת ר' שם-טוב ור' כהן.
- כג. הצעת חוק היטל על נסיעה לחוץ-לארץ (תיקון מס' 3), התשמ"ז—1986 (קריאה ראשונה).
- כד. הצעת חוק חגורות בטיחות ברכב, התשמ"ו—1986 (קריאה ראשונה).
- כה. הצעת חוק הנוזקים האזרחיים (אחריות המדינה) (תיקון מס' 3), התשמ"ה—1985 (קריאה ראשונה).
- כו. הצעת חוק רישום קבלנים לעבודות הנדסה בנאות, התשמ"ז—1986 (קריאה ראשונה).
- כז. הצעת חוק החיילים המשוחררים (החזרה לעבודה) (תיקון מס' 8), התשמ"ז—1986 (קריאה ראשונה).
- כח. הצעת חוק המכר (דירות) (תיקון מס' 2), התשמ"ה—1985 (קריאה ראשונה).
- כט. הצעת חוק פנקס הבוחרים (הוראות שעה), התשמ"ז—1985 (קריאה ראשונה).
- ל. הצעת חוק לתיקון פקודת זכינות החשמל, התשמ"ה—1985 (קריאה ראשונה).
- לא. מושב חבר הנאמנים של הסוכנות בניו-יורק — הצעות חברי הכנסת ע' לנדאו, ח' דרוקמן, ג' כהן וע' סולודר.
- לב. התבטאויות של הרב פרדס בעיתון "כותרת ראשית" — הצעת חברת הכנסת ש' אלוני.
- לג. עידוד שירות קבע של קצינים ווטרים בצבא — הצעת חבר הכנסת י' שריד.
- לד. הודעת ראש הממשלה בדבר הסדרים חדשים לניהול חיי התושבים בשטחים — הצעות חברי הכנסת ז' עטשי, ש' אלוני, א' גרנות, ב' בן-אליעזר, מ' איתן וג' כהן.
- לה. נאום חוסין ומשמעיותיו — הצעות חברי הכנסת אמ' לין, ר' כהן, י' צבן, מ' מיעארי ור' נאמן.
- לו. הקמת מנזר הכרמליטים באושביץ — הצעות חברי הכנסת ד' שילנסקי וח' גרוסמן.
- לז. העלאת מחירי הדלק לתעשייה — הצעת חבר הכנסת א' גרנות.
- לח. הצהרת ישראל בעצרת האו"ם על הפסקת אש בלבנון ועל נסיגה הדרגתית מדרום-לבנון — הצעת חבר הכנסת א' גרנות.
- לט. הפסקת זרם המים לעיר אוס-אל-פחם — הצעת חבר הכנסת ת' טובי.
- מ. בקשה מארצות-הברית לבטל מעמד של פליטים ליהודים היוצאים מברית-המועצות — הצעות חברי הכנסת א' גרנות וש' בן-שלמה.
- מא. מאזן הגירה שלילי בגליל — הצעת חבר הכנסת א' נחמיאס.
- מב. שלטון החוק — הצעת חבר הכנסת מ' וירשובסקי.
- מג. הצעות חוק של חברי הכנסת.

ב. הצעות לסדר-היום לשיבות של"ב — של"ד

58. הקריאה לציבור הערבי-ישראלי להימנע מהכרות שביתת כללית — הצעת חבר הכנסת אבי לין.
- 59 — 60. השביתה הכללית של האוכלוסייה הערבית ב-24 ביוני 1987 — הצעות חברי הכנסת ת' זיאד ומ' מיעארי.
61. יום השוויון והשלום לציבור הערבי — הצעת חבר הכנסת מ' ותר.
62. שביתת הרשויות המקומיות הערביות — הצעת חבר הכנסת ד' צוקר.
- 63 — 68. פגישת האפיפיור עם ולדהיים — הצעות חברי הכנסת ש' וייס, ש' אלוני, ג' כהן, ד' שילנסקי, ש' בן-שלמה וא"ח שאקי.
69. שיטות קליטה של עולים — הצעת חבר הכנסת י' ארצי.
- 70 — 74. מצוקת הזקנים — הצעות חברי הכנסת י' צבן, צ' ביטון, א' ולדמן וד' דנינו.
75. סיקור טלוויזיוני של מעמד לזכר הרוני מלכות — הצעת חבר הכנסת מ' כהן אבידב.
76. הצורך לבלום את ההסתה נגד בני ישיבות ונגד המתיישבים ביהודה. כשומרן וכעזה — הצעת חבר הכנסת א"ח שאקי.
77. שיסוי כלב בכחור ישיבה עלידי תלמידי תיכון מרחובות לעיני אורחיהם מגרמניה — הצעת חבר הכנסת מ' פרוש.
78. הפעלת עונשי גירוש מארץ-ישראל המערבית על מסיתים ופעילים כארגוני טרור — הצעת חבר הכנסת מ' איתן.
- 79 — 80. מטוס ה"לביא" — הצעות חברי הכנסת י' שריד וד' מגן.
81. פוליטיזציה וגילויים של סרבות כצה"ל לשרת ביהודה, כשומרן וכעזה — הצעת חברת הכנסת ג' כהן.
82. קביעת מדיניות שוויונית וביטול האפליה במדינה — הצעת חבר הכנסת ע' דראושה.
83. הבטחת שוויון בין אזרחים ומתן גמול למשרתים כצה"ל — הצעת חבר הכנסת א' רובינשטיין.

ג. הצעת חוק לתיקון פקודת הנמלים (מס' 2), התשמ"ז — 1987

1. תיקון סעיף 50 בסעיף 50 לפקודת הנמלים [נוסח חדש]. התשל"א — 1971. (להלן — הפקודה)
- (1) ברישא, המלים "250 לירות" — יימחקו ובמקום "500 לירות" יבוא "כאמור בסעיף 61 (א)(2) לחוק העונשין, התשל"ז — 1977";¹
- (2) פסקה (7) — תימחק.
2. תיקון סעיף 51 בסעיף 51 לפקודה, המלים "500 לירות" — יימחקו ובסופו יבוא:
"הוציא קברניטו של כלי השיט את כלי השיט מהנמל כדי להשתמש מכל תשלום כאמור בסעיף 40 ולא נתן ערובה לתשלום, דינו — מאסר שנה אחת או קנס, בנוסף לכל תשלום כאמור".
3. תיקון סעיף 52 בסעיף 52 לפקודה, המלים "500 לירות" — יימחקו.
4. תיקון סעיף 53 בסעיף 53 לפקודה, המלים "500 לירות" — יימחקו.
5. הוספת סעיף 54 אחרי סעיף 53 לפקודה יבוא:
"54. הטלת עונשים
המפר הוראה מהוראות פקודה זו שלא נקבע בה
6. תיקון סעיף 55 במקום סעיף 57 לפקודה יבוא:
"57. כופר
(א) עבר אדם עבירה לפי פקודה זו או התקנות שלפיה, או נחשד בה, רשאי הממונה על הנמלים, באישור היועץ המשפטי לממשלה או בא כוחו ובהסכמתו של אותו אדם, לקחת מידו כופר כסף שלא יעלה על כפל הקנס הגבוה ביותר שמוותר להטילו בשל אותה עבירה; משעשה כן, יופסק כל הליך משפטי לעניין העבירה.
(ב) הוגש כתב-אישום על אדם, אין לקבל כופר כסף בשל העבירה כל עוד לא הודיע היועץ המשפטי לממשלה על עיכוב הליכי המשפט.
(ג) הוראות סעיף זה לא יחולו על עבירות קנס ועבירות כאמור בסעיף 55."

¹ דיני מדינת ישראל, נוסח חדש 20, עמ' 443; ס"ח התשל"ג, עמ' 360.
² ס"ח התשל"ז, עמ' 226.

ד. הצעת חוק לתיקון חוק הספנות (הגבלת אחריותם של בעלי כלי שיט) (תיקון), התשמ"ז — 1987

1. תיקון סעיף 1

(א) בפסקה (א), במקום "1,000 פרנק" יבוא "66.67 יחידות חישוב";

(ב) בפסקה (ב), במקום "3,100 פרנק" יבוא "206.67 יחידות חישוב";

(ג) בפסקה (ג), במקום "3,100 פרנק" יבוא "206.67 יחידות חישוב", במקום "2,100 פרנק" יבוא "140 יחידות חישוב", ובמקום "1,000 פרנק" יבוא "66.67 יחידות חישוב";

(2) במקום סעיף קטן (6) יבוא:

"(6) יחידת החישוב הנוכרת בסעיף קטן (1) לסעיף זה היא זכות המשיכה המיוחדת כפי שהיא מוגדרת בידי קרן המטבע הבין-לאומית.

הסכומים הנוכרים בסעיף קטן (1) לסעיף זה יומרו במטבע הלאומי של המדינה שבה מבוקשת ההגבלה על בסיס שוויו של המטבע האמור ביחס ליחידת החישוב המוגדרת לעיל, בתאריך שבו יצר בעל האונייה את קרן ההגבלה או שילם את התשלום או נתן ערובה שלפי התוק של אותה מדינה היא שוות ערך לתשלום זה.

שווי המטבע הלאומי בערכים של זכות משיכה מיוחדת יחושב בהתאם לשיטת החישוב המופעלת על-ידי קרן המטבע הבין-לאומית, כפי שהיא בתוקף בתאריך ההמרה האמור לעיל, לגבי פעולות הקרן ועסקותיה."

בסעיף 1 לחוק הספנות (הגבלת אחריותם של בעלי כלי שיט), התשכ"ה — 1965¹ (להלן — החוק העיקרי), אחרי הגדרת "האמנה", יבוא:

"הפרוטוקול" — הפרוטוקול המתקן את האמנה, שנחתם בבריסל ביום 21 בדצמבר 1979:"

2. תיקון סעיף 2

בסעיף 2 לחוק העיקרי, אחרי "להוראות האמנה" יבוא "כפי שתוקנה בפרוטוקול".

3. החלפת סעיף 21

במקום סעיף 21 לחוק העיקרי יבוא:

"21. הפרשי הצמדה למדד וריבית

(א) לכל סכום שישולם מכסי קרן הגבלה ייתוספו הפרשי הצמדה למדד המחירים לצרכן וריבית מיום הקמת הקרן עד יום התשלום; הריבית תהיה ריבית לא צמודה בשיעור של 4% לשנה; שר האוצר ושר התחבורה, בהתייעצות עם נגיד בנק ישראל, רשאים, בצו, לשנות את שיעור הריבית.

(ב) מי שהקים את הקרן חייב בחשלומי הפרשי ההצמדה והריבית כאמור בסעיף קטן (א), ואם לא הופקד סכום הקרן במזומנים — חייב בהם גם מי שחייב בקיום הערובה לתשלום הקרן."

4. תיקון התוספת

בתוספת לחוק העיקרי, בסעיף 3 —

(1) בסעיף קטן (1) —

¹ ס"ח התשכ"ה, עמ' 224.

ה. הצעת חוק מס רכוש וקרן פיצויים (תיקון — נזקי אסון טבע), התשמ"ז — 1986

(הצעת חבר הכנסת פ' גרופר)

2. תיקון סעיף 36

בסעיף 36 לחוק העיקרי —

(1) בסעיף קטן (א)(3), לפני "ובנזקי בצורת" יבוא "בנזקי אסון טבע רשאי הוא להחשב בין השאר בהוצאות הייצור, באובדן ההכנסה, בהשקעות שהושקעו בגידול ובהוצאות שיקום הנזק";

(2) בסעיף קטן (ב), אחרי "לעניין" יבוא "נזק אסון טבע או".

3. תיקון סעיף 38

האמור בסעיף 38 לחוק העיקרי יסומן (א), ואחריו יבוא:

"(ב) לא יישלמו פיצויים בעד נזק אסון טבע אלא למי שקיים את הוראותיו של כל דין לעניין תכנון חקלאי וביטח את נכסיו מפני נזקי אסון טבע בקרן לביטוח נזקי טבע בחקלאות כע"מ, הכול כמירה ובתקופות שקבעו שר האוצר ושר החקלאות בתקנות."

1. תיקון סעיף 35

בסעיף 35 לחוק מס רכוש וקרן פיצויים, התשכ"א — 1961¹ (להלן — החוק העיקרי) —

(1) בהגדרת "נזק", אחרי "נזק עקיף" יבוא "נזק אסון טבע";

(2) אחרי הגדרת "נזק עקיף" יבוא:

"נזק אסון טבע" — נזק לגידול חקלאי צומח או חי או ליכול, שכתוצאה ממנו נגרם אובדן הכנסה מהם, ובגידול רבי-שנתי — אובדן הכנסה בתקופה ארוכה מעונת גידול אחת, והכול עקב חופעת טבע חריגה שאין לצפותה מראש, אשר האמצעים המקובלים בחקלאות למניעת חופעות רומות לה ולטיפול בהן נתגלו כבלתי יעילים, ואשר הממשלה הכריזה שהיא אסון טבע לעניין חוק זה;"

(3) בסוף הגדרת "נכס" יבוא "ולעניין נזק אסון טבע — לרבות גידול חקלאי צומח או חי ולרבות יכול".

¹ ס"ח התשכ"א, עמ' 100.

דברי הסבר

נסחפו שטחי קרקע גדולים, והיה בכך כדי להמיט אסון על המתיישבים. הקרן לביטוח נזקי טבע לא נועדה לבטח כנגד סיכון זה או סיכון דומה לו.

מוצע אפוא שבמקרים חריגים של תהפוכות טבע תבוא המדינה, במסגרת חוק מס רכוש וקרן פיצויים, ותוקט צעדים מידיים לעזרת הנפגעים — ובלבד שהם מצדם קיימו את דיני התכנון החקלאי וביטחו את נכסיהם בקרן לביטוח נזקי טבע.

בשנת 1968 החלה לפעול הקרן לביטוח נזקי טבע בחקלאות בע"מ, שהקימו המדינה והארגונים החקלאיים ומועצות הייצור של הענפים החקלאיים. הממשלה משתתפת בניהול הקרן ובמימונה.

קרן זאת עוזרת לחקלאים כאשר אסון טבע פוגע בענף מענפי החקלאות — אך יש צרכים שהיא אינה יכולה למלא. לדוגמה, בחורף 1979/80, מחמת השיטפונות ביישובי הערבה,

1. הצעת חוק חיילים משוחררים (מענק הסתגלות), התשמ"ז — 1987

(הצעת חבר הכנסת י"ז אמיר)

2. ב"1 בספטמבר בשנה שלאחר מכן; (3) ב"1 בספטמבר בשנה שלאחר מכן.

3. שמירה

המענק לפי חוק זה יהיה נוסף על כל הענקה אחרת המשתלמת לחייל משוחרר לפי דין או לפי פקודות הצבא.

4. ביצוע ותקנות

שר האוצר ממונה על ביצוע חוק זה והוא רשאי להתקין תקנות בכל עניין הנוגע לביצועו.

1. זכות

כל חייל המשתחרר משירות סדיר לפי חוק שירות ביטחון [נוסח משולב], התשמ"ו — 1986¹, יהיה זכאי למענק לפי חוק זה מאת המדינה.

2. סכום

המענק ישולם בשלושה שיעורים שווים של 900 שקלים חדשים כל אחד — (1) ב"1 בספטמבר שלאחר השחרור;

¹ ס"ח התשמ"ו, עמ' 107.

דברי הסבר

המדינה מענק, בכל אחת משלוש השנים הראשונות שלאחר השחרור, לכל חייל וחיילת המשתחררים מצה"ל, כהשתתפות המדינה בשכר לימודם או לשם הסתגלותם בדרך אחרת לחיים האזרחיים.

לאחרונה קיבלה הממשלה החלטה בדבר שכר לימוד דיפרנציאלי במוסדות להשכלה גבוהה, אשר לפיו ישלמו חיילים משוחררים 500 דולר פחות מהקבוע לכל סטודנט אחר. מוצע בזה, כי במקום שכר לימוד דיפרנציאלי תינתן

2. הצעת חוק הזדמנות שווה בתעסוקה (תיקון), התשמ"ז — 1987

(הצעת קבוצת חברי כנסת)

3. הוספת סעיף 5א

לאחר-סעיף 5 לחוק העיקרי יבוא:

"5א. מינוי מועצה נוספת

השר רשאי למנות יותר ממועצה ציבורית אחת, בהתאם לסעיפים 4 ו-5, ולייחד לכל אחת מהן תפקידים הקשורים לשוויון הזדמנויות בתעסוקה של חלקים מסוימים של האוכלוסייה."

4. תיקון סעיף 6

בסעיף 6(ב) לחוק העיקרי, הסיפא החל מהמלה "ואולם", יימחק.

1. תיקון סעיף 1

בסעיף 1 לחוק הזדמנות שווה בתעסוקה, התשמ"א — 1981, (להלן — החוק העיקרי) —

(1) בסעיף קטן (א), לאחר המלה "מינוי" יבוא "דתו, לאומו, גזעו, ארץ מוצאו, גילו, השקפתו או מפלגתו;

(2) בסעיף קטן (ב), במקום "של בן אחד המינים", יבוא "של אדם".

2. תיקון סעיף 2

בסעיף 2 לחוק העיקרי, בסופו יבוא "ואין משתמעת ממנה הכוונה לסרב לקבל עובד מחמת אחת הסיבות המנויות בסעיף 1".

¹ ס"ח התשמ"א, עמ' 285.

דברי הסבר

לסרב לקבל עובד בשל מינו, דתו, לאומו וכד', לא יחול האיסור על פרסום מפלה. כך, למשל, ניתן לפרסם שדרוש יהודי שומר מצוות לתפקיד חזן, או שחקן זכר למלא תפקיד גברי בסרט.

סעיף 3:

סעיפים 4 ו-5 לחוק מסדירים את הקמתה של מועצה ציבורית ואת תפקידיה. על המועצה הוטל, בין השאר, לייעץ לשר העבודה והרווחה בקשר לטיפול תודעה ציבורית בכל הקשור לשוויון הזדמנויות בתעסוקה וליצירת התנאים להקל על נשים את היציאה לעבודה. אין מניעה שלאחר הרחבת תחולת החוק, תעסוק המועצה הציבורית, עם שינוי מסרים או כלעדי, בשוויון הזדמנויות בתעסוקה לכל חלקי האוכלוסייה. מוצע לאפשר לשר, אם ירצה בכך, למנות מועצות ציבוריות אחדות אשר תעסוקנה, כל אחת מהן, באספקט אחר של הנושא, למשל, שוויון הזדמנויות למיעוטים לאומיים ודתיים, למבוגרים וכדומה.

סעיף 6 (ב) לחוק קובע:

ב" העובר על הוראות סעיף 2 דינו קנס 2,000 שקלים, ואולם תהא זו הגנה לנאשם אם הוכיח כי הפרסום נעשה שלא מתוך כוונה להפלות בין שני המינים".

הקנס מתערכך מדי פעם לפי סעיפים 61 ו-64 לחוק העונשין, התשל"ז — 1977, ועומד היום על 2,500 שקלים חדשים.

מוצע לבטל את ההגנה לנאשם הקבוצה בסיפא לסעיף. פרסום מפלה, תוצאתו מניעת הגשת מועמדות לתפקיד על-ידי אנשים אשר סבורים כי המודעה אינה מופנית אליהם, ואין זה משנה אם למפרסם הייתה כוונה להפלות, אם לאו. המחוקק גילה דעתו כי יש לנסח מודעות בצורה שוויונית ויש להחיל כלל זה על כל המעבידים, לרבות אלה שאינם מתכוונים להפלות בפועל.

ח. הצעת חוק הרשויות המקומיות (בחירת ראש הרשות וסגניו וכהונתם)

(פעילות ראש רשות בזמן ביניים), התשמ"ה — 1984

(הצעת חבר הכנסת כ' שליטא)

30 יום מתחילת כהונתו, ובאישור שר הפנים, לבטל או לשנות כל פעולה שעשה ראש רשות לזמן ביניים, כמשמעותו בסעיף 27.

(ב) פעולה שבוטלה כאמור, רואים אותה כבטלה מעיקרה, אלא אם הורה ראש הרשות החדש אחרת."

1. הוספת סעיף 27א

אחרי סעיף 27 לחוק הרשויות המקומיות (בחירת ראש הרשות וסגניו וכהונתם), התשל"ה — 1975, יבוא:

"27א. פעולת ראש רשות בזמן ביניים

(א) ראש רשות שהחל לכהן לפי סעיף 12, רשאי, בתוך

¹ ס"ח התשל"ה, עמ' 211; התשמ"ד, עמ' 6.

דברי הסבר

הצעת החוק הנ"ל מטרתה לאפשר לראש הרשות הנבחר, באישור שר הפנים, לבטל או לשנות החלטות קודמות שנחקלו בתקופות הביניים.

ראש רשות מקומית המסיים את כהונתו עלול בתקופת ביניים לבצע פעולות אשר יקשו מאוד על ראש הרשות הנבחר לבצע את תפקידו ולהטיל עול כספי כבד על הרשות המקומית.

ט. מסקנות ועדת הכלכלה בעניין הרפורמה במשק הדלק

- ועדת הכלכלה קיימה ביוזמתה דיון עם שר האנרגיה והתשתית על אודות הרפורמה המוצעת במשק הדלק. כמדיניות החליטה ועדת הכנסת ביום 20 ביוני 1986 להעביר לוועדת הכלכלה את ההצעה לסדר-היום של חבר הכנסת ד' תיכון בנושא — הרפורמה במשק הדלק.
- הוועדה שילבה את ההצעה לסדר-היום בדיוניה. הוועדה שמעה לכך משר האנרגיה והתשתית גם את הנהלת בתי-הזיקוק, ראשי חברות הדלק והגז, נציגי בעלי תחנות דלק, סוכנים, מפיצים נציגי ההסתדרות והעובדים ומומחים שונים.
- לוועדה אף הוגש תזכיר רב ככתב.
- א. הועדה רשמה לפנייה את תוכנית הרפורמה, שהגודלות העיקריות בה הן:
 1. ביטול חלוקת השוק בין החברות (צו גלבוש).
 2. הסרת הפיקוח וההתחשבות עם חברות הדלק בקטע שבין שער בתי-הזיקוק והצרכן.
 3. קביעת מחיר גג למוצרים. מחירי יציאה מבתי-הזיקוק ייקבעו על-ידי משרד האנרגיה.
 4. הנפט הגולמי הנרכש על-פי חוזה — 75% מן היבוא יירכשו על-ידי החברות כבעבר. דמי הזיקוק, פחת, וצריכת אנרגיה בזיקוק דלק ייקבעו על-ידי משרד האנרגיה. כל ההיפכים מהזיקוק ימסרו לחברות הדלק.
 5. יתרת היבוא — 25% — תהיה תחרותית בין כל החברות ובין בתי-הזיקוק.
 6. יותר לצרכנים גדולים ליבא דלק.
 7. חברות "פי גלילות" ו"שירותי נפט" יאוחדו בנוהל שהוגש לוועדה.
 8. הבעלות על מלאי התירוס תועבר לירי המדינה.
- ב. מסקנות והמלצות:
 1. הוועדה סבורה, כי אכן יש ליישם את משק הדלק שמחזור הפעילות בו ב-1986 הסתכם כמעלה ממיליארד דולר, אולם היא מטילה ספק אם מהלכי הרפורמה המוצעים יתרמו לכך. יתירה מזו, הוועדה סבורה, כי ניתן לבצע מהלכי החייעלות והזולה לצרכנים גם במבנה הקיים, זאת בפרט נוכח העובדה, כי גם כיום מרוכזות בידי המשרד ובידי הממונה על ההגבלים העסקיים מלוא הסמכויות לאכוף זאת.
 2. נוכח האינפורמציה שנמסרה על-ידי משרד האנרגיה, כי רווחי החברות היו מופרזים בשנים האחרונות, מביעה הוועדה תמיהה על כי לא נעשה דבר באמצעים המספיקים והנרחבים שעמדו לרשות המוסמכות לקבוע מחירי דלק נמוכים יותר לצרכן ולהוריד משומן הרווחים. יתירה מזו, רוב מניות חברות "דלק" ו"סונול" נמצאות בבעלות ציבורית — בנקים, חברות ציבוריות והסתדרויות. "פו" עצמה הינה חברה ממשלתית. לא היתה אפוא כל מניעה לנקיטת צעדי ייעול נחוצים, ובכלל זה הקטנת הוצאות, בדיקת משכורות מנהלים וכדומה, במבנה כעלות זה. הבעלים הציבוריים נקראים לעשות כן בדומה לנעשה במערכת הבנקאות.
- הוכרה לוועדה, כי למשק הדלק בישראל בעיות מיוחדות הנובעות מן העובדה כי כל הדלק הנצרך מיובא, וכי כ-75% ממנו נרכשים בעצם על-ידי המדינה בחוזה ארוכי טווח ממדינות אחרות, וכן מן הצורך בשמירת מלאים כמטחוניים בהיקפים משמעותיים. לא הוצע לשנות מהיקפים אלו של התקשרויות מסחריות מדיניות ארוכות טווח ושל מלאים. מכאן, שבקטע עיקרי זה לא ניתן עכשיו ואף לא ניתן יהיה בעתיד לרכוש דלק בתנאי תחרות בין החברות.
- הוועדה סבורה כי הצעת משרד האנרגיה לאפשר לבתי-הזיקוק לרכוש דלק גולמי ולמכור מוצרי נפט תפגע ברעיון המרכזי של הרפורמה, היינו הגברת התחרות. הוועדה בדעה, כי מהלך זה ישיג מטרה הפוכה, שכן לבתי-הזיקוק יהיה יתרון עצום על פני חברות הדלק האחרות, עד כדי חשש של השתלטותם בעתיד על הענף. הוועדה דוחה רעיון זה מכול וכול.
- הוועדה בדעה, כי גם ההצעה למכור את בתי-הזיקוק או חלקם לחברות הדלק ספק אם תוכל להתממש, וגם אם תתממש לא יהיה בה כדי להגביר את התחרות. ההיפך הוא הנכון.
- א. ישראל בתי-הזיקוק אחד בלבד המהווה למעשה מונופול. הרעיונות להקים בתי-זיקוק נוסף — ליצירת תחרות — הם בלתי מציאותיים בשלב זה. עם זאת, מציעה הוועדה לבדוק את כדאיות הפרדות של בתי-הזיקוק באשרדור וההשקעה בפיתוחו, במגמה לבחון אפשרות שיפעל בתחרות עם בתי-הזיקוק בחיפה.
- ב. הוועדה מטילה ספק ביכולת משרד האנרגיה לפקח בעתיד במסגרת הרפורמה על תמחיר עלות הזיקוק, וצופה שה מריבה תמחיר בכירור עלויות אלו תוך יתרון ברור לבתי-הזיקוק.
- ג. בוועדה הועלו טענות רבות כלפי יעילות בתי-הזיקוק — עלות הזיקוק הגבוהה, עודף כוח אדם, הפחת המותר ועודף ההיפכים המתקבל. הוועדה סבורה, כי יש ליישם מערכת זו.
- ד. הוועדה אף התרשמה, כי בחישובי הפחת הגדולים הקיימים כיום בתהליך הייצור, יש אפשרות של העדפה לבתי-הזיקוק אשר תאפשר להם יתרון תמחירי בעתיד בתחרות עם חברות הדלק, אם תתממש הרפורמה כלשונה.
- א. הוועדה סבורה, כי ייבוא ישיר של חלק ממוצרי הדלק, על-ידי צרכנים גדולים, עלול לכטל את היתרונות לגודל הגלומים בשית היבוא הנוכחית. כמדיניות לא נותנת הצעת הרפורמה לדעת הוועדה פתרון לכעיות של חוסר איוון בתזקיקים שונים העלול להיווצר במהלך זה.
- ב. הוכרה לוועדה, כי מהלך זה, יחד עם כניסת בתי-הזיקוק לתחום השיוק, עלולים להותיר את חברות הדלק עם הצרכנים הקטנים והפחות אטרקטיביים, לגרום לירידה דרסטית ברווחיות, להביא לצמצום מספר החברות ולהגדלת הריכוזיות במשק. יתירה מכך, הצרכן הקטן עלול למצוא עצמו נפגע.

את תוכנית הרפורמה במתכונתה המוצעת, וממליצה כי יינקטו הצעדים הבאים לייעול משק הדלק:

1. א. חיבון יעילות בתי-הזיקוק הן לפי אמות מידה מוחלטות ואובייקטיביות והן באופן יחסי לבתי-הזיקוק באירופה, זאת בתנאים ובקריטריונים שווים. נתונים כרוכים בנושא זה לא הונחו על שולחן הוועדה. לצורך זה ימונה צוות מומחים, שעל סמך מחקר משווה בין-לאומי ותנאי המשק בישראל, יציע סל היפקים ותקן היפקים, שמולו ישוו את בתי-הזיקוק.

כן ממליצה הוועדה למנות צוות שיבדוק את כדאיות ההשקעה הכרוכה בהפרדת בתי-הזיקוק באשדוד ובפיתוח, באופן שיוכל להתחרות בבתי-הזיקוק בחיפה.

ב. כתוצאה של כדיקה זו, ועל בסיס המחירים הנהוגים כעולם, ייקבע מחיר הדלק שאותו ירכשו חברות הדלק בשער בתי-הזיקוק, וייקבע להם מחיר "תחרותי" כמקובל במערב.

ג. ייקבע מתח שיווק מקסימלי לחברות הדלק אשר תוכלנה להתחרות זו בזו בהפחתת מתח השיווק, ובכך להפחית את המחירים לצרכן, בתנאי אשראי וכו'. מהלך זה יאלץ את החברות לעבור תהליך התייעלות.

2. א. מחירי הדלק יותאמו תקופתית לתנודות בשוק העולמי.

ב. תבוטל קרן ההשוואה.

3. תבוטל חלוקת השוק (צו גלבוז).

4. משרד האנרגיה, בשיתוף עם הממונה על ההגבלים העסקיים, ימנע מהלכים של חברות הדלק שיש בהם משום עבירה על חוק ההגבלים העסקיים.

5. חיבון האפשרות לפשט את מערכי אחסון והובלת הדלק, למניעת סרבול וכפילויות.

שר האנרגיה ידווח לוועדה בתוך שלושה חודשים על היערכותו למימוש ההמלצות.

י. מסקנות ביניים של ועדת הפנים ואיכות הסביבה בנושא: שביית רשויות מקומיות

3. הוועדה תובעת משרי הפנים והאוצר לבצע מיד סיכומים שנתקבלו בין נציגי משרדיהם לבין נציגי השלטון המקומי. לא ייתכן שהשלטון וסיכומים שנתקבלו בדיוק שרים ומנכ"לים לא ימומשו.

4. מתוך רצון לפתור את בעיית המצוקה הכספית של הרשויות הערביות, תעשה הוועדה מאמצים להגיע לסיכום חיובי שימנע את הצורך בקיום שביית שנקבעה ליום 24 בחודש זה.

5. הוועדה פונה לרשויות המקומיות הערביות שלא לקיים את השביית במועד האמור.

הצעת מעוט של חבר הכנסת מ' ותד וח' זאד כמקום סעיף 5 של נוסח הוועדה יבוא:

הוועדה איננה רואה מקום להתערב בהחלטת נציגי הציבור הערבי לקרוא לשביית ב-24 ביוני 1987. כל עוד לא נענו הרשויות באופן ממשי לדרישות אשר בגללן הוחלט לקרוא לשביית.

ג. הוועדה לא שוכנעה, כי ייבוא "חזקיקים", למעט מוט ודלק, במסגרת התחרות של ה-25% תהיה ככלל אפשרית או כדאית, וייתכן שהיא בבחינת הצעה שאין יכולת לממשה בגלל מגבלות תובלה וכדאיות.

8. הוועדה מביעה תמיהתה על כי ברפורמה המוצעת לא נכלל ביטול קרן ההשוואה. קרן זו שכלל אינה נזכרת בתקציב המדינה מהווה אחוז ניכר מהמחיר לצרכן, ובמדיניות של התאמת מחירים שוטפת אין לה כלל מקום.

9. הוועדה מסתייגת מן האפשרות, כי הרפורמה במתכונתה המוצעת עלולה להביא למחירים גבוהים יותר של דלק ודווקא באזורי הפיתוח המרוחקים. הוועדה רשמה לפנייה, כי במקרה שתתגשש הרפורמה יהיה צורך בקרן לאזיון המחיר לצרכן באזורי פיתוח — מהלך נוסף המנוגד לרוח הרפורמה עצמה.

10. כן מצאה הוועדה, כי בעיות הסוכנים ובעלי תחנות הדלק אשר השקיעו בעסקיהם, הקשורים בחווים ארוכי טווח עם החברות והתלויים בעתידם, לא מצאו מענה במסמכי הרפורמה ובדברי ראשי המשרד.

11. הוועדה דוחה את רעיון הקמת הגוף המאוחד לאחסנת ולהובלת דלק במתכונת שהוגשה לה על-ידי איתור "פי גלילות" "ישרותי נפט" תחת קורת גג משותפת ובה רוב מכריע לממשלה. יש בהצעה זו משום הגדלת המעורבות הממשלתית — שוב, בניגוד לטענה כי הרפורמה תפחית מדיניות זו.

12. לוועדה לא הוגשה כל הצעה בדבר הטלת עלות מלאי הביטחון על הממשלה, ברוח הרפורמה. כן נראה לוועדה, כי כל ביצוע של רעיון כזה הינו מסובך, יקר ולא מעשי.

13. הוועדה רשמה לפנייה, כי גם בעתיד תסובסד התעשייה הפטרוכימית — נפט וחומרי בסיס אחרים — כמקובל כיום, וזאת בהתחשב בצורכי התעשייה וכדי לאפשר לה כושר תחרות בשוקי חוץ.

ג. נוכח האמור לעיל פונה הוועדה לשר, שלא לממש

הכנסת החליטה בישיבתה ביום כ"א באייר התשמ"ז, 20 במאי 1987, להעביר לוועדת הפנים ואיכות הסביבה לדיון ולהסקת מסקנות הצעה לסדר-היום בנושא האמור, מאת חבר הכנסת מ' ותד.

הדיון בהצעה נסב על המצוקה התקציבית של הרשויות המקומיות ועל אי-ביצוע סיכומים שנתקבלו על דעת נציגי משרדי הפנים והאוצר והשלטון המקומי.

בדיון השתתפו נציגי משרד הפנים, השר הממונה על ענייני המגזר הערבי, מרכז השלטון המקומי והוועד הארצי של המועצות המקומיות הערביות.

בתום הדיון קיבלה הוועדה את מסקנות הביניים האלה:

1. הוועדה קובעת, כי יש להאיץ את פיתוח היישובים הערביים ולשפר את התנאים המוניציפליים ביישובים אלה, תוך תיקון בסיס התקציב של הרשויות הערביות.

2. הוועדה מביעה צער, על כי תקציבים שהוכסחו לכיסוי הגירעונות טרם הועברו לרשויות הערביות.

יא. הודעת שר הביטחון בעקבות מסקנות ועדת העבודה והרווחה בנושא: מענק לרכישת רכב

לאלמנות דרוזיות*

סמנכ"ל משרד הביטחון וראש אגף השיקום העביר לידעת ארגון "יד לבנים" במגזר הדרוזי מסקנות ועדת העבודה, ואם תוגשנה בקשות חריגות על-ידי אלמנות הן תוכאנה להתלשל ועדת החריגים וזו תחליט בהתאם למקובל לגבי אלמנות יהודיות.

מאחר שהתקנון מחייב אותי לדרוש בתוך שלושה חודשים על כל פעולה שפעלתי בעקבות המסקנות — הרי זה דיווחי.

בהוקרה,
יצחק רבין
שר הביטחון

העתק: יושב-ראש ועדת העבודה והרווחה חברת הכנסת אורה נמיר, וא' פינק, סמנכ"ל וראש אגף השיקום.

לכבוד
מר שלמה הלל
יושב-ראש הכנסת
ירושלים
נכבד,

אני מתייחס למכתבך מיום 17 בפברואר 1987 ולמסקנות ועדת העבודה והרווחה בעניין מענק לרכישת רכב לאלמנות דרוזיות.

הוועדה החליטה:

1. הוועדה פונה לשר הביטחון לשקול המלצה בפני ועדת החריגים שליד המשרד, המאשרת רכב לאלמנות צה"ל במקרים מיוחדים, ולבחון בקשות של אלמנות דרוזיות בהתאם לכל מקרה ומקרה.

* הנתון על שולחן הכנסת ביום י"ז בשבט התשמ"ז, 16 בפברואר 1987.

יב. הודעת שר התעשייה והמסחר בעקבות מסקנות ועדת העבודה והרווחה בנושא: האבטלה בירוחם*

1. משרדנו פעל באמצעות "כימיקלים לישראל" להעסיק מספר רב ככל האפשר של עובדים מירוחם.

2. העברת משרדי הנהלת מפעלי הפוספטים לירוחם נמצאת בתהליך ביצוע. יצוין, כי נוסף על הטיפול והסיוע שניתן על-ידי ועדת המנכ"לים לשיפור מצב התעסוקה בירוחם, אושרו בשנת 1986 על-ידי מרכז ההשקעות, שלוש תוכניות בהשקעה כוללת של 1,261.00 דולר, שיביאו ליצירת 60 מקומות עבודה נוספים בירוחם.

בברכה,
אריאל שרון
שר התעשייה והמסחר

לכבוד
מר שלמה הלל
יושב-ראש הכנסת
ירושלים
אדון נכבד,

בתשובה על מכתבך מיום 22 בדצמבר 1986 אל שר התעשייה והמסחר בקשר למסקנות ועדת העבודה והרווחה בנושא האבטלה בירוחם, הנני לפרט להלן את הפעולות שנקטו על-ידי משרדנו:

* הנתון על שולחן הכנסת ביום כ' בכסליו התשמ"ז, 22 בפברואר 1986.

יג. הודעת שר העבודה והרווחה בעקבות מסקנות ועדת העבודה והרווחה בנושא: התנכלות

לעובדים דתיים בגין הקפדתם על שמירת מצוות*

2. משרדנו מקיים דיונים ומגעים קבועים עם נציגי התאחדות התעשיינים ונציגי הסתדרות העובדים, בנושא כעייית העבודה בשבת של התחזרים בתשובה כתום לכ. אנו עושים ככל שניתן כדי להקל על עובדים אלה למצוא פתרונות שיהיו מקובלים על כל הצדדים.

3. במסגרת הצעת חוק פיצויי פיטורין — תיקון מס' 13 — משרדנו מציע פתרון לעובדים שנדרשו לעבוד בשבת, אולם חזרו בתשובה ומסרבים להמשיך בעבודתם בימי המנוחה השבועית. הכוונה היא לאפשר להם להתפטר, תוך זכאות לפיצויי פיטורים, גם אם הללו מועסקים "במפעלים חיוניים".

בברכה,
משה קצב
שר העבודה והרווחה

העתק: יושב-ראש ועדת העבודה והרווחה.

לכבוד
מר שלמה הלל
יושב-ראש הכנסת
ירושלים
שלוש רב,

הנדון: מסקנות ועדת העבודה והרווחה בנושא "התנכלות לעובדים דתיים בגין הקפדתם על שמירת מצוות"

1. משרדנו מטפל באופן ספציפי בכל תלונה ותלונה על עבירה על החוק. בשנה האחרונה הוגשו שש תלונות בגין טענות אפליה כלפי עובדים דתיים. חמש מהן נפתרו בסיוע משרדנו בדרך של הידברות. כמקרה אחד הוגשה תביעה משפטית נגד מפירי החוק.

ליד מועצת לשכות התעסוקה פועלות ועדות ערר, אשר דנות ופוסקות בכל הנושאים הקשורים בשליחה לעבודה, לרבות תלונות של דורשי עבודה דתיים המוחים על שליחתם לעבודה בשבת.

* הנתון על שולחן הכנסת ביום י"ז בשבט התשמ"ז, 16 בפברואר 1987.

יד. הודעת שר העבודה והרווחה בעקבות מסקנות ועדת העבודה והרווחה בנושא: עדכון קצבאות והפחתת דמי ביטוח לאומי*

לכבוד

מר שלמה הלל

יושב־ראש הכנסת

ירושלים

שלום רב,

הנדון: עדכון קצבאות והפחתת דמי ביטוח לאומי
על מסקנות ועדת העבודה והרווחה מיום 16 בפברואר 1987, הריני מתכבד להגיב:

1. לאחר דיון בוועדת הכספים של הכנסת אישרה הכנסת, ביום 31 במרס 1987, את חוק יציבות המשק (הוראות שונות), התשמ"ז – 1987 (ס"ח התשמ"ז עמ' 104), שבו נקבעה חובת משרד האוצר לשלם דמי ביטוח לאומי, בשיעורים שנקבעו בחוק, במקום המעבידים והמבוטחים לשם הפחתת עלות העבודה.

כהתאם לכך גם נקבע, כי על האוצר מוטלים אותם כללים לגבי קנסות והצמדה על תשלומים בפיגור כפי שחלים על המעבידים והמבוטחים. החלטה זו באה על־פי החלטה הממשלה בנדון.

לדעתנו, לא תהא בכך פגיעה בקצבאים, כפי שהוועדה חששה.

* הונחו על שולחן הכנסת ביום י"ז בשבט התשמ"ז, 16 בפברואר 1987.

טו. הודעת שרת הבריאות בעקבות מסקנות ועדת העבודה והרווחה בנושא: משאיומתן עם אחיות בתי־החולים*

לכבוד

מר שלמה הלל

יושב־ראש הכנסת

ירושלים

אדון נכבד,

הנדון: מסקנות ועדת העבודה והרווחה בנושא משאיומתן עם אחיות בתי־החולים
(מכתבך מיום 22 בדצמבר 1986)

בחשוכה על מכתבך הנ"ל, הנני מתכבד להודיעך, כי על־פי ההסכם הקיבוצי שנחתם עם הסתדרות האחיות ב־31 באוקטובר 1986, משרדנו אישר לאחיות הזכאיות:

1. תוספת תמריץ.

2. קיצור שעות עבודה ל־36 שעות שבועיות (כלי לחייב אותן להשלים 4 שעות).

3. אנו בודקים אפשרות הפעלת 4 משמרות (של 6 שעות המשמרות) ככמה בתי־חולים, תוך מתן אפשרות לסידור עבודה גמיש. לצורך זה הוקמה ועדה אשר בודקת מודלים מספר להפעלה. הוועדה תגיש בקרוב את המלצותיה לדיון בהנהלת המשרד.

4. תוספת בתי־חולים מובאת בחשבון לכל דבר ועניין.

* הונחו על שולחן הכנסת ביום כ' בכסליו התשמ"ז, 22 בדצמבר 1987.

2. במסגרת החוקנית הכלכלית, כפי שהיא מתבטאת בחוק התקציב לשנת 1987 ובתחיקה נוספת, נקבע שהקצבאות למעוטי הכנסה (גמלת הבטחת הכנסה, השלמת הכנסה, נכות כללית ודמי מזונות) לא יפחתו מ־25% מהשכר הממוצע במשק בפועל ליחיד ובהתאמה ליתר הרכבי המשפחה. ההסכם שעל־פיו מתערכות הקצבאות למעוטי הכנסה לפי סעיף 200 לחוק ביטוח לאומי יהא כתוקף עד 31 במרס 1988.

3. כמו כן חל שיפור מטרים כאשר נקבע, שסף הזכאות להחזר קצבת ילד ראשון יעלה מ־80% מהשכר הממוצע ל־90% ממנו.

4. עיגון בחקיקה של שיטת חישוב השכר הממוצע לצורך עדכון קצבאות הביטוח הלאומי טרם הוסכם עם משרד האוצר.

בישיבת ועדת השרים לענייני חקיקה תמך משרדנו בהצעת חוק שאושרה על־ידי הוועדה. שר האוצר ערער על ההחלטה הנושא הוחזר, בשלב זה, לדיון בין שני השרים.

בברכה,

משה קצב

שר העבודה והרווחה

העתק: יושב־ראש ועדת העבודה והרווחה.

5. על־פי ההסכם ייתוספו לבתי־החולים 1,500 תקנים במהלך 24 חודשים החל מחתימת ההסכם ובמשך 3 שנות תקציב; 500 תקנים בכל שנת תקציב.

בדצמבר 1976 הוקצו לבתי־החולים הממשלתיים, קופת־חולים הכללית ומוסדות ציבוריים אחרים 500 תקנים. לקראת דצמבר 1987 מתוכננים להקצאה 500 תקנים נוספים.

6. אושרו רמות נידות לאחיות ולאחים כמתחייב מההסכם.

7. הוסדר נושא השתתפות המשרד בשכירת דיר.

8. הוקצב ליחידות תקציב לצורך שיפור תנאי ההסעות.

9. אחות בית־חולים במשרה מלאה, המחזיקה ילד כמעון עד גיל 5.5, מקבלת 2 נקודות זיכוי, כמקובל במשרד הרווחה. כיום ערך הנקודה 18 ש"ח.

אני חקווה שישורר שקט תעשייתי במערכת הבריאות. היא תוכל לתפקד ללא זעזועים נוספים.

בכבוד רב

שושנה ארבל־אלמוזלינו

שרת הבריאות

טז. הודעת שר החינוך והתרבות בעקבות מסקנות ועדת החינוך והתרבות בנושא:

שידור בטלוויזיה על אשדוד ביום חגה ה-30*

בשל צירוף מקרים אומלל ומצער. כמו כן, הבטיח לעמוד בקשר עם ראש העיר, כמגמה לחת ביטוי הולס למפעלה של אשדוד כעניינים שיש בהם עניין ציבורי.

מסקנות הוועדה עצמה, בכל הנוגע לרשות השידור, מקבילות לעמדה זו ולחובות שמוטלות על הרשות מכוח החוק, ואין אפוא בינן לבין עמדת הרשות שום הבדל.

בברכה,

יצחק נבון

שר החינוך והתרבות

העתק: חבר הכנסת נחמן דר, יושב ראש ועדת החינוך והתרבות.

לכבוד
מר שלמה הלל
יושב ראש הכנסת
ירושלים
נכבדי,

על-פי סעיף 111(ד) לחקון הכנסת, הריני מביא את תגובת רשות השידור על מסקנות ועדת החינוך בנושא "שידור בטלוויזיה על אשדוד ביום חגה ה-30".

במסקנותיה מסכמת ועדת החינוך עצמה את עמדת רשות השידור, לאמור:

"מנהל הטלוויזיה התנצל על האירוע ואמר, כי הוא קרה.

* הוגחו על שולחן הכנסת ביום ב' בניסן התשמ"ז, 1 באפריל 1987.

יז. הודעת שר החינוך והתרבות בעקבות מסקנות ועדת החינוך והתרבות בנושא: מעשי אלימות וצריכת

אלכוהול בקרב בני-נוער*

יכולתו וכישוריו של התלמיד באמצעות: ריאיון, מבחנים, ציונים, הערכות מורים והמלצות בית-הספר.

ב. העברת תוכניות מובנות כיתות, שנועדו להעלאה הדימוי העצמי כגון: זהות אישית, בחירת מקצוע, תוכנית של "התמודדות בחיים" ותוכניות להתמודדות במצבי לחץ ומשבר — כגון חרדת מבחנים ושיפור כושר למידה.

ג. טיפול בתלמידים הנמצאים ברמת סיכון גבוהה מבחינת הסכול, דימוי עצמי ירוד ועוד. לפי הצורך מזמין שפ"י את התערבותו של פסיכולוג מהשירות הפסיכולוגי המקומי.

ד. נתינת מידע לתלמידים על החטיבה העליונה ויצירת היכרות עם המסגרת, על-מנת להפחית חרדות.

לסעיף ג:

3. התוכנית שפותחה ונדונה במזכירות הפדגוגית (ראה סעיף 2א) הינה חלק אינטגרלי מהנלמד בבית-הספר, ויש עליה חובת פיקוח ודיווח. המערך כולל את תוכניות המניעה משתייה מופרזת של אלכוהול כפעולת חובה חיסונית בריאותית. המניעה תופעל כחלק מתוכנית הלימודים והחינוך לבריאות ולאורח חיים בריא.

פורסמו הנחיות כחוזר המנכ"ל, שעיקרן תכנון וריכוז הפעולה, דפי עזר למורה לשימוש בתוכנית והשתלמויות.

הופעל מודל פעולה בבית-הספר: בית-הספר מלמד את התוכנית ב-8 שעות מתוך לפחות.

הופעלו השתלמויות נפרדות ללימוד התוכנית בשכיל עובדי הוראה בתפקידים שונים: מחנכים, יועצים, רכזי חינוך חברתי, מדריכי פנימיות, רפואנים בפרויקט פ"ח חינוך לבריאות ומורים לביולוגיה. בסך-הכול השתתפו בהשתלמויות כ-2,000 מורים.

פותח מודל לחינוך החיישובי — מהדורה של התוכנית לבתי-ספר בקיבוצים ובמושבים, ככלל זה בתי-ספר

לכבוד
מר שלמה הלל
יושב ראש הכנסת
ירושלים
נכבדי,

על-פי סעיף 111(ד) לחקון הכנסת, הריני לפרט את פעולות משרדנו בעקבות מסקנות ועדת החינוך בנושא: "מעשי אלימות וצריכת אלכוהול בקרב בני-נוער".

לסעיף א:

1. ההמלצה מקובלת על משרדנו. זה כמה שנים פועל המשרד למימושה על-ידי מכוני לחינוך יהודי ציוני, מרכז הדרכה, הכשרת מדריכים לתרבות הפנאי ופעולות נרחבות עם בני נוער.

2. תוכנית להקמת מערך מניעה בבית-הספר פותחה ונדונה במזכירות הפדגוגית ובדיון התייעצות עם אנשי מקצוע, מנהלים, מחנכים ומורים.

לסעיף ב:

1. משרד החינוך והתרבות מבצע, באמצעות "מכון סאלר", מחקר על גורמי אלימות של בני נוער מחוץ למסגרות הלימודים. ממציאי יוגשו למשרד עד 31 בדצמבר 1987.

2. שפ"י — שירות פסיכולוגי ייעוצי — במשרדנו מתמקד השנה בתוכנית של הגברת בריאות הנפש לתלמידי תיכון, או בשמה הרשמי, "אורח חיים בריא". עיקר התוכנית הוא מניעה של אלמנטים הגורמים לתסכול ולדימוי עצמי ירוד, היא כוללת עבודה עם הצוות החינוכי בבית-הספר ומעורבות של הורים.

באמצעות היועצים והפסיכולוגים מבצע שפ"י את הפעולות הבאות בשלבי המעבר מחטיבה לחטיבה:

א. סיוע לתלמיד ולהוריו במציאת המסגרת ההולמת את

* הוגחו על שולחן הכנסת ביום ט"ז באדר התשמ"ז, 17 במרס 1987.

5. רשות השידור נמנעת ותמשיך להימנע מפרסום העלול להציג את צריכת האלכוהול כנורמה חברתית חיוכית.

כמסגרת ועדת תשדירי השירות, נפסלו הצעות לתשדירים שעלולים היו לעודד הגברת צריכת יין וכירה ומשקאות חריפים.

בברכה,
יצחק נבון
שר החינוך והתרבות

העתק: חבר הכנסת נחמן רוז, יושב-ראש ועדת החינוך והתרבות.

אינטגרטיביים. מודל זה ניתן להפעיל גם בקהילות בערי השדה. זהו מודל מורחב, הכולל פעולות של יום ארוך וצפייה בסרטים.

המשך פיתוח התוכנית ייעשה על-ידי האגף לתוכניות לימודים ואוניברסיטת חיפה לרמות אוכלוסייה שונות. התוכנית תכלול, נוסף על קליטה ביקורתית של פרסומת, צפייה ביקורתית בסרטי טלוויזיה שבהם מוקרנת אלימות ושתייה.

4. תוכנית ניסויית אמנ"ה — איחוד מורים-נוער-הורים — מופעלת ב־4 בתי-ספר קיבוציים, שעיקרה עבודה עם ההורים, המחנכים ומנהיגות צעירה של הנוער ביצירת אמנה מקומית משותפת בנושא השימוש באלכוהול.